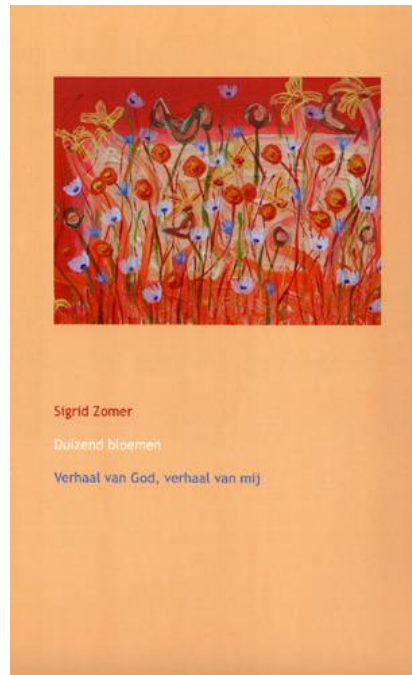

DUIZEND BLOEMEN

Sigrid Zomer

Duizend bloemen

Verhaal van God, verhaal van mij

'Duizend bloemen' verscheen 6 maart 2008
© 2008 Sigrid Zomer
Omslagafbeelding: Siny Brakhuis
Omslagontwerp en druk: PPI

NUR 711

Zomer 2010 verscheen *'Duizend bloemen'* in een hernieuwde uitgave, als pdf-bestand.

Nu, voorjaar 2020, is deze colofonpagina aangepast, zijn de teksten waarnaar de [0] nummers bij de tekstfragmenten verwijzen toegevoegd aan dit pdf-bestand en is het boek rechtstreeks te downloaden via de website van SMPR Meldpunt seksueel misbruik in de kerk: www.smpr.nl

'Duizend bloemen' pdf 2020
© 2020 – Sigrid Zomer

De paginanummers in dit pdf-bestand komen niet overeen met de paginanummers in de gedrukte versie van het boek.
Voor voetnoten in een publicatie kun je verwijzen naar de paginanummers in deze pdf-uitgave.

God verlangt niet van mij dat ik Mozes ben of Abraham.
God verlangt van mij degene te zijn die alleen ik kan zijn.

*Ik draag dit verhaal op
aan Nico, Huub en Jacqueline, en Albert*

1

*God verlangt niet van mij
dat ik Mozes ben, of Abraham.
God verlangt van mij
degene te zijn die alleen ik kan zijn.*

* * *

Niet Mozes, niet Abraham. Niet een ander, maar jij. ‘Degene worden die alleen jij kunt zijn.’

Dit verhaal gaat over een deel van dat zijn – van mijn zijn –, namelijk ‘geloven’.

Vier jaar geleden verscheen mijn boek *‘Tot ik weer vliegen kon ...’*, over het seksueel misbruik, van mij, door mijn pastor, in de r.k. parochie waar ik als vrijwilligster werkte. Dit boek is het vervolg daarop.

* * *

Seksueel misbruik door een pastor. Wat dat met je doet is niet te beschrijven in een paar regels of in een paar bladzijden. Niet als je wilt vertellen wat het met je doet als het gebeurt, hoe moeilijk je leven opeens wordt. Niet als je wilt vertellen hoe je het niemand kunt zeggen, omdat het juist om hem gaat, een pastor. Niet als je wilt vertellen hoe je op een dag niet anders meer *kunt* dan praten. Niet als je wilt vertellen over de openheid en eerlijkheid waarmee je er dan mee om mag gaan, en hoe je daarin dan eindelijk weer jezelf kunt zijn.

En niet als je wilt vertellen hoe naast alle verdriet en pijn om het misbruik op zich, dan ook de kerk voor jou zo verschrikkelijk moeilijk wordt, omdat niets daar meer lijkt te kloppen, omdat alle teksten en liederen lijken te verwijzen naar wat hij met je deed. Hij, een pastor. Die daar vooraan in de kerk stond te vertellen hoe het hoort, en zelf naar heel andere maatstaven bleek te leven. Die dit niet alleen met mij deed, maar met anderen voor mij. En naast mij.

Om dat alles te vertellen, en om de vraag te beantwoorden die iedereen heeft bij seksueel misbruik door een pastor of dominee – de vraag: ‘Maar hoe kan dat gebeuren?’ – schreef ik *‘Tot ik weer vliegen kon ...’*

* * *

Maar een boek houdt ergens op. Verwerken gaat verder. Kerk is verschrikkelijk moeilijk. Bijbelverhalen kunnen een ramp zijn ...

Toch komt er een moment waarop het misbruik gewoon een stukje van je leven is, ooit gebeurd en heel ver weg. En er komt een moment waarop je je realiseert: het leven is weer doodgewoon.

Ik vond het heel bijzonder dat te mogen merken.
Maar tussen het eind van mijn boek en dat moment zit nog wel een aardig poosje.

* * *

In *'Tot ik weer vliegen kon ...'* maakte ik kennis met bibliodrama. En daarover vertelt dit verhaal. Over bibliodrama en over de colleges exegese die ik volgde.

In de jaren dat ik exegese volgde, liep het een dikwijls met het ander op. Wat ik ervaren mocht in bibliodrama, werd in exegese verwoord. Wat we daar leerden, maakte ik mee in bibliodrama.

Ik schreef erover, maakte aantekeningen, maakte verslagen. Kreeg er soms uitgebreide antwoorden op terug.

Vaak heb ik gedacht hoe bijzonder het niet zou zijn om alles achter elkaar te zetten, dat ene lange doorlopende verhaal dat dit alles voor mij is: bibliodrama, exegese, en alles wat daar zoal tussendoor wandelde. Verhaal dat verder gaat. Leven.

* * *

Bibliodrama en exegese. Bijbelverhalen dus. Die mooie, moeilijke, lastige bijbelverhalen, waar het misbruik lange tijd niet buiten kon blijven. Omdat het maar net gebeurd was. Omdat het daarom nog volop 'aanwezig' was.

En dus was het aanwezig in de verhalen.

Meer nog dan dat: alle verhalen *gingen* over het misbruik. Of over die pastor die dat misbruik pleegde ...

Maar wonderlijk genoeg bracht mij dat wel verder, elke keer weer. Het hielp mij bij het nog verder verwerken van het seksueel misbruik en bij het leren omgaan met die kerk waartegen mijn hele 'zijn' protesteerde.

Daarom is het voor mij één lang verhaal.

Een verhaal waarin ik mocht ontdekken en herontdekken wat ik wel en wat ik niet geloof.

Bibliodrama? Blij dat het bestaat. Ik vind het heerlijk.

En exegese? Wat heerlijk dat dat op mijn pad kwam. Ik vond het prachtig.

* * *

Ik schrijf in *'Tot ik weer vliegen kon ...'* over mijn verhaal daarin: 'Dit is maar één verhaal, één antwoord op die vraag: hoe kan dat gebeuren? Zoals er vele verhalen zullen zijn, en daarmee evenveel antwoorden.'

Datzelfde geldt voor dit verhaal.

Het is mijn verhaal.

En er zullen vele andere wegen zijn om met seksueel misbruik in het pastoraat en kerk en geloven om te gaan. Er is niet 'één goede weg' en er is geen verkeerde.

Dit mocht de mijne zijn. De weg die op mijn pad kwam.

* * *

In *'Tot ik weer vliegen kon ...'* heb ik mijn pleger de naam 'Thomas' gegeven. Die naam gebruik ik ook hier voor hem.

Als je *'Tot ik weer vliegen kon ...'* niet hebt of niet hebt gelezen en je wilt dat graag, kun je het downloaden op de website van SMPR Meldpunt seksueel misbruik in de kerk: www.smpr.nl.

Het verhaal in *'Tot ik weer vliegen kon ...'* begint in december 1997 en eindigt voorjaar 2002. Ik maakte kennis met bibliodrama in 2001. De verhalen van toen neem ik ook mee in *'Duizend bloemen'*.

De [0] nummers bij de tekstfragmenten in het verhaal verwijzen naar de bijbelteksten, die met die nummers allemaal bij elkaar staan aan het eind van dit pdf-bestand. Je kunt ze daar in hun geheel lezen als je wilt.

We gebruikten de Willibrordvertaling en later de Nieuwe Bijbelvertaling.

* * *

'Tot ik weer vliegen kon ...' vond rustig zijn weg naar wie erin geïnteresseerd was.

Dit boek is voor mijzelf. Omdat ik het leuk vind om het te schrijven.

Daarnaast is het voor de mensen om mij heen. Voor de lotgenoten die mij schreven, mailden, of ontmoetten op de lotgenotendagen. Voor ieder die het leuk vindt te weten hoe het mij verder ging.

Voor mijn pleger, die door de jaren heen van zich liet horen.

En bovenal voor Nico, Huub en Jacqueline, en Albert, met grote dank.

Bibliodrama en exegese. Iedere keer ging en ga ik er blij naar toe. Iedere keer opnieuw blijkt het een cadeautje.

2

Bij het uitkomen van mijn boek maakte ik ook een website over seksueel misbruik in het pastoraat.

De tekst in dit hoofdstuk komt daarvandaan. Seksueel misbruik in het pastoraat, waar gaat dat over?

* * *

Een pastor moet je toch kunnen vertrouwen!

‘Een pastor moet je toch kunnen vertrouwen!’ is de titel van het eerste boek over seksueel misbruik in pastorale relaties dat in Nederland verscheen. Met een uitroepteken in de titel.

In de vraag, in het uitroepteken, zitten alle vragen, alle verdriet, alle ongeloof, alle ontredde besloten. Een pastor *moet* je toch kunnen vertrouwen?

Ja.

Voor velen echter is dat niet meer zo vanzelfsprekend. Omdat zij seksueel misbruikt zijn, door een pastor. De pastor bij wie zij om hulp kwamen, de pastor bij wie zij met hun zorgen terecht konden, de pastor met wie zij bevriend waren, of de pastor uit hun jeugd.

* * *

De pastorale relatie

Het IKON pastoraat / meldpunt SMPR (Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties) omschrijft wat verstaan wordt onder een pastorale relatie:

‘Met een pastorale relatie wordt de relatie bedoeld tussen een pastor (of een ouderling, diaken of enige andere ambtsdrager) en een gemeentelid of hulpvrager. Deze relatie kenmerkt zich door trouw en vertrouwen, op grond waarvan veiligheid kan ontstaan en steun kan worden geboden. In deze relatie is er sprake van een verschil in positie tussen pastor en gemeentelid. Dit verschil is in principe vruchtbaar. Bij seksueel misbruik echter wordt het verschil ervaren als overwicht en macht van de ene partij ten opzichte van de andere, afhankelijke partij.’

IKON pastoraat / meldpunt SMPR (Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties)

* * *

Seksueel misbruik in het pastoraat

Ook seksueel misbruik in het pastoraat wordt in de literatuur omschreven:

‘Onder seksueel misbruik verstaan wij misbruik van macht en vertrouwen door een pastor ten opzichte van een gemeentelid of parochiaan in de vorm van seksuele

handelingen of toespelingen op en uitnodigingen tot seksueel contact, meestal onder druk van geheimhouding.'

Gideon van Dam en Marjo Eitjes in 'Een pastor moet je toch kunnen vertrouwen!'

'Seksueel misbruik is de situatie waarin je gebracht wordt tot het ondergaan of verrichten van seksuele handelingen, zonder dat je wilt, of zonder dat je de mogelijkheid hebt daarin een keuze te maken. Bij seksueel misbruik horen ook de seksueel getinte aandacht of contacten die als ongewenst worden ervaren en waarbij je het gevoel hebt ze niet te kunnen weigeren.'

Ruard Ganzevoort en Alexander Veerman in 'Geschonden lichaam'

'We spreken van seksueel misbruik in een pastorale relatie als de vertrouwensrelatie verandert door seksuele toespelingen of handelingen of uitnodigingen tot seksueel contact. Er worden grenzen overschreden, waarbij geheimhouding wordt verlangd.'

IKON pastoraat, meldpunt SMPR

'Bij seksueel misbruik in een pastorale relatie wordt de pastorale relatie geseksualiseerd. De pastorale relatie wordt ondergeschikt gemaakt aan het bevredigen van de behoefte van de pastor. Meestal onder de druk van geheimhouding. Door de pastorale relatie te seksualiseren maakt de pastor misbruik van de machtspositie die hij heeft ten opzichte van het gemeentelid en schaadt zo het vertrouwen dat in hem gesteld is. Zijn behoeften zijn voor hem belangrijker dan het welzijn van de ander in zijn of haar lichamelijke en psychische integriteit.'

Ineke van Keulen en Judith van der Werf in 'Handreiking voor het pastoraat' nr. 30, met een verwijzing naar de eerste brochure van Hulp & Recht

'Het gaat niet meer uitsluitend om seksueel misbruik binnen pastorale relaties, maar om seksueel misbruik binnen afhankelijkheidsrelaties in kerkelijk verband.'

Bij pastores geldt bovendien:

'... dat niet van belang is of het misbruik plaatsvond binnen de directe beroepsuitoefening' of plaatsvond 'in de vrije tijd, in familie- of andere relaties.'

Hulp & Recht, 2002

'Seksueel misbruik kan ook ontstaan binnen een werkrelatie tussen een pastor en een vrijwillig(st)er. Ook dat is een pastorale relatie.'

Annet Lankheet in 'Geschonden – Hervonden', over verwerking en zingeving na seksueel misbruik in een pastorale relatie

* * *

Maar daar ben je toch zelf bij?

Het misbruik begint zo geleidelijk, zo onopgemerkt zelfs ...

Achteraf is het o zo makkelijk te zien, is alles wat hij zei en deed te herkennen als onderdeel van de dynamieken van seksueel misbruik.

Maar dat weet je dan nog niet.

Ogen die kijken, ogen die vragen, die begrijpen, die meeleven, die zeggen: 'Ik ben er voor jou', of: 'Ik zal je helpen.' Zijn handen op je schouders, een aai over je haar. Jouw zorgen zijn zijn zorgen. Vriendschap die ontstaat.

Alles aan hem zegt: 'Je kunt mij vertrouwen.'

Dat doe je dan ook. Je vertrouwt hem. Want hij is pastor, hij is ouder, hij is helper.

Maar hoe je hem over grenzen heen laat gaan, hoe dát kan gebeuren, dat is misschien wel het moeilijkste om aan anderen uit te leggen.

Of de pastor gaat minder subtiel te werk, gebruikt geweld, gebruikt grove taal, dringt zich aan je op. Waarschuwt je dit tegen niemand te vertellen, zegt dat het jouw verhaal is tegenover het zijne, dat niemand ooit jou zal geloven.

Dezelfde vragen: Maar daar ben je toch zelf bij? Dat laat je toch niet gebeuren? Hoe kan dat?

Soms weet je het zelf niet eens. Je weet alleen dat dit niet is waarvoor je bij hem kwam of waarom je graag met hem praatte.

Later, als je geleerd en gelezen hebt over seksueel misbruik in pastorale relaties, dan wel. Dan leer je over jezelf, en je leert over de pastores die dit doen.

Jij zelf kwam bij hem, praatte met hem, omdat je hem nodig had. Omdat er grotere of allerlei kleinere dingen waren in je leven waar je het moeilijk mee had, waar je verdriet om had, waar je vragen bij had. Dat maakte dat het niet zo goed met je ging, of niet zo goed als anders.

En de pleger-pastor?

Die maakte juist daar gebruik van.

Ruard Ganzevoort schrijft: ‘Seksueel misbruik is geen uit de hand gelopen seksualiteit. Het is geweld door middel van seksueel contact. Het gaat om macht, overheersing. De ander gebruiken als ding. Wie luistert naar verhalen van slachtoffers hoort telkens dit refrein. Steeds weer dezelfde patronen van machtsmisbruik. Altijd weer het zoeken naar kwetsbare mensen, die onder valse voorwendselen in het net worden gelokt.’

Ruard Ganzevoort in ‘Seksueel misbruik en de kerk’

Leren over seksueel misbruik door pastores is leren dat het die pastor niet ‘overkomt’, maar dat hij willens en wetens over die grenzen heen stapt, bewust en opzettelijk. En dat hij dat niet doet vanuit een oprecht gevoel voor de ander, maar alleen aan zichzelf denkt. Precies zoals in die zin van Hulp & Recht: ‘Zijn behoeften zijn voor hem belangrijker dan het welzijn van de ander in zijn of haar lichamelijke en psychische integriteit.’

Dat is geen pastoraat ...

Leren over seksueel misbruik door pastores is leren dat het jammer genoeg bijna nooit om incidenten gaat, niet om een pastor die een keer iets te ver ging, maar om pastores die telkens opnieuw grenzen overschrijden, die dit keer op keer doen, met steeds weer andere vrouwen – na elkaar, of tegelijkertijd.

Leren over seksueel misbruik door pastores is leren dat jouw pastor dit met jou deed. En leren over hem is leren dat het waar is: dat hij het gepland heeft, uitgestippeld, voorbereid ...

Langzaam maar zeker spint de pleger zijn onzichtbare web. Hij neemt je – in het begin onopgemerkt en later stapje voor stapje steeds verder – mee naar en in een seksueel contact.

Seksueel misbruik omvat alle stappen, elke stap die de pastor zet.

De vragen die hij stelt, die hem antwoord moeten geven op de vraag of hij dit met jou zou kunnen doen. De dingen die hij zegt, om te kijken hoe jij daarop reageert. Hoe sterk of hoe kwetsbaar ben jij? Hoe groot is jouw vertrouwen in hem?

Hij lijkt geen onvertogen woord te zeggen, en vertrouwen doe je hem. Waarom niet? Een pastor *is* toch te vertrouwen?

Het kijken naar je, anders dan ‘gewoon’. Indringend, veelbetekenend, vragend. Zonder woorden zegt hij van alles.

Het dichterbij komen, het verkleinen van de fysieke afstand tussen jou en hem. De kleine aanrakingen die er op volgen. Het geleidelijk overschrijden van grenzen. En alles daarna.

En ja, daar ben je zelf bij.

Maar het geregelde contact dat je met hem had, ontstond bij allerlei moeilijks of verdrietigs dat er was, de reden waarom je bij hem kwam of met hem praatte. Je had hem nodig. En je was even niet zo sterk.

Bovendien: een pleger vraagt niet, hij *doet*.

En je probeert het wel, je zegt wel nee en je zegt wel dat je dit niet wilt. Je zegt het vaak genoeg.

Maar het helpt niet.

Want in dit verhaal, in al deze verhalen, gaat het voor de pastor al lang niet meer om jou, maar om hem.

Zijn troost, zijn luisteren, zijn ‘er zijn’, alles is een ‘geven’ om daarna zelf ruimschoots te kunnen ‘nemen’.

Daarom heeft seksueel misbruik niets te maken met overspel, niets met verliefdheid, niets met liefde.

Ook niet als jij verliefd op hem wordt. Want dit ‘verliefd worden’ overkomt jou niet, maar is wat hij met jou doet. Hij *máákt* je verliefd. Zo zorgt hij ervoor dat jij meegaat in het veranderende, seksuele contact. Zo zorgt hij ervoor dat jij *wél* wilt. En dat je denkt dat je het wilt. Heel langzaam. Zo langzaam dat je het zelf niet in de gaten hebt.

Zoals gezegd, andere verhalen zijn er ook. Kleinere verhalen. Grotere verhalen. Verhalen van opdringerigheid en lichamelijk geweld zonder die langzame misleiding vooraf. Verhalen van dwang en dreigementen.

In alle verhalen maakt de pastor misbruik van zijn ambt, van zijn pastor-zijn. Van jouw vertrouwen in hem en van jouw kwetsbaarheid.

En jij moet je mond houden.

En helaas, dat doe je nogal lang. Want het gaat om een pastor. Door velen bewonderd en op handen gedragen ...

Sigrid Zomer, website ‘Seksueel misbruik in het pastoraat’, 2004-2020

3

En de pastor zelf? De pleger van het misbruik? Thomas?

Tja, Thomas.

Thomas vond en vindt het allemaal niet zo erg. Nee, het was niet goed, dat wist hij wel, maar erg? Het was toch niet érg?

Thomas' eigen woorden.

‘Ach ja’, zei hij, ‘ik weet het, hierin ben ik zwak, dat is altijd zo geweest, dat was al zo toen ik achtentwintig was, en kapelaan. Maar ik heb toch ook zo veel goede dingen?’

‘De mensen vergeven me het wel’, zei hij. ‘Zo erg is het toch niet? En ik heb toch niets met kleine kinderen gedaan?’

* * *

Tja, Thomas. Door de jaren heen liet hij van zich horen.

Ik heb nog nooit van anderen gehoord dat een pleger zo lang blijft bellen, maar Thomas is een verhaal apart.

Hij belt niet vaak, er zit steeds wel een paar jaar tussen, maar dan moet hij kennelijk toch weer even vragen of ik niet vind dat het toch eigenlijk niet zo heel erg was. Of hij belt anderen.

Hij deed dat al in *‘Tot ik weer vliegen kon ...’*, en daarna deed hij dat nog. Zeggen dat hij niet moet bellen heeft geen enkele zin. Of ik het nu wel of niet zeg, hij doet het toch.

Maar het is niet erg. Ik ben het wel gewend, en ik heb er ook wel van geleerd. Namelijk dat het zo is en zo zal blijven: dat een pleger het zelf allemaal zo erg niet vindt en dat de woorden ‘seksueel misbruik’ niet in zijn woordenboek voorkomen. Althans niet waar het over hemzelf gaat.

De laatste keer dat Thomas belde, voegde ik de volgende pagina toe aan mijn website. Het is Thomas ten voeten uit.

* * *

En de pleger?

Tja, de pleger. Voor de pleger zijn de woorden ‘seksueel misbruik’ moeilijk. Hij ziet zichzelf niet als iemand die seksueel misbruik pleegt of uit is op eigen voordeel.

Een pastor die seksueel misbruik heeft gepleegd, blijkt meestal óf te ontkennen, óf het op een zodanige manier toe te geven dat zijn eigen verantwoordelijkheid zo klein mogelijk gemaakt wordt.

Dat is wel te begrijpen. Zijn bestaan wordt bedreigd. Zijn baan, zijn huwelijk, zijn vriendschappen, alles. Hij heeft veel te verliezen. Dat maakt dat toegeven niet het meest voor de hand ligt.

‘Hij moet voortdurend op zijn hoede zijn’, schrijven Gideon van Dam en Marjo Eitjes.

Op z’n hoede zijn moest hij altijd al. Gideon van Dam en Marjo Eitjes schrijven: ‘Al langer moet hij zijn best doen om te voorkomen dat zijn seksuele contacten bekend worden. Hij heeft geleerd veel energie en vindingrijkheid te steken in het controleren van zijn omgeving. Mensen die er bij betrokken zijn, moeten tot geheimhouding gedwongen worden, ontmoetingen moeten zorgvuldig geënceneerd worden, er moet geloofwaardig gelogen worden enz. Dat moeten controleren van de omgeving zet zich uiteraard voort in al zijn contacten. Vertrouwen geven is voor hem per definitie onmogelijk.’

Gideon van Dam en Marjo Eitjes in ‘Een pastor moet je toch kunnen vertrouwen!’

Een pastor-pleger moet zo een dubbelleven leiden, om het misbruik geheim en onder controle te houden.

En dan, op een dag, komt het misbruik toch uit ...

Moest hij altijd al op zijn hoede zijn, nu wordt het helemaal gevaarlijk.

Hij is onrustig. Hij is bang. Daar heeft hij ook alle reden voor. Bang voor grotere bekendheid van het misbruik, bang voor publiciteit, bang voor een aanklacht. Waarvan hij heel goed weet dat dat een reële mogelijkheid is.

Alleen, het weten dat het niet goed is, zit diep weggestopt. Ineke van Keulen en Judith van der Werf schrijven: ‘De pastor weet zichzelf vaak wel diep schuldig en heeft zichzelf veroordeeld. Maar het valt niet te rijmen met zijn zelfbeeld, met wat hij in zijn werk communiceert, met de beleving van zijn relatie met God.’

Ineke van Keulen en Judith van der Werf in ‘Handreiking voor het pastoraat’ nr. 30

Hij bagatelliseert zijn gedrag, maakt het zo klein mogelijk: ‘Het stelde niet zo veel voor’, ‘Het was maar even’. Hij probeert zijn schuld te verzachten.

In ‘*Geschonden lichaam*’ noemen Alexander Veerman en Ruard Ganzevoort als verdedigingsmechanismen excuses (‘Het is wel erg, maar ik ben niet verantwoordelijk’) en rechtvaardigingen (‘Ik ben wel verantwoordelijk, maar het is niet zo erg’).

‘Het lijkt erop dat de pleger bekent, maar door de verzachtende omstandigheden die hij onmiddellijk aanvoert, wordt dat bekennen weer tenietgedaan’, schrijven Ineke van Keulen en Judith van der Werf.

Hij legt de verantwoordelijkheid bij de ander, of bij zijn eigen vrouw:

‘Zij heeft het zelf uitgedaagd’, ‘Zij heeft mij verleid.’

‘Ik kreeg te weinig bevestiging van mijn eigen partner’, ‘In mijn huwelijk was ik eenzaam.’

De pleger als slachtoffer. Dat is prettiger, makkelijker. Want een dader heeft heel wat meer te verantwoorden ...

Alle mechanismen hierboven heb ik ook bij mijn eigen pleger gezien.

Het weten dat het niet goed is, zit ook bij hem diep weggestopt.

Maar hij weet het wel. Want naast het niet-weten was (en is) er ook dat andere in hem: het weten dat je niet te snel moet gaan, het (seksueel) contact rustig voorbereiden en langzaam opbouwen, stapje voor stapje.

‘Dan moet er toch iets zijn wat je influistert dat het niet goed is wat je doet? Is dat wel weten, maar het niet willen weten? Horen, maar het niet willen horen? En is er dan iets in je dat sterker is, en dat je altijd woorden laat vinden om het voor jezelf goed te praten?’

Sigrid Zomer in ‘Tot ik weer vliegen kon ...’

Maar iemand die altijd de waarheid verdraaien moet – bijvoorbeeld omdat die waarheid zo fraai niet is –, gaat uiteindelijk in zijn eigen verhaal geloven. De grens tussen fictie en werkelijkheid vervaagt. Hij weet dat het niet waar is wat hij zegt, maar tegelijkertijd is hij van zijn eigen waarheid overtuigd.

‘Zonder aarzeling wordt precies dat gezegd wat in zijn kraam te pas komt.’

‘... een selecteren van de waarheid, een manipuleren en spelen met mensen.’

Ruard Ganzevoort over Amnon in het verhaal van Tamar uit 2 Samuel 13,1-22, in ‘Seksueel misbruik en de kerk’

Zo doet een pastor zichzelf anders voor dan hij is.

Een pleger wil dat iedereen hem gelooft en hij gelooft vooral zelf zijn eigen woorden. Die worden een verhaal dat waar is voor hem.

Maar daarmee is het verhaal van degene(n) die hij misbruikte voor hem ook meteen ‘niet waar’, in zijn ogen klopt daar niets van.

Maar kan hij anders? De pastor moet zijn eigen verhaal wel geloven, wetend dat het niet waar is. Om niet alles te verliezen lijkt hij niet anders te kunnen.

En zo blijft de pleger-pastor in de contacten die hij behouden heeft of de nieuwe contacten die hij aangaat, nog altijd op zijn hoede ...

Sigrid Zomer, website ‘Seksueel misbruik in het pastoraat’, 2004-2020

* * *

In de loop van dit verhaal zal blijken dat ik weinig anders schrijven kon dan dit. Thomas bleef nu eenmaal Thomas.

Maar ik zou er later nog een enkel klein zinnetje aan toevoegen ...

En meer dan over Thomas gaat *‘Duizend bloemen’* over mij.

4

Vanaf het begin heeft het mij geboeid, verrast, geraakt, geholpen. Bibliodrama. Het kwam precies op het goede moment in mijn leven, na het seksueel misbruik door Thomas.

Dat misbruik verwerken is een lange weg met heel veel tranen en heel veel zoeken naar antwoorden op de talloze vragen die je hebt. En omdat het gaat om seksueel misbruik door een pastor komt die kerk er ook meteen nog achteraan. Die kerk waarvan je soms niet eens meer weet of je daar nog wel bij wilt horen. Soms wist ik werkelijk niet wat ik daar nog te zoeken had. Wat was er nog waar, en wat niet? Het klopte niet meer. Wat stelde praten over God, over omzien naar elkaar en zorg voor elkaar voor, als zelfs pastores wel ‘delen’ zeggen, maar zelf vooral ‘nemen’? Als juist een pastor dit doet?

* * *

Midden in het proces van ‘kan ik dit nog wel, wil ik dat nog wel: werken in die kerk?’, kwam de uitnodiging voor vier avonden bibliodrama met Nico, en dat leek me *wel* leuk. Het viel me zelf op. Vond ik dat weer leuk? Zou ik maar gaan dan? Het zou misschien niet makkelijk zijn. Bijbelverhalen? Wilde ik daar wel mee bezig zijn? En bibliodrama? Dat had ik nog nooit gedaan.

Toch, dat ‘leuk’ overheerste. En het was goed dat te merken. Ik besloot te gaan.

De verhalen die hij koos? We volgden het liturgisch rooster. De zondagen door het jaar. Het was januari. En het werden avonden die ik voor geen goud had willen missen.

Bibliodrama. Het klinkt misschien een beetje ‘toneel-achtig’, maar dat is het niet, het is meer een spelende samenspraak. Over een tekst uit de bijbel. Biblio-drama.

* * *

Bibliodrama begint met het voorlezen van een bijbelverhaal. Om ernaar te luisteren, zoals in vroeger tijden ook naar verhalen geluisterd werd.

Op een groot papier worden de rollen die gehoord werden in de tekst verzameld en opgeschreven. Rollen kunnen personen zijn, maar ook symbolen – bijvoorbeeld de wind of een berg – en werkwoorden. Wie en wat speelt een rol?

Daarna ga je met elkaar in gesprek. Welke personen, welke rollen zijn belangrijk in het verhaal? Wat is je opgevallen in de tekst? Waar ben je blijven haken? Wat raakte je het meest? Daarbij denkend aan de maatschappelijke context toen en aan jouw eigen leven nu. Met wie of wat in het verhaal heb je iets? Met wie of waarmee niet?

Wat anderen over het verhaal zeggen kan je helpen er nog dichterbij te komen.

Dan wordt het verhaal nogmaals gelezen, en wordt de ruimte ingedeeld. De plekken van het verhaal krijgen daarin een plaats en worden zo zichtbaar gemaakt.

Je wordt uitgenodigd een rol te kiezen – een rol die jou op dat moment past – en je plek in te nemen in de ruimte.

De begeleid(st)er maakt een ronde, langs iedereen, en stelt ieder dezelfde vraag. Wie ben jij, en wat betekent deze rol voor jou? Op deze manier weet ieder van elkaar wie ze spelen.

Dan kan het spel, de samenspraak, beginnen.

De begeleid(st)er gaat met iemand in gesprek en vraagt verder door naar de betekenis van zijn of haar rol. Wat vind jij? Hoe voel jij je? Wat beleef je? Jij. In deze rol. In dit verhaal.

Dat helpt je om door te denken, tot je onder woorden kunt brengen wat je werkelijk voelt en beleeft.

Anderen mogen – binnen de eigen gekozen rol – uit eigen beweging in beweging komen en reageren. Binnen de eigen gekozen rol wil zeggen dat je er aan denkt wie of wat je bent. Een boom kan wel als boom spreken, maar niet als leerling. En beweging is dat wat je in jezelf ervaart: iets willen zeggen of ergens naar toe willen lopen.

Nico schrijft op zijn website:

‘Het spelen van je eigen – sceptische, twijfelachtige of hoopvolle – nieuwsgierigheid, van je eigen echte verlangen naar zien, enzovoort, wordt vergemakkelijkt en gericht door de rol die je op je neemt binnen het gebeuren. En tegelijk is die rol een bescherming: je kunt je er ook enigszins in verbergen. Je hoeft namelijk niet uit te spreken hoe je twijfel, verdriet, blindheid, of je vreugde of verlangen er uit zien, of waar ze vandaan komen. En mocht iemand er wel naar vragen, dat mag je dat rustig weigeren.’

Nico Derksen op <http://bibliodrama.nl.nu/>

Na een pauze volgt dan nog een nagesprek. Wat heb jij, in jouw rol, beleefd? Wat betekent het voor je?

Tenslotte wordt als afsluiting de tekst nogmaals gelezen.

Bibliodrama. Doel ervan is in contact te komen met het verhaal, het grote Verhaal dat de bron is van ons geloof. En daarin te mogen ervaren hoe je eigen levensverhaal daarmee verbonden is.

Bibliodrama. Het Verhaal en jij.

* * *

[1] *En in een droom van Godswege gewaarschuwd
niet meer naar Herodes terug te keren,
vertrokken zij langs een andere weg naar hun land.
Matteus 2,12*

We begonnen met het bezoek van de wijzen aan het pasgeboren kind in Bethlehem (Matteus 2,1-12). In een droom gewaarschuwd niet naar Herodes terug te keren, gaan ze langs een andere weg terug naar huis.

Ik koos voor ‘die andere weg’. Bij Herodes geweest en niet langs die weg terug willend. Herodes. Macht. Onbetrouwbaar. Daar moet je niet zijn.

Nee. Van die Herodes moest ik niets hebben. Weg daar. Neem die andere weg, keer niet terug.

Het was heel duidelijk: ‘Herodes’ ontnam mij het zicht op dat ‘kind’. Thomas ontnam mij het zicht op de aloude geloofsverhalen, op het mooie daarvan en op de betekenis daarvan.

Maar kijk, toch was ik hier. En toch deed ik mee. En ik vond het nog leuk ook. Ik zat op het puntje van mijn stoel, genietend van alles wat de anderen zeiden. Ik wilde alles horen, ik wilde niets missen. En dat te merken maakte me blij.

Die andere weg was de goede plek in het verhaal voor mij. Ik wilde niet zijn in de chaos die zich daarvoor afspeelde en ik herkende mij niet in degenen die alsmaar niet op pad durfden of konden gaan. Dit was mijn plek, en het zekere weten: ik moet niet terug naar ‘Herodes’, niet terug naar Thomas.

Alleen, de woorden van Nico, die hij zei aan het begin, aan iedereen: ‘Ik ben pastor, ik hoor ervoor te zorgen dat je veilig bent’, met die woorden werd ik de volgende dag heel vroeg wakker, en kon er niet meer van slapen.

Ook jij, Thomas, was pastor, en ook bij jou hoorden wij veilig te zijn. Maar we waren het niet.

* * *

[2] *Maar toen hij de tetrarch Herodes aan de kaak stelde
vanwege Herodias, de vrouw van zijn broer,
en vanwege al zijn andere wandaden,
bekroonde Herodes dat alles
met het opsluiten van Johannes in de gevangenis.
Lucas 3,19-20*

De tweede avond. De doop van Jezus door Johannes (Lucas 3,15-23).

Johannes met zijn hoogdravende taal over degene die na hem komen zou: Jezus. Met die Johannes had ik niets. Veel te grote woorden. Kon hij het niet gewoon zeggen?

Maar de Johannes in het vers daarna, die Herodes op zijn gedrag aanspreekt vanwege diens affaire met de vrouw van zijn broer, die Johannes wilde ik wel zijn die avond. Tegen misbruik van macht door die leider van het volk. Weten dat ik straks tegen hem moest opstaan maakte me totaal niet onrustig.

Ik had het immers gedaan – want ik was opgestaan tegen het seksueel misbruik door Thomas – en wist hoe het zou zijn: goed. Het enige juiste.

Al kwam mijn rol niet aan bod, ik had hem wel degelijk. Het was mijn rol. Daar zat ik voor: tegen machtsmisbruik, en voor eerlijkheid. Al had ik er de gevangenis voor in moeten, dit was mijn plek. Want die ‘gevangenis’, daar kom je wel weer uit.

Ook al wist ik wel dat het Johannes anders verging.

* * *

Kerk werd intussen moeilijker en moeilijker.

Kinderwoorddienst, vieringen voor groot en klein, eerstecommunie- en vormselvoorbereiding, en alles wat daar zoal bijkwam in contacten met ouders, met de scholen binnen de parochie, en met andere parochies in de stad. Dat was wat ik er deed.

Ouderavonden eerste communie, vormsel? Praten over normen en waarden en de kerk? Ik kreeg het bijna niet voor elkaar.

Ik was met Kerstmis al gestopt met mijn werkgroep Vieringen voor groot en klein. Waarom was dat niet genoeg? Bleef het dan altijd zo moeilijk? Waarom beïnvloedde het misbruik mijn leven zo? Waarom belemmerde het me zo in mijn werken in de kerk? Waarom? Ik wilde dat niet.

Thomas was weg. Alle vrijwilligers wisten waarom. De deken was het hen in het voorjaar komen vertellen. De mensen in mijn werkgroepen wilden dolgraag dat ik bleef. En toch ...

Iedere keer moet je jezelf opnieuw die vragen stellen: Kan ik dit nog wel? Wil ik dit nog wel?

Ik wilde er geen last van hebben. Maar ik had het wel. En ik vond het heel moeilijk om dat te accepteren.

* * *

[3] *Hij stond op om voor te lezen.*
Lucas 4,16

De derde avond bibliodrama speelde zich af in de synagoge (Lucas 4,16-30). Er was geen ontkomen aan. De hele verhaalruimte was synagoge.

Het verhaal werd gespeeld. Nico draaide zich opeens naar mij: 'En hoe gaat het met jou?'

Ik antwoordde: 'Ik zit hier zoals ik in de kerk zit als ik daar moet zijn: ik ben er wel, maar ik luister niet, sluit me af. Maar hier, de mensen hier, die wil ik wel horen.'

'En dat kost strijd?'

Ja. Ik had hoofdpijn.

'Maar het lukt je wel?'

'Ja, het lukt me wel', zei ik, 'maar dit is ook wat ik wil: de mensen.'

'Maar niet die mens die daar vooraan in de synagoge, in de kerk staat?'

Nee. Die niet, nee.

Hij wist niet wat mij gebeurd was, en ik heb het hem ook niet verteld. Maar wonderlijk genoeg stelde hij mij steeds precies de juiste vragen ...

'En mensen om je heen, heb je die wel?'

O ja, gelukkig wel.

Ook hier. Uithuilen bij een cursusgenote uit mijn pastoraleschooljaren: 'Hoe kan ik nou doorgaan in die kerk? Ik wil daar niet bij horen. Ik wil niet dat mijn naam genoemd wordt in één adem met die van de kerk. Ik wil het niet. Ik kan het niet.'

Tranen. Zo veel tranen.

'Wordt het geen tijd dat jij eens stopt?' vroeg ze. 'Je bent al zo heel lang sterk geweest, Sigrid, het mag wel een keer lang genoeg zijn. Laat anderen het nu maar doen.'

Stoppen? Hoe kon ik nu stoppen? Vormsel, eerste communie, alles wat ik deed, in die zo heel grote parochie van ons, dat was zo ongelooflijk veel werk.

Maar tegelijk realiseerde ik me dat de enige redenen om door te gaan degenen waren met wie ik werkte. Dat kon toch niet? Zij waren een heel goede reden, zonder meer, maar als ze de enige reden waren geworden ...

Thuis dezelfde tranen, dezelfde vragen. Zo verdrietig.

Bibliodrama. Je speelt een rol en neemt degene die je nu bent daarin mee. Het maakt je duidelijk hoe je hier en nu staat.

Het liet mij zien dat het zo niet langer kon.

* * *

Ik wenste vaak dat alles nog was zoals jaren geleden. Geen zorgen. Geen problemen. Werken in de parochie. En leren. De pastorale school één grote bron van inspiratie. Alles willen horen, en nog meer. Altijd meer. Nooit genoeg. Prachtige, onbezorgde jaren.

En, in diezelfde periode, onze reizen naar Israël, Jordanië, de Sinaï. Met in Israël het Meer van Galilea dat van alle prachtigs dat we daar zagen mij het diepste raakte.

Daar droomde eens dat groot geworden kind van Bethlehem zijn dromen en geloofde dat het kon. De heuvels ademden zijn nabijheid. Het water vertelde van zijn verhalen. Adembenemend mooi lag het daar te vertellen van verhalen van toen. Ik werd er stil van.

Meer van Galilea. Droom van verhalen. Droom van een meer. Droom van een droom.

* * *

[4] *Toen hij uitgesproken was zei hij tegen Simon:
'Vaar nu het meer op naar diep water.'*
Lucas 5,4

Daar speelde de vierde avond bibliodrama zich af: aan het meer. Jezus laat Simon zijn netten uitgooien in het diepe (Lucas 5,1-11).

Ik wist niet anders dan een plekje te zoeken 'aan het water'. Maar ik had er helemaal niets mee, met het verhaal van die avond. En ik luisterde maar half.

Tot een ander iets zei, aan de andere kant van de ruimte, daar 'in diep water', en ik er opeens bij was: 'Het maakt je vrij.'

Opnieuw Nico: 'Sigrid, wat denk jij?'

Hij merkte de verandering in mij op.

'Ik zit hier wel', antwoordde ik nadenkend, 'maar eigenlijk hoor ik hier niet. Ik ben hier gaan zitten uit een soort verlangen naar iets van toen.'

Ik vertelde van onze reis.

'Maar ik hoor hier niet. Ik hoor daar, in het diepe.'

Hij nodigde mij uit: 'Ga maar.' Ik ging.

Hij vroeg: 'En nu?'

'Ja, hier heb ik voor gekozen: het 'diepe' in te gaan, eerlijk te zijn, mijn mond open te doen waar anderen misschien zouden zwijgen of gezwegen hebben. Dat diepe kent veel gevaren, en dat weet je ook, en toch ga je. Omdat het voor jou niet anders kan. En ja, het maakt je vrij, omdat jij het weer bent, open en eerlijk.'

Ik wist dat het waar was. Ik had lang gedacht dat het niet anders had gekund, dat alles wat er gebeurd was gewoon stappen waren die ik wel moest zetten omdat het niet anders kon. Te beginnen bij mijn mond open doen over het seksueel misbruik door Thomas en vertellen. En alles wat daarop volgde.

Maar in de loop van de tijd hadden anderen mij gezegd: 'O jawel hoor, het had best anders gekund. Maar niet voor jou.' Ze leerden mij om opnieuw naar mezelf te kijken, mezelf te herkennen: 'Dit is wie jij in wezen bent. En dat met Thomas, dat paste helemaal niet bij jou.'

En terwijl ik mezelf langzaam terugvond wist ik dat ze gelijk hadden: dat met Thomas, dat paste niet bij mij.

En ja, in al dat moeilijks daarna was ik meer mezelf dan in die anderhalf jaar met Thomas.

En nu dan? Wat nu? Alles zo moeilijk en toch doorgaan? Nee, ik moest heel goed bedenken wat ik wilde. Maar dacht ik de week hiervoor nog: ik moet stoppen, want ik kan het niet meer, nu dacht ik: ja, en dat mag ik ook, want voor alles moet ik trouw blijven aan mezelf.

* * *

Vier avonden. Vier verhalen. Samen vormden ze nog een verhaal: het mijne.

Het was precies wat catechese beoogde: het verhaal van toen in verbinding brengen met jouw verhaal van nu. Naar aanleiding van een verhaal kun je vertellen wat je geraakt heeft. Door een verhaal kom je aan je eigen verhaal.

Ik vond het heel bijzonder dat zelf zo te mogen ervaren.

En, belangrijker nog, ik vond het leuk. Ondanks Thomas, ondanks alle moeilijks, ondanks de tranen ook, was dit wat ik leuk vond. Nog steeds.

Ik vond het fijn om dat te mogen ontdekken. En ik was blij dat ik gegaan was.

* * *

Hoe kun je loslaten als je er steeds aan herinnerd wordt? Als je blijft doorgaan duurt het veel te lang. Dat houdt je niet vol.

Ik wil weer bij mezelf komen, dacht ik, en dat kan zo niet. Het klopt niet meer. Wat ik doe komt niet overeen met wat ik voel. Doorgaan in de kerk? Ik? Hoe kan ik dat nu? Terwijl dit met mij gebeurd is in die kerk? Het past even niet bij mij. Ik ben niet op mijn best zo. Ik heb het gevoel dat ik minder moet doen om meer te zijn.

Ik wist het wel. In mijn hart wist ik allang wat het beste was. Ik wilde het alleen nog niet weten.

Het was een verschrikkelijk moeilijke beslissing. Ik had geprobeerd of het ging. Ik had gehoopt dat het beter zou gaan. Maar dat ging het niet.

Het heeft nog drie maanden geduurd. Toen moest ik besluiten om aan het eind van het schooljaar ook de eerstecommunie- en vormselvoorbereiding en alles daaromheen uit handen te geven. Het was niet langer goed voor mij.

* * *

Vormsel en eerste communie. Het was in onze parochie met vier grote katholieke basisscholen heel het jaar door erg veel werk, en alleen in de zomervakantie hoefde er even niets. Nu hoefde ik dat ook daarna niet én ik hoefde geen vieringen voor groot en klein meer te maken.

De rust was heerlijk. Alleen de kinderwoorddienst nog over. Het was goed zo.

* * *

De kinderwoorddienst was wat minder moeilijk. De kinderwoorddienst was helemaal van ons. We hadden een fijne groep en Tess en ik waren in een jaar een keer of zeven, acht aan de beurt. Dat leek nog wel te doen. De kinderen gingen even na het begin van de viering met ons mee naar de kapel en we kwamen pas terug wanneer de tafel werd klaargemaakt. Dat maakte een enorm verschil. De hele woorddienst in de kerk – inclusief de preek – misten we, daar hoefde ik niet naar te luisteren.

Tess en ik vertelden de kinderen de verhalen in onze eigen woorden en ook dat maakte het makkelijker. We deden het samen en we bereidden de kinderwoorddienst ook samen voor. Tess begreep dat woorden of zinnen niet altijd even makkelijk waren.

Dit vond ik nog steeds leuk om te doen. Met de kinderen. Toch nog steeds de kinderen. En de rest van de viering, na de kinderwoorddienst, nam ik maar op de koop toe. We zouden wel zien hoe het verder ging.

Met de kinderwoorddienst stopte ik nog niet.

Maar alle andere zondagen gingen Lex en ik niet meer naar de kerk.

5

Om het verhaal logisch te houden en de volgorde te behouden, neem ik hier een stukje over uit ‘*Tot ik weer vliegen kon ...*’ Omdat het vertelt hoe het mij dat najaar ging en omdat het een beetje laat zien over Thomas.

* * *

Thomas was dan wel weg – weggestuurd zo ongeveer – en verhuisd naar de andere kant van het land, maar hij kwam geregeld naar hier en werd hier gezien, en hij belde mensen. Hij belde iedereen, leek het wel, en voortdurend.

We begrepen dat hij daarbij óf niets vertelde, óf zijn eigen verhaal. Een verhaal dat klonk zoals al zijn andere verhalen aan mij, over vrouwen vóór mij, hadden geklonken: hij kon er niets aan doen, heus niet. Sigrid ...

Ja ja.

Bleef hij zo bezig? Aan wie vertelde hij dit allemaal? Hoeveel mensen belde hij wel niet?

Ik dacht: en nu is het genoeg, Thomas. Nu moet je ophouden. Dit is niet leuk meer.

Na de zomer belde ik hem op.

‘Ik hoor van mensen wat jij hun vertelt, Thomas, en ik merk dat je het anders vertelt dan het is. Misschien zie je het graag zo, maar het klopt niet. Als jij zo doorgaat, moet je er niet van staan te kijken als ik op een dag alsnog een officiële aanklacht indien. Ik begrijp heus wel dat je de woorden ‘seksueel misbruik’ niet zult uitspreken en dat je zo eerlijk niet kunt zijn, maar vertel dan ook niet wat niet waar is.’

Hij wilde me gaan vertellen hoe het gegaan was, maar ik hoefde het niet te horen. Ik wist het allemaal wel. Ik wist het beter dan hij.

Hij noemde zijn alleen-zijn, hij noemde het een vragen om aandacht en hij noemde het egoïsme.

‘Alleen-zijn kan geen excuus zijn voor wat je met mij deed, Thomas. Bovendien, eerder was je niet alleen, en toen deed je het ook.’

Thomas was priester geweest, maar midden jaren zeventig uitgetreden en getrouwd met Noor. Noor was lang erg ziek geweest en in de periode dat Thomas mij misbruikte, is ze overleden.

‘Aandacht kreeg je al van mij, Thomas. Ik kwam vragen naar Noor toen ze weer in het ziekenhuis lag en zo heel erg ziek was én ik kwam vragen naar jou. Zo hoort het ook, vind ik. Maar voor jou moest er iets anders bij. Jij nam daar meer dan je mocht. Veel meer.’

En egoïsme? ‘Ja hoor’, zei Tess later, ‘hij weet heel goed wat hij tegen jou moet zeggen. En hij reageert zo snel en zo slim dat je bijna zou geloven dat hij het meent. Bijna. Maar jij weet wel beter.’

Ze had gelijk, je zou hem bijna geloven. Maar daarvoor kende ik hem toch te goed. En een tel later al deed hij wat hij steeds had gedaan: ‘Maar jij ...’

‘Ik bewonder je om wat je deed voor Noor’, zei hij, ‘de zorg en aandacht die je haar gaf.’

Wat had dat er nu weer mee te maken? En hoe lang was dat wel niet geleden?

Ik antwoordde dat ik het ook zo gedaan zou hebben als hij en ik niet ... ja, niet wat eigenlijk? Ik kon de zin niet afmaken, want alles wat het toen leek te zijn, was het niet geweest.

Maar Thomas ging zelf al door: ‘Maar jij vond het toch leuk dat als je kwam, ik er ook was?’

‘Ja, hoor Thomas, natuurlijk, toen ik eenmaal verliefd op je was wel, ja, maar daarvoor maakte het toch echt niet uit. Ik kwam toch niet naar Noor ...’

Hij vulde het zelf in: ‘... om mij te verleiden.’

Nee.

‘Maar je vond mij toch wel leuk?’

‘Thomas, ik vind zo veel mensen leuk, maar dat wil toch niet zeggen dat ...’

Het was precies wat ik, lang voordat ik hem belde, verwachtte dat hij zou zeggen.

‘Ik snap niet hoe je zo kunt denken’, zei ik, ‘alsof zorg en aandacht voor Noor een vraag naar jou is om meer. Jij draait de boel gewoon om.’

Daar ging hij niet op in. Maar deed hij dat wel ooit? Op alle momenten waarop je hem liet zien wat hij deed, had hij eigenlijk nooit een antwoord. Het is net, dacht ik, alsof hij dan een stukje gesprek ‘overslaat’, tot daar waar het veiliger is. En door gewoon een andere weg in te slaan, regelt hij dat zelf.

Dat deed hij ook nu.

‘Het lijkt erop dat het je goed gaat’, zei hij, ‘zo klink je. Zo rustig.’

Ja, als het mij niet goed ging, had ik hem toch nooit kunnen bellen?

Maar ik wilde hem best even vertellen hoe het mij de laatste tijd gegaan was: ‘Het gaat goed met mij, maar ik ben wel gestopt met bijna al mijn werk in de kerk. Ik kon het niet langer volhouden, want ik vond het veel te moeilijk.’

Ik vertelde hem vooral ook waarom ik dat vond. ‘En’, zei ik, ‘dat komt door jou.’

‘Ja’, zei hij daarop, ‘soms denk ik: wat heb ik aangericht?’

Hij wist inderdaad precies wat hij tegen mij moest zeggen.

‘Meer dan jij denkt, Thomas’, antwoordde ik. ‘Je hebt géén idee.’

‘Wat vind ik het fijn dat jij me belt vandaag, Sigrid.’

Fijn? Als iemand tegen je zegt: ‘Pas op je woorden jij, want anders dien ik een aanklacht in’, is dat fijn?

Nee, dat was ‘Thomas’.

Een aanklacht? Hij was er alleen maar bang voor geweest, zei hij, rondom de avond waarop de deken de vrijwilligers had verteld waarom hij was weggegaan. Veel vaker had hij er niet over nagedacht. De brief die ik hem toen geschreven had? Die had hij één keer gelezen en daarna veilig opgeborgen. Dat ook anderen een aanklacht zouden kunnen indienen? Ben je mal, Sigrid. Na zo veel tijd denken mensen toch niet: en nu zal ik Thomas nog eens even te pakken nemen? Nee hoor.

Aan de ene kant geloof je je oren niet. Aan de andere kant is het zo helemaal Thomas dat je er ook niet van opkijkt.

‘Voor alle duidelijkheid, Thomas: ik ben het niet vergeten en van vergeven is geen sprake. Het blijft allemaal bestaan.’

Ik geloof dat hij het niet eens hoorde. ‘Jou, Sigrid, jou zomaar aan de telefoon. Wat een verrassing.’

Nog een keer: ‘Zo is het niet bedoeld, Thomas. Ik bel je ...’

Maar dat begreep hij dan toch wel: ‘... om mij te waarschuwen. Dat ik mijn mond moet houden.’

Ja.

‘Dat beloof ik. Echt, dat zal ik doen.’

* * *

Het was heel bijzonder wat dit telefoontje met mij deed. Alsof je opeens voor een hekje staat waarvan je niet wist dat het zo dichtbij was. Een hekje dat je kunt opendoen en waar je door kunt gaan. Maar meer dan dat: dat hekje valt achter je zachtjes dicht. Onverwacht, en vanzelf. Zomaar. Wat geweest is blijft erachter. En je kunt het loslaten. Het gaf mij een groot gevoel van vrijheid.

Ga jij maar door, Thomas, dacht ik, doe maar wat je niet laten kunt. Je handen thuishouden is er toch niet bij. Je gaat je gang maar. Ik wil me niet meer met jou bezighouden. Ik heb er geen zin meer in. Ga jij maar lekker door met je eigen leven en zoek het maar uit. Ik wil geloven dat je geen dingen meer over mij zult vertellen die niet waar zijn. Dat wil ik geloven. Want ik wil niet meer dat jij mijn leven bepaalt.

Een groot gevoel van vrijheid, ja, als een onverwacht cadeautje, mij zomaar ‘gegeven’. Compleet met het feestelijke gevoel dat bij het krijgen van een cadeautje hoort.

Het verraste me. Vrijheid. Bevrijding. Het is wel met mij gebeurd, maar het is niet meer zo belangrijk en het is niet meer zo erg. Het gaat goed met mij.

6

In januari kwam Nico terug, acht avonden maar liefst. Ik maakte ze allemaal mee.

[5] *De eerste die hij (Andreas) ging opzoeken
was zijn broer Simon.
Johannes 1,41*

In het eerste verhaal kwam het woord ‘zonde’ voor, in een zin waarin over Jezus gezegd wordt dat hij degene is die de zonde van de wereld wegneemt (Johannes 1,29-42).

Nico legde ‘zonde’ uit: ‘Zonde. Jammer. Hier is iemand die probeert je te laten zien wat je bestemming is. Als je die niet wilt zien, dan is dat toch jammer?’

Dat was een mooie uitleg.

Het haalde meteen het misbruik weg en draaide het om: als jij, Thomas, je bestemming niet ziet, dan is dat zonde, jammer ja.

Zo wilde ik wel mee het verhaal ingaan.

In alle praten over seksueel misbruik door een pastor kwam altijd de tegenstelling naar voren en zeiden mensen: ‘Maar zo zou juist een pastor toch niet horen te zijn?’

Nee. Dat maakte nu net ook die kerk zo moeilijk. Ik geloofde die pastores geen van allen meer.

Hoewel, dat was toch niet helemaal waar? Ik was toch weer hier, bij Nico? Dus ...

Nou, dacht ik, laat mij dan Simon maar eens zijn, en wie weet, misschien wil ik dan straks wel mee om te kijken naar die Jezus. Want als er dan werkelijk iemand als hij opstaat, wil ik dan niet horen hoe hij is en wat hij te zeggen heeft?

Simon dus.

Maar of ik echt mee zou gaan, wist ik aan het begin van het verhaal nog niet.

Aan het eind van de avond wist ik het evenmin. In bibliodrama verliep het anders en kwam het niet zo ver dat Andreas aan Simon kon vertellen dat hij nou toch iemand had ontmoet ...

Maar ik had zo het vermoeden dat ik toch maar liever niet meegegaan zou zijn.

Jezus? Hmm ...

* * *

[6] *‘Gelukkig die zuiver van hart zijn,
want zij zullen God zien.’
Matteus 5,8*

De tweede avond. De toespraak op de berg. ‘Gelukkig die verdriet hebben ...’ (Matteus 5,1-12).

‘Verdriet hebben is goed. Ben je verdrietig, wees het dan ook, laat het zien. *Dan* zul je getroost worden.’

Weer verrasten Nico’s woorden mij. Want hoe waar waren ze niet? Ik had het zelf mogen ervaren.

‘Het is een kwaliteit van leven, in de bergrede hoog geprezen’, vervolgde Nico. ‘Het koninkrijk der hemelen komt naderbij als je getroost wordt.’

‘En’, zei hij, ‘zo ook met ‘arm van geest’. Het is een hoge kwaliteit. Durf je jezelf uit handen te geven? Kun je je aan een ander geven, durf je je te laten zien, durf je vertrouwen te geven?’

Vertrouwen was hier in overvloed. Verdriet ook. Van anderen. Van mij. Zij vertelden. Ik vertelde.

Elk verhaal maakte bijzondere indruk, maakte stil.

In alle verhalen hoorde ik vooral die stilte. Kostbare stiltes. Stiltes van respect, van aandacht, van luisteren naar elkaar.

Ik vertelde over Thomas ...

Ik vertelde over Thomas, ik vertelde over het misbruik en ik vertelde hoe vervelend ik het vond dat de kerk daar achteraan kwam, die kerk waar niets meer klopte en waar niets meer waar was.

In bibliodrama koos ik voor de woorden ‘zuiver van hart’. Al klonken de woorden nogal groot, ik voelde mij daar op mijn plaats.

‘Luisteren naar jezelf, doen wat bij je past. Leren voelen, leren zien wat dat voor jou is.’ Door alle moeilijke keuzes waarvoor ik had gestaan, had ik geleerd om heel goed naar mijzelf te luisteren.

‘Zijn wie je bent, en je dat alles niet meer af laten nemen’, reageerde Nico op mijn uitleg.

‘Nou’, zei ik, ‘dat zijn precies de woorden die ik heb opgeschreven.’

Ze kregen al een plek in mijn boek. Mijn boek was bijna geschreven.

Het was een kostbare avond. En het verhaal paste weer zo wonderwel bij mij.

Net als Nico’s woorden. ‘Een profeet is iemand die zegt wat er aan de hand is. Durf je profeet te zijn en te zeggen wat je ten diepste beroert?’

Nico zei deze avond ook de woorden die ik, uit zijn naam, later nog vaak zou herhalen, aan anderen: ‘Verdriet is het meest kostbare antwoord op wat er aan ergs met je is gebeurd.’

Nooit heeft iemand ze *niet* onmiddellijk opgeschreven. Om ze te onthouden zoals ik ze voor altijd onthield.

* * *

[7] ‘Laat zo jullie licht schijnen voor de mensen.’
Matteus 5,16

De derde avond (Matteus 5,1-2.13-16). ‘Zout der aarde, licht der wereld ...’
Zout en licht. Alleen maar mooi toch?

Niet dus. Niet na wat ik de dag ervoor hoorde: dat Thomas gezegd had zich maar vast te houden aan een psalm.

Die las ik natuurlijk meteen, en vond het verschrikkelijk. Ik schreef er onmiddellijk een commentaar bij.

Nog steeds vond Thomas wat hij gedaan had niet zo erg. Dat wisten we. Maar in de woorden van de psalm draaide hij het zelfs om en plaatste hij zichzelf in de slachtofferrol, sprak hij over vijanden en over een valstrik waarin hij vastzat. Vroeg hij behoed en bewaard te worden, om bescherming en om niet te worden beschaamd.

Vijand? Valstrik? Wij? Wij dachten toch dat het andersom was ...

Denk niet dat wij je geloven Thomas, en denk niet dat God je gelooft. Hij weet wel beter.

En dan vandaag die zin: 'Laat zo je licht schijnen voor de mensen.'

Jij Thomas, juist jij, pastor, jij was geen licht, jij was alleen maar duisternis.

'Door dat te zeggen', antwoordde Nico, 'laat jij je licht schijnen. Laat *dat* er maar zijn. Jij bent licht, je bent uit één stuk wanneer je dat durft te zeggen: Thomas, jij was geen licht, jij maakte het duister.'

Mijn plek werd 'het licht'.

* * *

[8] *Hij antwoordde: 'Er staat geschreven:
De mens zal niet leven van brood alleen.'*

Matteus 4,4

De vierde avond. Woestijn (Matteus 4,1-11).

De eerste woorden waarin ik iets vond, waren de woorden 'ga weg'. Want die had ik laatst, aan de telefoon, ook bijna letterlijk zo tegen Thomas gezegd.

'Dit is het laatste, Thomas. Hiermee is het afgelopen. Geen contact meer. Nooit.'

'Maar dit is toch niet de laatste keer dat ik je spreek, zeker?', vroeg hij.

'Jawel', zei ik, 'dat is het dus wel.'

Hij probeerde het nog een keer, maar ik zei: 'Nee, Thomas. Gewoon nee.'

'Ga weg.' Echt goed zat ik niet op de plek van die woorden. Er was meer. In de woestijn hoorde ik woorden klinken die mij trokken.

Natuurlijk merkte Nico het op: 'Zeg, zit jij daar wel goed?'

Ik antwoordde: 'Ik weet het niet, ik hoor ginds woorden die mij raken: 'Leven, niet van brood alleen.'

'Ja. En?'

'Ik leef niet van brood alleen, ik leef ook van de mensen om mij heen, ik leef van zo veel meer. Misschien wil ik daar wel staan.'

'En waarom ben je niet gegaan dan?'

Tja, dat wist ik niet.

Maar ik ging al, ik liep onmiddellijk naar de bewuste plek toe. Naar die woorden in de woestijn.

‘En nu?’

‘Ja, de woestijn is mijn plek, daar ben ik naar toe gegaan. Bijna al mijn werk gestopt. Stilte. Rust.’

‘Heeft de Geest, de nabijheid van God, je hierheen gestuurd?’

‘Ik kon niet anders’, antwoordde ik. ‘Maar ... ja, ik denk het wel ja. Ik heb me er zo tegen verzet, maar ik kon niet anders dan zo.’

‘Dit is wat ik jullie wil leren’, vertelde Nico. ‘Gehoorzaam te zijn. Gooi alles wat je geleerd hebt over gehoorzaam-zijn alsjeblieft weg, en geef gehoor aan wat in jou leeft. Gehoorzaam zijn betekent gehoorzaam zijn aan jezelf, en leren luisteren naar wat je lichaam je zegt.’

‘En’, zei hij, ‘als je voelt, hier, dat je plek een andere moet zijn, ga dan. Denk niet dat je het verhaal van een ander verstoort, dat houd ik heus wel in de gaten. Als je niet gaat, terwijl alles in je roept dat je ergens anders heen moet, dan verstoort je je eigen verhaal.’

Bibliodrama. Bij het verhaal blijven. Maar wel met wie jij bent, wat jij vindt, hoe jij je voelt.

* * *

[9] ‘... opdat de niet-zienden zouden zien
en de zienden blind worden’
Johannes 9,39

Het verhaal dat volgde was een heel lang verhaal (Johannes 9,1-41).

Ik twijfelde over mijn plek, er was zo veel. Waar ik een knoop in mijn buik voelde, was dat even later weer weg en weer rustig, omdat het verhaal verder ging.

Uiteindelijk koos ik voor de plek ‘waar niet-zienden zien en zienden blind worden’.

Ik was zelf steeds meer ziende geworden. Maar hoe lang had dat niet geduurd, hoe lang had ik het niet gezien, niet kunnen zien? Waar anderen het al lang misbruik noemden, duurde het bij mij maanden eer ik het zag. Pas toen Thomas zelf tegen mij zei dat hij niet verliefd op mij was geweest, dat hij zomaar wat deed, alleen omdat hij dat prettig vond ... en pas toen ik later die week het boek ‘*Een pastor moet je toch kunnen vertrouwen!*’ las, durfde ik het uit te spreken: ‘gebruikt’. En, heel voorzichtig: ‘misbruikt’.

Maar toen kon ik er ook niet langer meer omheen. Dit was wat het was: misbruik. En erger nog dan dat: seksueel misbruik.

Steeds meer ziende. Ik leerde over seksueel misbruik in het pastoraat, steeds meer. Over de dynamieken ervan, over hoe het werkt, over plegers, over hun manier van doen, over Thomas’ manier van doen. Ik leerde veel.

Maar ik leerde ook dat niet iedereen bereid was dat te leren. Dat sommigen hun ogen liever sloten. Of andere woorden gebruikten dan de woorden ‘seksueel misbruik’.

‘De niet-zienden zullen zien en de zienden zullen blind worden.’ De tekst was zo waar. Zo gaat het, dacht ik, als je ‘ziet’ en als je dit vertelt over je pastor, dan worden sommigen blind. Ze willen het niet zien. Of ze kunnen het niet zien.

‘Daar is wel een zekere mildheid voor nodig, om dat te kunnen zeggen’, antwoordde Nico. ‘Maar denk erom: maak het ze niet te gemakkelijk.’

Voor mij betekende het: blijf vertellen, blijf uitleggen, houd niet je mond, maar spreek. Want alleen door te vertellen kunnen ook anderen leren zien.

* * *

In het verhaal, in alle verhalen, was natuurlijk ook Jezus er nog.
Wat vond ik het moeilijk ...

Bibliodrama. Ik vond het heerlijk. Maar ik merkte ook dat ik het nodig had, dit praten, dit spelen, dit ervaren. Nodig om Thomas kwijt te raken, die nog steeds in elk verhaal tevoorschijn kwam. In bijbelse verhalen, in andere verhalen. Waar ik in het dagelijks leven maar weinig last meer van hem had, had ik dat daar wel. Juist daar. En daar wilde ik hem kwijt. Ik wilde niet dat hij me nog langer in de weg zat in verhalen die mij lief waren.

Maar rollen in het verhaal niet samen te laten vallen met Thomas, dat was verschrikkelijk moeilijk. Alsof alles wat hij was, én alles wat hij niet was, in het verhaal geweven zat.

Nu kan dat je nog helpen te ontdekken wie en wat jij zelf in wezen bent en hoe je in het leven staat. Maar ook Thomas en Jezus schoven steeds in elkaar. En dat vooral zat me vreselijk dwars.

Het maakte me moe. En het maakte me verdrietig. Omdat ik niet zag hoe het nog ooit anders zou kunnen worden.

* * *

Een nieuw verhaal, een nieuwe avond. Weer maakte ik die fout: Jezus en Thomas.
Hoe kon ik hen uit elkaar halen?

Daar had je Nico al.

‘Wie ben jij?’

‘Ik ben een gast, gewoon maar een andere gast.’

‘Waarom?’

‘Omdat ik merk dat ik ze niet uit elkaar kan halen, Jezus en Thomas, ik krijg dat niet voor elkaar. En ik wil dat zo graag. En die vrouw in het verhaal wil ik niet zijn. Laat mij maar even.’

Het maakte helemaal niet uit waar het verhaal over ging. Ik zag alleen maar Jezus en Thomas door elkaar.

Maar ‘laat mij maar even’? Moet je net Nico hebben. Die wil het best laten rusten, maar inderdaad maar even. Dan komt hij toch.

‘Jij doet ook niets’, zei hij.

Ik doe niets? Tranen in mijn ogen. ‘Waarom?’ vroeg Nico.

‘Ik doe al zo veel.’

‘O ja? Wat dan?’

‘Nou, dit bijvoorbeeld, ik ben toch hier?’

Ondanks alle moeilijks was ik hier toch, deed ik toch mee aan bibliodrama?

‘Maar het lukt je niet, steeds schuift daar die ander in dat verhaal en dat doet je verdriet?’

‘Ja.’

‘Maar jij blijft zitten’, zei Nico, die de rol van Jezus aannam. En Nico-Jezus vervolgde: ‘Waarom kom je niet naar mij toe?’

Ik kom niet naar jou. Jij moet komen, je moet het zelf doen. Of niet natuurlijk. Het leken Thomas’ woorden: jij moet zelf komen, kom dan.

Maar Thomas was hier toch niet? Wat had ik te verliezen?

Heel voorzichtig kwam ik dichterbij. Maar niet helemaal. Ik wilde wel, maar ik durfde niet. Ik wilde het wel zeggen: raak me aan alsjeblieft, houd me dan vast, troost me, help me dan, maak dat het weer goed komt. Maar dat durfde ik niet. Dat vertrouwde ik niet.

‘Raak me aan’, tegen hem, Nico, een pastor? In de rol van Jezus, ja. Nou en?

Thomas hield me tegen: niet dichterbij, echt niet.

Daar staan was hard werken. Denken. ‘Ik wil het Verhaal zonder jou.’ Vechten. ‘Jij hoort niet bij mij en jij hoort niet bij die verhalen.’

Fysiek hield hij me tegen. Maar in mij zou iets veranderen ...

* * *

[10] *‘Als jullie iemand zijn zonden vergeven,
dan zijn ze ook vergeven;
als jullie ze niet vergeven, dan blijven ze behouden.’
Johannes 20,23*

Maar eerst was er nog een andere avond (Johannes 20,19-31). Een rustige avond, met mooie woorden.

Voor en na het bibliodrama ‘spel’ praatten we over vergeven.

‘Als je vergeeft, treedt je in een grotere ruimte, waarin God vergeeft.’ Nico.

‘Als je niet vergeeft, blijft het bestaan. Dat mag. Het mag blijven bestaan.’ Weer Nico.

‘Of ...’, zei hij, terwijl hij naar mij keek, ‘... of geef je het uit handen, en weet je: God doet mij wel recht. Als in dat lied ...’

Hij zong het voor ons.

*Wek mijn zachtheid weer
geef mij terug de ogen van een kind
dat ik zie wat is
en mij toevertrouw
en het licht niet haat.*

Het in Gods handen leggen en erop vertrouwen dat hij mij wel recht zou doen?

Mooi.

* * *

[11] *Hij ging naar hem toe,
goot olie en wijn op zijn wonden ...
Lucas 10,34*

Op een andere plek werd bibliodrama aangeboden. Het kwam zomaar op mijn pad, en het was niet zo ver weg, dus ...

Bibliodrama. Met Huub en Jacqueline.

De eerste dag met hen, het eerste verhaal. Het verhaal van de barmhartige Samaritaan (Lucas 10,25-37).

Voor bijna de hele groep was bibliodrama iets nieuws. Jacqueline vroeg: 'Ach, kies eens iemand uit die je misschien zou kunnen zijn, straks. Of niet. Maakt niet uit, alleen maar om te zien hoe je dan leest en hoort.'

Ik koos een plek aan het begin van het verhaal. Om te kunnen vertellen: zo wil ik dat je met mensen omgaat: als olie en wijn op hun wonden. Zo horen priesters, pastores, met mensen om te gaan, zo horen mensen met mensen om te gaan. Ik koos Jezus.

Koos ik Jezus? Ik stond verbaasd over mijzelf. Waar was Thomas?

Hij was niet in die priester die voorbij liep. Niet in de leviet die in een boog om de gewonde man heen liep. En niet in Jezus die met een verhaal probeerde te laten zien hoe God wil dat wij met elkaar omgaan. Hij was er niet.

Dat te mogen merken, dat te mogen ervaren, alle momenten tijdens het spel, bewoog mij tot tranen toe. Zo lang zat Thomas mij in de weg, en zo moeilijk had ik het daarmee, dat ik die middag niet gauw zal vergeten. Het ontroerde mij ten diepste, raakte mij in mijn ziel.

Het was te veel, te groot voor één middag. De achtste avond met Nico, een paar dagen later, maakte mij net zo stil.

* * *

[12] *Jezus antwoordde:
'Ik ben de weg, en de waarheid en het leven.
Alleen door mij heeft men toegang tot de Vader.'*
Johannes 14,6

Het verhaal van de laatste avond met Nico sprak me helemaal niet aan. Veel herhalingen, en zo op het eerste gehoor een veel te grote taal (Johannes 14,1-14). Ik had niets met het verhaal, voelde me er niet in thuis.

Maar ik was er ook niet helemaal bij. Ik was bij vijf dagen eerder, bij die dag met Huub en Jacqueline.

Niets te zeggen, niets te spelen. Stil en in mijzelf gekeerd.

Nico zag het wel: 'Je bent zo stil?'

'Ik kan Jezus los zien van Thomas', vertelde ik zachtjes, 'en dat merk ik alle momenten, en ik ben er blij om.'

'Dat merk je alle momenten?'

'Ja.'

Ik gebruikte de woorden die ik de dag na die middag met Huub en Jacqueline al geschreven had. Maar het was niet erg. Want met die woorden kon ik Nico vertellen wat hij voor mij had gedaan, die avond, een paar keer terug, toen hij mij vroeg: 'Waarom kom je niet naar mij toe?' Toen hij me aanraakte met zijn woorden al zei hij bijna niets.

Ook nu stonden de tranen in mijn ogen. Verwondering, ontroering, een groot gevoel van dankbaarheid dat dit bestond: bibliodrama. Dat het mij hielp, dat het mij bracht, dat Nico mij bracht waar ik nu mocht zijn.

‘Ik wist niet dat het dit met je zou doen’, antwoordde hij, ‘maar het ontroert mij ook.’

‘Ik ben zo blij dat je er weer was’, zei ik, ‘dat je maar liefst acht keer kwam dit jaar. Wat zou het jammer geweest zijn als ik die laatste vier keer niet had gehad. En het verhaal van vandaag? Het is goed zo, het maakt niet uit waar ik zit, het maakt helemaal niet uit wat voor verhaal het is.’

Iedereen begreep er alles van.

‘Vorig jaar en nu, alle avonden was je hier’, antwoordde Nico. ‘En steeds meer mocht naar buiten komen wat er met je gebeurd is, zocht je wegen om te gaan, vocht je met je verdriet, zocht je wat je verloren was, afgenomen. Tot je het terugvond. En dat ik je een stapje verder mocht brengen dan je was, daar ben ik blij mee.’

Ik ook. Door anderen vond ik mijzelf terug. Bibliodrama gaf mij het Verhaal terug.

Het verhaal van die avond was niet belangrijk. Maar in het verhaal klonk wel een zin die weerstand in mij opriep. ‘Alleen door mij heeft men toegang tot de Vader.’ Jezus. ‘Alleen door mij kun je naar God.’

Weerstand die daarna, bij het denken aan deze woorden, alleen maar groter werd ...

* * *

Bibliodrama met Huub en Jacqueline ging verder met het verhaal van de verloren zoon (Lucas 15,11-32).

[13] *‘Ik heb gezondigd tegen de hemel en tegen u.’*

Lucas 15,18

*Toen hij nog ver van huis was,
zag zijn vader hem al en werd ontroerd
en snel liep hij op hem toe ...*

Lucas 15,20

Een enkele zin maar bezorgde mij hoofdpijn, meteen en fel: ‘Gezondigd tegen de hemel en tegen u’.

Tranen. Waarom mocht het niet blijven zoals het was?

Wat viel het mij tegen. Thomas terug, in een enkele zin maar. Een knoop in mijn buik.

Die knoop wilde alsmaar niet weg. Maar leerde ik het dan nooit? Ik wist het toch: niet vertellen wat er gebeurd is belemmerde mij, dan protesteerde mijn lichaam, kwamen er tranen in plaats van woorden. Ik moest mijn mond niet houden, maar spreken. Die knoop in mijn buik zat daar niet voor niets.

Jacqueline deelde de ruimte in. Ik koos voor ‘de hemel’. Maar ik zat er niet precies goed.

Jacqueline had ook een plek van ‘vergeven’ aangewezen in de ruimte. Die plek trok mij. Ik voelde iets van die open armen die zeiden: kom maar, het is goed zo.

‘Ben je dan niet net als die vader die vergeeft?’ vroeg Jacqueline – die wel begreep waarom ik de hemel koos, omdat ik haar de vorige keer, toen we samen naar huis reisden, verteld had over Thomas. ‘Moet je dan niet daar zijn, op die plek?’

‘Ik wil het wel proberen’, antwoordde ik aarzelend.

‘Ga maar. Als je wilt.’

Ik ging.

Zo mocht ik die ochtend ervaren hoe het was, op die plek van vergeving. Het verhaal was niet van mij, het spel niet, de woorden van de anderen waren niet de mijne en mijn plek misschien nog steeds niet de goede plek, maar ik had er wel alle tijd om na te denken.

Soms zou ik het willen, dacht ik, voor Thomas, dat hij zou kunnen terugkeren waar hij hoort: mens te zijn zoals door God bedoeld. Maar dat kan alleen als hij die woorden kan zeggen, gemeend en oprecht: ‘Ik heb gezondigd tegen de hemel en tegen u.’ Tja, en dat is er niet bij. Dat is er niet en dat zal er nooit zijn.

Ook over vergeven dacht ik na. Want daar mocht toch iets tegenover staan, je mocht toch ook iets verwachten? Je mocht toch de voorwaarde van ‘omkeer’ stellen?

In de joodse traditie is berouw pas volledig als je, in een zelfde situatie gekomen, deze keer een andere keus maakt. Als je je dan anders gedraagt. Omdat je betreurt wat je eerder gedaan hebt en weet dat je een andere keuze moet maken. En dat dan ook doet.

Thomas echter koos ervoor door te gaan op de weg die hij al die jaren al ging. Zijn handen thuishouden was er inderdaad niet bij. De deken had het een poosje geleden uit betrouwbare bron vernomen en het mij verteld: Thomas had opnieuw een ‘vriendin’.

Natuurlijk. Thomas gaf vrouwen zo graag een zoen. Hij raakte ze zo graag aan. Omkeer? Een andere keuze maken? Je anders gedragen? Welnee.

En ik? dacht ik. Ja, ik geef het maar uit handen. Als in dat lied van Nico van laatst. Ik heb gedaan wat ik kon. Ik zou het willen, voor hem en ook voor mij, dat Thomas de moed had om eerlijk naar zichzelf te kijken. Maar die moed heeft hij niet, en dat kan hij niet. Ik *zie wat is*: zo is het en niet anders en ik kan daar niets aan doen. Nu mag ik het in Gods handen leggen en het aan hem overlaten.

En ik mag geloven dat het dan wel goed zal komen.

Om dat te kunnen vertellen, vertelde ik in het nagesprek over Thomas.

Ik merkte opnieuw wat ik allang wist: als ik vertelde wat mij gebeurd was, kon ik meer mijzelf zijn. Vertellen maakte mij kalm en rustig.

Vertellen maakt het zo gemakkelijk. En het maakt alles helderder. Meteen. Anderen hoeven niet meer te gissen naar wat je bedoelt.

Dan ook kun je vertellen wat je raakt, en wat je gelooft.

* * *

[14] *Abraham zei:*
‘Als ze niet naar Mozes en de Profeten luisteren,
dan zullen ze zich ook niet laten overtuigen
als iemand uit de doden opstaat.’

Dit was een hele dag bibliodrama. Met 's middags nog even een ander verhaal (Lucas 16,19-31).

Ik koos onmiddellijk voor de rol van Abraham, op de plek waar hij de zin hierboven zegt. De zin die mij aanraakte.

'Waarom?' vroeg Huub.

'Eenvoudigweg omdat het waar is. Als je al niet naar Mozes en de Profeten luistert, naar wie dan wel? Natuurlijk luistert Thomas niet naar mij, want hij, pastor, luistert al niet eens naar God.'

Opnieuw die aanvaarding: zo is het en niet anders. Ik kan er niets aan doen. Het is verder aan hem. En aan God.

* * *

Bibliodrama. Wonderlijk is dat toch, dat elk verhaal verbinding lijkt te hebben met je eigen verhaal. Elk verhaal op zijn eigen tijd lijkt daar voor jou te zijn, precies waar je het nodig hebt of daaraan toe bent.

* * *

[15] *'Daar zal je gezegd worden wat je doen moet.'*
Ze namen hem dus bij de hand en brachten hem zo Damascus binnen.
En het duurde drie dagen dat hij niet kon zien en niet at of dronk.
Handelingen 9,6.8-9

In het daaropvolgende verhaal (Handelingen 9,1-18) koos ik voor de zin: 'Daar zal je gezegd worden wat je doen moet'.

In het voorgesprek over de tekst al ging het over 'rust'. Een woord dat mij herinnerde aan het woord 'woestijn' van een paar maanden eerder.

'Daar zal je gezegd worden ...' Daar, in de woestijn. Daar, in Damascus. Daar, als je rust.

Thomas, het seksueel misbruik, de weg terug, het duurde allemaal veel langer dan ik dacht en vooral: veel langer dan ik wilde. Maar verwerken gaat kennelijk in een tempo dat jij niet bepaalt. Dat is niet altijd even makkelijk te accepteren. Ik had er tenminste vaak moeite mee.

Maar deze dag voelde ik, in die 'drie dagen alleen', in die 'rust': het is goed zo. Dit heb ik gezocht: rust. En ik zie hoe goed het voor mij is. En als er *nog* een jaar voor nodig is, dan is dat niet erg.

Vond ik dat niet meer erg? Weer verbaasde ik mijzelf. Dat het zo'n lange weg was, daar verzette ik mij niet meer tegen. En deze dag ontdekte ik, in die rust, in die stilte, dat ik dat eigenlijk al een poosje niet meer deed.

Het was een stap die ik nog niet eens had opgemerkt.

* * *

[16] ... *de dageraad is aangebroken,*

*de zon ging op ...
Genesis 32,27.32*

Het verhaal van Jakob die strijdt met zichzelf, en in die strijd ook strijdt met God (Genesis 32,23-33). Jakob die – in tegenstelling tot in Genesis 27 – nu eerlijk zijn naam noemt wanneer hem daarnaar gevraagd wordt. Jakob die bij zichzelf komt. Dan breekt de dageraad aan en gaat de zon op over Israël.

Nog niet zo lang geleden had ik een prachtige zin gelezen:

Hoop is een vogel die de dageraad bespeurt en maar vast begint te zingen terwijl het nog donker is.

Nu weet je het nog niet, had ik gedacht, nu is het nog donker, maar straks zal er licht zijn, en daar mag je op vertrouwen.

Op weg naar toekomst. Op weg naar die dageraad. Zien, soms even, dat het er zou zijn. Daar was ik, een paar maanden geleden nog maar.

En vandaag?

Vandaag zocht ik een plaatsje *in* de dageraad.

In de ‘dageraad’, in de lenteson die door de ramen scheen, kon ik terugkijken op het seksueel misbruik, op Thomas, terugkijken op al die pijn en al dat verdriet, en mocht ik merken dat ik verder was dan waar ik toen was, en mij verwonderen over hoe kort dat nog maar geleden was ...

7

Soms komt er zomaar iets heel leuks op je pad.

Uitgenodigd door Albert, docent exegese aan de opleiding Theologie en Levensbeschouwing, om zijn colleges te volgen, schreef ik mij in en volgde ik alle acht modules die hij gaf.

Twee jaar lang elke week één of twee colleges. Twee jaar lang iets om elke week naar uit te kijken.

De eerste modules startten na de zomervakantie.

* * *

Exegese. Op zoek naar de wereld in de teksten.

Spreektekst, verteltekst, commentaarzinnen. Spreekzinnen in vertelteksten, vertelteksten in spreekzinnen.

Heel precies kijken: wie zegt dit, wie zegt dat? En waarom is dat zo? Grammatica. De woorden laten het zien.

Afwijkende werkwoordsvormen. Gebiedende wijs en toekomstige tijd.

Tijd, ruimte, personages, handelingen. De verhaalwereld.

Woorden die alle aandacht bij een moment leggen. Woorden die zeggen: let op, hier gebeurt iets. Versmalling in de tijd. Tijd die even stil lijkt te staan. Verbreding in de tijd. Hetzelfde geldt voor 'ruimte': verkleining, vergroting.

De bewegingen in die ruimte. Horizontaal, over grond, over land. Verticaal, van de hemel naar de aarde, van de aarde naar de hemel.

De personages in het verhaal. Wie zijn ze, hoe worden ze genoemd, hoe worden ze beschreven? Wat doen ze? Wat doen ze niet? Waarop wordt scherpgesteld?

Taalgebruik, beeldspraak, stijl. Hoe wordt het verhaal met taal vormgegeven?

Bijzondere woorden, bijzondere taal, op een andere manier vertellend, door een andere volgorde van woorden in de zinnen, door ritme, door klank, door structuur. Literair soms, poëtisch. Beeldende taal.

Exegese. Bij het verhaal zelf blijven.

* * *

De eerste twee modules gingen over de wordingsgeschiedenis van de bijbel zoals het christendom die kent: oude testament en nieuwe testament. Te beginnen met het oude.

Het land Israël trok aan ons voorbij, van west naar oost, van noord naar zuid, en gelegen in de wereld eromheen. Rivieren, bergen, woestijnen, steden.

En in dat land het volk Israël, vanuit verschillende achtergronden, verhalen en gedachten komend tot dat ene: ‘De verhalen van Mozes zijn onze verhalen en dit is onze God.’

Verhalen, gedachten, tradities, doorverteld aan elkaar en opgeschreven. Verhalen over het begin, verhalen over daarna, kronieken, psalmen, spreuken. Herverteld, aangevuld, opnieuw benoemd en tot één groot verhaal samengevoegd: Tora, Profeten en Geschriften. ‘Dit is onze geschiedenis en dit is onze geschiedenis met God. Dit gaat over wie wij zijn. Dit gaat over wat wij geloven.’ Verhalen die willen vertellen over de relatie van God met mensen en de relatie van mensen met hun God.

De ontwikkeling van het Jodendom. Mensen die zich verbonden voelen met het oude Israël en met de God van Israël, en die willen leven volgens de Tora.

Richteren, koningen en volkeren zagen we voorbij komen. Saul, David, Salomo. Jeruzalem, Israël en Juda, Noordrijk en Zuidrijk. Assyriërs, Babyloniërs. Andere machthebbers. Andere godsdiensten ook. Maar altijd ook plaatsen waar de oude tradities bewaard bleven en de oude verhalen konden blijven voortleven. Profeten spraken, lieten van zich horen. Babylonische ballingschap en terugkeer. Perzen. Alexander de Grote, Hellenisme. Seleuciden en Hasmoneeën. De Romeinen. Alles steeds opnieuw van grote invloed op het leven in Israël. Soms een wat rustiger periode, soms volop weerstand oproepend.

Het ontstaan van andere teksten, Misjna, Talmoed, Midrasj. Er werd en wordt veel gelezen, veel nagedacht, veel beschreven en veel geschreven. Tot aan vandaag.

Tien maal anderhalf uur vertellen door Albert over de geschiedenis van Israël, als grond voor de verhalen in de volgende colleges.

* * *

יְהוָה, Hasjem, de Naam, de God van Israël, door Israël verwoord in verhalen: onze God, enige God, God van altijd, van eeuwig, van buiten alle tijd, scheppende God, God die zich noemt ‘Ik-zal-er-zijn’. God van Mozes. God van Abraham, Izaak en Jakob. God van mij.

‘In hoeverre je ‘Israël’ bent wordt gerelateerd aan hoe je je gedraagt ten opzichte van God en ten opzichte van je medemens.’ Albert.

Woorden, direct verbonden met die pastor die niet veel van dat ‘Israël-zijn’ in zich had. ‘Israël moet heilig zijn, heel zijn, goed doen, omdat God heilig is.’

Woorden waarvan ik het grootse kon voelen. Maar ook: En jij dan, Thomas, geldt dat niet voor jou, jij wilde toch ‘Israël’ zijn? Nou dan?

* * *

[17] *David ...*

Ondertussen lezen we thuis hier en daar wat grotere passages in de bijbel. Zo kwamen we bij het verhaal van David.

Daar stopte ik met mee-lezen in de bijbel, bij David. In David had ik geen zin. Maar hij zou nog vaak voorbijkomen, in of naar aanleiding van juist dat ene verhaal: David en Batsjeba (2 Samuel 11). En hij zou mij dwars blijven zitten, alle modules lang ...

* * *

De wordingsgeschiedenis van het nieuwe testament. Evangelies, Handelingen, Brieven, Openbaring. Verhalen over Jezus en over zijn Christus-, Messias-, zoon van God-zijn.

Jezus, die leefde in Israël, 'tijdens de Romeinen'. Jezus, over wie historisch niet zo erg veel te vinden is. We moeten het doen met de verhalen uit de bijbel. Verhalen over zijn geboorte, over zijn trouwdeheid met de joodse cultuur, over zijn optreden, over zijn sterven. Opgeschreven in de evangeliën die wij kennen. Vertellingen en overleveringen, ervaringen verwoord. Vooral vanuit die ene ervaring: zijn verrijzenis. Grootste beeld voor wie hij was. Jezus, gekruisigd en gestorven, verreezen en aan zijn leerlingen verschenen. Zijn leven kreeg er voor hen een diepere en waardevollere betekenis door.

Jezus. Een verhaal dat zich verspreidde in de omliggende gebieden, onder joden en niet-joden. Een verhaal dat meteen al vragen en problemen opriep. Tussen joden-christenen en joden, rondom de aanvaarding van Jezus als Messias. Binnen de oerkerk zelf, tussen joden-christenen en niet-joden-christenen, rondom deelname aan de gezamenlijke maaltijd, rondom spijswetten en reinigingsgeboden. Problemen ook binnen een oerkerk die steeds Griekser werd in denken en doen.

Het zou er uiteindelijk toe leiden dat de joodse volgelingen de oerkerk verlieten.

Van vertelde naar geschreven verhalen. We stonden stil bij de evangeliën van Matteus, Marcus, Lucas, Johannes. Bij het ontstaan ervan, bij de literaire kenmerken, de overeenkomsten, de verschillen. Handelingen. Paulus, van vervolger tot verkondiger. Zijn reizen. De brieven. Apocalyps. Het nieuwe testament.

* * *

Tegelijk volgde ik nog een module van Albert. Die ging over het boek Marcus.

Exegese, of althans: het begin daarvan. Oefening in syntactische en narratieve analyse, steeds opnieuw. Om te leren lezen, te leren kijken, te leren zien. Basis voor alle modules, alle exegese hierna.

Het ging over taal. Interessant als je net zelf aan het schrijven bent geweest. *'Tot ik weer vliegen kon ...'* was af. We dachten na over publiceren.

Elke les raakte aan schrijven, aan taal. Leuk.

We leerden de kopjes boven de stukjes tekst niet te zien en ons in het lezen niet te laten storen door de aangegeven versnummers. Ze bestonden alleen als we ze nodig hadden. We leerden ook ons niet te laten beïnvloeden door de hoofdletters in h/Hij, h/Hem, h/Heer.

Zo leerden we kijken naar de tekst, naar wat er werkelijk staat. En vooral: om teksten niet te vanzelfsprekend aan te nemen en ze niet van tevoren al in te vullen.

‘Vergeet alles wat je erover gehoord hebt, alles wat je erover gelezen hebt’, leerde Albert ons. ‘Vergeet het allemaal, en kijk eerst wat er staat. Kijk zelf.’

We lazen het evangelie van Marcus, bijna helemaal. Marcus, die Jezus al in het eerste vers in het eerste hoofdstuk ‘zoon van God’ noemt, en ons zo vanaf het begin op een bepaald spoor zet.

Ook dat sturen van ons zien en van ons denken leerden we herkennen.

Het verhaal van Marcus, verhaald door Albert. Meer dan woorden alleen. Beelden die tevoorschijn getoverd werden. Verteld en gehoord, om niet meer te vergeten.

Het was een druk najaar. Want op de plek waar Huub en Jacqueline bibliodrama hadden gegeven, kwam nu, voor dezelfde groep, ook Nico. Ik hoefde er niet lang over na te denken: die vier dagen wilde ik ook!

[18] ‘... als niet ieder van jullie
zijn broeder van ganser harte vergeeft.’
Matteus 18,35

De eerste dag. Het verhaal van de ondankbare dienaar (Matteus 18,21-35). De dienaar die een mededienaar diens kleine schuld niet wil kwijtschelden, terwijl hemzelf even daarvoor, door zijn heer, zijn eigen grote schuld kwijtgescholden is.

Een verhaal over vergeven, van ganser harte. Maar ook: van grenzen die er zijn aan dat vergeven.

Dat maakte dat ik kon kiezen voor de plek van ‘de hemelse Vader’, God. God, die zegt dat we vergeven moeten, maar die ook laat zien dat er wel grenzen zijn. Die dat begrijpt. Die wist dat ik wel zou willen, en wel zou kunnen ook misschien, maar dat Thomas zelf mij die mogelijkheid ontnam.

Er stond niets, werkelijk niets, tegenover ons mogelijke vergeven. Ik had het nog geen twee weken geleden gehoord: Thomas’ ‘vriendin’ was opnieuw iemand die stukken jonger was dan hij en getrouwd was en kinderen had, net als ik.

Het waren Thomas’ eigen woorden geweest. Hij had het gewoon allemaal verteld aan degene die het mij vertelde. Verteld in onze parochie, op de plek waar hij hierom was weggegaan.

Ieder ander zou toch maar liever zijn mond houden? Niet Thomas.

Toen de deken had gehoord dat Thomas ook ginds zijn handen niet thuis kon houden en gewoon zo doorging, had hij het de vicaris verteld, en die had vervolgens zijn collega in Thomas’ huidige bisdom ingelicht. Dat was niet gebruikelijk – over bisdomgrenzen heen – maar hij had het belangrijk genoeg gevonden dat toch te doen. Thomas die dit weer deed ... het mocht de zorg van de kerk zijn.

Maar van dat ‘getrouwd en kinderen’ hadden we nog niet geweten ...

Boos was ik geweest en weer even van slag, een middag, een avond, een dag lang. Maar dat was ik allang weer kwijt.

Vandaag echter, op deze plek, vroeg ik mij af hoe dit moest zijn voor God.

En dan was er dat vergeven nog. Hoe zat het met dat ‘ik mag het in Gods handen leggen’ van mij? Dat was wel erg makkelijk: laat hem het maar uitzoeken. Hoe kon ik dat nu doen?

Het maakte me in de war. Ik geloofde daar toch in, en ik had er toch vrede mee? ‘Leg het maar in zijn handen.’

Ja. Maar dat vergeven dan? Ondanks grenzen ging het verhaal toch echt over vergeven.

Tegelijk merkte ik dat alles in mij daartegen in opstand kwam: nee, dat laat ik mij toch echt niet aanpraten door dit verhaal. Er zijn grenzen. Die mogen er zijn. Thomas vindt het niet erg. Thomas luistert niet. Thomas gaat gewoon zo door.

Vergeven? 'Het mag blijven bestaan.' Nico's woorden. Ja, natuurlijk. Vergeven, hier, was onzin.

Mijn rust keerde terug. Er zijn grenzen. Die mogen er zijn. En misschien moeten ze er zelfs zijn.

* * *

Bibliodrama en exegese. Ik schreef het in het begin al: soms liep het een met het ander op. Vlak na deze bibliodrama-dag kwamen in exegese in Marcus woorden voor die over precies hetzelfde gingen.

En ook in exegese was Thomas er af en toe. Natuurlijk.

Hier ook. Het ging om 'kijken en niet zien', en om 'luisteren en niet verstaan' (Marcus 4,12), dus hoe kon hij er niet zijn? En wat er achteraan kwam: 'Dat leidt tot niet veranderen, en dan wordt niets kwijtgescholden.'

Vervolg op bibliodrama ...

Voor mij was het een bevestiging: zo is het. Ik kan niets kwijtschelden omdat Thomas niet verandert, en hij verandert niet omdat hij niet ziet en niet hoort, en niet zien en niet horen *wil*.

Ik wil wel, maar het kan niet. Zo kan het niet.

En zo *mag* ik denken.

Marcus 4,22 was even te veel Thomas: 'Geheimen zijn er om aan het licht gebracht te worden.'

'Geheim', 'verborgen', was donker. In wat niet naar buiten mocht komen was ik alleen, heel alleen.

Soms wist ik nog zo goed hoe donker dat was ...

Gelukkig wist Albert er alles van. Hij was 'erbij' geweest, bij het verhaal Thomas.

* * *

In de exegesemodulen over het nieuwe testament was ook Jezus er natuurlijk.

In dit college zei Albert een zin die mij lang zou bezighouden: 'Verrijzenis, de kern van ons christelijk geloof ... Als je dat niet gelooft, wat geloof je dan eigenlijk?'

Woorden die mij behoorlijk in de weg zouden gaan zitten ...

* * *

Terug naar bibliodrama.

Al die vragen, al dat denken deze eerste nieuwe bibliodramadag ... het kon ook moeilijk anders dan gaan over Thomas, na wat we over hem hoorden.

Maar Thomas en het verhaal? Op de een of andere manier leek hij nog slechts aan de rand daarvan aanwezig ...

En ik mocht merken, in deze zelfde bibliodrama-dagen, dat hij steeds verder uit de verhaalruimte verdween.

[19] *Hij zei: 'Jongen, ga vandaag in de wijngaard werken.'*
Hij antwoordde: 'Nee, ik wil niet.'

De wijngaard. Verhaal van twee zonen (Matteus 21,28-32). Hun vader vraagt hen in zijn wijngaard te gaan werken. De eerste zoon zegt dat hij daar geen zin in heeft, maar bedenkt zich en gaat later toch. De ander belooft te gaan, maar gaat niet.

De wijngaard. De meesten hier werkten volop in de kerk. 'Wijngaard' werd 'parochie'.

Ik koos de plaats van de eerste zoon, de zoon die 'nee' heeft gezegd, maar die zoekend is naar dat 'ja'. Die de vraag hoort: 'Ga in de wijngaard werken, kom in de wijngaard werken.' Die daar ook graag werkte, dat leuk vond, maar die dat nu niet meer vindt en op zoek is naar waar in die wijngaard nog een plaatsje voor hem is of kan zijn. Voor mij dus.

Nico begeleidde het bibliodrama niet alleen vandaag. Zijn co-pastor kwam als eerste bij mij. Ik vertelde het maar meteen, de anderen wisten het toch ook bijna allemaal al: 'Ik ben seksueel misbruikt, door een pastor.' Eromheen praten wilde ik niet meer. Veel te vaag voor de ander, veel te vaag voor de co-pastor. En vandaag, met die parochie-wijngaard ...

En het hoefde ook niet anders. Het was geen geheim. En vertellen inmiddels zoveel makkelijker dan het was.

De co-pastor nodigde mij uit: 'Hier is de wijngaard, hij is groot genoeg. Wil je niet eens komen kijken of er ergens een plekje is waar je kunt zijn?'

Ik stond op en stapte zonder aarzelen de wijngaard in.

In die wijngaard was de heer van de wijngaard, in die wijngaard was God. Daarom was ik daar. Daarom wilde ik daar zijn. Ik schoof een stukje dichterbij God toe.

Maar het werd er alsmaar drukker en drukker. Ik kreeg het er benauwd van. Het was net of ik gevraagd werd, geroepen werd: 'Kom je ook?'

Mijn lichaam protesteerde: nee, dat wil ik niet!

Had God het ook zo benauwd? Zijn plek werd zo ongeveer bedolven onder al die werkers.

Ik ging een stukje verderop zitten. Weg daar.

Nog steeds in de wijngaard, dat wel. Maar, dacht ik, *ik* kies hier waar en wanneer ik iets wil en of ik iets wil. Laat me met rust.

De heer van de wijngaard God? Ja hoor. Maar daar waar de anderen waren, was mij veel te veel 'parochie'. En 'parochie' wilde ik niet.

* * *

Zo was het ook 's middags. Ik keerde terug op dezelfde plek en met die plek was niets mis. God was er, en zijn wijngaard een plek voorbij de grenzen van mijn parochie.

Maar toen een ander druiven begon te plukken in de wijngaard, en nog weer een ander aan mij vroeg of ik ook wat druiven wilde, zei ik nee. Ik hoefde ze niet. Ik wilde die druiven niet. En ik wist heel zeker dat ik nee zou blijven zeggen, mochten ze blijven vragen. Ze moesten opnieuw niet te dichtbij komen met *hun* wijngaard.

Evenmin als de kerk.

* * *

En Thomas? Thomas was niet aanwezig in alles wat hij – pastor en pleger van seksueel misbruik – zou kunnen zijn.

Niet in de zoon die het één zegt en het ander doet, niet in de Farizeeën en in de oudsten van het volk aan wie Jezus dit verhaal vertelt, niet in het woordje ‘heer’ en vooral: niet aanwezig in Jezus.

Naast dit verhaal was er opnieuw steeds ook dit: dit te mogen merken.

‘Ik dacht dat ik het nooit meer terug zou vinden, en vond het toch: verhalen zonder Thomas’, praatte ik nog even na met Nico.

‘Ja’, antwoordde hij. ‘En ik zie wel aan je hoe je dat vindt. Maar denk erom: laat je verhaal er wel zijn, en maak het niet kleiner dan het is.’

* * *

De volgende dag bestond onze kerk vijftien jaar. Tess had gevraagd of ik meeding naar de viering.

‘s Avonds na het bibliodrama belde ik haar en zei ja. Ik was die wijngaard ingestapt om te zien hoe het daar was. Op die manier kon ik toch ook best eens de kerk binnenstappen en zien hoe het in de kerk was? Zonder kinderwoorddienst-onderbreking. Want die verzorgden anderen vandaag.

De kerk was vijftien jaar geleden gebouwd. De parochie zelf bestond nog een jaar of acht langer. Maar geen woord werd er gesproken over al die jaren, geen woord.

Nee, dacht ik, wat moet je er in godsnaam ook over zeggen? Thomas was twintig jaar onze pastor geweest. En hij had zich waarschijnlijk vanaf het begin bij sommigen – bij hoevelen niet? – niet bepaald als pastor gedragen. Dus als je nu maar niets zegt over het goede dat er ook geweest moet zijn al die jaren, hoeft je ook het kwade niet te noemen.

Maar net doen alsof het er niet was geweest, was wel heel erg makkelijk ...

Het ging alleen maar om het project in Afrika van onze pastoraal werkster. De hele viering lang.

Hoe eenvoudig zou het niet geweest zijn om even aandacht te besteden aan seksueel misbruik in het pastoraat. Heel het jaar al was het constant in het nieuws, rondom alle seksueel misbruik door priesters in de Verenigde Staten. Ze had het misbruik door Thomas, waar tenslotte lang niet heel de parochie van af wist, niet eens hoeven noemen.

Maar nee hoor ...

Ze ging er volledig aan voorbij. Ze ging voorbij aan alles. Het was een vieren zonder enige herinnering.

Ik voelde me er vreselijk naar.

Ik vond dat ze het had horen te doen. Vandaag had het gekund. Vandaag hadden de woorden seksueel misbruik één keer zonder moeite kunnen klinken in de kerk. Bij alle feest ook aandacht voor wat geen feest was. In Gods naam.

En misschien was ik wel met Tess meegegaan om die woorden te horen.

Het viel mij erg tegen. En wie weet wie nog meer ...

* * *

Er was nog van alles te doen die dag. Degene die mij aangespoord had *'Tot ik weer vliegen kon ...'* te schrijven, vroeg mij na de viering: 'Kom je vanmiddag ook nog?' 'Nee', antwoordde ik. 'Dit lijkt me wel weer genoeg.'
Ze vroeg: 'Wil je dan een flesje wijn?'
Er werd wijn verkocht met de naam van onze kerk erop.
'Nee', zei ik. 'Nee, die wil ik echt niet.'

Pas 's middags, toen ik schreef over de dag ervoor, over de wijngaard en de druiven, zag ik de parallel.
Nee zeggen tegen dat parochiedeel van de wijngaard en daar achter staan, maakte dat ik duidelijk nee kon zeggen tegen die druiven. En nee zeggen tegen die druiven daar, maakte het mogelijk om nee te zeggen hier. Nee tegen de wijn, tegen de druiven van onze parochie: nee, dank je wel, *die* hoef ik niet.

* * *

[20] *Maar toen de koning binnenkwam en de gasten zag, merkte hij iemand op die geen bruiloftskleding aan had.*
Matteus 22,11

De derde dag. Het verhaal van een bruiloftsfeest (Matteus 22,1-14). De genodigden komen niet naar het feest. Ze hebben er geen zin in. Daarop worden anderen als gast uitgenodigd. Er verschijnt iemand zonder bruiloftskleed op het feest. Hij wordt door de koning weggestuurd.

Nico vertelde: 'Ik ben blij dat de koning de moed heeft om dit te doen. Als iemand geen 'bruiloftskleed' aanheeft, pakt hij je jouw feest af. Hij neemt jou en anderen hun relatie met de koning af.'
'En', zei hij, 'de koning verdonkeremaant het niet. Het wordt gezien en het wordt gezegd.'

Opnieuw was er de vertaling naar parochie. Heel makkelijk werd het feest ook 'parochie' voor mij. Ik koos een plaats op het feest. Nadat de koning die ene bruiloftsgast heeft weggestuurd die het feest voor mij verpestte, wilde ik weten of dat feest opnieuw een goed feest voor mij kon zijn.

Die ene bruiloftsgast. Tja, hoe waar was het niet wat Nico zei: 'Als iemand geen 'bruiloftskleed' aanheeft, pakt hij je jouw feest af.'
Wij hadden die bruiloftsgast zonder bruiloftskleed ook weggestuurd. En hij was gegaan.

Nico vertelde: 'Maar de koning spreekt de bruiloftsgast zonder bruiloftskleed wel aan met 'vriend'. Want er is altijd een nieuwe kans.'
Wij hadden onze bruiloftsgast veel kansen gegeven. Veel gezegd, veel gepraat, veel geprobeerd.
Het had geen enkel effect gehad. Hij liet alle kansen liggen.

* * *

De vertaling van 'koning' naar 'God' was er ook. Daar ging het verhaal over. Over God.

‘Hij neemt jou en anderen hun relatie met de koning af.’

Ik zou later leren dat dat vaak gebeurde. Dat een pleger vaak God gebruikte om goed te praten wat hij deed en dat ook God daardoor dan één groot vraagteken werd.

Ik was blij dat Thomas dat niet had gedaan.

Tegelijk: als hij God er wel bij gehaald zou hebben, zou ik hem nooit hebben geloofd.

Wist hij dat misschien? Wist hij dat het dan afgelopen zou zijn? Begreep hij dat? De deken zei altijd: ‘Jij laat in je verhaal niet zien hoe dom hij is, jij laat zien hoe slim hij is.’

Het kan, het zou kunnen. Maar misschien ging het hem ook wel gewoon net een stap te ver, God erbij te betrekken. Dat kan ook.

Maar het kan ook zijn dat ik liever dat graag wil geloven ...

Hoe dan ook, ik zou zeer aan Thomas zijn gaan twijfelen en dan zou het waarschijnlijk inderdaad ‘afgelopen’ zijn geweest. Onzin over God, daar had hij niet mee aan hoeven komen.

Maar Thomas nam me God niet af. Kerk mocht dan vreselijk moeilijk zijn, geloven en God mochten blijven bestaan.

* * *

Het kon allemaal naast elkaar bestaan: feest en parochie, bruiloftsgast en God. Net als de vorige keer de wijngaard en de heer van de wijngaard. Naast elkaar en door elkaar heen, zonder dat het mij verwarde. Zonder dat ik ergens last van had ook. En was de vorige keer de wijngaard de parochie of een plek groter dan dat, vandaag was voor mij dat ‘koninkrijk der hemelen’ (Matteus 22,2) nog veel groter: de ruimte van God. En op *dat* feest voelde ik mij goed. Die ruimte van God, wist ik, is overal om mij heen.

Geen last van mijn parochie, geen last van Thomas. Wensen dat er nooit meer een enkele gedachte richting hem zou gaan, was als wensen om de maan. Nico’s woorden: ‘Je verhaal is jouw verhaal, laat het er wel zijn, en maak het niet kleiner dan het is’, waren niet alleen opdracht, maar ook realiteit: het mag er zijn, en het hoort bij jou.

Ik merkte dat ik me daar ook niet meer tegen verzette. Het was er nu eenmaal. Het hoorde bij mij en het mocht er zijn.

* * *

‘s Middag koos ik ervoor in het verhaal een stukje terug te gaan, naar het ‘kruispunt van wegen’ (Matteus 22,9) om te zien of ik het antwoord kon ontdekken op de vraag wat ik nog met dat ‘feest’ zou willen. Welke kant wilde ik op? Wat wilde ik nog met de parochie?

Maar de verhalen van anderen waren zoveel meer interessant dat ik die vraag opzij schoof. Mijn vraag had geen haast. Het antwoord zou vanzelf wel een keer naar mij toe komen. Daar had ik deze middag niet voor nodig.

Wel was er nog een zin van Nico die zo waar was: ‘Je kunt alleen naar het feest komen als je je verdriet mee mag brengen.’

Ik had mijn verdriet altijd overal mogen meebrengen. Iedereen was er al die tijd voor mij geweest. Ik had erover mogen praten en mogen vertellen, zo veel en zo vaak als ik maar wilde.

Hoe bijzonder dat was, zou ik nooit vergeten.

* * *

[21] *‘Doe en onderhoud daarom alles wat ze u zeggen,
maar handel niet naar hun daden,
zelf doen ze niet wat ze zeggen.’*
Matteus 23,3

De vierde dag. Jezus die de schriftgeleerden en de farizeeën erkent als leiders die verstand hebben van de Tora (Matteus 23,1-12). ‘Doe wat ze zeggen’, zegt hij. ‘Maar ...’, vervolgt hij, ‘handel niet naar hun daden. Want zelf doen ze niet wat ze zeggen. Alles wat ze doen, doen ze om door de mensen gezien te worden. Ze maken hun gebedsriemen breed en hun kwasten groot, ze zijn uit op de ereplaats bij de maaltijden en de voornaamste zetels in de synagogen, en ze willen op de markt graag gegroet en door de mensen rabbi genoemd worden.’

Het was Thomas, ten voeten uit.

Dit verhaal te horen en te kunnen glimlachen ...

Het *is* er want het was er. Maar wat was ik blij dat ik er niet zo veel last meer van had. Wat zou het verhaal van vandaag mij eerder, begin dit jaar nog maar, verschrikkelijk veel verdriet hebben gedaan. ‘Handel niet naar hun daden, zelf doen ze niet wat ze zeggen.’ Ik wist dat het ongelooflijk moeilijk geweest zou zijn.

En nu? Was Thomas eerder nog slechts aan de rand van het verhaal aanwezig, of, zoals ik er toen bij zei: ‘... ergens daarginds, tegen de muren geplakt’, vandaag mocht ik merken dat hij zelfs daar niet meer was. Niet in de ruimte van de zaal. Maar ergens ver achter mij. Onzichtbaar.

En dat bij dit verhaal. Ongelooflijk.

Dat te merken was genoeg. Ik had geen behoefte aan wat voor rol dan ook. En was dus maar gewoon ‘leerling’.

‘Neem vrede mee terug en schud het stof van je voeten.’ Nico vertaalde het aldus. Woorden die precies pasten bij hoe ik mij voelde. Net als de regel ‘... *en mij toevertrouw*’. Niet alleen woorden, maar werkelijk waar. Het in Gods handen gelegd te hebben. Daarmee niet alleen Thomas, maar ook mijzelf aan hem toevertrouwend. Vrij om verder te gaan.

9

De volgende module exegetische ging over intertekstualiteit.

Albert legde het uit: ‘In bijbelteksten vinden we vaak citaten uit eerdere bijbelteksten, of fragmenten die lijken op fragmenten in eerdere teksten in de bijbel. Wat gebeurt er met de tekst die we lezen wanneer we de bron, de tekst waaruit het citaat komt of waarnaar woorden verwijzen, meelesen? Niet alleen die overgenomen woorden, maar de hele brontekst? Verandert ons verstaan van de leestekst daardoor?’

We leerden zien dat weet hebben van die intertekstualiteit inderdaad iets doet met ons verstaan van de tekst. Dat, wanneer je de leestekst en de brontekst samen leest, niet alleen dat kleine stukje uit de brontekst spreekt, maar dat het hele verhaal waaruit het komt, in de leestekst gaat meeklinken.

De teksten die we lazen waren teksten uit het nieuwe testament, de bronteksten oudtestamentisch.

Uitgebreide syntactische en narratieve analyse, literaire analyse. Analyse van de leesteksten, analyse van de bronteksten. De verschillen en overeenkomsten tussen beide. En de effecten daarvan op de leestekst.

* * *

*Johannes 6, Exodus 16, Numeri 11
Brood uit de hemel ...*

Johannes 6. Onze leestekst. Johannes schrijft: ‘Wat Mozes gaf, was niet het echte brood uit de hemel’ (Johannes 6,32). Johannes zegt dat Jezus het brood uit de hemel is, het brood des levens. ‘Eten’ van dat brood is geloven wie Jezus *is*. En geloven in Jezus is ‘God zien’ en ‘eeuwig leven’.

Mozes. We wisten waar Johannes het over had en zochten het op. Exodus 16. Het joodse volk op uittocht uit Egypte.

Nog maar net door de zee getrokken, begint het te morren en te mopperen: ‘We zullen van honger omkomen hier.’

‘Ik zal brood laten regenen uit de hemel’, belooft God.

Manna. Brood uit de hemel, door God gegeven. Zo zal het volk zien dat hij het is die hen uit Egypte geleid heeft. Zo zal het volk weten dat hij **is** is, hun God. Zo zal het volk zien wie hij is.

Zien wie God is? De plagen in Egypte, de uittocht, het manna dat een vanzelfsprekendheid van alledag wordt ... het blijkt niet genoeg. In Numeri 11 moppert ook Mozes en moet God opnieuw laten zien waartoe hij in staat is.

Johannes, Exodus, Numeri. Het ging in alle drie verhalen om hetzelfde: zien wie God is en zien *dat* God God is.

Maar in Johannes liep dat 'zien' via Jezus.

Johannes. Net als eerder: een taal waar ik niet van houd. Te grote woorden.

Johannes. Jezus. 'Ieder die in mij gelooft zal eeuwig leven, door mij, en ik zal je doen opstaan op de laatste dag.'

Door hem. Ja ja. Zoals in Johannes 14, toen, in bibliodrama: 'Ik ben de weg, de waarheid en het leven. Alleen door mij heeft men toegang tot de Vader' (Johannes 14,6).

Ik wist nog wat ik dacht, en ik dacht het nog: Ja hoor, kom nou zeg. Alleen door jou. Wat denk jij wel?

Dat kwam hier terug. Je moet geloven in Jezus, en *dan* komt God in beeld.

Ik dacht het niet.

* * *

*Hebreeën 3,7-4,11, Psalm 95, Genesis 1,1-2,4a
Heden, als gij zijn stem hoort ...*

We lazen nog een serie teksten: Paulus' brief aan de Hebreeën 3,7-4,11, Psalm 95 en Genesis 1,1-2,4a.

De brief van Paulus had dezelfde strekking. Als je gelooft in Jezus, *dan* is het goed.

Altijd maar Jezus. Waarom mocht het niet gewoon geloven in God zijn?

Veel liever hoorde ik verhalen over God.

God. Schepper, in dat verhaal in Genesis 1,1-2,4a. God die in zes dagen hemel en aarde voltooide.

De grootsheid van die schepping, bejubeld in Psalm 95. Bergen en dalen, zee en land, en dat geheel 'in Gods hand' [22]. En daarbinnen wij. Prachtig.

[23] *En op de zevende dag ...
Genesis 2,2*

Genesis 1,1-2,4a. Scheppingsverhaal. Licht vanuit donker. Het water boven door de hemel gescheiden van het water beneden. Land en zee, bomen, bloemen. Zon, maan en sterren. De vissen in het water en de vogels in de lucht. De dieren op het land en de mens.

'Zo werden de hemel en aarde voltooid en alles waarmee ze toegerust zijn', besluit Genesis 2,1.

Genesis 2,2 vervolgt: 'En op de zevende dag bracht God het werk dat hij verricht had tot voltooiing. Hij rustte op de zevende dag van al zijn werk dat hij verricht had.'

Albert liet ons zien dat er verschil blijkt te zijn tussen 'voltooid zijn' en 'tot voltooiing brengen'. Wanneer God uitrust, komt de schepping tot voltooiing. Dan komt wat *is*, tot volheid. Hij liet ons zien dat die rustdag daarmee niet alleen belangrijk is voor God, maar ook voor de schepping.

De rust *van* God, een rustplek *bij* God. Daar spraken alle drie verhalen van: het scheppingsverhaal, de psalm, en de brief van Paulus.

Maar bij Paulus moet je in Jezus geloven om bij die rust bij God te komen.

* * *

Waar stond ik? Wat mij in de verhalen in de weg zat, was daar niet meer. Maar wat had ik met Jezus?

Ik wist het niet. Had ik wel iets met hem? En moest dat wel? Moest het 'ja' zijn? Moest ik meer hebben met Jezus dan ik had? Ik had toch altijd al meer met God dan met Jezus?

Wat had ik tegen Jezus? Misschien was dat een betere vraag.

Kwam het door woorden als die van Johannes? Die woorden hierboven: 'Alleen door mij ...' De arrogantie daarvan? Misschien wel. Want Thomas was dat zeker wel: kijk mij eens goed zijn in wat ik doe.

Maar als Jezus in zijn spreken, in zijn verhalen, en in zijn doen en laten altijd naar God verwijst ... wat zeurde ik dan? Daar was toch echt niets mis mee.

Nee.

Bovendien, het was maar de vraag of het Jezus' woorden waren, of die van Johannes, de schrijver. En in intertekstualiteit, hier, spraken toch ook die bronteksten volop mee?

Ja.

Maar dat 'Alleen door mij ...' bleef mij dwarszitten.

'Alleen door mij ...' Woorden van Johannes. Woorden van het christendom. Woorden ook van mijn eigen kerk. 'Alleen door Jezus ...'

Waar was God zelf?

Januari. Nico kwam weer bij ons. We gingen gewoon verder. Vier avonden, vier verhalen.

Wat had bibliodrama mij veel verder gebracht. Ik was er aan begonnen omdat het mij leuk leek, maar het was veel meer geweest dan leuk.

Dat het mij zo mocht helpen als het gedaan had, was een onverwacht geschenk. Thomas benam mij mijn adem niet meer. Ook nu niet.

* * *

Nu? Ja. Thomas had tegen de kerstdagen een heel rijtje mensen gebeld. Mij ook. ‘Wil je me vergeven?’

Geen: ‘Hoe gaat het met jou?’ Geen woorden over hemzelf. Alleen die vraag. ‘Hallo Sigrid, met mij. Dat hoor je wel zeker? Wil je me vergeven? Het is toch bijna Kerstmis? Dus ik dacht ...’

Vergeven? En die vriendin dan?

‘Ik zou het best willen, Thomas, maar ik denk dat het niet kan.’

Ik had longontsteking, was erg ziek die dag, had bijna geen lucht. ‘Als je wilt weten waarom niet, dan wil ik je dat wel vertellen, maar niet nu, ik kan bijna niet praten. Dan bel je maar een keer terug. Dag.’

Ook de deken belde hij. Vroeg hem: ‘Wat denk je, zal ik Sigrid eens bellen?’

‘Nee’, zei de deken. ‘Dat lijkt me niet zo’n goed idee.’

‘O, ja, nou, dan zal ik het maar vertellen’, antwoordde Thomas. ‘Ik heb het al gedaan. En ik mag terugbellen!’

De deken mailde mij. Ik mailde hem. Mocht Thomas mij bellen? Vreemd.

Ik legde het uit.

Thomas had het tegen de deken heel anders laten klinken.

Tuurlijk. Het is ook maar wat je *wilt* verstaan en hoe je het graag wilt *laten* klinken.

Thomas bleek ook anderen gebeld te hebben. Sprak op antwoordapparaten hele verhalen in.

Niemand belde hem terug.

Hij mij ook niet.

Maar dat verwonderde mij niet. Dat patroon kenden we al zo lang.

* * *

Thomas was en bleef een wonderlijk verhaal. Ik had echt niet de illusie dat hij nooit meer zou bellen.

Mij kon het niet schelen. Ik zat er niet op te wachten, maar ik kon er wel tegen.

Sommigen echter moesten er werkelijk niet aan denken Thomas opeens aan de telefoon te hebben.

Zij moesten er ook niet aan denken hem dat te zeggen. Nou, dan zou hij het van mij horen.

‘Houd op met iedereen bellen, Thomas. Niemand hier zit op jou te wachten.’

Ik kon nu mooi nog even iets anders zeggen ook.

Ik hield het kort, legde het verder niet uit: ‘En luister, wij zijn niet mal, wij horen genoeg hier, over jou.’

Over vergeven hoorde ik hem niet meer.

‘En mij bel je ook niet meer.’

Maar ja, dit was wat hij deed.

‘Ik geloof niet dat hij nooit meer zal bellen’, zei ik tegen anderen, ‘maar het zal wel weer even duren. En dan zien we wel weer.’

* * *

Bibliodrama. Ik heb deze avonden maar gewoon genoten van en geluisterd naar mooie woorden.

[24] *Waar doorns stonden, zullen cipressen groeien,
waar distels stonden, groeit een mirteboom.
Jesaja 55,13*

De eerste avond. Jesaja 55,1-13. Jesaja, schrijvend in ballingschap, laat God spreken: ‘In vreugde zult u vertrekken en in vrede wordt u thuisgebracht. Bergen en heuvels voor u zullen in gejubel uitbarsten, en alle bomen van het veld zullen in de handen klappen. Waar doorns stonden, zullen cipressen groeien; waar distels stonden, groeit een mirteboom; het zal voor de Heer een eer zijn, een zegeteken voor eeuwig, dat nooit vernield zal worden.’

Nico deelde de ruimte in.

Ik koos voor de plek van het ‘luisteren’ (Jesaja 55,2), om daar mijn ogen gericht te houden op de plek tegenover mij, de plek waar de bergen en heuvels juichten, de plek van de cipressen en de mirteboom als een zegeteken: zo goed zal het je weer gaan.

Woorden die toekomst beloven.

Die belofte was aan mij welbested. Ik had er altijd op vertrouwd: natuurlijk zou het mij weer goed gaan.

En zie, dat ging het ook. Mijn toekomst was er al.

Daarom was dit mijn plek.

* * *

[25] *Ze zeiden: ‘Waar houdt u uw verblijf?’
Hij antwoordde: ‘Kom mee en je zult het zien.’
Johannes 1,38-39*

In het tweede verhaal ging het over verblijf houden bij Jezus (Johannes 1, 35-42).

Waar hij ‘verblijf hield’, legde Nico uit, was waar hij was, wie hij was, hoe hij was, hoe hij leefde. Zijn eigen ‘woon’-ruimte. Net als waar jijzelf ‘verblijf houdt’ jouw eigen woonruimte is.

Verblijven *bij* Jezus was bij hem zijn, daar zijn waar hij was. ‘En ze verbleven die dag bij hem.’ Ze verwijlden bij hem, hadden aandacht voor hem, leerden hem kennen.

Ik koos voor die plek: verblijvend bij hem. Niet goed wetende of het wel klopte. ‘Maar’, zei ik tegen Nico, ‘het klopt nergens, want op alle andere plekken gaan mensen meteen achter hem aan. Dat wil ik ook niet.’

Of je verbleef bij hem, of je ging achter hem aan. Veel meer speelruimte was er niet in dit verhaal. En hoewel het woordje ‘meteen’ niet in de tekst stond, was dat wel wat anderen deden: hup, onmiddellijk achter hem aan.

Nico hielp mij trouw te zijn aan de weerstand tegen dat ‘meteen meegaan’, en terug te gaan naar het begin van het verhaal.

Maar het bleef alsmat niet kloppen. Ik vond nergens een goede plek.

Ik eindigde waar ik begonnen was: verblijvend bij hem. Bij Jezus.

Om bij hem te kunnen verblijven moest ik langs hem, langs de vraag die hij in het verhaal stelt: ‘Zoeken jullie iets?’

Moest ik langs het antwoord van de leerlingen: ‘Waar houdt u uw verblijf?’

Moest ik mee: ‘Kom mee en je zult het zien.’

‘Kom mee met mij.’ De woorden leken op die woorden van Nico-Jezus van eerder: ‘Waarom kom je niet naar mij toe?’ Maar gek genoeg herinnerde ik mij die toch zo belangrijke avond van toen vandaag niet ...

Toch kwam ik daar uit: verblijvend bij hem. Langzaam verdween mijn weerstand tegen die plek. Ik wilde best meegaan en verblijven bij hem. Niet net als die anderen, die meteen achter hem aan vlogen, maar om rustig te bekijken waar hij ‘verblijf hield’ en dan mijn eigen mening te vormen. Te kijken wat ik met hem had. Of niet.

Maar een mening vormde ik mij niet. Ik had het veel te druk met moeilijk doen, veel te druk met al die omwegen te gaan om uit te komen waar ik begon, en veel te druk met veel te veel denken.

* * *

Sneeuw en gladheid brachten Nico de derde avond stukken later bij ons. We brachten de resterende tijd pratend met elkaar door.

[26] *Hij onderrichtte hen als iemand met gezag,
en niet als de schriftgeleerden.
Marcus 1,22*

Nico vertelde: ‘Hij, Jezus, sprak als iemand met gezag. Dat is iemand naar wie mensen geneigd zijn te luisteren, iemand die spreekt vanuit zijn hart, iemand aan wie je inspiratie opdoet.’

We praatten over schriftgeleerden.

Nico vroeg aan mij: 'Hoeveel 'schriftgeleerden' zou jij gezag toekennen?'

Hmm. Niet veel.

'Jou ... Huub ... de deken ...'

Verder kwam ik niet. Alle andere schriftgeleerden die ik kende, mochten van mij zijn wat ze waren: pastor. Als waar dat pastor-zijn zich uitte in de kerk maar verre van mij bleef. Misschien wilde ik zelfs de deken en Huub en Nico niet eens horen in die kerk.

Het verhaal ging over iemand die in de greep was van een onreine geest (Marcus 1,21-28).

'Onrein is een woord dat we niet zo vaak gebruiken', vertelde Nico. 'Het betekent: je niet aan wetten houden, in de greep van het kwaad zijn: onzuiver zijn, je verstoppen, niet helder zijn. Je relatie met God is dan ontwricht. Dat 'kwaad' ligt ergens op de grens van bewust en onbewust, en als je het niet wilt aanzien, als je er niet naar wilt kijken, dan is je relatie met God nog meer verstoord. Dat is erg. Dan heb je wel besef van God, maar ben je je relatie met hem niet werkelijk bewust.'

Je relatie met God? Ik dacht aan Thomas. Een pastor en Jezus, een pastor en God ...

Nico praatte verder. 'Als je er daarentegen wel naar wilt kijken en het kwaad niet verdonkeremaant, dan kun je anders worden. Als je wilt. Maar daarvoor moet je uit je schuilplaats komen en willen veranderen.'

Ja.

Maar wat als je dat *niet* wilt?

* * *

Het verhaal van de laatste avond, waarin zieken van demonen te lijden hadden [27], sloot er direct op aan (Marcus 1,29-39).

'Een demon', vertelde Nico, 'is dat wat je 'ziek' maakt, dat wat je niet rechtuit doet leven. Het houdt je gevangen, het houdt je in de greep, het houdt je gevangen in angst.'

Gevangen. Ja. Maar angst? Thomas?

Er was weer van alles om over na te denken. Om mee te nemen naar Albert.

Meteen na de avonden met Nico volgde de exegese-module van het 3^e leerjaar. Een module met een thema. ‘Rechtvaardigheid en lijden in de Tenach.’ Verhalen uit het oude testament. Fijn.

Noach. Kaïn en Abel. Salomo’s rechtspraak. Het lied van de wijngaard. Job.

Welk beeld van God krijgen we in die verhalen aangereikt, en welk beeld van mensen? En hoe zit het in die verhalen met rechtvaardigheid en lijden? De vragen van deze colleges.

We bleven oefenen. Syntactische en narratieve analyse.

En het werd nog leuker, we gingen nog een stapje verder: hoe wordt het verhaal met taal vormgegeven? Literaire analyse: taalgebruik, beeldspraak, stijl.

Ik zag het allemaal al voorbij komen in de module ‘Intertekstualiteit’ van het 4^e jaar, omdat ik die eerder volgde dan deze module, en vond het leuk. Natuurlijk. Het had opnieuw alles met woorden en met taal te maken. Dat de anderen het – op het tentamen – vreselijk vonden, daar begreep ik niets van.

Bijzondere woorden, bijzondere taal. Op een andere manier vertellend. Door een andere volgorde van woorden in de zinnen, door ritme, door klank, door structuur. We stonden er uitgebreid bij stil. Parallellisme, chiasme, antithese, inclusio, enumeratie, climax, metafoor. Beeldende taal. Ik vond het prachtig.

Alberts vertellen was even beeldend. Wel jammer dat we geen Hebreeuws lazen. Hebreeuwse woorden die meer nog dan de vertaling laten zien wat er staat. Spel met woorden, spel met letters. Albert vertelde er zo nu en dan over. Het maakte dat je zou willen dat je het zelf kon lezen ...

* * *

God in Noach [28]. Genesis 6,5-9,17. God die spijt krijgt dat hij de mens op aarde gemaakt heeft. ‘De boosheid van mensen is toegenomen en de begeerte van hun hart gaat naar het kwade uit. Alle mensen gaan een verkeerde weg’ (Gen 6,5.12).

De mensen zijn slecht, hebben slechte gedachten, zijn ongehoorzaam geweest. Zo kan het niet langer. God zet de sluizen van de hemel weer open en het water vloeit terug naar waar het was voor Genesis 1,6. God vernietigt alles.

Wel even een andere God dan in het verhaal van de schepping, nog maar zeven bladzijden terug in Genesis. Hier geen schepping, maar anti-schepping.

Maar God vernietigt niet omdat hij het zo leuk vindt, maar als reactie op wat hij heeft gezien.

Alleen Noach, van wie geschreven staat dat hij ‘wandelde met God’, wordt gespaard.

Na de regen bevestigt Noach zijn relatie met God en met wie God is. Daarop zegent God Noach en zijn zonen en sluit hij met hen een verbond: ‘Nooit meer zal ik dit doen, nooit meer zal ik de aarde vernietigen om de slechtheid van mensen.’

* * *

God in Kaïn en Abel [29]. Genesis 4,1-16. God die Kaïn niet ziet. Zoals Kaïn Abel niet ziet. Abel is lucht voor zijn broer.

We leerden opnieuw alles op te schrijven en goed naar de tekst te blijven kijken. Wat valt op? Waarop wordt je aandacht gevestigd? We keken uitgebreid naar de personages en alles wat we over hen kregen aangereikt.

God neemt het voor Abel op. En Kaïn, landbouwer, moet zijn relatie met de grond loslaten. En daarmee zijn relatie met God. Hij wordt verbannen naar een plek waar hij zich niet kan vestigen, naar Nod. Zwerfland. Het land waar God niet is.

Maar wanneer Kaïn bang is dat iedereen hem nu mag doden en hij niet meer gezien dreigt te worden, ziet God hem alsnog, en geeft hij hem ter bescherming een merkteken. God komt voor Abel op, maar uiteindelijk ook voor Kaïn.

* * *

Salomo's rechtspraak [30]. 1 Koningen 3,16-28. Het verhaal van twee baby's, de een dood, de ander levend. Verhaal van twee moeders die beiden beweren dat het levende kind het hunne is. En Salomo wordt gevraagd recht te spreken.

Ach, wat is leven moeilijk. Salomo heeft God in 1 Koningen 3,9 gevraagd om wijsheid om recht te kunnen spreken en onderscheid te kunnen maken tussen goed en kwaad, maar zo gauw zich het eerste probleem voordoet, lijkt hij daartoe niet in staat, en is wat hij altijd al deed – zijn zwaard gebruiken en doden – in beginsel zijn oplossing: ‘Hak het levende kind in tweeën en geef de moeders ieder de helft.’

Pas wanneer Salomo geraakt wordt door de moeder van het levende kind, door haar ineenkrimpend hart en door de woorden die zij zegt, kiest hij voor het leven van het kind.

Interessante vraag was dat: of dat dan wellicht is waar goddelijke wijsheid om gaat: beginnen vanuit leven, niet vanuit dood. Niet de beslissing van Salomo van belang, maar hoe hij tot die beslissing komt, de reden waarop hij zijn beslissing baseert: op basis van zijn hart. Is zijn vonnis wijs, of zijn zijn argumenten voor het vonnis wijs?

Interessant ook om met de tekst, met de woorden van de vrouwen, heel precies na te gaan welke vrouw de moeder van het levende kind is. Niet weten, maar uitzoeken in de tekst, in de woorden zelf. Perspectief, gebiedende wijs, spreken en zwijgen, spreken over leven en spreken over dood, tijd, ruimte, verdriet, emoties.

Ik mocht dat wel, dat heel precieze kijken. Het was precies wat ik er zo leuk aan vond.

* * *

Jesaja 5,1-7. Het lied van de wijngaard [31]. De wijngaardenier die het allerbeste met zijn wijngaard voorheeft en al het mogelijke doet om tot goede vruchten te komen. En verwacht dat die vruchten dan ook recht zullen doen.

De wijngaard blijkt Israël, de wijngaardenier God.

Helaas, opnieuw gaat het mis. De wijngaard brengt geen druiven voort, maar wilde bessen: er wordt geen recht gedaan, maar onrecht.

God, wijngaardenier, klaagt de wijngaard aan en velt het vonnis: de wijngaard wordt vernietigd.

Opnieuw het tegenovergestelde van het begin. Vernietigen tegenover scheppen. Maar ook opnieuw: niet zomaar, maar als reactie op de wijngaard, die zelf slechte vruchten voortbrengt.

Alles wat fout gaat in de wijngaard heeft ook effect op de wijngaardenier. Het lijden dat de wijngaard zichzelf aandoet, dat mensen andere mensen aandoen, is lijden dat ook God wordt aangedaan. Hij gaat eronder gebukt: 'Wat kon ik nog doen dat ik niet heb gedaan? Het is verschrikkelijk.' God lijdt aan het lijden van de mens.

Maar mensen kunnen zelf kiezen tussen goed en kwaad. Het is aan de wijngaard. De zanger van het lied houdt de mensen de keuze voor: wil jij goede of slechte vruchten voortbrengen, betracht jij recht of doe je onrecht? Jij kunt kiezen. Het is aan jou.

* * *

En Job. Ja, Job. Jobs vragen zijn vragen die mensen stellen: 'Waarom?' En: 'Wat is daar eerlijk aan?'

Niets. Er is soms niets eerlijk. Maar wat heeft dat met God te maken?

Voor mij niets. Al mocht dat nog zo in tegenstelling zijn tot de verhalen hiervoor.

Voor Job heeft het na veel vragen en denken ook niets meer met God te maken.

Voor mij deed het dat al nooit.

En Job en wat ik over Job las, reikte mij, lang geleden al, woorden aan om mijn eigen geloven te verwoorden.

* * *

[32] *Job*

Het verhaal van Job gaat over lijden en rechtvaardigheid en onrechtvaardigheid. Over geloven in God omdat het je goed gaat of *opdat* het je goed gaat, en om geloven 'om niet', belangeloos geloven in God zonder daar iets tegenover te stellen. Het gaat over de vraag wie God is en over de relatie tussen God en mensen. En over het serieus nemen van vragen gesteld vanuit het dagelijkse bestaan, zonder daarbij voorbij te gaan aan de vraag naar God.

Job en zijn vrienden geloven in een God die mensen die goed leven beloont en mensen die slecht doen straft (vergelding/retributie), en vanuit die visie noemen ze God rechtvaardig.

Maar dan treffen tegenslagen Job en is hij gedwongen die opvattingen opnieuw te bezien.

Job verliest zijn vee, zijn knechten en zijn kinderen en wordt ziek.

Zijn vrienden vinden dat Jobs ellende het bewijs is dat hij zonden heeft begaan. Daarvoor wordt hij nu gestraft. Ze zeggen ook dat geluk en welvaart het bewijs zijn van

een beloning van God. Als Job zijn fouten zou erkennen, dan zou het onmiddellijk weer beter met hem gaan.

Job echter kan die overgeleverde waarheden steeds slechter verbinden met zijn eigen ervaringen. Hij vindt dat hij een rechtvaardig man is en dat zijn ellende dus geen straf kan zijn voor iets. Waarom doet God dit? Waarom doet hij hem dit aan? En niet alleen hem, maar ook andere mensen? Het gaat goede mensen slecht en slechte mensen goed, en onschuld en lijden kunnen kennelijk tegelijk voorkomen. Als er iets niet klopt, is het wel het principe van vergelding.

Job twijfelt niet aan het bestaan van God en aan zijn scheppingsmacht, maar hij vindt de wet van de retributie in die schepping nergens terug. Zijn geloof in God dwingt hem na te denken en vragen te stellen.

En God? God laat Job even meekijken met de ogen van God. God laat hem zien dat voor hem beloning en bestraffing niets met de schepping en met het voortbestaan daarvan te maken hebben. Goed en slecht, leven en dood, licht en duisternis, vruchtbaarheid en kwetsbaarheid en rechtvaardigheid en onrechtvaardigheid zijn een fundamenteel gegeven van de wereld. De zon gaat op over goede en over slechte mensen. De schepping is zoals ze is. Er is geen retributie zoals mensen die zouden wensen.

En als voor de schepping retributie dan al niet van toepassing is, hoe kan het dan van toepassing zijn voor de Schepper van die schepping, voor God?

Job leert dat het beeld van rechtvaardigheid een beeld is dat mensen aan God proberen op te leggen en dat dat niet kan. Je kunt niet God je eigen regels opleggen en hem dan rechtvaardig noemen. Rechtvaardigheid, zo laat God Job zien, is iets wat door mensen gerealiseerd moet worden en wat niet op rekening van God geschreven kan worden. Job ontdekt dat het aan de mens is keuzes te maken. Je kunt ernaar streven goed te doen en eerbied voor de schepping te hebben, maar je kunt ook kiezen voor het slechte.

Job leert ook van God dat mensen weliswaar veel kunnen, maar dat ze niet moeten denken dat ze Gods plan van de wereld kennen, en al helemaal niet dat zij daarin alles kunnen bepalen. Het menselijk perspectief op de schepping is maar heel beperkt, het perspectief van God is al-omvattend, ziet het geheel. Alleen God kent de schepping werkelijk. 'Als jij de sterren in de hemel op een andere plek kunt zetten Job, dan pas zitten we een beetje op dezelfde lijn.'

Dan erkent Job zijn onwetendheid; hij weet dat hij niets weet, dat God de totaal Andere is en zijn wijsheid niet te doorgronden. Hij ruilt langzaam maar zeker zijn aards perspectief in voor een goddelijk perspectief. En hij legt het oude idee van retributie, van beloning en bestraffing, naast zich neer.

Job, die een echte retributie-gelovige was en voor alle zekerheid toch vooral maar probeerde goed te doen en vroom te zijn, wordt een gelovige 'om niet'. Hij stelt geen eisen meer aan God. Hij gelooft *wel* omdat God de schepper van hemel en aarde is, maar *niet* omdat hij er iets voor terugkrijgt. Hij doet het goede, omdat het goede goed is. En voor zijn geloof in God maakt het hem niet meer uit of het hem goed gaat of slecht.

* * *

God die re-ageert op wat mensen doen. In Noach, in Kaïn en Abel, in het lied van de wijngaard. De relatie tussen God en mensen verbroken, omdat mensen zich niet houden aan de regels van het verbond en daarmee hun relatie met God verbreken.

Meer en meer werd duidelijk dat het hier in alle verhalen om gaat: om de relatie tussen God en mensen, en mensen en God. Het verbreken en herstellen van die relatie een steeds terugkerend thema.

God die reageert op wat mensen doen ... God die Job laat zien dat dat *niet* zo is ... God die tegelijk aan het eind van het verhaal Job zegent en het hem weer goed doet gaan ... Misschien moeten wij het ook maar niet willen begrijpen.

* * *

Was Thomas er nog? Jawel, natuurlijk wel. Maar alles wat ik zo mooi vond aan het volgen van deze colleges stond daar ver boven. De woorden en de zinnen waren prachtig, en dat stond op de voorgrond.

In het verhaal van Kaïn en Abel [29] bijvoorbeeld: ‘Dan loert de zonde als een belager aan uw deur, begerig u te grijpen.’

‘Loeren is een bepaalde manier van kijken’, vertelde Albert, ‘veel ernstiger dan gewoon kijken, loeren is gluren. ‘Als een belager’ is: met het doel om iemand anders kwaad te doen, vanuit een hinderlaag, en onverwachts. En in ‘aan uw deur’ gaat het om iemand die jou van heel dichtbij lastig valt. En die is dan ook nog ‘begerig te grijpen.’

Daarmee kwam die zin wel heel dicht bij mij. Belager, met de bedoeling je kwaad te doen, vanuit een hinderlaag, en onverwacht. Onverwacht was het zeker, en de hinderlaag voorbereid. Heel dichtbij was het ook, het raakte mijn lichaam. En begerig? Het was een en al Thomas.

Maar naast Thomas was er vooral dat andere: de taal, het woordenspel.

Waar Thomas mijn belager was, was de zonde Thomas’ belager. ‘Zonde’ in het verhaal was de zonde zelf: ‘Maar doet ge het goede niet, dan loert de zonde als belager aan uw deur, begerig u te grijpen’ (Gen 4,7).

‘Als je het slechte doet, loop je het gevaar dat je gegrepen wordt door de zonde en wegzakt in een verkeerde manier van denken’, vertaalde Albert het aldus.

Ja. Van kwaad tot erger. Zoals Thomas. Pleger van seksueel misbruik, niet altijd alleen in het ‘groot’, maar o zo vaak ook in kleine dingen: een arm iets te stevig om iemand heen, onbeschaamde woorden die echt niet konden, een zoen op een mond. Een manier van omgaan met mensen, van omgaan met vrouwen, die hij zich eigen heeft gemaakt. Zo geworden, gegroeid in jaren, verworpen tot een gewoonte die ‘gewoon’ is geworden. Weggezakt in een verkeerde manier van denken.

‘Dan verlies je je integriteit, je verbinding met andere mensen en je verbinding met God’, vervolgde Albert ondertussen.

Zonde ja. Jammer. Jammer, Thomas.

* * *

Ja, natuurlijk was Thomas er soms volop. Maar moeilijk, zoals ik van tevoren dacht dat juist deze colleges over lijden en rechtvaardigheid zouden kunnen zijn, nee, dat was het niet.

Het ging mij – nog steeds – steeds beter.

12

Na de zomer begon ik aan de modules exegese van de eerstegraadsopleiding. Om te beginnen was er de module ‘Verhalen en vertellen’.

Verhalen van verhalen: ze vertellen aan anderen en er iets zinnigs over zeggen. Van analyse naar interpretatie, daarbij recht doend aan de tekst. Waar gaat de tekst over, wat is het thema, wat zijn de kernwoorden, wat is het opvallende in de tekst, welke invloed heeft dat op de tekst als geheel en wat zijn de consequenties?

Albert vertelde: ‘De bijbel is voor ons geen neutrale tekst. Wij zijn niet onbevangen, we vinden er iets in, we hebben er iets mee, of juist niet. Bij voorbaat al zitten we gevangen in ons eigen verstaan van de tekst. Nu *mag* je ook wel iets vinden van de tekst, maar hier in dit college mag het niet al bij voorbaat. Wel na analyse, en dan bewust: ‘... en dit is mijn beweging met deze tekst.’ Je moet eerst weten wat het verhaal vertelt. Als je dat verteld hebt, *dan* mag je vertellen wat jij er van vindt en wat het met jou te maken heeft. Want dan loopt je getuigenis parallel aan wat je wilt vertellen, en dan kunnen anderen hun eigen beweging met de tekst hebben – en niet de jouwe.’

Hij vervolgde: ‘Neem je publiek serieus. Zij mogen dan geen exegese gevolgd hebben, maar zij zijn minstens even deskundig, in ervaringen en in het ervaren van teksten.’
Het ervaren van teksten? Ik wist er alles van ...

Van analyse naar interpretatie, trouw blijvend aan de tekst. Vooral daar ging het om in dit college: bij de tekst blijven. Niet meer en niet minder.
Maar ook: en dat overbrengen aan anderen.

* * *

Wat vond ik het fijn om weer te beginnen, na de zomer, om opnieuw aan de slag te mogen gaan met verhalen, in de colleges van Albert.

En wat was het die eerste weken verschrikkelijk moeilijk. Ik wist niet of ik dit college wel moest volgen, en dacht: ik doe het wel en ik maak het wel af, maar had ik niet beter kunnen stoppen? Ik vind het echt wel interessant, maar dit gaat wel heel erg over kerk.

En dan dat moeten: ‘Je moet iets schrijven.’ Afgelopen met ‘krijgen’. Vertellen moet je, aan een groep. In de kerk.

Dat wilde ik helemaal niet.

‘En je moet bij de tekst blijven.’ Dat ook nog. Een beetje een ander accent leggen omdat jou dat beter uitkomt? Weglaten wat je pijn doet? Niks ervan.

En dan kwam David er ook nog aan ...

David, door God zelf tot koning gekozen. David, gezalfd om wie hij was: hoeder, herder. David, die koning van Israël, die herder, die in 2 Samuel 11 een hoop geboden overtrad [17]. David, die zo deed denken aan Thomas.

* * *

‘Bedenk eerst aan wie je gaat vertellen.’

Een knoop in mijn buik. Vertellen? In die kerk? Aan niemand. Ik wil niet!

Niet Thomas maakte het zo lastig, maar ‘kerk’.

‘Wat doe jij ook nog in die kerk?’ vroeg Albert.

Goeie vraag, Albert, dacht ik, wat doe ik er eigenlijk nog?

De kinderwoorddienst, ja. Maar ja ... De kinderwoorddienst voorbereiden met Tess was altijd leuk. De kinderwoorddienst zelf was leuk. Maar ondanks dat had ik misschien toch wel willen stoppen, ook hiermee. Want na de kinderwoorddienst kom je toch met de kinderen terug in de viering, en dan gaat die gewoon door, met alle teksten en liedjes die je op de een of andere manier pijn doen. Dat was helemaal niet leuk. Het was net te doen, maar leuk was het niet.

Maar toen Tess’ echtgenoot ziek werd, dacht ik er niet over haar in de steek te laten. En nu we als groep besloten hadden om met zijn allen te stoppen, om de eenvoudige reden dat er vrijwel geen kinderen meer kwamen, maakte ik het gewoon mee af en zouden we binnenkort samen stoppen.

Voor mij zou het betekenen: eindelijk helemaal weg uit die kerk. Ik wilde het al zo lang. Albert had gelijk: wat deed ik er nog? Het zou fijn zijn als er een einde aan kwam.

* * *

De colleges. De overwegingen van de anderen.

Het kostte mij al mijn energie om erbij te blijven, om te luisteren naar een overweging.

Het lukte niet altijd. Ik wilde ze soms niet horen. Ik vond ze soms waardeloos. En Albert had er ook veel op aan te merken.

Maar daarna volgde dan altijd Alberts eigen vertellen over de tekst en dat vond ik heerlijk.

En ik zag later in mijn verslagen dat ik na een paar weken niet meer deed wat ik die eerste weken wel deed: opschrijven hoe het met mij ging in die colleges. Kennelijk was het niet tot het eind moeilijk gebleven. Ondanks David.

De bomen in de tuin van Eden. Abraham en Isaak. De tien geboden. Het volk dat een koning wil. David en Natan. Jeremia. De verhalen in dit college.

We mochten samen kiezen over welk van die verhalen ieder zou schrijven.

Het leek me dat ik David maar niet moest kiezen ...

Dat snapte Albert wel. Het werd Exodus 20,1-17. De Tien Woorden [33].

* * *

Ik, die niet wilde. Maar moest. Maar wat dan?

‘Weet je het al?’ Albert.

‘Nee, ik weet het nog niet, maar ik wacht nog maar even.’ Wachten had ik goed geleerd.

‘Zul je bellen als je er niet uitkomt? En niet ja zeggen en nee doen?’

Ik zei ja, maar ik deed nee. Want ik dacht: als ik wil kijken wat ik er nog mee kan, dan moet ik het zelf uitzoeken.

Ik wachtte. Ik schreef. Ik vertelde. Albert en de studenten om mij heen waren voor even onze kinderwoorddienstgroep.

De kinderwoorddienst was ook leuk om de groep. We trokken al jaren met elkaar op. Niet alleen wilde ik de groep niet kwijt, niemand van ons wilde de anderen kwijt. ‘Kunnen we straks niet iets blijven doen?’ had iemand mij kortgeleden gevraagd. ‘Samen? Iets met verhalen, iets over God, iets over geloven?’

Die ene vraag – waar overigens later nooit iets van zou komen – bood mij zomaar een opening naar schrijven voor Alberts college en maakte dat ik daaraan kon beginnen. Ik zou doen alsof we met de kinderwoorddienstgroep het verhaal in Exodus zouden lezen en ze mij gevraagd hadden er iets over te vertellen. Aan hen wilde ik dat wel.

Ik schreef een inleiding en ik schreef mijn verhaal over de Tien Woorden. En vertelde.

* * *

‘Voor het eerst hoor ik hoe het ook kan’, reageerde Albert. ‘Het lezen van het bijbelverhaal ingebed in jouw vertellen, als een geheel.’

Ik had het Exodus-verhaal geplaatst tussen mijn inleiding en mijn verhaal.

‘En je bent de eerste die de juiste analyse heeft gemaakt. Wat jij hebt geschreven, heb ik hier staan in mijn eigen aantekeningen.’

‘Maar jij kunt meer’, zei hij. ‘Je moet doorddenken. Wat vind jij van deze tekst? Waar loop je tegenaan?’

Dat wist ik wel.

Albert ook. We praatten. In het college. Stil was het.

Deze studenten wilden pastor worden, pastoraal werker, pastoraal werkster. Wilden werken in de kerk. Hen te vertellen van het misbruik door Thomas, ach ...

We praatten over mijn enige overgebleven vraag aan Thomas. En over mijn geloven in God. Ik vertelde wat ik al opgeschreven had, thuis. Maar hier niet had gebruikt.

‘Laat dat dan horen’, zei Albert. ‘Laat daar dan ook iets van zien, in je schrijven en vertellen over deze tekst.’

Ik schreef opnieuw.

* * *

Bij Exodus 20,1-17

In het voorjaar, precies zeven weken na Pesach, viert Israël Sjavoet en herdenkt daarmee de dag waarop het joodse volk, vijftig dagen nadat het uit Egypte was gevlucht, van God de Tien Woorden mocht ontvangen.

De eerste zin door God gesproken, laat al meteen zien waar in het verhaal van Exodus we zijn: na die uittocht uit Egypte. En we weten waar dat is: in de woestijn. En preciezer nog dan dat: bij de berg Sinaï. Want dat vertelt het verhaal dat hieraan vooraf gaat.

De berg Sinaï, de berg van God, de berg van Mozes ... De traditie plaatst die in de zuidelijke Sinaïwoestijn, een uitgestrekte maar prachtige woestijn, met rotsen, bergen, in allerlei tinten. Een indrukwekkende berg tussen andere indrukwekkende bergen.

Veel bijbelverhalen spelen zich bij of op een berg af, en wat in die verhalen gebeurt is meestal belangrijk. Bijzonder ook, omdat op de berg een ontmoeting tussen God en mens plaatsvindt. En zo is dat ook in dit verhaal: daar op de berg Sinaï spreekt God tot het volk Israël. En belangrijk? We kunnen moeilijk zeggen dat het niet belangrijk is: dit verhaal is één van de grote verhalen van ons geloof. Maar vooral ook van ons bestaan, en van ons denken.

De Tien Woorden ...Gij zult en gij zult niet ... Wat moet ik daaraan toevoegen? Wat moet ik daarover zeggen? Spreken die niet voor zich?

Als we naar het verhaal kijken zoals het in kinderbijbels staat, doen ze dat wel. Kort staan ze daarin opgesomd: 'Ik ben jullie God, ik heb jullie bevrijd. Maak geen beelden om daarvoor te buigen. Noem mijn naam niet bij dingen die niet bij mij horen. Vier de rustdag. Heb eerbied voor je vader en je moeder. Dood niemand. Blijf trouw aan elkaar. Steel niet. Vertel geen leugens over een ander. En je moet niet willen hebben wat van een ander is.'

in: 'Op weg', verhalen uit de bijbel voor kinderen, Baukje Offringa

Dit zul je doen, dat zul je niet doen. Wat meer kun je daarover zeggen? Toch is dat wat ik moet doen: er iets over zeggen.

Wat was het ook alweer wat Albert ons leerde? 'Vergeet alles wat je erover gehoord hebt, alles wat je erover gelezen hebt. Vergeet het allemaal, en kijk eerst wat er staat. Doe wat ik je leerde.'

Exodus. Lezen ... kijken ... schrijven ... lezen ...

God maakt zich kenbaar aan het volk. Hij is het, hun God, die hen uit Egypte heeft geleid en hen heeft bevrijd om in vrijheid te leven. Hij is de enige God, hem moeten ze als hun God beschouwen en hem alleen. 'Maak geen godenbeelden om te vereren en te verafgoden', zegt hij. 'Dat maakt je opnieuw onvrij. Blijf bij mij. En heb eerbied voor me.'

Woorden die met God te maken hebben, met leven met God.

Verderop staan woorden die gaan over de omgang van mensen met elkaar. We hebben ze net gehoord.

Wanneer dat verhaal gelezen wordt, vallen vooral die tien regels op: gij zult en gij zult niet. Want dat is wat we verwachten te horen. Bij voorbaat. Onze oren horen ze al aankomen.

Maar doe ik wat Albert ons leerde dan zie ik meer, dan zie ik hoe die woorden er staan: rondom het verhaal van de zevende dag.

Het verhaal van de zevende dag. In zes dagen voltooide God hemel en aarde en op de zevende dag rustte hij: zo bracht hij de schepping tot voltooiing en tot volheid.

God legt het hier nog eens uit: 'Die dag heb ik gezegend en geheiligd. De schepping kon niet zonder die zevende dag.'

De zevende dag, die pas in het boek Exodus een naam krijgt: sabbat. De dag voor God.

‘Die dag moet heilig voor je zijn’, zegt God. ‘Ook jij kunt niet zonder die dag. Sta even stil, laat even de wereld met rust, en kom tot jezelf. Zonder die dag kun jij niet tot voltooiing komen.’

‘En’, zegt God, ‘denk dan ook aan degenen die voor jou werken: je slaaf, je slavin, je knecht. Geef ook hen die sabbat, die vrije dag. Ik wil dat je ook hen beschermt en aandacht voor hen hebt. Je weet zelf hoe het is om in slavernij te leven.’

Nog maar net bevrijd uit Egypte zegt God Israël aandacht te hebben voor de ander, geeft hij grenzen aan, zegt hij wat hij van mensen verwacht: te weten dat niemand minder is, dat niemand minder mag worden behandeld. In de geboden die volgen: neem niet wat niet van jou is, niet het leven van een ander, niet de partner van een ander, niet het bezit van een ander.

Tien Woorden. Gij zult en gij zult niet ... Woorden die met God te maken hebben en woorden die gaan over de omgang van mensen met elkaar. Verbonden door het sabbatgebod en het verhaal van de zevende dag.

De zevende dag: God, Schepping, bevrijding, vrijheid.

God zegt wie hij is, hoe hij is, en wat hij heeft gedaan. En hij zegt hoe hij wil dat wij, mensen, ons ten opzichte van hem en van elkaar gedragen.

Maar waarom zouden wij dat doen? Waarom zou ik dat doen?

Wat is geloven voor jou? Wat betekent dat voor jou? Waarin geloof jij? Wat voor woorden passen voor jou bij dat ene kleine grote woordje ‘God’? Maakt seksueel misbruik door een pastor het je niet erg moeilijk te geloven?

Vragen die anderen mij soms stellen.

Exodus 20,1-17, de Tien Woorden. Gij zult en gij zult niet ... Natuurlijk komt dit verhaal dicht bij mij. Thomas, ‘Israël’, in een plechtige viering tot priester gewijd, ja zeggend tegen God ... en nee doend, zijn leven lang, zijn huwelijk lang. Nemend wat niet van hem is, misbruik makend van macht, van zijn ambt, van zijn ‘Israël’ zijn, zijn dicht-bij-God-staan. Althans, dat is toch wat wij van een pastor verwachten.

Een pastor en God ... Voor mij is het niet te geloven dat juist een pastor zo’n enorm verstoorde relatie met God kan hebben.

Het is waar deze colleges over gaan, allemaal: de relatie tussen God en mensen, en mensen en God. God, met wie hij dagelijks ‘ bezig ’ was, in werken, in vertellen over. Hij. Een pastor. Die ons vooraan in de kerk staat te vertellen hoe het hoort, maar die zelf naar heel andere maatstaven leeft. Hoe kan dat?

Het verstoort ‘kerk’ voor mij, ja, op een wel heel grondige manier.

Maar God heeft hij mij niet afgenomen. Ik ben blijven geloven in de God uit dit verhaal, de God die de hemel en de aarde maakte, die ons maakte, de God van de Schepping. Die ons in deze tekst daar nog eens aan herinnert.

Ik kan mij een leven zonder God, zonder geloven in God eenvoudigweg niet voorstellen.

Spraken daarom voor mij die woorden ‘Gij zult ...’ en ‘Gij zult niet ...’ voor zichzelf? Wist ik daarom niet wat ik er over moest zeggen?

Dat zou best kunnen. Ze hebben voor mij als vanzelf alles te maken met geloven in God.

Albert gaf mij woorden om het te verwoorden: ‘Als ik bereid ben om te geloven in God, als ik geloof in God, dan kan ik niet anders dan mijn best doen te leven volgens de hier gegeven woorden.’

Ja. Omdat God dat waard is. Omdat God God is. Zo eenvoudig.

God zegt in deze tekst wie hij is, hoe hij is, en wat hij heeft gedaan. En hoe hij wil dat wij, mensen, ons gedragen.

En waarom we dat zouden doen?

‘Sta stil bij mij, God. Denk aan mij. Denk aan de schepping, de wereld die ik maakte. Denk aan de vrijheid die ik je gaf. Ik bevrijdde je om in vrijheid te leven.’

Daarom.

Als wij zeggen te geloven in die God, dan zouden wij er *daarom* voor moeten willen kiezen dat te doen.

Heb ik dan geen vragen aan God?

Nee, die heb ik niet. Er waren veel vragen. Natuurlijk. Heel veel. Vragen over God ook, ja. Want al mocht hij mijn god blijven, ik had heus wel vragen. Hoe bestaat dit? Die vraag. En die ene andere: als God verdriet heeft om mij, hoe kan hij dan Thomas vergeven?

Maar pratend en schrijvend, en denkend vooral, vond ik daar de antwoorden wel op. Vond ik alle antwoorden.

En voor mij is God niet verder weg geraakt, maar lijkt hij dichterbij gekomen.

Alle antwoorden, op één na. Er is één vraag die overblijft. Net die ene die ‘kerk’ zo moeilijk maakt. Die niet bij God hoort. Maar die eerder een vraag is die ik *met* hem mag hebben: ‘Wat, Thomas ... wat, pastor ... wat stelt *jouw* geloven in God in godsnaam voor?’

13

‘En dan kwam David er ook nog aan ...’

David die, in het verhaal in 2 Samuel 11, vanaf het dakterras van zijn paleis op een avond Batseba ziet [17]. Batseba is de vrouw van Uria, die ver van huis is, strijdend tegen de Ammonieten, in het leger van Israël. David vindt haar mooi, laat haar halen en vrijt met haar. Wanneer Batseba niet lang daarna aan David laat weten dat ze zwanger is, laat David Uria halen. Hij vraagt hem hoe het met het leger en met de oorlog is. En hij ‘gunt’ Uria een paar dagen thuis bij zijn vrouw. Opdat straks, wanneer het kind van Batseba geboren zal worden, het bij niemand zal opkomen anders te denken dan dat het kind van Uria is, verwekt tijdens deze paar dagen. Uria echter vindt dat hij het niet kan maken fijn bij zijn vrouw te zijn terwijl de rest van de mannen aan het front is, en doet niet waarop David hoopt. Ook wanneer hij de volgende avond door David dronken gevoerd wordt, slaapt hij bij zijn dienaren en niet bij Batseba. Daarop zorgt David ervoor dat Uria terug aan het front binnen de kortste keren sneuvelt. Dan haalt hij Batseba in huis.

* * *

[34] *En David bad tot God voor de jongen.*
2 Samuel 12,16

Omwille van zijn eigen gierief overtreedt David een hoop geboden. Maar hij overtreedt ze niet alleen ten opzichte van mensen, hij overtreedt ze daarin ook ten opzichte van God.

In 2 Samuel 12,1-25 laat Natan David weten wat God daarvan vindt: ‘Alles gaf ik je, en als het niet genoeg was geweest had je nog veel meer van mij kunnen krijgen. Waarom minachtte jij mijn gebod? Je hebt de vrouw van Uria tot je eigen vrouw genomen, en toen je in de problemen dreigde te komen heb je Uria laten vermoorden. Omwille van jezelf. Stiekem. In het verborgene. Denk jij nog aan mij, David? Ik die je alles gaf. Is dat een voorbeeld voor een koning Israëls?’

* * *

David bleef mij in de weg zitten. Bij David stopte ik met lezen. Maar David, die om Uria en Batseba ook de tempel niet mocht bouwen, werd zo ongeveer elke module wel een keer door Albert genoemd. En hier lag het verhaal van Natan en David op ons te wachten.

David? Ik koos het maar niet ...

Maar ik wilde er over schrijven, toch. Ik wilde het doen, ondanks David. Ik kon het niet laten. Eigenwijs ja. Maar dat niet alleen. Ook iets van: kom op, nu dit nog. Het niet doen is wel heel erg makkelijk.

Maar na het college wist ik: ik heb toch te veel gekeken met *mijn* ogen, vanuit die weerzin naar David toe en toch vanuit het misbruik. Mét dat beeld, en dus niet los van dat beeld.

David. Zorgde daardoor voor tranen. Deed mij daardoor besluiten geen tentamen te doen.

Het was fijn dat Albert wist van Thomas, dat hij begreep van David. Hij haalde mij nu niet net als in de tweedegraadsmodulen over toch aan het tentamen mee te doen.

* * *

God straft David. 'Ik zal je straffen ten aanschouwen van heel Israël en op klaarlichte dag. Zodat iedereen het kan zien.'

Waar David in het verborgene zijn relatie met God verbrak, straft God in het openbaar.

David hoort Natan aan en geeft hem gelijk: 'Ik heb gezondigd tegen God.'

Daarop komt God terug op alle rampspoed die hij David aankondigde. Maar omdat David mensen reden gaf kwaad te spreken over God, treedt hij nog wel op. Davids kind zal sterven.

* * *

David. Ik heb er opnieuw over willen schrijven. Ik liet mijn map heel lang op mijn bureau liggen en al die tijd nam ik hem in handen, wilde ik beginnen, schoof ik het weer een week op ... en nog één ... en nog één. De weken werden maanden, die map die lag er na een jaar nog. Veel te moeilijk, en veel te makkelijk.

Veel te makkelijk omdat het wel erg simpel was om Alberts vertellen over te nemen in mijn schrijven.

Veel te moeilijk omdat ik er gewoon niet aan wilde, David die voor zijn kind kiest.

O, het stond er wel, in mijn verslag, omdat Albert het zei: 'David kiest voor zijn kind.' Wat hij vertelde heb ik opgeschreven: 'David toont berouw, hij heeft door dat zijn relatie met God op het spel staat en hij legt zich neer bij welke straf dan ook. Hij doet niets anders dan berouw tonen, verzen lang. Hij bidt en vast, legt zich op de grond te slapen, weigert alle eten, huilt. Hij legt zijn koninklijke waardigheid af en doet alles wat hem tot koning maakt niet meer. David kiest voor zijn kind.'

Maar Albert kon zo veel vertellen. Ik geloofde er niks van. Ik wilde het niet geloven. Voor mij boog David pas voor God toen zijn kind dood was. Alle vertoon daarvoor was onoprecht, slechts een poging zichzelf het verdriet van de dood van zijn kind te besparen.

Maar het stond er wel, ook in de bijbeltekst: 'En David bad voor de jongen ...' (1 Samuel 12,16). Woorden die ik pas later zag, toen ik opnieuw wilde gaan schrijven en ik opnieuw ging lezen. Ik kon Albert alleen maar gelijk geven: David kiest voor het leven van zijn kind.

Maar verder dan die zin op een papiertje schrijven ben ik niet gekomen. En Alberts woorden wilde ik niet overschrijven. Ik wilde het zelf doen.

* * *

Albert had ons laten zien waar het werkelijk om ging. ‘Het verhaal vertelt niet over de tragische dood van een kind’, zei hij, ‘maar over de tragisch verloren gegane relatie van David met God. David heeft God niet langer op zijn prioriteitenlijstje staan. Het is die zonde die David begaat: het verstoren van zijn relatie met God.’

‘In de dood van het kind wordt duidelijk hoe ernstig dat is’, legde hij uit. ‘David is los van God, hij is zijn Schepper kwijt, zijn oorsprong en daar waarnaar hij zal terugkeren. Zonder God *is* er niets meer om naar terug te keren ...’

* * *

Ik wilde het zelf doen. Maar ik kon het niet. Ik wist van het verhaal, ik wist waar het werkelijk om ging en ik had het wel kunnen vertellen, maar ik kon het niet schrijven.

Toch was er iets veranderd. Het viel mij op bij het voorbereiden van een van de laatste colleges van de laatste module, die ging over het boek Apocalyps, maar ik herkende het ook toen ik mijn verslag van het college ‘David’ later teruglas.

Daarin schreef ik op: ‘... want we willen niet geloven in een God die mensenlevens eist, die een kind laat sterven. Maar we willen ook niet geloven in een koning die zich gedraagt als David. Als God zulke koningen liefheeft, dan wil ik die God niet.’

Een zin waarvan ik dat college met al mijn weerstand had gedacht: zo is dat.

Maar toen ik hem later opnieuw opschreef, in mijn exegese-eindverslag, dacht ik: nou, dan wil ik die God niet? Hoezo, ‘dan wil ik die God niet’? Helemaal niet waar.

O.

Ik *wist* dat het niet waar was.

Maar eerst in ‘Apocalyps’ zou ik er voorzichtig de eerste woorden voor vinden.

De volgende module was weer een heel andere. De bijbel in de kunst. Afbeeldingen bij bijbelverhalen. Kunstwerken.

‘Zoals je een tekst kunt analyseren’, vertelde Albert, ‘kun je dat op vrijwel dezelfde wijze ook met een kunstwerk doen. Een kunstwerk is evengoed een verhaal. Of het nu een schilderij, een tekening of een ets is, of een beeldhouwwerk, een gedicht, muziek.’

Exegese. Op zoek naar het verhaal dat het kunstwerk laat zien. Welk beeldverhaal vertelt de kunstenaar en wat gebeurt er in de bijbeltekst? Wat zijn de overeenkomsten? Wat zijn de verschillen? En wat gebeurt er in je denken als je naar het kunstwerk of naar het bijbelverhaal kijkt?

Wij zochten schilderijen bij de verhalen en analyseerden die en vertelden erover, en Albert legde er vervolgens de bijbelteksten naast.

* * *

Exegese. Door wie is het schilderij gemaakt, en wanneer? In welke materialen? Welk verhaaldeelte is verbeeld, welk moment? En binnen welk groter verhaal hoort dat? Een kunstwerk kan vrijwel nooit het hele verhaal vertellen, het laat een passage zien, die in de tekst in een groter geheel staat.

Syntactische analyse, de ‘woorden’ van het schilderij: materiaal, kleur, licht en donker, compositie, vlakverdeling, geometrie, lijnenspel. Hoe wordt je aandacht getrokken, wat gebeurt er met je kijken, met je zien?

Narratieve analyse ging net als in tekst over tijd, ruimte, personages, handelingen.

Semantische analyse. Wat betekenen symbolen en attributen en wat betekenen ze in het kunstwerk? Landschap, architectuur, lichaamshoudingen en gebaren, kleding.

Vond ik taal leuk, dit vond ik minstens even leuk, vanaf het eerste moment. Al die kleine details en dat heel precieze kijken. Het maakte mij direct, vanaf het eerste moment, geïnteresseerd.

De barmhartige Samaritaan. Tobit. Abraham en de drie engelen. Jakob die het eerstgeboorterecht verwerft. De maaltijd te Emmaus. De terugkeer van de verloren zoon. Christus en de Samaritaanse vrouw. De opwekking van Lazarus. De namen van de schilderijen alleen al toveren de plaatjes weer tevoorschijn in mijn hoofd.

* * *

De colleges waren veel te leuk om last te hebben van Jezus of Thomas of van wat of wie dan ook. Ik genoot er van.

En ik merkte: *alle* moeilijks kwam veel meer verder weg te staan.

* * *

In het schilderij *'Abraham en de drie engelen'* schildert Marc Chagall het verhaal van Gods bezoek aan Abraham. Hij laat Abraham bezoeken door engelen en beeldt God slechts heel subtiel af, in een hand uit de hemel; Chagall is joods en je mag immers God niet afbeelden. Maar ook de tekst in Genesis 18,1-15 geeft geen beeld van God [35]. Gods naam wordt wel genoemd en hij spreekt tot Abraham, maar wie God werkelijk is, blijft ook daar onduidelijk.

Een opmerking van Albert, naar aanleiding daarvan, deed mij verrast opkijken. 'Wat is dan bidden', zei hij, 'als je geen direct contact met God kunt maken? Praten met God, kan dat dan wel?'

Alberts vraag leek een antwoord op mijn denken, maar dat denken was lastig te verwoorden. Leven – alle leven – verbonden weten met God, God die er is als de lucht om mij heen, geloven dat God weet heeft van mij en van mijn denken over hem, dat maakt alle bidden volstrekt overbodig. Zoiets.

En vragen? Als je gelooft dat God er is, dan hoef je hem toch niet te vragen er te zijn? Hem vragen er te zijn, maakt geloven dat hij er is, kleiner.

En toen kwam ik Thomas tegen bij het winkelcentrum, voor het eerst sinds hij, bijna vier jaar geleden, was weggegaan. Hij rende van de bloemenwinkel aan de buitenzijde naar binnen, het winkelcentrum in. Het regende. Terwijl hij vlug ‘overstak’, stak hij als groet heel kort zijn hand op.

Ik wist dat Thomas hier nog wel kwam en dat de kans bestond dat ik hem een keer zou tegenkomen. Die kans was ook het grootste in het winkelcentrum.

Maar ik had het me anders voorgesteld.

Ik zou hem er al van verre zien komen aanlopen en hem langzaam dichterbij zien komen. Dan zou hij mij zien. Mijn ogen zouden maken dat hij wel moest stilstaan – en het kon me niet schelen of hij alleen zou zijn of niet, en of anderen het zagen of niet zagen. Dan zou ik hem zeggen wat ik hem wilde zeggen.

Eén zin slechts. Die zin zat al jaren in mijn hoofd, sinds ik erover schreef in mijn boek.

* * *

Wat als ik Thomas tegenkom? Is hem zien anders dan hem aan de telefoon hebben? Als je dan niet meer zo verdrietig bent om wat er gebeurd is, en als je niet meer zo boos bent, wat voel je dan wel als je hem ziet? Soms wist ik het niet.

Tot ik iemand zag lopen die – van waar ik stond – wel heel erg veel op hem leek, en ik merkte dat ik alleen maar de neiging had hem een flinke klap te geven: alsjeblieft Thomas, voor jou. Dit heb je nog tegoed. Het is de enige manier waarop ik jou kan ‘begroeten’. Omdat het gewoon het enige is wat jij verdient. Nee, ik ben niet boos meer. Alleen als ik jou zie. Dan wel.

Sigrid Zomer in ‘Tot ik weer vliegen kon ...’

* * *

Het ging veel te snel. Zo anders dan ik had gedacht dat het zou gaan. Nu wist ik het even niet. Ik liep het winkelcentrum binnen, zag hem niet, liep weer naar buiten.

Opeens liep hij naast mij: ‘En hoe gaat het met Sigrid?’

Alleen de vraag al, zo. Brrr. Ik bleef maar liever een paar passen achter hem. Ik ging geen gesprek met hem voeren.

En die groet van daarnet? Hij had zijn hand naar mij opgestoken alsof ik zomaar iemand was, af en toe eens in de kerk zien zitten of zo, verder niet, en rende door ... Ik wist al lang dat ik niet belangrijk voor hem was geweest, maar het kwam mij voor alsof hij dat in dit gebaar en in het doorrennen zonder enige aarzeling wel even heel erg zichtbaar maakte ook.

Thomas ging de bloemenwinkel weer in. Ik liep naar mijn auto. Maar ik wachtte. Mijn hart klopte niet meer zo hard en ik had mezelf hervonden. Dit was mijn kans.

Eigenlijk wil je gewoon even laten weten dat het niet weg is, opgelost, verleden tijd, zoals hij misschien hoopt. Al lang niet meer om jezelf. Want die boosheid, ach ... Als ik nu nog boos moest zijn ...

Maar om hem. Omdat hij er zo makkelijk mee omgaat. Beetje recalcitrant, een beetje dwars: het gaat mij goed, Thomas, prima zelfs, maar dat hoeft jij niet te weten. En wat was en ben jij verkeerd bezig, zeg.

Ik wachtte. En hij had net zo goed ergens anders geparkeerd kunnen staan, maar dat was niet zo en het duurde maar even voor hij kwam aanlopen. Hij zag dat ik op hem wachtte en liep naar mij toe.

Terwijl hij dichterbij kwam, keek ik hem recht aan, en dat bleef ik doen toen hij bij mij stond en opnieuw ‘Sigrid?’ vroeg, en ik hem kalm en rustig zei wat ik al die jaren had gedacht. ‘Weet je Thomas, wanneer ik jou zie, dan heb ik alleen maar de neiging om je een enorme klap te verkopen.’

Die klap had hij meteen moeten krijgen, onmiddellijk, toen hij mij zoende, de allereerste keer.

Maar ja, hij was zo veel ouder, ik vertrouwde hem volkomen en hij was pastor. Daarom doe je dat niet.

Hij zei niets terug, geen woord, haalde even zijn wenkbrauwen op, haalde zijn schouders op, en liep naar zijn auto. Poeh wat onbelangrijk. Zo vreselijk onbelangrijk.

Maar ik had wel mooi tegen hem gezegd wat ik al die jaren had gedacht. Het zou toch zonde geweest zijn hem die zin niet te zeggen?

Ik was er zeer tevreden over.

* * *

Maar onbelangrijk?

‘Nee joh’, zei Joke, die – jaren later inmiddels – het manuscript van dit boek las, ‘je bent niet onbelangrijk, je bent juist hinderlijk. Daders gaan moeilijkheden en confrontaties liever uit de weg, dat weet je toch wel? Weglopen is makkelijker.’

Dat was waar. Typisch Thomas ook. Weglopen. Er niet op ingaan. Veel makkelijker.

‘Jij liet zien dat je de confrontatie aandurfde, en daarom nam hij de benen.’

Natuurlijk. Dat deed hij altijd. Ik was het bijna vergeten.

Die winter hielden vorst en ijzel Nico één van de dagen dat hij zou komen thuis. De overige drie avonden lazen we één keer een verhaal uit Johannes en twee keer een tekst uit het oude testament. In het verhaal uit Johannes bleef het bibliodramaspel in één zin hangen. Het riep genoeg op bij anderen, maar mij deed het niets. Zo blijven voor dit hoofdstuk de verhalen uit Zacharia en Koningen over.

* * *

[36] *‘Vlug! Zeg die jongen daar dat Jeruzalem open moet blijven, niet ommuurd. Ikzelf zal voor haar een muur van vuur rondom haar zijn en met mijn luister in haar midden zijn.’*
Zacharia 2,8-9

Een man met een meetlint wil de stad opmeten om er een muur omheen te bouwen (Zacharia 2,5-9).

Een stad ommuren? Niks ervan. De stad moet open blijven, ‘om het welbevinden van de mensen en de dieren die er wonen’. God komt daarom met een ander aanbod. Hijzelf zal een muur van vuur zijn en met zijn luister in hun midden. Zijn ‘zijn’ zal er zijn.

Je hoeft geen muur te bouwen. ‘Maar de vraag is’, zei Nico, ‘of jij je meetlint uit handen geeft. Vertrouw je erop dat God die muur zal zijn?’

Ik koos voor een plek in de stad. Dat vuur was om mij heen. God.

In bibliodrama wilde een ander die muur wel bouwen. Ondanks dat aanbod van God. Een muur was wel zo veilig.

Ik wil die muur niet, dacht ik. Jij gaat die muur niet bouwen. Als jij dat doet, dan loop ik weg. Als dit een stad met muren wordt, dan wil ik weg.

Een muur veilig? Een muur was vreselijk.

Ik had die muur juist omgegooid. Achter die muur was het niet eerlijk. De oneerlijkheid van al die tijd met Thomas, het niet-kunnen-vertellen, dat was een muur die ik daar niet wilde. Maar die er wel was.

‘Dat voelde niet goed?’ vroeg Nico.

Nee, dat voelde helemaal niet goed.

‘Maakte het je alleen?’

Ja. Het maakte mij heel alleen.

De God in het spel vond het ook vreselijk, die muur. Voelde zich alleen, heel klein op een klein eilandje. Verdrietig en bezeerd.

‘God’, zei ik tegen haar, ‘in alles wat er met mij gebeurd is, ben ik het vertrouwen in jou niet kwijtgeraakt, en daar ben ik heel blij mee.’

Daar fleurde God gelukkig weer een beetje van op.

Die muur. Ik zei: 'Ik wil die muur niet. Ik wilde hem toen niet en ik wil hem nu niet. Laat mij maar vertellen.'

... en schrijven, dacht ik erbij, maar dat zei ik niet. Nog een week of zeven, dan kwam mijn boek uit.

'Jij wilt een open stad zijn', reageerde Nico.

Ik antwoordde: 'Ja. Dat wil ik ja. Ik ben bezig prijs te geven wat mij gebeurd is, niet alleen dichtbij, maar in het groot.'

'En daarin voel je vertrouwen?'

Ja.

* * *

[37] *'Ga door de woestijn naar Damascus'*
1 Koningen 19,15

Elia is zijn leven niet meer zeker en vlucht, wil weg, wil dood. God neemt dat niet en zegt hem: 'Sta op en eet', en zorgt tot twee keer toe voor eten en drinken. Gesterkt gaat Elia dan toch naar de Horeb, naar de berg van God, waar hij overnacht in een grot.

God vraagt waarom hij daar is. Elia antwoordt dat de Israëlieten God niet meer willen en volgelingen van Baäl zijn geworden en dat hij de enige profeet is die is overgebleven en dat ze hem nu naar het leven staan.

God zegt hem naar Damascus te gaan. Hij voorziet in nieuwe koningen die orde op zaken moeten stellen en in een leerling voor Elia om hem op te volgen. 'En', zegt hij, 'jij bent niet alleen, Elia. Er zullen in Israël nog zeventuizend mensen zijn die hun knie niet buigen voor Baäl en nog steeds voor mij kiezen.'

Elia hoort God niet in de storm, niet in de aardbeving, niet in vuur. Elia hoort God in het suizen van een zachte bries.

Nico vertelde: 'In het Hebreeuws staat er: 'Het geluid van het onhoorbaar niets'.'

Het onhoorbaar niets. Mooi. Geluid van de stilte. Waar je God kunt horen?

Nico tekende de weg van Elia: van de berg Karmel naar Berseba naar de Horeb in het zuiden van de Sinai en door de woestijn terug naar Damascus. Hij tekende de weg omlaag van de Karmel naar de Sinai links door Israël, en de weg omhoog naar Damascus rechts. Damascus zelf werd een rode cirkel rechts boven op de tekening.

Ik koos voor de plek van de stilte. Uit de grot waar ik had 'overnacht', maar nog niet verder.

Maar ik zat er maar even.

Ik hoorde Nico tegen een ander de laatste woorden uit het verhaal zeggen: 'Zeventuizend man die hun knie niet gebogen hebben voor Baäl en die hem niet gekust hebben.'

Met de rode lijnen van de weg die Elia ging recht voor mij en Nico's zin van 'zeventuizend' wist ik: ik hoor hier niet te zitten. Ik was al lang verder. De lijnen lieten het mij zien.

'Heeft iedereen de goede plek?' vroeg Nico.

Ik zei: 'Nee. Ik niet. Ik hoor hier niet meer, zo dicht bij die grot. Ik ben die weg naar Damascus al opgegaan, op die weg rechts heb ik al een grote stap gezet.'

Maar die weg links ...

De weg links was de weg van mijn werken in de parochie. Ik praatte er met Nico over. 'Ik wil die weg niet meer. Ik kan het niet meer opbrengen en steeds meer lijkt het of ik dat nooit meer kan.'

'Maar moet je die weg terug dan gaan?'

'Nee, dat hoef ik niet.'

'En van God?'

God stond vlakbij.

'Nee. Nee hoor, van God hoef ik dat ook niet.'

Maar misschien nooit meer te kunnen wat ik kon, deed pijn. Pijn om wat ik kwijt was ook al wilde ik het niet meer.

Nico vroeg: 'Waar voel je de pijn van dat niet-meer-kunnen? In je buik of in je hoofd?'

Ik merkte het meteen: alleen maar in mijn hoofd.

Het opende mijn ogen. Uit mijn hart was de parochie al verdwenen.

'En die weg rechts?'

'Die weg rechts trekt mij, roept mij, wil ik gaan en ga ik al.'

Ik liep naar de juiste plek, een eindje bij de grot vandaan, een eindje richting Damascus.

Ja. Nu klopte het wel.

'En ik ben niet alleen', zei ik. 'Zevenduizend' gaan er met mij op deze weg.'

'Als je het over die zevenduizend hebt', zei Nico, 'dan lach je weer.'

'Ja. Omdat ik het zo verrassend en zo bijzonder vind.'

Ik zei: 'Ik weet heel goed wat mijn 'Damascus' is, waar ik naar toe wil.'

'Kun je het een naam geven?' vroeg Nico.

'Jawel. Seksueel misbruik in het pastoraat. Daar wil ik iets mee.'

'Ja', beaamde Nico. 'Dat is jouw Damascus.'

* * *

Toen iedereen weg was, vertelde ik Nico over mijn boek. We praatten er even over.

Ik vertelde over mijn 'zevenduizend'. De deken die mijn verhaal las en het de vicaris liet lezen. De vicaris die het, net als de deken, graag gepubliceerd wilde zien. Die dat aan de bisdomraad voorlegde. De bisdomraad die daar 'ja' op had gezegd. De redacteur die het helemaal mijn verhaal had laten zijn en er slechts minuscule woordjes in veranderd had. De uitgever die het durfde uitgeven.

Zij allen bogen niet voor 'Baäl', bogen niet voor seksueel misbruik in het pastoraat, bogen niet voor de pastor die dat deed, maar stonden met mij op tegen seksueel misbruik door pastores.

Het *was* verrassend en het *was* bijzonder.

Hoeveel verrassingen zou ik nog vinden op die weg?

* * *

*'Het doel van elk verhaal, zo zegt men,
is orde aan te brengen in de werkelijkheid.'*

‘Tot ik weer vliegen kon ...’ Verhaal van seksueel misbruik door een pastor. Mijn verhaal. Dierbaar. Kostbaar. Omdat het van mij was. Omdat het orde bracht waar chaos was. Omdat het mij terugbracht bij mijzelf.

Dat verhaal had ik nu uit handen gegeven. Nog even en het zou bij de uitgever liggen, gedrukt en al. In de winkels, in de bibliotheek. Het was niet langer alleen van mij.

Maar ik had het ook niet alleen voor mezelf geschreven. Ik schreef het ook omdat ik er zelf zo naar gezocht had. De maanden waarin ik zo heel erg op zoek was naar wat nu waar was en wat niet, had ik gezocht naar verhalen van anderen. Later vond ik ze wel, in boeken die in de Verenigde Staten verschenen waren, maar hier en op dat moment vond ik ze niet. Omdat ze niet geschreven waren. En ik had ze zo heel graag gelezen ... ‘Daarom’, sprak ik aan het eind van mijn boek de lezers aan, ‘als jij dit leest omdat het ook jou is overkomen, als jij bent misbruikt door je pastor, weet dan dat ik dit ook voor jou heb geschreven. En vooral: dat ik het evenzeer schreef *om* jou.’

Ja, want wat ik wilde, was de vraag beantwoorden die zo vaak gesteld werd: seksueel misbruik, door je pastor, hoe kan dat? En al die vragen daarna: Hoe kan hij dat doen? Hoe kun jij het laten gebeuren? Hoe komt het dat je dat niet ziet? Hoe komt het dat je niet door hebt dat het allemaal niet echt is? Kom nou – jij? Dat kan toch niet? En hoe bestaat het dat je het niet kunt stoppen? Iets wat je eigenlijk niet wilt? Hoe gaat dat dan? Stapje voor stapje? Ja, maar hoe dan?

Dat is wat ik wilde laten zien. Dat, en wat het met je doet.

Om al die vrouwen (en mannen) van wie door hun pastores misbruik was gemaakt.

Mijn verhaal zou een ander verhaal zijn dan dat van hen, maar misschien herkenden ze er hun pastor in, hoe hij was, hoe hij zich gedroeg. Of misschien herkenden ze er iets van zichzelf in. Hoe dan ook, ik hoopte dat het hen op de een of andere manier een beetje zou helpen. Al was het alleen maar omdat zij nu wel een verhaal vonden om te lezen, als ze daarnaar zochten.

* * *

Het is bijzonder te mogen ervaren dat je het niet allemaal alleen hoeft op te lossen. Dat je mensen om je heen hebt die je willen helpen, die voor jou het beste willen. Dat er niemand is die zegt: ‘Kom, vergeet het nou maar en ga verder.’ Niemand die zegt: ‘Houd er nou maar eens over op.’ Integendeel. Degenen met wie ik het liefste praatte, daar kon dat altijd. Gelukkig maar. Want ik had het erg nodig.

Datzelfde wenste ik anderen toe.

En voor hen schreef ik mijn boek.

Maar tegelijk hielp het ook mijzelf. Precies als in die regels van Meir Shalev, schrijver uit Israël, bracht het orde aan in de werkelijkheid. Het liet mij zien wat er werkelijk gebeurde en het gaf mij antwoord op alle vragen die ik had. En naast alle mensen die er voor mij waren en met wie ik mocht praten, hielp ook het schrijven van ‘Tot ik weer vliegen kon ...’ mij zo bij het verwerken van het misbruik.

Huub en Jacqueline startten opnieuw met een module bibliodrama. Ik wilde heel graag nog eens met hen meedoen. Of beter gezegd: natuurlijk deed ik mee!
 We begonnen twee dagen na de laatste avond met Nico.
 Vlak daarna begon de laatste module exegetische van Albert, over het boek Apocalyps.

Apocalyps. Ik had niet gedacht dat het zo boeiend zou zijn. Het was wel het laatste wat ik mijzelf had gewenst voor de laatste module. Maar het werd een van de mooiste.

* * *

[38] *Apocalyps*

Apocalyps. Exegese. Tijd, ruimte, personages. Eeuwigheid. Hemelbogen als smaragd, een zee van glas, alles is zichtbaar en alles wordt gezien. God volledig transparant. Niets wordt verborgen. God heeft geen geheimen. Je ziet alles. En je ziet niets. Omdat je er dwars doorheen kijkt.

Een boekrol, opgerold, gesloten en verzegeld met zeven zegels. De rol kan pas geopend worden als het zevende zegel geopend is.
 Zeven zegels. Rampen volop. Het wordt alsmaar vervelender op aarde. Met het zevende zegel verschijnen zeven engelen met zeven trompetten. Het dondert en bliksemt en de aarde beeft. De basiselementen van de schepping, alles wat hemel en aarde is, gaat ten onder: land, zee, water en bronnen van water. En het wordt alsmaar erger, tot aan de toorn van God toe.

Anti-schepping. We zagen het eerder. Maar opnieuw: niet zonder reden. Gods woede wordt ingegeven door wat mensen doen: alle tien geboden overtreden, ingegaan tegen het verbond.

Het luchtbeest, het landbeest, het zeebeest. Strijd in de hemel, strijd op aarde. Het gaat om trouw en ontrouw aan het verbond, om de strijd tussen goed en kwaad. Kies je voor het goede, blijf je trouw aan het verbond, of niet? Doe je kwaad, of erger nog: kies je daar ook voor? Geef je je over aan het kwaad in de wereld?

Het landbeest, aardebeest, ziet eruit als een lam, maar spreekt als een draak. Het lijkt het meest trouwe beest aan God, maar is dat juist niet. Het ziet er lief uit, maar het is het ergste wat je kunt tegenkomen omdat je niet kunt zien hoe slecht het is. Een wolf in schaapskleren. Tegenkracht. Tegenstand biedend aan God. Het misleidt de bewoners van de aarde.

Kies je ervoor die tegenstander van het goede te aanbidden? Kies je voor het slechte? Daarmee tevreden zijn is pas werkelijk kwaad.

God is inmiddels furieus, je kunt het zelfs aan de hemel zien: de vloer van kristal is doordrenkt met vuur. Opnieuw gaan er allerlei rampen over de aarde, maar nu veel meer gericht op de aanhangers van het beest.

Dan wordt het tijd voor de hemel om te hulp te komen. Het zeebeest en het landbeest worden in een poel van zwavel en vuur geworpen, en daarna gaat het luchtbeest eraan, geketend en geboeid voor duizend jaren en daarna gevangen voor eeuwig, in dezelfde poel.

Het boek des levens wordt geopend. De zee en de dood en de onderwereld geven hun doden terug. Zij worden geoordeeld naar hun daden, naar goed en naar kwaad. En ieder wiens naam niet staat in het boek van het leven wordt net als de beesten in de vuurpoel geworpen en sterft de tweede dood.

De hemel is niet meer, de aarde is niet meer, de zee is niet meer. Er is geen schepping meer.

Uit de hemel daalt een nieuwe stad neer, een schitterende en fonkelende, transparante stad. Gegrondvest op de twaalf stammen van Israël en de twaalf apostelen. Op verleden en heden. Oud en nieuw samen, fundament voor de toekomst.

God zelf is er aanwezig en verlicht haar met zijn luister. De poorten van de stad zullen overdag nooit gesloten worden en er zal geen nacht meer zijn. De rivier des levens ontspringt aan Gods troon.

God. Bron van licht en bron van water. Bron van leven.

De stad is stad van God.

Aan de oevers staan de bomen des levens die twaalf maanden per jaar vrucht dragen. Alles wat nodig is voor het bestaan van de mens is in de stad aanwezig: water, voedsel en licht.

En God zelf is er. God is er altijd. De bewoners van de stad – zij die geschreven staan in het boek des levens – ‘zullen zijn gelaat aanschouwen’ en zijn naam zal op hun voorhoofd zijn.

God zit op de troon, geeft licht en leven en is niet langer transparant.

* * *

God die zichtbaar is en onzichtbaar tegelijk. God die de schepping heeft gecreëerd, een antischepping in gang brengt en opnieuw creëert. God die zich niet door ons laat sturen, maar wel reageert op slechte daden van mensen. God die schitterend is als het licht, en toch niet te beschrijven in beelden.

‘De uitdaging’, zei Albert later tegen mij, ‘is misschien om God God te laten zijn, in alle (on)doorgrondelijkheid en in alle (on)zin van het bestaan.’

Apocalyps. Albert had het al gezegd: ‘Meer dan over Jezus gaat het boek Apocalyps over God.’

Ja. Véél meer ging het over God. Het was prachtig.

Alberts vertellen erover ook.

En samen met één van de avonden bibliodrama bracht het mij opnieuw een stap verder

...

* * *

Bibliodrama. De eerste dag met Huub en Jacqueline.

[39] ... *aan het meer van Gennesaret*
Lucas 5,1

Verhaal aan het meer. We speelden het eerder, met Nico. Die dag waarop ‘diep water’ de plek was waar ik hoorde. Lucas 5,1-11. Een grote mensenmenigte verdringt zich om Jezus om het woord van God horen en hij stapt in een boot om een eind het meer op te varen.

Het woord van God. Ik probeerde het nog maar eens: Waar sta ik? God heb ik gehoord. Maar wat heb ik met Jezus? Heb ik wel iets met hem?

Ik wilde wel eens een antwoord vinden.

Maar later besepte ik: nee, ik wil niet ‘een antwoord’ vinden, ik wil het antwoord ‘ja’ vinden.

Maar zo werkt dat natuurlijk niet.

Opnieuw ook die vraag: Moet dat dan? Moet het ‘ja’ zijn? Moet ik meer hebben met Jezus dan ik heb?

Sallie, onze joodse gids in Israël, die niet graag over Jezus praatte, die niet naar de verhalen uit het tweede testament luisterde, maar die wel, één keer, antwoord wilde geven op de vraag die wij hem stelden, vertelde ons: ‘Wat wij van Jezus vinden? Voor ons is hij een profeet. Die over God vertelde en dat goed gedaan heeft. Maar meer dan dat is hij niet.’

Ik herinnerde me hoe zijn woorden mij onmiddellijk aanspraken.

Opnieuw denken. Als Jezus verwijst naar God – en dat is toch wat hij alsmaar doet – en als het in zijn vertellen en verhalen altijd om God gaat, dan is hij toch niet meer dan een andere verteller van God? Toch niet meer dan het eerste testament? En dan zijn Nico en Albert en Huub en Jacqueline toch niet minder dan hij?

Nee, ik vond deze dag geen antwoord op mijn vraag wat ik nog met Jezus had – in elk geval niet het antwoord dat ik zocht.

‘Maar’, zei ik in het nagesprek, ‘het is niet erg. Ik heb God al.’

Het stoorde mij – en deed dat dagenlang, en misschien nog wel langer – dat iemand daarom lachte alsof dat wel erg simpel gezegd was. In die paar woorden zat voor mij wel mijn zo heel lange weg besloten. Alles. Mijn vechten, mijn pijn, mijn verdriet. Mijn vertrouwen. Mijn gedragen worden, op dat water, op adelaarsvleugels. En God zelf. Daar moest een ander afblijven.

Ik bleef er lang boos om.

* * *

[40] ‘*U zult de Heer uw God niet op de proef stellen.*’
Lucas 4,12

De tweede dag. Jezus in de woestijn (Lucas 4,1-13).

‘Leven, niet van brood alleen.’ Mooie woorden. Maar op de plek van die woorden had ik al eens gestaan. Wilde ik dat weer? Dat was wel erg makkelijk. Dat was te makkelijk. Bovendien, mijn gevoel en mijn voeten gingen een andere kant op.

Ik koos voor de plek van de woorden ‘God niet op de proef stellen’. Om mijn eigen woorden: ‘Ik heb geen vragen aan God’, het antwoord dat ik al eerder vond, op mijn eigen vraag en die van anderen: ‘Heb jij dan geen vragen aan God?’
Nee.

Het had te maken met woorden die Huub bij het verhaal aan het meer had gezegd en die mij raakten: ‘Vertrouwen dat het water je zal dragen, ook al is het water diep.’
Gedragen op het water, in het water. Groot en groots vertrouwen. Dus die plek, daar zat ik prima.

Maar dat woord ‘beproeving’, wat zeiden anderen daar nu toch over? Dat je door beproevingen heen moest om sterker te worden?

Ik zag het anders. Beproevingen zijn er nu eenmaal en je gaat erdoor en je komt erdoor en je wordt er sterker van en je leert ervan. Maar je moet het niet omdraaien.

Ik vond het maar een raar woord, ‘beproevingen’, een woord dat iets te maken had met opzettelijkheid, met iets wat beraamd werd, met een vooropgezet plan. Opdat je er sterker van werd.

Zo kon wat mensen gebeurde, niet zijn. Daar geloofde ik niets van. En ik geloofde evenmin dat God daar ook maar iets mee te maken had.

Ik had en heb geen vragen aan God. En het is niet God die ons beproeft.

* * *

[41] *‘Mozes heeft ons in de wet voorgeschreven
zulke vrouwen te stenigen.’
Johannes 8,5*

De derde dag. Even van de wereld, even in de wolken. Ik straalde de hele dag en deed dat de hele week al. De week van mijn boek.

En het verhaal van vandaag? Dat had daar niets mee te maken.

Het verhaal. Johannes 8,1-11. De farizeeën en schriftgeleerden willen van Jezus een antwoord. Wat moeten ze doen met een vrouw die op heterdaad betrapt is op echtbreuk? Ze halen de wet en Mozes aan. Wat vind Jezus daarvan?

Ik dacht: ik luister niet, ik heb geen zin om mij dit gevoel, dit blije, dit sterke, te laten afnemen door dit verhaal.

Tegelijk merkte ik ook: dit is niet mijn verhaal. Het gaat nergens over mij.

Ik wist ook werkelijk niet waar ik moest zijn. Voor mijn gevoel stond ik buiten dit verhaal. In niets van wat anderen zeiden vond ik een aanknopingspunt.

Tot Huub sprak, naar aanleiding van de woorden hierboven, die gezegd werden over Mozes en de wet.

‘Maar *dat* staat niet in mijn wet’, zei Huub. Huub was Mozes. ‘Zo wordt mijn wet misbruikt.’

Hij zei: 'De wet is er om het kwaad uit de gemeenschap te verwijderen.'
En hij zei: 'Het is belangrijk dat getuigen hun verantwoordelijkheid kennen en nemen.'

Zo kwam ik op de plaats van die wet terecht. Mozes. De Tien Woorden. Mozes. Tora. Het bleek een goede plaats. Voor mij was 'wet' en 'getuigen' ook: je mond open doen. Dat had ik gedaan. Eerder, door te vertellen. En nu, met mijn boek. En in dat nu 'Mozes' met mij: die zeventuizend.

* * *

*Die mij droeg op adelaarsvleugels
die mij hebt geworpen in de ruimte
en als ik krijsend viel mij ondervangen
met uw wieken
en weer opgegooid
totdat ik vliegen kon op eigen kracht.*

De dag waarop ik het eerste exemplaar van 'Tot ik weer vliegen kon ...' mocht ontvangen was een bijzondere dag. Het boek was prachtig: omslag, lettertype, leuke paginanummering. Een groot boeket bloemen erbij, een heleboel woorden en een heel prettig gesprek. Het beeld van die middag, bij mij thuis, met Gérard, uit wiens handen ik het mocht ontvangen, met Henk, de deken, erbij, en met Chris, met wie ik over moeilijke dingen als kerk altijd had mogen praten ... zij alle drie die iets voorin mijn boek schreven voor mij ... en Lex thuis, de kinderen erbij, een heleboel bloemen, de boeken in onze handen ... Het was een beeld dat mij zonder moeite bij zou blijven.

Die eerste bladzijde sloeg ik steeds weer open. Om te lezen wat ze schreven ...
'Ik wist wel dat je het kon!'
'Dank voor je moed en durf, en vertrouw erop dat het tot heil van velen zal zijn.'
'Het verhaal vertellen is *de* weg om nieuwe toekomst in te gaan.'
Samen zei het alles.

De vicaris schreef mij dat hij hoopte en mij van harte toewenste dat ik weer dankbaar en vrij in het leven kon staan.
Het leken precies de goede woorden. Alsof mijn verhaal gewoon 'een verhaal' was, ergens achter mij, en ik alleen nog maar vooruit kon. Vrij ja. Maar ook dat andere woord: dankbaar. Ik voelde mij beide. En dat was een groots gevoel. Dat alles te maken had met de titel en het lied van mijn boek.

* * *

Thomas had, bij het bisdom zelf, het boek al besteld. Voorzichtig vragend, vreemd, beetje zenuwachtig, een telefoontje dat opviel.
'O', had Gérard aan zijn secretaresse gezegd, 'vertel, waar kwam dat telefoontje vandaan? O – ja, dan weten we genoeg.'

Ik vond het prima. Wel rustig eigenlijk. Hoefde ik tenminste niet te gaan zitten wachten: wanneer hoort hij het? Hij zou het boek over een paar dagen ontvangen en weten, meteen, bij de allereerste regel, dat het over hem ging.

Twee mogelijkheden waren er: of hij belde onmiddellijk, of hij belde niet.
Het maakte mij werkelijk niet uit.

* * *

Het hoofdartikel in *Rkkerk.nl* (blad van de Nederlandse Kerkprovincie) ging over mijn boek en het stond in het bisdomblad *Op Tocht*, er stond een recensie in *Weiden* (uitgave voor priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers in het aartsbisdom Utrecht), in de krant werd er over geschreven, op de hogeschool hier en elders werd het aangeboden ... en het werd verkocht, meer dan we hadden durven denken.

Iedereen om mij heen las het boek. Ze vonden het prettig het hele verhaal op een rijtje te zien staan, het geheel te zien. En allemaal belden ze, kwamen ze langs, stuurden ze kaartjes, emailtjes, bloemen. En opnieuw praatten we over Thomas, over het misbruik door hem en over alles daaromheen, dat ook hen zo veel had afgenomen.

Via de uitgever of via de vicaris – die het voorwoord in mijn boek had geschreven – kreeg ik brieven en kaartjes van lotgenoten. Anonieme berichtjes soms, bang om een naam prijs te geven, uit angst voor de plegers. Erg vond ik dat. Heel erg. Maar ook niet-anonieme brieven kreeg ik.

Een heel enkele keer was er een negatieve reactie. Och, daar konden we ons van alles bij voorstellen. Zien of niet zien, dat was het verschil. Wie zich verdiepte in seksueel misbruik in het pastoraat leerde er veel over en begreep hoe ingewikkeld het was en deed geen ongenueerde uitspraken. Wie dat wel deed, had zich er niet in verdiept. Jammer dan. Dat zou wel altijd zo blijven. Dat degenen die het ook overkomen was het fijn vonden dat het boek er was en er blij mee waren, was vele malen belangrijker.

En zij *vonden* het fijn dat het boek er was en ze *waren* er blij mee.
Ze vonden het geweldig, ze werden erdoor geraakt, ze vonden het herkenbaar en ze hadden er iets aan.
'Eindelijk iemand die mijn verhaal geschreven heeft, eindelijk ook mijn verhaal zwart op wit', verwoordde één van hen het.
'Dank je wel', zeiden ze.

In de parochie bleef het stil. Er ontstond geen gedoe.
En ook Thomas bleef stil.

* * *

Bibliodrama. De vierde dag. Een paar dagen na Pasen. Johannes 20,1-18.

[42] *Daarop ging Maria van Magdala aan de leerlingen verkondigen:
'Ik heb de heer gezien.'*
Johannes 20,18

'Jezus verrezen' ...
Tja, wat moest ik daarmee? Het was de kern van ons christelijk geloof, maar geloofde ik dat wel?
Het was een vraag die mij al bezighield sinds die woorden van Albert daarover.

Ik koos daarom voor de laatste zin in het verhaal, waar Maria de leerlingen komt vertellen van Jezus' verrijzenis. Om vanaf die plek te kunnen kijken wat er gebeurde in die tuin en om daar rustig over te kunnen nadenken.

Huub vroeg: 'Hoe nieuwsgierig ben je?'

Nieuwsgierig? Ik antwoordde: 'Ik ben niet zo nieuwsgierig. Daarvoor ben ik veel te rustig. Daarvoor heb ik veel te veel leren wachten. Daarvoor heb ik veel te veel geleerd dat je niets kunt afdwingen. Laat mij daar maar gewoon zitten en dan merk ik het wel.'

Wat merkte ik er? Toen 'Maria' aan 'de leerling bij het graf' vroeg: 'Ga je mee, het vertellen aan de anderen?', was ik blij dat die leerling dat niet wilde, en dat ze dus niet naar mij toe kwamen. *Dat* merkte ik.

Je moet niet aan mij trekken. Laat mij zijn wie ik ben. Laat mij zelf mijn weg gaan. Verkondigen aan mij en vertellen wat ik moet geloven, roept een veel te grote weerstand in mij op.

Dat wist ik ...

En, dacht ik, het is helemaal niet belangrijk of ik dit geloof of niet.

* * *

Pasen kwam dichterbij in woorden van anderen. 'Je kunt weer vliegen op eigen kracht.' 'Je bent weer opgestaan.' 'Je hebt weer ruimte om te leven.' Mooie lieve berichtjes in reactie op mijn boek.

Weg was de fout die ik maakte dit letterlijk te willen verstaan. Weg waren de woorden waardoor dat kwam, de woorden van Albert: 'Dit is de kern van ons geloof: de opstanding van Jezus. Dus als je dat niet gelooft ...'

Een andere manier van horen terug.

'Pasen', zei Huub later tegen mij, 'mogen we misschien ervaren als iets wat plaats kan hebben in ons eigen leven.'

Woorden die ik misschien liever vóór Pasen had gehoord? Of zou ik ze dan toch niet verstaan hebben? Moest en mocht ik eerst denken: Pasen, Jezus, opgestaan uit het graf ... ja hoor, dat zal wel ...

'Daar gaat het helemaal niet om.' Moest ik dat eerst even kwijtraken voor ik het terug kon vinden?

Het antwoord daarop zou natuurlijk wel weer 'ja' zijn. Ja ja.

Pasen. Viering. In die kerk waar ik niet meer wilde zijn. Waarom waren we daarnaar toe gegaan?

Pastor. Verkondiging die mij tegenstond. 'Verrezen.' En: 'Heer.' Brrr.

En dan die woorden nog: 'Als je dat al niet gelooft ...'

Vooraf die woorden zaten mij de laatste tijd flink in de weg. Ze duwden het 'vrij en dankbaar' niet weg, maar lieten het in dit verhaal ook niet toe.

* * *

Waarom we naar de viering waren gegaan met Pasen? Omdat dat de laatste kinderwoorddienst was voor Tess en mij.

Pasen, in de kerk, met al die grote woorden ...

In de kinderwoorddienst, met de kinderen, was het als altijd veel prettiger. Ook al ging het om hetzelfde verhaal.

* * *

Onze laatste kinderwoorddienst was voor mij niet anders dan anders. Ik had er al zo veel afstand van genomen.

Maar de week daarna zou de allerlaatste keer zijn voor de laatste groep. We zouden allemaal in de viering zijn om samen te stoppen. Daarna zou ik de deur achter mij dicht trekken en er nooit meer komen. Hoe zou dat zijn, volgende week? Het was goed en het was goed voor mij, maar dan was het echt niet meer 'mijn kerk, mijn parochie, mijn ...' Dan stond daar dat gebouw, waar ik niet meer hoorde omdat ik er niet meer wilde horen, maar ..

Het zou misschien wel altijd 'maar' blijven ...

* * *

Afgelopen ... voorbij ...

Het was veel, heel veel. Het was niet makkelijk.

Het moeilijkste vond ik het moment van de voorbede met het noemen van de namen van Marie-José en van Noor. We hadden het wel zelf geregeld, want Marie-José was heel lang lid van onze kinderwoorddienstgroep geweest en een paar jaar eerder overleden, en Noors naam mocht ook nog wel eens klinken, maar toch ...

Marie-José en Noor. Beiden hadden ze zo veel te maken met het verhaal 'Thomas' ...

Thomas. Die was er in de viering volop. Het verhaal (Johannes 20,19-31) ging over Jezus en Tomas, en de overweging daarbij hielp niet echt mee om hem te vergeten. Wel dertig keer klonk de naam T(h)omas.

Ik deed mijn best om niet te luisteren. Hoorde wel dat de pastor de naam 'Didymus' toevoegde, 'tweeling'. Ik koos de naam Thomas juist om die betekenis: tweeling. Om de twee personen in hem: pastor, en pleger van seksueel misbruik. Hoeveel meer 'tweeling' kun je zijn?

Ook niet makkelijk was de communie. De laatste keer ... Dat kon toch helemaal niet? Mijn laatste stappen hier? Nooit meer naar deze kerk? Hoe kon dat nou?

Weer tranen.

'Maar hoe kun je *niet* huilen?', zei iemand die er alles van begreep omdat ze alles wist van seksueel misbruik in het pastoraat, tegen mij. 'Al die herinneringen, goed en slecht tegelijk, zijn zo onlosmakelijk met elkaar verbonden, goed en kwaad zijn zo met elkaar verweven, hoe kan het *niet* moeilijk zijn?'

Het was waar. Zo veel woorden die in die viering allemaal tegelijk door je hoofd gaan, in enkele seconden maar. Het hele verhaal. Alles.

'De kinderwoorddienst, waarmee je je werken in de kerk, in deze parochie, begon, wat je het langste bent blijven doen, wat je het langst hebt kunnen volhouden, dat stopt nu ook. Een cirkel gesloten.'

Precies twaalf jaar geleden was het, dat ik voor het eerst meedraaide met deze werkgroep. Op de (zon-)dag af.

‘Brood en wijn delen en weten dat je dat daar niet meer zult doen’, vervolgde ze. ‘De namen van Marie-José en Noor, het verdriet, de pijn. En dan ook steeds die naam Tomas nog. Het is nogal wat. Hoe kun je *niet* huilen?’

De kinderwoorddienstgroep zei het ook: ‘Kom maar, dit hadden we wel verwacht. Huil jij maar even uit.’ Armen om mijn schouders.

We sloten de dag – en 16½ jaar kinderwoorddienst – af door ‘s avonds met zijn allen uit eten te gaan.
En ik lachte weer.

* * *

[38] *‘... waar niets onreins zal binnenkomen,
en niemand die plichtig is aan de onnoembare leugen.’
Apocalyps 21,27*

Exegese. Apocalyps.

Een nieuwe stad. Een schitterende en fonkelende, transparante stad. Stad waarvan de poorten altijd openstaan. Maar ook: ‘... waar niets onreins zal binnenkomen, en niemand die plichtig is aan de onnoembare leugen’.

Terwijl ik het college exegese voor de middag van ‘de stad’ voorbereidde, schreef ik: ‘Ik merk dat ik dat toch wel erg vind. Het is toch erg als Thomas de stad niet zal binnenkomen? Als Gods luister hem niet zal verlichten?’

Een opmerkelijke gedachte, dat ‘erg’.

* * *

Na het college over de stad reed ik door naar Huub en Jacqueline voor de vijfde avond bibliodrama.

Meer dan ooit was die avond, was de plek die ik koos, waren de woorden die ik dacht, verweven met het college van Albert en het verhaal in exegese.

[43] *‘Ik verzeker jullie dat hij hun recht zal doen.’
Lucas 18,8*

Lucas 18,1-8. Een verhaal over recht.

Ik had meteen het meeste met ‘God die recht zal doen’. En daar ging ik dan ook zitten, op die plaats. Op de plaats van het recht. Niet op die van God.

Voor mij was het vervolg op eerder, op wat ik ook precies zo had overgenomen in *‘Tot ik weer vliegen kon ...’*: ‘Nu mag ik het in Gods handen leggen en het aan hem overlaten. En ik mag geloven dat het dan wel goed zal komen.’

Vandaag, en al wat langer misschien, hoefde God daarbij niet langer hetzelfde te vinden als ik, maar mocht hij zijn eigen maatstaf hebben.

En dan mocht ik nog steeds geloven dat het wel goed zou komen.

En, dacht ik, ook de woorden in Apocalyps zijn maar woorden van mensen, woorden van Johannes. We moeten en kunnen niet anders dan het echt aan God zelf overlaten.

* * *

Ik wilde al lang niet meer dat het nog maar 'vóór Thomas' was, vóór het misbruik. Alsof – of dat – het niet gebeurd was. Kijk eens wat ik allemaal had mogen doen en had gekregen. Al dat bibliodrama, al die exegese, al die mensen om mij heen die er voor mij waren, en dan dat boek nog, en de deken en de vicaris die zorgden dat het er ook echt kwam, en de manier waarop de redacteur er mee omging. En alle lieve, prachtige woorden van iedereen.

Ik voelde mij zeer bevoorrecht. Die woorden vrij en dankbaar, die ontstonden niet alleen uit mijzelf, die werden ook mogelijk gemaakt.

De volgende dag, thuis, vond ik de woorden waarom ik niet meer terug hoefde naar toen: omdat ik er ook aan was gegroeid.

Wat een bijzondere gedachte ...

* * *

De laatste dag met Huub en Jacqueline.

In het pinksterverhaal van vandaag (Handelingen 2,1-13) kwam Jezus niet voor.

Maar in bibliodrama was hij er volop.

Jacqueline was Jezus en kwam bij mij zitten toen ik haar nodig had. Om alle geweldigs dat anderen over hem zeiden. En om het gevecht in mijzelf om hem: 'Jij bent niet meer dan anderen.'

Jacqueline-Jezus zei: 'Je hebt gelijk. Ik ben niet meer dan anderen. Ik ben dat niet en ik wil dat niet zijn. Het zijn anderen die meer van mij maken.'

Het was een stil moment. Oorverdovend stil.

'Ik ben niet meer dan anderen. Het zijn anderen die meer van mij maken.' Door de stilte heen hoorde ik het.

Ik hoorde het. En ik geloofde haar. Hij mocht 'gewoon' zijn.

Het ging ook weer over kerk.

Ik wilde die kerk niet.

Jacqueline-Jezus reageerde: 'Jij hoeft echt niet naar die kerk toe.'

Nee. Nee, dat hoefde ik niet, als ik dat niet wilde. Kerk? Brrr.

* * *

En Jezus? Ondanks 'gewoon' bleef Jezus lastig. Maar, dacht ik, laat dat maar zo zijn dan.

Huub schreef in zijn reactie op mijn eindverslag: 'Je verslag en je boek laten zien dat je een eigen manier van leren en verwerken hebt. Het is een manier die de lange duur niet schuwt en die niet tevreden is met snelle antwoorden.'

Hij had gelijk. Ik had de tijd. Ik had alle tijd.

En rust.

Zo heel erg belangrijk was het niet. Ik had God toch al?

De zon scheen toen ik na de zomer naar Nico reed, naar de plek waar Huub en Jacqueline bibliodrama gegeven hadden. Net als twee jaar eerder volgde daar een module van hem.

Een zonnig gevoel vergezelde mij. Ik mocht weer. Bibliodrama. Het was zo'n kostbare plek, vanaf de allereerste keer, om met verhalen bezig te zijn.

En elke keer, steeds opnieuw, bracht het mij weer een stapje verder in het lange, lange verhaal dat 'seksueel misbruik door een pastor' heette.

'Wat je meemaakt en meegemaakt hebt, hangt onlosmakelijk samen met wat je in bibliodrama beleeft en speelt', had Huub geschreven. 'De verbinding is zo volkomen en natuurlijk. Het is glashelder.'

Ik wist het. Ik voelde het zelf ook. Het hoorde samen. Als één verhaal. De tijd bracht mij steeds verder en de verhalen werkten daaraan mee – evengoed als andersom.

* * *

Met mij ging het heel goed. Maar die kerk ... Iedere keer opnieuw reageerde mijn lichaam wanneer het maar éven ging over kerk of parochie. Kerk riep alleen maar weerstand op. Een kerk alleen maar binnenlopen, ergens, waar dan ook, in een andere stad, was al vreselijk.

Waarom bleef die kerk nu alsmaar zo moeilijk?

Ik kon er de woorden niet voor vinden.

* * *

Bibliodrama. Lastig was het om over die dagen iets te schrijven wat klopte. Losse dingen, een paar woorden, daar bleef het bij. Vast in het zoeken naar het antwoord op die vraag over kerk. Schrijven – voor mijn verslag aan Nico – lukte mij eenvoudigweg niet. Omdat ik het antwoord op die vraag niet wist en omdat ik van alles wat ik erover probeerde te zeggen of te schrijven, wist dat het niet het antwoord was.

Losse aantekeningen, een paar woorden, niet wetende wat te schrijven. Dat duurde zo tot aan het eind van de derde dag.

Toen – in het paradijs – zag ik de verbinding met de eerste twee dagen, en zag ik: deze module is vervolg op eerder. Vervolg op: 'Nu mag ik het in Gods handen leggen en het aan hem overlaten. En ik mag geloven dat het dan wel goed zal komen.' Vervolg op: 'Vandaag, al wat langer misschien, hoeft God daarbij niet langer hetzelfde te vinden als ik, maar mag hij zijn eigen maatstaf hebben. En dan mag ik nog steeds geloven dat het wel goed zal komen.' En vervolg op: 'We moeten en kunnen niet anders dan het echt aan God zelf overlaten.'

Daar zou mijn verslag over gaan ...

* * *

[44] *'Als jullie niet te vertrouwen zijn geweest met andermans goed,
wie zal jullie dan toevertrouwen wat jezelf toebehoort?'*
Lucas 16,12

De eerste dag. Het verhaal van de onrechtvaardige rentmeester (Lucas 16,1-10).

Ik koos voor de plek waar de woorden betrouwbaar en eerlijk vielen. Wat kon ik boos worden als ik niet eerlijk behandeld werd. Ongelooflijk.

Betrouwbaar, eerlijk. 'Leg jij die lat hoog?' vroeg Nico's co-pastor.

O ja, heel erg hoog. Voor anderen én voor mijzelf. Dat had ze goed gezien.

's Middags was er onverwacht verbinding met Thomas, raakten de woorden verbonden met hem en reageerde mijn lichaam daarop, merkte ik dat ik zat te draaien, hoorde ik de woorden die volgden niet goed meer.

Thomas, 'rentmeester' van God, die zijn 'bezit' verkwistte, zijn priester-zijn, zijn pastor-zijn.

Thomas, pastor, die al niet te vertrouwen was met andermans goed, met mij, met mijn lichaam en met mijn ziel – en met anderen voor, naast en na mij ... hoe zou ik hem dan het ware goed toevertrouwen? Het goed dat hemzelf behoorde – of tenminste behoren zou: zijn priester- en pastor-zijn, zijn dicht-bij-God-staan?

Opeens klonken bekende woorden: 'Staan voor wat je bent, zijn waarvoor je staat.' Zo ongeveer.

Had ik ze zelf niet ook zo geschreven? 'Doen wat bij je past. Dicht bij jezelf blijven en bij datgene waarvoor je staat. Zijn wie je bent.'

Vocht ik wellicht meer tegen mijzelf dan tegen die kerk? Tegen mijn niet-willen, tegen mijn niet-kunnen?

Ik praatte met Nico en vertelde hem hoe Thomas – pastor, en 'rentmeester' van God – zijn knieën blauw zat te bidden, in de abdij in de buurt van zijn woonplaats. We hadden het gehoord van iemand die daar ook geregeld kwam.

Ik vond het wel een aardig beeld. Hij zou het wel benauwd gekregen hebben bij en na het lezen van *'Tot ik weer vliegen kon ...'* en willen proberen te redden wat er te redden viel.

'Ja', zei Nico. 'En nu heb je hier dit verhaal, en daarin ben ik, God, er ook voor die rentmeester.'

Nico was even God geweest.

'Ja', antwoordde ik. 'Dat ben je. Maar dat kan. Ik merk dat dat er steeds een stukje meer mag zijn.'

'En ach', zei ik, 'wie weet, misschien komt Thomas nog wel eens zo ver dat het in dat zorgen en bidden om zichzelf, uiteindelijk ook om Noor mag gaan, en om mij, om ons, om al die anderen. Dat kan toch? Daar wil ik best in geloven.'

* * *

[45] *'Ik verzeker jullie dat deze man gerechtvaardigd naar huis ging,
en de ander niet.'*
Lucas 18,14

De tweede dag, het tweede verhaal. Jezus die een gelijkenis vertelt (Lucas 18,9-14). De farizeeër en de tollenaar. De farizeeër die God dankt dat hij niet zo slecht is als de tollenaar, en de tollenaar die zelfs niet naar de hemel durft te kijken en om genade vraagt.

Het leek alsof de tekst in contrast stond met Nico's woorden van de vorige keer: 'En hier heb je dit verhaal en daarin ben ik, God, er ook voor de rentmeester.' Rentmeester was hier 'farizeeër'.

De tollenaar gaat naar huis als iemand die gerechtvaardigd is, en de farizeeër niet. Dat klopte niet met Nico-God's woorden.

'God, wees mij genadig.' Nico vroeg ons allen om in gedachten die woorden te zeggen. Ik probeerde het, en wist direct: ik kan ze alleen maar zeggen als dat genadig ook mag gelden voor de farizeeër, voor Thomas.

Ik zei: 'Ik kan niet vragen om dat 'genadig', zonder dat ook hem te wensen.'

'Daarin ben je dan wel heel erg consequent', antwoordde Nico.

Ja.

Het viel ook mijzelf wel op.

* * *

[46] *Hij zei tegen hem:
'Ik beloof je, vandaag nog zul je bij mij zijn in het paradijs.'*
Lucas 23,43

Jezus aan het kruis, twee misdadigers gekruisigd met hem, naast hem. Lucas 23,35-43.
De derde bibliodrama-dag.

Vandaag mocht ik (in) het paradijs zijn.

Terwijl het verhaal zich ontvouwde, merkte ik, voelde ik: Vanuit het paradijs gezien kan het paradijs er alleen maar voor iedereen zijn. Wij mogen wel anders denken, wij kunnen soms ook echt niet anders, en we willen misschien ook niet altijd anders, maar vanuit het paradijs gezien kan het niet. God heeft zijn eigen maatstaf.

* * *

[47] *'Gelukkig degene die geen aanstoot aan mij neemt.'*
Matteus 11,6

De laatste dag. Jezus en Johannes. Matteus 11,2-15.

'Geen aanstoot nemen aan.' Mijn zin voor die dag.

Gek genoeg nam ik aan de woorden van Jezus geen aanstoot.

Dat deed ik wel aan de leerling die over Jezus wilde vertellen. Ik dacht: als je maar bij mij uit de buurt blijft. Aanstoot nam ik ook aan de leerling die in de gevangenis haar verhaal over Jezus kwijt wilde. Die moest bij mij niet komen.

Ik merkte precies hetzelfde opnieuw. Vertel niet aan mij wat ik moet geloven. Mij zeggen wat ik moet geloven, roept alleen maar steeds die weerstand in mij op.

Dat deed het ook in de kerk. Dat deed het *zeker* in de kerk.

* * *

De dag na de laatste dag met Nico, terwijl ik voor hem mijn verslag schreef en van mijn aantekeningen zinnen maakte, zeurde op de achtergrond zachtjes mee wat ik die ochtend hoorde: Thomas ging trouwen.

Schreef ik nu die woorden van de eerste dag wel of schreef ik ze niet? ‘Daar wil ik best in geloven.’

Ik schreef ze wel. Want de woorden klopten, die dag waarop ik ze tegen Nico zei.

Ik moest alleen opnieuw erkennen dat het zo niet zou zijn. Thomas zou nooit verder komen dan zorgen voor zichzelf. ‘Zo is het en niet anders.’ Dat was de realiteit.

Maar God die zijn eigen maatstaf mocht hebben, bleef.

* * *

Kon je soms de nacht maar overslaan ...

Thomas kon weer alles wat hij wilde en het mocht nog ook: handen overal, vrijen, zoenen.

Liggend in mijn bed vochten in mijn lichaam het ‘gedragen worden als op adelaarsvleugels’ met het bijna aanwezig zijn van Thomas: ‘Dit is wat *ik* wil en ik doe dat ook met jou.’

Ik wist dat ook nu God mij droeg, maar wilde er hem tegen dat weten in bijna om vragen ...

* * *

Thomas bleek al getrouwd te zijn. Ik hield de kaart in mijn handen en luisterde naar wat mij verteld werd.

Bleef het nu precies hetzelfde? Keer op keer en vrouw na vrouw? Want och, dit was al weer een ander.

En hij was nog in de kerk getrouwd ook ...

En dan vroegen ze zich nog af waarom ik niet meer naar die kerk wilde?

De volgende ochtend keek ik naar die zin die ik schreef: ‘Wij mogen wel anders denken, wij kunnen soms ook echt niet anders, en we willen misschien ook niet altijd anders, maar vanuit het paradijs gezien kan het niet. God heeft zijn eigen maatstaf.’

Vanuit het paradijs gezien kon het paradijs er alleen maar zijn voor iedereen, maar hoe waar was ook het begin van die zin: ‘... ons lukt het niet altijd om zo te denken.’

Maar, dacht ik, ik denk dat God dat wel begrijpt.

En ik mocht wel wensen dat hij straks met Thomas nog een appeltje te schillen zou hebben, maar dat was wel aan hem.

En die vraag: ‘Wat, Thomas ... wat, pastor ... wat stelt jouw geloven in God in godsnaam voor?’, die ene vraag die ik nog voor Thomas had, die vraag waarvan ik schreef dat het een vraag was die ik *met* God aan hem mocht hebben?

Tja. Ik mocht wel willen dat hij Thomas die vraag zou stellen, maar deed hij dat niet, dan kon ik daar niets tegenin brengen.

* * *

En kerk? Deze weken was Chris er opnieuw voor mij, om mij te helpen het antwoord te vinden op mijn vraag waarom kerk nu toch alsmear zo moeilijk bleef.

Ik had er geen woorden voor, voor mezelf. Maar het was ook zo heel moeilijk uitleggen aan anderen. Niet de mensen heel dicht om mij heen, want die begrepen het ook zonder woorden wel, maar de mensen net daarbuiten. Die vonden het maar moeilijk te begrijpen dat het goed met mij ging en dat ik tegelijk die weerstand tegen de kerk voelde. Dat ik niet alleen hier niet meer naar de kerk wilde, maar ook nergens anders. Ook niet daar waarvan anderen zeiden: 'Maar bij ons is het goed, wij hebben een fijne pastor, kom eens naar ons.' Die woorden riepen eerder meer dan minder weerstand in mij op. Een fijne pastor? Ja ja.

Na mijn gesprekken met Chris leek het alsof ik naar de vraag waarom ik niet naar de kerk wilde veel rustiger kon kijken, zonder die enorme weerstand in mijn buik. Ik had mijzelf niets horen zeggen wat ik niet al wist. Ik had geen antwoord gevonden. En toch

...

Wonderlijk.

En met de lotgenotendag raakte 'kerk' nog veel verder weg ...

Het SMPR, het interkerkelijk samenwerkingsverband tegen Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties, organiseerde voor het eerst in heel lange tijd een lotgenotendag. Ik ging erheen.

Sylvia, coördinatrice van het SMPR, heette ons welkom. De vertrouwenspersonen en de workshop-begeleidsters stelden zich voor. Wij ook. Een namenrondje.

Zang. Mooie liedjes. Een groet, het lied ‘Wek mijn zachtheid weer’, dat Nico mij al gaf. Maar ook een paar liedjes waaraan ik al lang voorbij was. Die pasten niet (meer) bij mij. Ik zong ze niet mee.

Koffie en thee, gesprekje met een lotgenote. Het ging goed met haar, net als met mij. Daarin en in meer herkenden wij elkaar.

Workshop poëzie. Prachtig. Taal, woorden, schrijven ... ja, natuurlijk vond ik dat leuk. ‘Schrijf een woord op dat te maken heeft met jouw ‘reis’.’
‘Schrijf de maand van je geboorte op.’
‘Schrijf eens op wat je onderweg hier naar toe hebt gezien.’
Regenboog. Ik zag er wel drie.

Onderweg naar Elspeet luisterde ik naar een lied van Stef Bos en Amanda Strydom [48] dat ik net gekregen had: ‘Die taal van my hart’. Zo mooi dat ik het die week al vaak gedraaid had. Wat ging het mij goed. Dankbaar en vrij, die woorden van vicaris Rentinck die zo klopten. De zon, de regendruppels, de regenbogen weerspiegelden dat.

‘Drie woorden die helemaal niets met elkaar te maken hebben. Wil je ze met elkaar verbinden in een gedichtje?’

*Vooruit wil ik
van december naar augustus
naar de zomer toe.
Vooruit ging ik, ben ik gegaan
en de regenboog van vandaag
lachte mij toe –
ik lachte terug.*

Dat ‘december’ schreef ik niet voor niets, waar het misbruik voor mij begon. En ‘zomer’, nu ja ...

Alle gedichtjes kleine juweeltjes. Het korte vertellen daarbij van ieder vulde ze aan. Er waren niet veel woorden nodig. We luisterden, herkenden, verstonden.

Lunch. Veel verhalen, maar ook veel grapjes, vrolijkheid. Daar tussendoor werd sommige plegers niet veel goeds toegewenst.

Wij deelden een verhaal, van seksueel misbruik door een pastor of dominee. Wel een beetje anders hier en daar, maar met meer overeenkomsten dan verschillen en met dezelfde vragen en dezelfde antwoorden. We praatten weinig over wat er gebeurd was, en veel meer over hoe het dingen in je leven veranderde. Allemaal heel gewone, leuke, gezellige mensen. Niks mis mee.

* * *

Workshop tekenen. Verhaal van de vogel Phoenix, die zich elke vijfhonderd jaar verbrandt en dan verjongd uit zijn as verrijst.

Eén vel papier, twee helften. Donker en licht. Twee kleuren maar mochten we gebruiken, om zowel dat donker als dat licht mee weer te geven.

De ene helft van mijn papier kleurde donkergroen, voor het duister, en tegelijk als kleur van hoop. Met een royale rand van zonnig geel voor al die mensen om mij heen die er voor mij waren. In het midden een gele vlek, rommelig. Ikzelf. ‘Mijn spiegelbeeld gevallen’ [48].

De andere helft van mijn papier bijna helemaal geel, met een smal randje groen. Want dat groen, het misbruik, zou er altijd wel blijven.

Maar toen ik probeerde of het randje minder smal moest zijn, merkte ik dat ik het niet breder kon maken ...

‘Wil je nu in je tekening een vogel tekenen. En die vogel ben jij.’

Waar anders dan midden in dat geel kon ik die vogel tekenen? Een paar vegen maar, als royale vleugels. Adelaarsvleugels, dacht ik, toen de vogel op papier stond.

‘En wat heeft je vogel nog nodig?’

Niets.

De titel?

‘Vliegen.’

Wat anders? Zoals mijn vogel alleen daar kon vliegen, zo kon de titel alleen maar ‘Vliegen’ zijn. Bestond toeval?

Het was de begeleidster opgevallen dat mijn vogel niets nodig had, dat ik niets tekende, niets toevoegde.

Dat klopte.

‘En hoe was het om dat donker en dat licht te tekenen?’

‘Rustig’, antwoordde ik rustig.

‘Niet moeilijk, geen donker, herinnering, pijn?’

Nee. Alsof ik er als die vogel, vanuit de lucht, naar kon kijken.

Ik wist het al.

* * *

[48] *Ik ben te nemen of te laten,
je mag van mij houden,
jy mag my ook haat,
ek is wie ek is,*

dit is my wêreld en dit is my stem ...

De lotgenotendag was een bijzondere dag. Om de gesprekken met anderen en om wat die gesprekken mij brachten.

Vandaag, deze dag, merkte ik: mijn gesprekken met Chris én dat lied ‘Die taal van my hart’ én deze dag – waar anderen niet zo moeilijk deden over die vraag als ik en die kerk gewoon niet en nooit meer wilden – maakten dat ik het antwoord op die kerkvraag niet meer zocht en niet meer hoefde zoeken, niet voor mijzelf, en niet voor anderen.

Ik dacht: Heb ik geen woorden? Blijft kerk moeilijk? Zijn er grenzen aan tot waar ik vliegen kan? ‘Ek is wie ek is, dit is my wêreld, en dit is my stem.’ Dit is wie ik ben. En dit is hoe het gaat met mij en de kerk. Meer dan wat ik op dit moment ben, kan ik nu niet zijn.

Hoe gewoon en vanzêlf-sprekend dat was, mocht ik op deze lotgenotendag ervaren.

* * *

Ik verwonderde mij er wel over dat die vraag, waar ik zo’n last van had, er niet meer was. Die vraag: ‘Waarom blijft die kerk nu alsmaar zo moeilijk?’ Met de nadruk op zo ongeveer elk woord. Alsof je de neiging hebt om te kijken: waar is die vraag gebleven? Ik was er zo mee bezig geweest ...

We gingen bijna onmiddellijk door. Voor de zesde keer kwam Nico naar ons voor vier avonden.

We lazen en speelden de vier hoofdstukken van het boek Jona.

* * *

[49] *'Maak je gereed en ga naar Nineve, die grote stad,
om haar aan te klagen,
want het kwaad dat ze daar doen is ten hemel schreiend.'*
Jona 1,2

God stuurt Jona naar Nineve, want wat die stad doet is ten hemel schreiend. Jona maakt zich gereed, maar vlucht weg van God. Jona, Hebreëer, die God vereert, de God van de hemel, de God die de zee en het land gemaakt heeft, wil nu het liefste ver weg van God blijven en stapt op een ander schip.

God laat het stormen en Jona ontkomt er niet aan de bemanning te vertellen dat het zijn schuld is. Hij vertelt over God en hij vertelt dat hij van hem is weggevlucht. De bemanning wordt bang: 'Hoe heb je dat kunnen doen, Jona? Wat moeten we met je doen, opdat de zee ons met rust laat?' Jona neemt zijn schuld op zich en zegt: 'Gooi mij in zee, dan zal de zee jullie met rust laten.'

Niets anders helpt, de zee wordt steeds onstuimiger. De mannen gooien Jona in zee en de zee bedaart.

Mooie woorden waren dat, 'ten hemel schreiend'.

Ik was niet weggevlucht. Ik had 'Nineve' gezegd: wat jij doet, is ten hemel schreiend.

* * *

[50] *'Maar u trekt mij levend uit de dood omhoog ...'*
Jona 2,7

Jona 2. God laat Jona opslokken door een grote vis. Na drie dagen begint Jona te bidden.

Mooie woorden, mooie beelden: 'Het water stijgt tot aan mijn lippen, muren van water storten op mij neer, zeewier om mijn hoofd verstikt mij, ik zink tot de bodem, waar de bergen oprijzen, naar het rijk dat zijn grendels voorgoed achter mij sluit.'

Ik dacht: zo is het geweest ja. Ik weet hoe het daar is. Maar daar ben ik al lang niet meer.

Ik koos voor de plek van de woorden: 'levend uit het water omhoog getrokken'.

Die regel, slechts één zin verder, zo dichtbij, voelde te ver om aan degenen die in die verzen daarvoor zaten, te zeggen dat het wel goed zou komen.

Ik keek naar hen, een glimlach op mijn gezicht, dankbaar. Wetende: ik ben niet meer verstrikt in al dat zeewier, voor mij is het achter de rug.

* * *

[51] *Toen God zag dat zij inderdaad anders begonnen te leven,
kwam hij terug op wat hij bedreigd had hun aan te doen,
en hij deed het niet.*
Jona 3,10

Jona 3. God heeft de vis Jona laten uitspuwen op het land en Jona gaat alsnog naar Nineve.

De derde avond koos ik voor God. God die ziet dat Nineve anders gaat leven en er dan ook geen enkele moeite mee heeft terug te komen op wat hij bedreigd had de stad aan te doen – haar weg te vagen – en het ook niet doet.

In bibliodrama ging Jona met Gods dreigement naar de stad, maar ze gunde de stad niet de rust om haar eigen keuzes te maken. De stad moest dit, de stad moest dat, en de stad moest wel een beetje opschieten alsjeblieft.

Ook in de stad zelf waren de inwoners druk bezig anderen te vertellen wat ze moesten doen.

Al dat moeten had een averechtse werking. Ik herkende het en God herkende het. Terecht werd er door anderen geprotesteerd: ‘Gun mij mijn eigen tijd me te bezinnen op de woorden die Jona van God heeft gezegd.’

God, ik, haalde Jona terug: ‘Laat ze eens even met rust, Jona.’

Jona kon ik aanspreken. Dat was inherent aan de tekst.

Maar op die plek van God ervaarde ik dat ik als God niet kon ingrijpen in de stad. Ik kon de mensen daar niet zelf aanspreken.

Maar de mensen redden het wel. Als deze Jona ze maar heel even met rust liet. Ze had haar boodschap gebracht. Nu was het aan de stad.

* * *

[52] *‘... zou ik dan geen verdriet hebben om Nineve?’*
Jona 4,11

In Jona 4 koos ik opnieuw voor God. Dit ben ik Jona, zo ben ik. Je mag wel kwaad zijn op mij omdat ik je op pad gestuurd heb naar Nineve maar haar toch niet gestraft heb, maar zo ben ik. Ik kan toch niet géén verdriet hebben om een hele stad?

Daar zou het echter niet om gaan. In bibliodrama nam het spel een heel andere wending: God moest mensen soms niet te dichtbij komen.

Ik vond het geen enkel probleem.

God die mensen ruimte laat, ruimte tussen hen en hemzelf. Ze hoeven niet dichterbij dan ze kunnen, God is ook in die ruimte hen wel zeer nabij.
En, dacht ik, dacht God, ik denk dat ze dat wel voelen, dat ze dat wel weten.

* * *

Vier avonden Jona. Mijn laatste woorden, de laatste avond, aan Nico, waren: 'Voor mij was dit bibliodrama zonder misbruik, alle vier avonden.'
Nico lachte, een ander ontsnapte een oprecht gemeend 'Wow!', mijzelf ontroerde het. Hier waren ook geen woorden voor ... Misschien alleen het woordje 'God'.

* * *

Die zomer, op vakantie op het eiland, daar waar Thomas begon, waar hij mij zoende, lang geleden – een eeuwigheid geleden, leek het wel – merkte ik dat ik dacht: het leven is weer doodgewoon.
Ik vond het bijzonder. Ik wist hoe anders het kon zijn.

* * *

Die ontdekking dat het leven weer doodgewoon was, bracht na de zomer ook de gedachte aan nieuw vrijwilligerswerk met zich mee. Het werd tijd om weer eens wat te gaan doen. Niet dat ik me verveelde, maar een beetje lui werd ik zo wel, zonder.

Ik ging op zoek en googlede op internet op 'kinderen' en 'vrijwilligerswerk', en vond het allerleukste wat er bestond ...

Als het je zo goed gaat, kun je ook wat makkelijker (terug-)kijken naar kerk en parochie.

Onze eigen parochie, ach ... Hoe Thomas was, is van een zo grote invloed geweest op het geheel van onze parochie, op alles daarbinnen – klimaat, structuur en leiderschap – dat je het maar nauwelijks kunt benoemen, omdat het te groot en te veelomvattend is om onder woorden te brengen.

Van een buitenstaander die een poosje ‘binnenstaander’ in onze parochie was geweest, heb ik van de andere kant naar ons eigen kerkverhaal mogen kijken en heb ik iets mogen zien van de grote invloed die Thomas’ misbruikende en manipulerende gedrag op onze parochieorganisatie en het werkklimaat heeft gehad, en hoe zich dat doorzette in het – soms ook manipulerende – gedrag van anderen. Ik heb veel geleerd over de parochie van toen.

Ik heb ook geleerd over het moeilijke van het als after-pastor werken in een parochie waar een pastor als Thomas gewerkt heeft. Een after-pastor is een pastor die in een kerk een pastor opvolgt die seksueel- of ander machtsmisbruik pleegde.

Nadat Thomas met emeritaat ging en we anderhalf jaar lang zelf de boel draaiende hielden, kregen we een pastoraal werkster, en het leek of met haar komst de problemen begonnen. Dat schrijf ik ook in *‘Tot ik weer vliegen kon ...’*

‘Het liep niet lekker. Er was veel onrust, veel gemopper. Niemand was tevreden. De vrijwillig(st)ers niet, de pastor niet.’

Sigrid Zomer in *‘Tot ik weer vliegen kon ...’*

We wisten nog niet van Thomas. We hadden geen idee van wat hij deed, van wat hij al die jaren gedaan had, en al helemaal geen idee hadden we van de grootte daarvan en het effect op het totaal.

We wisten ook nog niet dat hij het niet veel later met mij zou doen ...

Thomas woonde in de parochie en bleef daar wonen en hij bleef ook af en toe voorgaan in vieringen – en zich met de parochie bemoeien.

Onrust, gemopper, ontevredenheid en vooral: een pastor die waar het ging om omgaan met vrijwillig(st)ers een totaal andere taal sprak dan de mensen met wie ik werkte en dan ikzelf.

Hoe zij met mij omging rondom het bekend worden van het seksueel misbruik door Thomas, maar veel meer nog hoe zij met de anderen omging, met name met degenen die steeds meer werk van mij overnamen toen ik het niet meer kon, maakte dat er een dag kwam waarop ik dacht: en naast jou wil ik niet meer staan.

Maar hoe moeilijk wij het ook gehad hebben met haar, het verhaal ‘Thomas’ heeft vanaf het begin ook haar werken moeilijker gemaakt dan het had horen te zijn.

Tegelijk blijft haar eigen aandeel in het geheel wel bestaan. Net als dat van Thomas.

* * *

Waarom ik 'kerk' niet meer wilde, kon ik daarmee inmiddels ook wel verwoorden.

Vooral natuurlijk dit: er was geen pastor meer die mij vertelde hoe ik moest leven. Kijk naar wat ze zelf deden. En dat wilde mij dan zeggen hoe het hoorde en hoe het moest? Ik dacht het niet. Thomas was niet de enige pastor die dit deed.

Te veel verhalen had ik gehoord. Te veel verhalen van seksueel misbruik door pastores en dominees. En dat de deken mij vertelde hoe vaak hij het meegemaakt had als deken, seksueel misbruik door pastores, hielp ook niet echt mee. Ik durfde niet uit te rekenen wat dat landelijk betekende. En, dacht ik, dat gaat dan nog alleen maar om wat een deken hoort. Wat hij niet hoort, is er ook nog.

Dat de vicaris mij zei: 'Voor ik vicaris werd had ik er nog nooit van gehoord', en verzuchtte: 'Maar sinds ik vicaris ben lijkt het soms wel alsof ik niets anders meer hoor', deed evenmin veel goed. Voor anderen maar woorden, maar niet voor mij.

* * *

Te veel verhalen ook had ik gehoord over te veel pijnlijks waar vrijwillig(st)ers in het samenwerken met hun pastores tegenaan liepen. Dat was echt niet alleen hier zo. Maar dat het op zo veel plaatsen zo was ...

Buiten bibliodrama volgde ik, in de opleiding waar ook Huub en Jacqueline hun module gaven, nog één andere module: 'Pastoraat en pastorale vaardigheden'. Omdat mij dat prettig leek en goed, mocht ik ooit weer mogen werken met verhalen en met mensen en hun verhalen.

Daar waren twaalf, veertien mensen ongeveer die parochiemedewerk(st)er wilde worden in hun parochies en daarom de hele opleiding volgden.

Hun parochie- en pastoresverhalen raakten mij diep. Het was nergens leuk werken, echt nergens. Er was overal gedoe. Gedoe met pastores die het beter wisten. Ook als dat niet zo was.

Ik vond dat heel erg. Al hun verhalen stonden haaks op alles waar het in die module over ging.

Dat heeft zeker bijgedragen aan mijn weerstand tegen kerk.

En ach, die r.k. kerk van ons, daar was natuurlijk zo af en toe nog wel het een en ander op aan te merken ...

* * *

'Waarom blijft kerk nu alsmaar zo moeilijk?'

Die vraag was aanleiding Chris om hulp te vragen.

Chris stelde dezelfde vraag als Nico eerder: 'Waar voel je die weerstand? Zit het in je hoofd, in je keel, in je buik?'

Dat wist ik wel: die weerstand zat altijd in mijn buik.

‘De plek van je verlangen’, zei Chris, en hij vroeg: ‘Heb je een naam voor dat verlangen?’

Ik kon niets anders bedenken dan: ‘God.’

God was niet in de kerk ...

Het jaar erop volgden de avonden met Nico en nieuwe avonden met Huub en Jacqueline weer vlak op elkaar.

Maar het jaar begon met een nieuwe lotgenotendag.

* * *

*Er is nog zomer en genoeg,
wat zou het loodzwaar tillen zijn, wat een gezwoeg
als iedereen niet iedereen terwille was,
als iedereen niet iedereen op handen droeg.
Judith Herzberg*

De lotgenotendag. Bekende gezichten van de vorige keer, nieuwe namen, nieuwe gezichten.

We praatten de hele dag. We praatten en vertelden en luisterden in aandacht, bij binnenkomst, in kleinere groepen, tijdens de lunch, tijdens een wandeling, bij de thee en na afloop. We praatten over de reacties van de mensen om ons heen toen we vertelden over het seksueel misbruik door de pastor of dominee. Over het gedrag van de plegers. Over geloven. Over kerk. Over hoe het met ons ging.

Verrassend raakte het lied dat we als afsluiting van de dag zongen – of waarnaar we luisterden – net als het verhaal van de vogel Phoenix van de vorige keer en mijn tekening van toen, aan *‘Tot ik weer vliegen kon ...’*

Het woord ‘zomer’ vertelde van mijn naam – en van hoe goed het mij ging. Het ‘op handen gedragen worden’ vertelde van het lied van mijn boek, van de mensen om mij heen en van mijn geloven.

Ik wenste het van harte: dat er een dag mocht komen voor iedereen, dit te kunnen zeggen: ‘Er is nog zomer en genoeg.’

* * *

*Our lives begin to end
the day we become silent about things that matter.
Martin Luther King*

‘Het verhaal vertellen is *de* weg om nieuwe toekomst in te gaan.’ Chris schreef deze zin voor in mijn boek, de middag dat ik dat mocht ontvangen.

Ik ben er van overtuigd dat het waar is. Vertellen is zoveel makkelijker dan zwijgen.

Maar ik had het geluk gehad mensen om mij heen te hebben die er voor mij waren. Die naar mij luisterden. Die met mij praatten. Die mij hielpen de antwoorden te vinden op alle moeilijke vragen die ik had. Die mij geloofden, zonder meer. En die in mij

geloofden. Zij waren mijn weg terug geweest, terug naar het licht, naar verwerking, naar toekomst.

Maar zo ging het lang niet altijd. Het ging met anderen soms lang niet zo goed als met mij. Ik kende de verhalen van anderen en hoorde ze hier opnieuw en zag de verschillen. Ik wist dat het niet altijd even makkelijk was. Dat vertellen soms een te grote sprong in te diep water was.

Vertellen had anderen pijn gedaan, vertellen had hen zelfs de dierbaarste vrienden en vriendinnen doen verliezen. Vertellen had hen alleen doen komen te staan. In elk geval stonden zij alleen met hun verhaal. Moesten ze opnieuw zwijgen. Durfden ze alleen nog maar te zwijgen. Konden ze er bijna alleen hier, op de lotgenotendag, over praten.

Ik vond dat heel, heel erg.

Hoe moeilijk bleef het leven dan niet? Wanneer mocht 'toekomst' dan beginnen?

* * *

[53] *'Ik heb hem aangekondigd dat ik onherroepelijk
het vonnis over zijn familie zou voltrekken.'*

1 Samuel 3,13

1 Samuel 3,1-18. Bibliodrama. In de nacht roept God Samuel. De jongen heeft geen idee, hij denkt dat het Eli is die hem roept. Eli heeft ook geen idee. Pas bij de derde keer begint het hem te dagen: 'Het is God, Samuel, die je roept.'

Eli, hogepriester, bedenkt pas bij de derde keer dat het God moet zijn. God is bij Eli uit beeld.

God is ook niet meer in beeld bij Eli's zonen. Ze hebben geen eerbied voor hem en ze misdragen zich, en Eli treedt niet tegen hen op. God openbaart zich nu niet meer aan Eli. Hij roept Samuel.

Mijn plek werd God die het met Eli wel even gehad heeft en zich richt op Samuel. Ik was benieuwd hoe ik op Eli die zich God niet herinnert, zou reageren. Gewoon benieuwd. Ik herinnerde mij mijn enig overgebleven vraag aan Thomas wel, maar het stoorde mij allerminst.

Maar in bibliodrama gaat het verhaal zoals het gaat. Het spel draaide niet om God en het draaide niet om Eli.

Dan maar denken ...

Misschien was het vonnis wel eenvoudigweg dat God niet langer tot Eli sprak, maar Samuel riep. Dat Eli bij Góð uit beeld raakte ...

* * *

[54] *Ik baan een weg door de woestijn,
maak rivieren in de wildernis.*

Jesaja 43,19

Bibliodrama. Jesaja 43,1-2.15-22. 'Wees niet bang, Israël', zegt God. 'Moet je door het water gaan – ik ben bij je; of door rivieren – je wordt niet meegesleurd; moet je door het vuur gaan – het zal je niet verteren, de vlammen zullen je niet verschroeien.'

Israël is in ballingschap, God is zijn volk kwijt, het volk is God kwijt. Jesaja schrijft.

God herinnert Israël aan de weg die hij hen baande door de zee, op uittocht uit Egypte.

‘Egypte, Babylonië. Anderen staan je naar het leven, maken je tot slaaf’, vertelde Nico, ‘en je moet eindeloos zoeken om eruit te komen. Maar dan zegt God: ‘Ik baan een weg door de woestijn, maak rivieren in de wildernis.’ Had je geen leven, je zult het weer krijgen. ‘De wilde dieren zullen mij eer bewijzen en het volk laat ik drinken.’ Dieren en mensen, heel de schepping kan in de woestijn leven.’

Waar anders kon mijn plek zijn dan daar waar ik zicht had op die weg door de woestijn en op die rivier in de wildernis? Ik had ze altijd gezien en was het zicht erop nooit kwijtgeraakt. Altijd vertrouwen in ‘morgen’.

Ik had ook zicht op God. Wat was God leuk zichtbaar in dit bibliodrama. Alles wat God voor mij was, straalde zij uit.

Zicht op de weg, op de rivier, zicht op God. Maar niet ín de woestijn. Daar was ik niet meer.

* * *

Naast deze twee verhalen uit het oude testament koos Nico twee verhalen uit het nieuwe.

In één ervan deelde hij de ruimte in, gaf de plek van Jezus aan, deed daarbij een stapje achteruit en kwam heel dicht bij mij: ‘... en hier Jezus.’ Zijn rug bijna tegen mij aan. Hé zeg, dacht ik, blijf jij hier weg.

Dat het een verhaal uit het nieuwe testament was en dat het een verhaal over Jezus was, bepaalde mijn gedachten al sinds we het verhaal lazen.

Maar ondanks dat, ondanks Jezus, ondanks soms in een verhaal te zitten waarin ik niet wilde zijn, nam bibliodrama mij ook dan altijd mee in de verhalen van anderen, en was het genoeg dat ik er was en waren het prettige avonden.

Bibliodrama en Huub en Jacqueline ... Dat liet ik niet graag aan mij voorbijgaan. Het was veel verder weg dan voorheen, maar het zou voorlopig de enige plek zijn, dus ... Jacqueline en ik reisden er samen heen.

* * *

[55] *Petrus zei daarop tegen Jezus:
'Het is (maar) goed dat wij hier zijn ...'
Marcus 9,5*

Het verhaal van de gedaanteverandering, op de berg, Marcus 9,2-10.
Tja, de tweede zondag van de veertigdagentijd, ik had het zelf kunnen bedenken ...

'Het is goed hier te zijn.' Woorden die bij onze kerk horen. Hoorden. Maar goed was het er nooit, niet met Thomas en niet met onze pastoraal werkster. Voor mij niet meer, en voor anderen evenmin. Ieder met wie ik werkte, bijna ieder, was al lang gestopt, na mij, om onze beide pastores. Aan deze kerk had iedereen die weet had van één of beide verhalen, verloren. Dus goed daar te zijn? Nee.

De woorden hadden er zo veel jaren geklonken dat het verschil onmiddellijk opviel: het woordje 'maar' in de vertaling die Huub en Jacqueline hadden gekozen: 'Het is maar goed dat wij hier zijn.'
Het was een enorm verschil.

De berg vulde de verhaalruimte. Ik stapte op de berg, maar wist direct dat ik daar niet moest zijn.

Aan de kant van het afdalen dan, waar het ging over 'opstaan uit de doden'? Daar wist ik toch alles van? Nee, daar had ik geen zin in, dat had ik nu wel gehad. Ik had toch alweer verteld van het misbruik – om dit verhaal, waarin ik er niet omheen kon.

Er was maar één plek de goede en dat was onder aan de berg, waar anderen omhoog gingen.

Laat hen maar gaan, dacht ik, ik ga niet mee, en ik vind het best.

Op die berg in Israël waren wij geweest. Maar wat was het fijn dat wij daar waren voor het misbruik. Dat allebei onze reizen naar Israël, Jordanië en de Sinaï daarvoor mochten vallen, en: dat wij de reis niet tegelijk met Thomas maakten, maar een jaar later. Die berg, die reizen nam niemand ons af. Het was er geweldig, en we hadden er prachtige herinneringen aan.

Dat ik op die berg niet wilde zijn tegelijk met Jezus, Petrus, Jakobus en Johannes was niet erg. Ik wachtte wel tot ze er weg waren. Het was geen goede plek als zij daar waren. Maar dat gaf niet. Ze bleven er niet eeuwig. Straks was er ruimte voor mij. Geen probleem. Ik had de tijd.

Och, en God? Die 'stem uit die wolk'?

Die zou het met mij eens zijn. Staan op deze plek was immers ‘zijn wie ik ben’?

Maar waarom moest ik dat uitleggen?

* * *

Jezus? Ik had geen zin in verhalen, van anderen aan mij, over wie Jezus was. Alles wat zij wilden, mocht hij zijn. Ik gunde ze alles wat ze met Jezus wilden hebben. Ik gunde ze alles wat ze geloofden.

Maar voor mij was hij ‘gewoon’ en dat mocht ook.

Ik herlas Huubs antwoord op mijn verslag van de vorige keer.

Ik zocht de woorden op die ik in dat verslag schreef, de woorden van Jacqueline, voor heel even in de rol van Jezus: ‘Ik ben niet meer dan anderen. Ik ben dat niet en ik wil dat niet zijn. Anderen maken meer van mij.’

Jezus die ‘gewoon’ mocht zijn.

Huub schreef: ‘De antwoorden op jouw vragen kunnen ook *jouw* antwoorden zijn.’

Pas nu sprong die zin eruit, pas nu dacht ik: laat dat dan toch eindelijk eens zo zijn. Dan hoef je niet meer achteruit te deinzen als Nico zo heel dicht bij je komt staan en vlak voor jouw neus de plek van Jezus aanwijst. Dan hoef je niet meer te denken: nee, brrr, op die berg wil ik niet zijn. Laat toch los.

Dat denken, wás al loslaten.

Ik had kortgeleden woorden gelezen van Rabbi Soesja, die ze gezegd had, vlak voor zijn dood: ‘In de andere wereld zal me niet worden gevraagd: ‘Waarom ben je niet Mozes geweest?’ Mij zal worden gevraagd: ‘Waarom ben je niet Soesja geweest?’

Waarom ben je niet Soesja geweest? Waarom ben jij niet jezelf geweest?

De woorden sloten voor mij aan bij Huubs woorden: ‘De antwoorden op jouw vragen kunnen ook *jouw* antwoorden zijn.’

Duizend bloemen mogen bloeien. Jij mag jouw antwoorden hebben, anderen een ander.

Benieuwd was ik nu, naar de volgende keer ...

* * *

[56] *Hij trok Jeruzalem binnen.*
Marcus 11,9

De volgende keer was al de volgende dag.

Bibliodrama. Marcus 11,2-10, de intocht in Jeruzalem.

Gisteren had ik de woorden hierboven geschreven. En vandaag merkte ik het: ieder mocht hebben met Jezus wat hij wilde.

Geen enkele bijgedachte, en nergens last van.

Maar ja, ik was niet de enige daar.

‘Waarom wil jij niet bij die groep rond Jezus staan? Waarom wil jij niet met hem meelopen naar Jeruzalem? Waarom geen Hosanna van jou?’

‘Daarom. Ik zit hier goed. Hij komt hier zo vanzelf wel voorbij.’ Ik had helemaal geen zin het allemaal uit te leggen.

Het werd niet geaccepteerd. ‘Jij zit daar veel te stil.’

Het verbaasde mij vreselijk. De laatste twee jaar noemden anderen vrijwel iedere keer de rust waarmee ik op mijn plekken in de verhalen stond. En nu werd het opeens ‘veel te stil’ genoemd? Hoe vreemd.

Ik geloof dat dat mij nog het meest van mijn stuk bracht. Zo totaal onbegrepen te worden.

Degene die het gezegd had, noemde het de volgende dag een blunder. Die wel bijna onmiddellijk nadat hij het gezegd had, plaats had gemaakt voor interesse in mijn geloven.

Maar hoewel ik dat wel wist en ik het Jacqueline ook zo hoorde zeggen tegen mij, zat er al te veel tussen om op dat moment meteen ook zelf die omslag te maken.

En al die jaren van geloven in God en zoeken naar wat ik wel of niet met Jezus had, hoe kon ik die in een paar zinnen verwoorden?

Het leek mij simpelweg volstrekt onmogelijk.

Maar we dronken thee en praatten na, en voerden nog uitgebreide gesprekken via de mail.

Hij noemde mijn geloven de dag erop: ‘Echt jij.’ Mijn woorden ‘woorden ontsprongen aan de Bron’.

Wow. En dat na dat eventjes praten de avond tevoren?

* * *

Over die steeds maar weer terugkerende vraag ‘Waarom niet bij die groep rond Jezus?’ dacht ik later: ja, ik kan anderen wel alles gunnen wat ze met hem hebben en wat ze geloven, maar dat wil natuurlijk niet zeggen dat zij ook zo maar direct *mij* mijn eigen vrijheid kunnen laten.

Hij deed dat wel. Vulde niet zelf in, maar vroeg, was benieuwd. We mailden heen en weer.

Hij zei: ‘Ik heb moeite met de vergoddelijking van Jezus in onze traditie.’

Ja, dacht ik, laat dat goddelijke en alles wat de kerk van hem gemaakt heeft er alsjeblijft af.

‘Ik voel me daardoor vaak meer joods dan christelijk.’

Dat was leuk om te horen. Ik voelde het ook een beetje zo. Het joodse denken verwoordde zo vaak mijn eigen geloven. Het jodendom ging over God.

We mailden nog even door. Ik nam, toen we over God spraken, even een stukje over uit mijn verslag van het blok ‘bijbel en spiritualiteit’ in de pastorale school, en las dat verslag zo weer eens.

Het verbaasde me dat in wat ik daarin toen, meer dan tien jaar eerder, schreef over Jezus, ik niets vond wat mij nu niet, of niet meer, aanstond.

Hoe wonderlijk. Zat ik daar nu al die tijd al zo moeilijk over te doen?

Hadden al die verhalen, in bibliodrama en in exegese, omdat het allemaal na het misbruik plaatsvond, en bij alle vragen omtrent 'kerk' daarbij, voor meer vragen gezorgd dan ik eigenlijk had?

Daar leek het wel op ...

* * *

De overige avonden waren vooral een bevestiging van alle bibliodrama van eerder. Alles wat ik erover schreef, schreef ik in andere woorden al eerder. Het is niet zo zinvol dat opnieuw te doen.

Ook aan Huub en Jacqueline hoefde ik het niet allemaal te schrijven. Ze wisten het wel.

Het ging veel over 'kerk', maar 'kerk' lag achter mij, sinds die eerste lotgenotendag. Ik bemoeide me er niet meer mee.

En Thomas? Die was er ook niet.

In mijn verslag aan Huub en Jacqueline schreef ik:

Zitten draaien omdat woorden verbonden raken met Thomas? Nee hoor. Die vraag aan hem? 'Als God jouw maat is, hoe kun jij als pastor dan zo doen?' Welnee.

Interessant zou ik het wel vinden. Als onderdeel van de dynamieken van seksueel misbruik door pastores.

Maar dat is iets heel anders.

In het najaar belde Thomas' nieuwe vrouw opeens.

'Met Joopje. Ik ben met Thomas getrouwd.'

O jee, dacht ik meteen, wat heeft hij nu weer gedaan?

Maar nee. Wat ze wilde was Thomas helpen en of ik niet eens met hem wilde praten. Het kon toch niet zo zijn dat hij de schuld kreeg, want: 'Het is zo'n lieve, aardige, eerlijke man.'

Tuurlijk, dacht ik, en pakte er maar even een glaasje water bij.

Hij had haar alles verteld. Hij was verliefd op mij geweest.

Ik zei: 'Dat was hij niet. Dat heeft hij zelf zo gezegd toen ik hem ernaar vroeg.'

'Ja', antwoordde Joopje, 'maar dat zei hij omdat hij zelf zo met zijn gevoelens worstelde, omdat het niet kon.'

Omdat het niet kon? Kunnen was toen helemaal niet meer aan de orde. Het was ons laatste gesprek geweest.

* * *

'Thomas, ik denk niet dat je begonnen bent met mij, dat je mij kuste, toen, omdat je verliefd op mij was. Jij deed gewoon maar wat. Je was helemaal niet verliefd.'

'Nee', zei hij. 'Nee, dat was ik niet.'

'Ik weet het wel', zei ik, 'je deed het gewoon maar omdat je het prettig vond. Dat heb je zelf ook zo gezegd toen ik je er toen naar vroeg.'

'En dat kan niet, hè?'

'Nee', zei ik, 'dat kan niet. En zeker niet met iemand ...'

'Die al getrouwd is.'

'Nee.'

Ik vertelde: 'En ik was ook niet verliefd op jou. Maar ik werd het wel.'

'Weet je wel wat het met mij heeft gedaan?' vroeg ik. 'Thuis? En met mezelf? Alles stond op zijn kop. Er was niets meer wat nog klopte. Ik heb het zo moeilijk gehad. En jij? Jij ging ook naar die ander. En haar kuste je ook zo. En meer.'

Tegelijk met mij had Thomas nog een ander. Hij had me over haar verteld.

'Daar deed je dat ook. Hoe kon je dat doen? Nog afgezien van Noor.'

Meteen wist ik zelf het antwoord al: 'Maar ja, als je het ook alleen maar gewoon prettig vindt ...'

Hij vulde aan en beaamde het: '... dan kun je dat ook ...'

Sigrid Zomer in 'Tot ik weer vliegen kon ...'

* * *

Omdat het niet kon? Ik antwoordde: 'Dat past niet bepaald bij hoe hij was, Joopje, en van dat worstelen heb ik niets gemerkt.'

'Ja maar hij heeft zo vaak tegen je gezegd dat het niet kon en dat het afgelopen moest zijn.'

‘Hallo’, zei ik, ‘dat heeft *hij* echt nooit gezegd hoor. Sla mijn boek er nog maar eens op na.’

Ze had net verteld dat ze dat gelezen had.

Ik zei: ‘Binnen een tijdsbestek van zes bladzijden ga ik vier keer het gesprek met hem aan omdat ik niet meer wilde, en steeds weer haalde hij mij over. Mijn ‘nee’ in woorden had helemaal geen zin.’

‘Ja, maar mannen zijn zwak’, zei ze. ‘En hij vertelt er niet veel over, maar hij is met twaalf jaar naar het seminarie gegaan, en met achttien, negentien heeft hij zich niet zo kunnen ontwikkelen als andere jongemannen.’

‘Dat weet ik wel’, antwoordde ik, ‘maar daar kun je ook op een andere manier mee omgaan.’

Joopje vervolgde: ‘Het was zijn angst om eenzaam te zijn.’

‘Eenzaam? Hij was getrouwd, hoor. En weet je niet dat hij nog een ander had ook?’

Ja, dat wist ze, vertelde ze.

Ik zei: ‘Hij had Noor, daarnaast had hij die ander, en tegelijk begon hij ook nog met mij. Omdat die ander weg zou gaan. Dat heeft zij hem ook gezegd: ‘Jij neemt Sigrid, want ik ga toch weg.’ En hij heeft het lef gehad om daar nog gewoon ‘ja’ op te antwoorden ook. Ze had gelijk, Joopje, het was waar, haar aankomende vertrek was de reden dat hij maar vast met mij begon. En ondertussen bleef hij ook met haar omgaan, tot ze er echt niet meer was.’

Hoe erg was dat wel niet?

‘Maar dat was zijn angst om eenzaam te zijn’, herhaalde ze.

O ja?

Ik vroeg haar: ‘Weet je ook dat hij van hieruit al begon daarginds, bij jou in de buurt?’

‘Ja, dat weet ik’, zei ze, ‘maar Karin vroeg hem haar te helpen en toen werd hij verliefd en zij ook.’

Ja daaag, dacht ik, nu daar geloof ik echt niets van.

Ze begon opnieuw over zijn eenzaamheid.

Thomas? Eenzaam? Met al die vrouwen altijd? Zijn huwelijk lang, en lang daarvoor? Zoals hij zelf had gezegd: ‘Al toen ik achtentwintig was en kapelaan?’

‘Ben je mal, Joopje. Eenzaam was hij nooit.’

‘Hij was eenzaam in zijn huwelijk.’ Ze veranderde het iets.

Wat jammer dat ik vergat te zeggen dat hij het daar dan wel zelf naar gemaakt had ...

Overigens was het flauwekul, want zo was het echt niet geweest. Noor was er altijd voor hem geweest. Voor hem, naast hem, achter hem.

Ze gooide het over een andere boeg: ‘Vrouwen horen van pastores af te blijven.’

Ik zei: ‘Wat zeg je nu? En pastores horen niet van vrouwen af te blijven?’

‘Nou ja ... ja, ook’ zei ze. ‘En juridisch is hij schuldig en strafbaar, dat weet ik wel, maar ach, menselijk toch niet?’

Wat was dat nu weer? Wel juridisch strafbaar, maar menselijk niet? Dat kon toch niet?

‘O nee?’ zei ik. ‘Nou, ik denk het wel, en hij was ook nog pastor, het hoort niet echt bij zijn professionaliteit om zich zo te gedragen.’ Ik ging op dat ‘juridisch’ maar niet in.

‘Dus je vindt nog steeds dat Thomas schuld heeft?’

‘Ja. Dat vind ik ja.’

Ik vroeg: ‘Heb je wel eens iets gelezen over seksueel misbruik in het pastoraat?’

‘Nee’, antwoordde ze. ‘Nee, dat heb ik niet.’

Dat zou je dan eens moeten doen, dacht ik.

Maar ach, zij geloofde Thomas, dus die woorden ‘seksueel misbruik’, die zouden nooit ‘passen’. Ze was zijn vrouw.

‘Je bent met hem getrouwd, Joopje, natuurlijk geloof je hem, hoe kun je anders?’

Ze zei: ‘Ik dacht: als jullie nou eens zouden praten. Hij heeft hier veel last van ...’

Ik geloofde er natuurlijk niets van, maar ik geloofde wel dat zij dat dacht, want ik begreep wel hoe hij dat deed.

‘... en hij is een man met zo’n groot schuldbesef.’

Ja hoor. Heus niet.

‘Van enig schuldbesef hebben wij hier met z’n allen nooit iets gemerkt.’

Ik begreep haar vraag wel, want ik begreep wel dat het allemaal waar en oprecht klonk wat hij haar vertelde, en ik snapte dat ze hem ‘dus’ zo heel graag wilde helpen, maar het was onzin.

‘Joopje’, zei ik, ‘ik kan hem niet geloven. Omdat er zo veel anders tegenover staat, omdat er zo veel verhalen zijn hier, die jij niet zult horen, maar die wij wel gehoord hebben. Daar zat heel erg veel grensoverschrijdend gedrag bij, maar heus geen verliefdheid. Je denkt toch niet dat hij op al die vrouwen verliefd is geweest? Natuurlijk niet. Praten met hem? Ik zou het wel kunnen, want met mij gaat het prima, en ik zou het misschien ook nog wel willen, maar het heeft geen zin. Zijn verhaal zal altijd een ander verhaal zijn, en ik ben niet in het minst geneigd hem te geloven.’

Nee. Zijn verliefd-zijn niet, en zijn schuldbesef al helemaal niet.

Op het laatst was ik haar beu. Ik zei: ‘Je vroeg net of ik hem aan de telefoon wilde, nou geef hem maar.’

* * *

‘Dag Thomas. Wat vond je ervan dat ik mijn boek schreef? Dat ik het schreef – en wat ik schreef?’

‘Harteloos’, antwoordde hij. ‘Harteloos. Ik vond er helemaal niets van kloppen.’

‘Tja’, zei ik, ‘daarom heeft het ook geen enkele zin om met je te praten.’

Onmiddellijk veranderde zijn stem, veranderde zijn toon. Hij had geen belang meer bij dit gesprek dus zijn belangstelling verdween. Je kon het gewoon aan hem horen.

Net zo goed als hij aan mij hoorde dat het niet zou gaan zoals hij het had uitgedacht. Want uitgedacht had hij dit zelf. Joopje had er iets over losgelaten: ‘En toen zei Thomas: waarom bel je Sigrid dan niet eens?’

Ieder die hem langer kende dan zij, wist precies hoe hij dat deed. Hij liet anderen woorden zeggen die hij hen zelf aanreikte, die hij hen bijna letterlijk gaf.

Lex zei ‘s avonds: ‘Als hij vindt dat je boek niet klopt, waar heeft hij dan zo’n schuldgevoel over? Dan heeft hij toch niets verkeerd gedaan?’

Goeie vraag, dacht ik. Die bewaren we voor de volgende keer.

* * *

Ik had nog nooit van lotgenoten gehoord dat een pleger bleef bellen. Thomas wel. Hij deed dat al in mijn boek en daarna deed hij dat nog, nu deed hij het weer en hij zou het vast nog wel eens doen. Het bleef een bijzonder geval, deze pleger.

Maar leerzaam was echt het enige woord dat ik ervoor had. Met eigen oren horen dat een pleger echt nooit zelf zal gaan inzien, of *kan* inzien of *wil* inzien, hoe verkeerd hij deed. Bevestiging van wat je al lang wist.

De volgende dag schreef ik op mijn website de pagina over plegers ...

De module met Nico die als altijd volgde op die van Huub en Jacqueline volgde ik deze keer niet, want Nico kwam in diezelfde weken gewoon ook vier avonden naar ons toe. Over twee daarvan wil ik vertellen ...

* * *

[57] *Hij ging de berg op ...*
Lucas 9,28

Het eerste verhaal was ‘ons’ verhaal, alweer. Het verhaal dat we een jaar hiervoor met Huub en Jacqueline speelden. Het verhaal van de berg. Ditmaal gelezen uit Lucas, waarin de zin stond zonder het woordje ‘maar’ daarin: ‘Het is goed hier te zijn.’ Ik hoefde er daarom niet eens over na te denken. Mijn plek zou dezelfde zijn: onderaan die berg, waar anderen omhoog gingen. En nee, ik ging niet mee. En nee, ook niet toen het me gevraagd werd.

Maar in het bibliodrama-spel belandde ik meer en meer op het puntje van mijn stoel. Ik dacht, en ik voelde, dat ik, mét God, die berg best op kon.

En zo ben ik die avond op de berg geweest ...

Ik vertelde: ‘Het heeft er niet mee te maken dat God op die berg is en dat ik ‘dus’ daar wel heen kan. Het heeft ermee te maken dat ik met God toch alles kan? God gaat toch met mij mee? Met God ben ik ook tot hier gekomen.’

* * *

[58] *De vrouw ging naar huis en deed wat Elia had gezegd.*
Er was meel in de pot en de oliekruid raakte niet leeg.
1 Koningen 17,15-16

Achab, koning van Israël, doet wat God mishaaft, nog erger dan al zijn voorgangers (1 Koningen 16,29-33). En alsof het nog niet genoeg is, vrijt hij met Izebel en aanbidt hij niet Israëls God, maar Baäl. Achab komt zijn koning-van-Israël-zijn niet na [58].

Elia spreekt hem daarop aan en zegt tegen Achab dat er de eerstkomende jaren geen dauw of regen zal komen tenzij hij het zegt.

Elia moet zich beschermen tegen Achab en Izebel. God zegt hem een schuilplaats te zoeken, eerst in de wadi Kerit, later in Sarefat. In de wadi zullen de raven hem eten brengen en in Sarefat heeft God een vrouw opgedragen hem van voedsel te voorzien (1 Koningen 17,1-16).

Mijn plek werd zij, de vrouw in Sarefat, aan wie Elia net gevraagd heeft om water en brood.

De vrouw bakt van het allerlaatste meel dat ze heeft brood voor Elia. Elia heeft haar gezegd: ‘Dit zegt de Heer, de God van Israël: tot op de dag dat ik weer regen op de aarde zal laten vallen zal er meel in de pot zijn en zal de oliekruik niet leeg raken.’ Ondanks de hongerdood die dreigt, vertrouwt ze de woorden van Elia, zozeer zelfs dat ze doet wat hij zegt: ‘Bak eerst iets voor mij en dan pas iets voor jezelf en je zoon.’

Ik had er alle vertrouwen in dat het waar zou zijn wat Elia zei. Elia’s woorden herinnerden aan een stem, aan woorden ergens gehoord, een opdracht gekregen. Hoewel God in de tekst nergens rechtstreeks tot haar gesproken heeft, herinnert de vrouw zich, herinnerde ik mij, die stem. Stem, opdracht om Elia van voedsel te voorzien. Stem die best eens die God van Israël van Elia zou kunnen zijn geweest ...

Andere ‘vrouwen van Sarefat’ hadden dat vertrouwen helemaal niet, of pas na een poosje. Het was een hoop gedoe links en rechts van mij. En aan de andere kant van de ruimte stond Achab, en stond de Elia die hem aansprak.

* * *

[58] *Elia zei tegen Achab:*
‘Zo waar de God van Israël leeft, in wiens dienst ik sta,
de eerstkomende jaren zal er geen dauw of regen komen
tenzij ik het zeg.’
1 Koningen 17,1

De woorden van Elia en de herinnering aan de stem zorgden samen voor vertrouwen. Vertrouwen dat bleef, zonder meer.

De rust die dat gaf en dat vertrouwen waarover ik helemaal niet hoefde nadenken, maakten dat ik vanaf mijn eigen plek, zonder mijn eigen rol te verliezen, heel gemakkelijk kon nadenken over het verhaal Achab / Elia zoals dat zich afspeelde.

De Elia in het spel zag in Achabs ogen kwaadheid om wat zij, Elia, zojuist had gezegd. Maar ook iets van verlangen, zei ze. Maar ik dacht: ik zou vandaag vooral de angst in Achabs ogen zien ...

Maar net enkele uren eerder had ik onverwacht gehoord over ‘onze’ Achab die zijn God vergat en zijn ‘koningschap’ niet nakwam: Thomas. Het vervolg op mijn eigen verhaal, van toen hij bij ons was weggegaan.

Ik mocht het horen van iemand die er dichtbij had gestaan, daar waar hij nu woonde, het met eigen oren had gehoord en het met eigen ogen had gezien.

* * *

Thomas had rondom zijn vertrek ginds dezelfde verhalen verteld als hier. ‘Ik wil weg, ik ben verdrietig omdat Noor dood is en ik wil dichterbij mijn familie zijn.’

Hij kocht meteen een – nieuw te bouwen – appartement, zette onmiddellijk zijn huis te koop en wachtte niet tot zijn flat klaar was, maar ging zolang bij zijn zus wonen.

Het riep daar dezelfde vragen op als het hier deed. Waarom moet het allemaal zo snel? Waarom blijf je niet nog even? Waarom zo’n haast?

Thomas, die voor hij verhuisde de aardige, vriendelijke, warme en naar het scheen oprechte man was, met belangstelling voor iedereen, een beetje onhandig en verstrooid, en charmant. ‘Precies zoals jij hem beschrijft in je boek.’

Thomas, die gaandeweg veranderde in een rusteloos zoekende man, nooit tevreden met wat hij had en altijd op zoek naar meer, en daardoor niet in staat te zien wat hij wel had, in ruime mate: vriendschap, warmte, aandacht, zorg.

Thomas, die het benauwd kreeg, in paniek raakte, in het voorjaar na zijn verhuizing.

Dat voorjaar kwam de deken in onze kerk aan de vrijwilligers vertellen wat de ware reden was van Thomas’ plotselinge vertrek. Thomas wist dat. Maar dat vertelde hij natuurlijk niet.

Hij vertelde dat er een geruchtenstroom op gang was gekomen in de parochie, en zei: ‘Ja ja, ja nou, ik heb wel eens wat verkeerd gedaan, ik heb wel eens iemand een kusje gegeven.’

Ja ja ...

Zo klonk het niet zo vreselijk ernstig. Wel op te lossen, uit te praten, toch? Maar al gauw leek zijn verhaal aan alle kanten te rammelen en niet meer te kloppen ...

Thomas raakte steeds meer verstrikt in zijn eigen gelieg.

En toen hij, als emeritus pastor uit ons bisdom, een brief van dat bisdom kreeg dat *‘Tot ik weer vliegen kon ...’* uitkwam, maakte hij zich vreselijk druk: ‘Zou dat over mij gaan?’

De vraag leek een rare vraag. ‘Een boek? Over jou? Doe normaal.’

Voorzichtig vragend, vreemd, beetje zenuwachtig, bestelde hij toen bij het bisdom het boek.

* * *

Het verhaal klonk bekend, vertrouwd. Het was het verhaal zoals we het altijd gedacht hadden dat het was, het wel kenden ook, en nu bevestigd hoorden.

Ook hoe hij in zijn huwelijk met Joopje verzeild was geraakt, mocht ik horen.

Thomas. Hij raakte niet alleen hier, maar ook waar hij nu woonde, vrienden kwijt. Er waren weinig of geen mensen uit zijn verleden die nog leuke of prettige herinneringen aan hem hadden, hem nog opzochten of nog dingen met hem deelden.

‘Ik weet zeker dat hij dat nog het ergst vindt: niet meer gekend en niet meer gezien te worden.’

Thomas niet meer gekend en gezien? Hij wilde juist zo graag gezien worden. Heerlijk vond hij het, die aandacht van mensen.

‘Hij is zijn leven kwijt. Iedereen veracht hem. Zijn leven is een grote leugen. Maar hij is heel bang, en kennelijk is hij dat nog, zijn verleden laat hem nooit met rust, en het liefste wil hij horen dat het niet zo erg is. Daarom blijft hij jou ook steeds bellen.’

Bang. Dat voegde ik toe aan wat ik geschreven had over plegers:

En zo blijft de pleger-pastor in de contacten die hij behouden heeft of de nieuwe contacten die hij aangaat, nog altijd op zijn hoede ...

En blijft de angst ...

Thomas. Zevenenzeventig jaar, en altijd over zijn schouder kijkend, altijd alert, altijd bang. Bang om zijn verleden dat hem achtervolgde. Wat hij uitgespookt had, spookte door zijn hoofd.

Kun je dan niet beter eerlijk zijn?

* * *

Dat 'bang zijn' van hem zat in mijn hoofd.

En ik dacht: dat zou ik zien vandaag, als ik voor Achab had gestaan ...

Opnieuw bleken leven en bibliodrama zo tegelijk op te lopen. Een paar avonden bibliodrama maar per jaar en kijk ...

Wonderlijk, heel wonderlijk.

Maar wat was het bijzonder om zomaar opeens dat vervolg te mogen horen.

* * *

Ook over Karin mocht ik horen, Thomas' zogeheten 'vriendin' van eerder. Hij had misbruik gemaakt van haar gastvrijheid, misbruik van haar vertrouwen, van de veilige plek die zij en haar gezin hem boden, van het welkom en het thuis dat hij er kreeg, misbruik van hun vriendschap, misbruik van alles.

Maar hij had haar niet seksueel misbruikt.

Degene die het mij vertelde was er zeker van: 'Nee hoor, echt niet. Ik weet, van haarzelf, dat het niet zo is. Daar mag je echt op vertrouwen.'

Hij had Karin niet seksueel misbruikt. O, wat was ik daar blij om. Altijd had ik aan haar gedacht, altijd was het in mijn hoofd geweest: moet ik niet ...? Moet ik haar niet waarschuwen? Moet ik het haar niet zeggen?

Maar als ik dan aan mijzelf dacht ... Ik wist dat ze het mij gerust tien keer hadden kunnen zeggen en dan nog had ik niet geloofd. Als hij met haar omging zoals hij omging met mij, dan had ook zij het niet geloofd.

Maar dat nam niet weg dat ik o zo vaak aan haar had gedacht, en tot hij met Joopje trouwde waren die vragen er altijd geweest.

Wel vond ik dat dit veel logischer klonk dan het verhaal 'Thomas heeft weer een vriendin'. Want zó snel, na het misbruik hier ...

Het had best gekund, maar met de onrust waarmee hij hier was weggegaan, de onrust die alleen maar meer werd, bij alles wat er hier gebeurde, die alleen maar toenam, was 'een vriendin' toch niet het meest voor de hand liggend geweest. Ja, wel omdat hij, Thomas, het was, maar niet met de angst voor alles wat hem al boven zijn hoofd hing.

* * *

Maar dat Karin op die manier vriendin was geweest van Thomas had ik wel geloofd. Want hoe ongeloofwaardig het ook mocht zijn, bij Thomas was alles mogelijk. Bovendien had hij het ook zo raar aangegeven tegen degene die het mij vertelde, degene bij wie hij even daarvoor op bezoek was geweest en die hem had gevraagd waarom hij niet met zijn vriendin samen was gekomen: 'Ja, weet je, ik ben alleen, omdat we niet samen konden komen, want ja ... kijk ... zie je ... uhm ... zij is wel getrouwd en ze heeft wel kinderen, dus ja ...'

Ik vond het maar raar gedrag.

Net zo raar als dat zo vragend, zo zoekend, mijn boek bij het bisdom bestellen in plaats van het gewoon te kopen in de boekwinkel.

Was dit soms ook een manier van aandacht vragen?

* * *

Dat hij bij Karin en haar gezin een welkom zocht, een thuis, een veilige plek, dat was veel aannemelijker.

Maar als je niet vertelt waarom, en alsmaar blijft liegen en bedriegen, dan maak je wel opnieuw grandioos misbruik van mensen. Dat is net zo erg.

Vermoedelijk had hij zo ook zijn vriendschap met hen verspeeld. Want ik begreep dat hij bij Karin ook al lang niet meer welkom was.

Nog meer mensen kwijt ...

Geen dauw meer, geen regen.

* * *

Maar die Elia had wel veel macht, als het niet zou dauwen en regenen tot hij het zeggen zou. Had ik zo veel macht als ik niet met Thomas wilde praten? Strafte ik dan?

Nico reageerde: 'Ho even, Elia straft niet, het Hebreeuws kent geen woord voor 'straf'. Overall waar God optreedt, doet hij dat niet om te straffen, maar om mensen aan hun bestemming te herinneren en aan hem, God. Hij biedt hen een kans op ommekeer, een kans op verandering. Net zoals aan Nineve, in het verhaal van Jona.'

O ja.

Bang ...

De volgende dag dacht ik: als ik Thomas vandaag iets zou moeten zeggen, dan zou het zijn: 'Thomas, als je gewoon eerlijk kunt zijn en kunt zeggen: 'Ja, wat in dat boek staat is waar, en ja, alles wat nog meer over mij gezegd wordt is waar', dan hoef je niet meer bang te zijn. Niet meer bang voor de mensen en niet meer bang voor God.'

* * *

Ik kreeg bijna alleen maar commentaar wanneer ik die gedachte uitsprak. Of wanneer ik zei dat het een triest verhaal was.

'Triest? Helemaal niet triest. Het is zijn eigen schuld.'

'Dat komt wel erg dicht bij vergeven, ik zou dat niet kunnen.' 'Ik moet er niet aan denken.'

'Het lijkt wel of jij ook naar zijn kant kunt kijken.'

Ja, dacht ik. En? Ik geloof dat ik dat altijd wel heb gekund.

'Je gaat hem dat toch niet zeggen, hè?'

Maar ook: 'Wat bijzonder wat je vertelt, en wat je zegt over Thomas.'

O, gelukkig. 'Bij alle commentaar dacht ik soms: ben ik nou gek?'

'Vind je dat zelf dan ook? Ben je gek?'

Nee, dacht ik, dat ben ik helemaal niet, dit is gewoon zoals ik het voel. Laat een ander vinden wat hij vindt, maar dit is wat hoort bij mij.

Hoe Thomas zijn leven leeft, is gewoon een triest verhaal. En altijd bang zijn, dat is toch triest?

Maar dat maakt de rest er niet minder om.

En ja, natuurlijk is het zijn eigen schuld.

Maar het is wel wat ik geloof: dat je dan niet meer bang hoeft te zijn voor de mensen en niet voor God.

En ik geloof dat het dan voor God ook goed is.

'Ja, ho, alleen als hij het echt meent, hoor', zei iemand. 'Als hij het meent en het uitsprekt, tegen jou en alle anderen die hij pijn heeft gedaan.'

Natuurlijk. Vanzelfsprekend. Maar ik was daar helemaal niet mee bezig. Thomas ook niet namelijk. Hij gaat niet zeggen dat wat in mijn boek staat waar is en dat alle andere verhalen over hem ook waar zijn. Dat weet ik al jaren. En anders liet het telefoontje van Joopje en hem aan mij het wel opnieuw zien. Dus wat zou ik me daar dan druk om maken?

En ik weet best dat hoe ik erover denk dicht bij vergeven komt. Maar wat geeft dat? Vergeven is niet de ander zomaar kwijtschelden wat hij heeft gedaan. Vergeven kan helemaal niet als de ander niet ziet wat hij verkeerd heeft gedaan.

Vergeven is: je eigen leven weer oppakken en verder gaan, en wat er gebeurd is je leven niet laten bepalen.

Nu, dat deed het al lang niet meer. Niet alleen wilde ik al lang niet meer dat het nog maar 'vóór Thomas' was, vóór het misbruik, voelde ik me al lang geen slachtoffer meer en leek zelfs het woord 'lotgenote' niet meer te passen, maar ik vond het ook niet eens meer erg dat het gebeurd was.

Maar misschien kon ik juist daardoor wel naast het 'eigen schuld' ook dat 'triest' zien ...

En nee, natuurlijk ging ik hem dat niet zeggen.

Daar hoefde ik mij verder toch niet mee te bemoeien? Dat was allemaal aan hemzelf. Het was alleen zo van: *als* ik iets zou moeten zeggen, dan dat.

Het ging ook helemaal niet om Thomas. Hij ging om mij. Om hoe ik dacht.

Het had iets te maken met die middag dat ik 'het paradijs' was – of in het paradijs, dat wist ik niet precies –, die zo'n bijzondere middag was geweest en op de een of andere manier veel indruk op mij had gemaakt. Het paradijs dat er, vanuit het paradijs gezien, alleen maar voor iedereen kon zijn.

Ik heb daar gewoon niets tegen in te brengen. Het is goed. God heeft zijn eigen maatstaf.

Ik wilde dit verhaal al heel lang heel graag schrijven en steeds bleef het liggen. Maar het vervolg van het verhaal Thomas, die woorden ‘angst’ en ‘bang’, mijn denken over Thomas verbonden aan mijn denken over God, dat ‘triest’ en dat paradijs, reikten mij het eind van het verhaal aan. Waar het naar toe ging. Dat ene lange doorlopende verhaal ging hier naar toe.

Ik begon te schrijven.

En toen het af was tot hier, kwam, nog één keer, Nico vier avonden.

* * *

Nico koos de laatste hoofdstukken van Marcus. Het was natuurlijk niet wat ik wilde, want wat ik wilde was: verhalen uit het oude testament. Want tja, Jezus ... hij mocht dan wel ‘gewoon’ zijn, maar ...

Dat ‘maar’ moest nog weg.

Jezus met kostbare olie gebalsemd (Marcus 14,1-11), het pesachmaal (Marcus 14,17-31), de kruisiging (Marcus 15,16-39) en de verrijzenis (Marcus 16,1-8). De vier verhalen.

* * *

[59] *Maar Jezus zei:
‘Laat haar met rust, waarom vallen jullie haar lastig?
Ze heeft iets goeds voor mij gedaan.’
Marcus 14,6*

In het eerste verhaal werd in bibliodrama veel van Jezus gevraagd. Drie vrouwen maar liefst kwamen met kostbare olie om haar te balsemen.

In het verhaal en in de rollenronde ergerden sommigen zich aan deze verkwisting: ‘Zulke dure olie, hoeveel armen hadden we met dat geld niet kunnen helpen!’

Maar voor de drie vrouwen, voor Jezus, en voor ieder die erbij was, werden het bijzondere momenten. Het maakte iedereen stil. Er werd even niet meer gezeurd over geld. Hier werd iets met aandacht gegeven en hier werd iets met aandacht ontvangen.

Voor mij vielen alle vragen weg. En ik merkte ook dat het helemaal niet uitmaakte dat Jezus Jezus was.

We praatten na over het verhaal. Over dat geven, over dat ontvangen.

‘Jezus laat zien waar het werkelijk om gaat’, zei Nico.

Die zin nam ik mee naar huis ...

* * *

Jezus liet vaak zien waar het werkelijk om ging: om God, en om mensen.

Daar was natuurlijk weinig tegenin te brengen, en ik wist het ook wel. Maar het was goed die zin nog eens op te schrijven.

‘Om God. Om mensen.’ Daar was niks mis mee.

Maar ja, het ging ook om hem. ‘Alleen door mij.’ Zijn woorden, in Johannes 14,6. ‘Ik ben de weg, de waarheid en het leven. Alleen door mij heeft men toegang tot de Vader. Alleen door mij kun je naar God.’ Of Paulus: je moet geloven in Jezus, en *dan* komt God in beeld. Alleen door hem.

Die zinnen stoorden mij nog steeds. Dat was dat ‘maar ...’

* * *

De tweede avond lazen we het verhaal van het laatste pesachmaal van Jezus en zijn leerlingen [60].

In bibliodrama gaf Nico behalve de ruimte van de eetzaal ook een plaats aan voor het ‘koninkrijk van God’ (Marcus 14,25) en een plek waar Jezus al dan niet verloochend werd (Marcus 14,30-31).

Voor die plek koos ik. Verloochende ik met alles wat ik tegen hem had, een deel van hem?

De zaal was vol leerlingen die met Jezus deze sederavond vierden, herinnering aan de bevrijding uit Egypte.

Maar de dreiging van Jezus’ dood kwam nu wel erg dichtbij, en één van hen zou hem verraden. Het maakte het feestmaal vreemd, onheilspellend, akelig, vol vragen.

Maar wat keken sommige ‘leerlingen’ toch tegen Jezus op. De woorden die zij gebruikten waren mij veel te groot. Hij was zo veel beter, zo veel meer dan zij. Woorden als ‘niet gelijkwaardig’ klonken. Woorden als: ‘Er rust een schuld op mij, want hij moe(s)t sterven voor mij.’

Ze hadden het over zijn liefde. Spraken erover alsof het met hoofdletters geschreven stond.

Zijn liefde? Nou nee, laat maar, dacht ik.

‘Ik ben niet meer dan anderen. Alles wat ik nu lijk te zijn, hebben anderen van mij gemaakt.’ Jacqueline-Jezus.

Ze maakten hem heel groot. Ze wilden met hem mee, hadden alles voor hem over. Aanbaden ze hem soms? Pfff.

Ik had ook zicht op het koninkrijk van God, rechts van mij.

Het zou natuurlijk kunnen dat God mij zal vragen: ‘Maar vertel eens, waarom ben jij zo vreselijk eigenwijs geweest en wilde je niet geloven dat Jezus mijn zoon is zoals geschreven staat in de verhalen. Want dat is hij wel. Mijn Eniggeboren Zoon.’ Ook met hoofdletters.

Maar eerlijk gezegd: ik geloof er niets van dat hij dat zal zeggen.

Jezus. Verhalen pas opgeschreven jaren en jaren na dato. Verhalen die door de jaren heen groter werden? Verhalen waar de kerk in elk geval nog wel een flinke schep bovenop heeft gedaan.

Ik denk dat God het mij niet kwalijk neemt dat ik liever zelf nadenk ...

* * *

In het nagesprek vertelde ik dat ik veel meer van een afstand naar Jezus keek dan de rest. Maar dat ik dat al wel wist ook. En dat voor mij al die woorden die in de feestzaal klonken veel te groot waren. Ik vertelde dat die plek van het 'koninkrijk van God' dichtbij was geweest. En dat ik dacht dat ik van het koninkrijk van God die vragen over Jezus gerust mocht stellen.

Nico praatte met anderen over wat zij in hun rol beleefd hadden. Opeens klonk ergens het woord 'vrijheid'. En het riep opeens een ander beeld op. 'Vrijheid ...', zei ik, 'is dat van Jezus die vragen er ook mogen zijn.' Het was onmiddellijk meer dan een beeld, meer dan woorden. Het werd waar. 'Dat is een grote stap', zei Nico. Ik antwoordde: 'Misschien wel ... Maar daar moet ik nog even over nadenken.'

* * *

Schrijven is altijd prettig. Honderd zinnen om uit te komen bij die ene zin die je wilt schrijven, omdat dat de zin is die klopt. 'Vrijheid is dat van Jezus die vragen er ook mogen zijn.' Met die zin verdwenen die zinnen van Johannes naar de achtergrond. Dit was de zin die klopte. De woorden waren weg. Meteen, 's avonds, de volgende dag en daarna.

* * *

Ik kon nu ook kijken naar wat Huub en Albert ooit over Johannes gezegd hadden.

Huub wist van die lastige woorden. 'De johanneïsche houding is slechts één van zeer verschillende houdingen ten opzichte van Jezus in het nieuwe testament', zei hij, en hij refereerde aan de colleges van Albert.

Ik zocht naar Johannes bij Albert. 'Wat Jezus vertelt', zei Albert, 'hangt bij Johannes samen met wie Jezus is.' Voor Johannes was Jezus God. In de inleiding bij Johannes in de Nieuwe Bijbelvertaling stond ongeveer hetzelfde als Albert ons had verteld: 'Jezus is in spreken en handelen één met God. Bovendien laat Johannes de redding of de veroordeling van de mens direct afhangen van zijn reactie in de ontmoeting met Jezus: wie gelooft is gered en heeft eeuwig leven, wie Jezus afwijst is veroordeeld.' 'Alleen door mij', dacht ik, die woorden. Daar gaat dit over.

Dat stukje Jezus, dat 'Alleen door mij', daar kon ik helemaal niets mee. Maar dat hoefde ik ook niet. Voor Johannes was Jezus God. Maar voor mij was hij dat niet.

Ik las verder bij Albert. 'Johannes is geschreven in Efeze', vertelde Albert, 'aan het eind van de eerste eeuw na het begin van de jaartelling, in een periode waarin er geen joden meer in de oerkerk zaten. Johannes is de band met de joodse traditie en de joodse gemeenschap kwijt.'

Is dat soms wat mij ook stoort aan Johannes?, dacht ik. Net als wanneer anderen het jodendom maar een beetje ‘vergeten’?

‘Alleen door mij’ was onzin, omdat daarmee het jodendom ‘onzin’ zou zijn, niet langer waar. ‘Alleen door mij’ betekende voor mij: de oorsprong vergeten.

Maar als het jodendom ‘onzin’ was, dan was Jezus – zelf volop joods, volop in de traditie staand, en vertellend van dat jodendom – dat vervolgens zelf ook.

Het klopte gewoon niet.

Ik dacht: hij kan het echt niet zelf gezegd hebben.

Het was Johannes die het zei. Het zijn zijn woorden. Net als toen in Apocalyps.

* * *

Maar voor velen klopte het wel. Waren die woorden ‘Alleen door mij’ een absolute zekerheid en zeker waar. Zonder geloven in Jezus geen toekomst bij God.

Dat mag.

Natuurlijk mag dat.

Maar voor mij – en ook voor anderen – was niet ‘alleen dat’ maar waar. Veel mensen zeiden, wanneer ik vertelde dat ik meer had met God dan met Jezus: ‘Oh. Ja, dat heb ik ook.’ Zeiden: ‘*Dit* vind ik wel van hem – en *dat* vind ik allemaal niet.’

Verrassend vond ik het.

Ze zeiden: ‘Hij heeft, net als anderen voor hem en net als anderen na hem en net als wijzelf doen, het verhaal van God doorgegeven. Maar dat maakt hem echt niet meer dan al die anderen.’ En ook zij zeiden: ‘Och nee, laat dat goddelijke en alles wat de kerk van hem gemaakt heeft, er alsjeblieft maar af.’

En dat vinden, mag ook. Duizend bloemen. Johannes mag vinden wat hij vindt, de kerk mag dat ook, anderen mogen het, en ik mag het, wij mogen het.

* * *

‘Ik weet niet wat er gebeurde’, zei ik aan het begin van de derde avond. ‘Ik herinner mij alleen dat woord vrijheid, niet de woorden eromheen. En die gedachte dat vrijheid ook is dat ook van Jezus mijn vragen er mogen zijn.’

‘Ja. En?’

‘De woorden zijn weg. Die woorden die zo lang lastig zijn geweest.’

Zo gek.

‘Ja’, zei ik, ‘ik wilde dit niet natuurlijk, hè? Jezus.’

‘Tuurlijk niet’, lachte Nico. ‘Dat hoeft je mij niet te vertellen, dat verhalen over Jezus niet zijn wat jij graag wilt. Ik verwachtte niet anders. Het thema ‘Jezus’ was er door de jaren heen aldoor.’

‘Maar nu maakt het niet meer uit’, ging ik verder.

‘Zijn dat alleen woorden, of ...’

‘Nee, het maakt me echt niet meer uit.’

‘Wat ik van je hoor’, antwoordde Nico, ‘is dat je weer in vrijheid kunt luisteren.’

‘Ja. Nu. Vandaag. Volgende week.’

* * *

[61] *En het voorhangsel van de tempel scheurde van boven tot onder in tweeën.*

Marcus. We maakten een sprongetje naar het kruisigingsverhaal.

Nico vertelde: 'Als Jezus sterft, scheurt het voorhangsel van boven tot onder in tweeën. Het heiligste van het heilige is voorgoed open en gaat niet meer dicht. De toegang tot God is geopend voor iedereen.'

Het voorhangsel, gemaakt van wol en linnen, sloot in de tempel het heiligste van het heilige af, waarin de Ark met het verbond stond. Alleen de hogepriester mocht eenmaal per jaar, op Jom Kippoer, het heiligste van het heilige betreden en voor het aangezicht van God komen.

Ik koos voor de plek waar het voorhangsel scheurt. 'Ik wil bekijken wat dat te maken heeft met Jezus', legde ik uit.

'Het voorhangsel scheurt en de toegang tot God is bereikbaar voor iedereen.'
Het heiligste der heilige? Heilig is het alle joodse mensen die ik ken, dacht ik, ook nu nog. Het is ondenkbaar dat die plek een plek is waar iedereen toegang heeft.

In hen was het jodendom was dichtbij. Het verhaal van dat heiligste der heiligen en die hogepriester en Jom Kippoer had ik al vaak gehoord.
Ik merkte dat ik het op afstand hield, dat scheuren en opengaan van het voorhangsel.

Maar tegelijk was er aan de andere kant het verhaal van Jezus en daarin was het wel een mooie symboliek. Omdat in dat verhaal, door Jezus' leven, door zijn vertellen van God en nu door zijn dood, alle anderen – de niet-joden van zijn tijd en de niet-joden van daarna – zo God konden en mochten ontdekken. Het voorhangsel scheurt en God is bereikbaar voor iedereen die dat wil. Je hoeft niet joods te zijn om toch van die God van Israël te zijn.

Zo lang het ook maar niet alleen door Jezus hoeft of moet, dacht ik, lijkt mij dat prima.

* * *

De allerlaatste avond met Nico. Verhaal van een graf dat leeg was en een boodschap, in dat graf, over 'opstaan'. Opstaan, dat zichtbaar zou zijn in Galilea [62].

Daar, wist ik meteen, moest ik zijn. Galilea was mijn plek. Niet bij of in dat graf, niet in die leegte, maar opgestaan. Laten zien dat het kan.
Daarmee was ik eigenlijk Jezus zelf, maar dat had ik niet direct zo in de gaten. Ik was vooral ik.

Er was een graf, er waren vrouwen die het gingen bezoeken en een steen weggerold vonden, er was een jongevrouw die wees naar Galilea, maar er was vooral leegte.

Maar leegte was niet alleen maar leeg. Het graf bleek in al haar leegte vol van licht en warmte.
Het verraste de vrouwen, het verraste het graf, het verraste de leegte zelf.

Leegte. ‘Het aandurven’, zei Nico. ‘Volop erin staand het daar uithouden. Niet bang zijn, niet hollen willen, maar er verwijlen. In leegte krijgen dingen hun plek.’

Leegte. Het kon ook ‘woestijn’ heten, of ‘rust’. Leegte was leegte. En leegte was goed. Leegte was nodig, soms.

Mijn leegte was ook goed geweest. Leegte werd vanzelf weer vol.

‘Nee’, zei Nico. ‘Niet vanzelf. Leegte gaat niet vanzelf weg en stenen kun je niet alleen wegrollen.’

Nee. Je moet de leegte wel aanraken. Niet bang zijn, niet weg willen, maar er verwijlen. Het niet overslaan.

Dan wordt leegte vol.

En die stenen? Daar helpen anderen je wel mee. ‘Opgestaan’, zelf, is ook ‘opgewekt’, door anderen.

Je moet het zelf doen, en je hebt anderen nodig om je daarbij te helpen.

‘Gekruisigd’, ‘dood’ en ‘opgewekt’. Marcus 16,6.

Nico vertelde: ‘De woorden volgen op elkaar, het verhaal houdt ze in één vers bijeen. Dit is er gebeurd. Dat leed. Die leegte. Maar ook: die steen die is weggerold en het zicht op Galilea.’

In Galilea stond ik, sta ik, rechtop: hier ben ik. ‘Dood’ gaan en opstaan, het kan, kijk maar.

* * *

Bibliodrama – het Verhaal en jij. Het blijft bijzonder. Bijbel, Verhaal van God, en jouw levensverhaal dat daarmee verbonden is.

Die twee samenbrengen werkt verhelderend, werkt helend ook. Door een verhaal kom je aan je eigen verhaal, kun je vertellen wat je geraakt heeft. Je ziet wat vergeten was, en wat pijn doet of vreugde geeft, krijgt aandacht. Je komt bij wie en wat je bent en bij wat je gelooft. Het is als een legpuzzel die opgelost wordt. Die je zelf oplost, door met je eigen verhaal in dat grote Verhaal te gaan staan. Door de woorden van anderen, door de vragen je gesteld. Hardop, door hen, of van binnen, in je zelf.

Dan wordt leegte vol, en worden stenen weggerold.

‘Voor mij begon het daar en toen, op dat eiland, die middag in december.’ De beginzin van *‘Tot ik weer vliegen kon ...’*

Het is nu tien jaar later. Tien jaar na die middag, tien jaar na die allereerste zoen die Thomas mij zonder vragen gaf. Gewoon, zomaar, omdat hij dat ‘prettig’ vond. Die zoen, waarmee het misbruik begon.

Tien jaar. Er ligt een wereld tussen. Van het misbruik door Thomas naar het kijken naar dat ‘bang’ van Thomas ...

Maar ook: van schrijven wat nodig was naar schrijven omdat het zo leuk was.

* * *

En wat was het leuk om te doen, dit schrijven over bibliodrama en exegese. Om, zoals Joke het verwoordde, ‘al deze pareltjes nogmaals door je hoofd en handen te laten gaan en te beseffen wat ze voor je betekenden op je weg.’

Pareltjes. Een mooi woord vond ik het. Pareltjes zijn het. Al die prachtige woorden van Nico, van Huub, van Jacqueline. Al dat vertellen van Albert. Al die verhalen. Zo heb ik ze ook ervaren.

En het mocht allemaal terugkomen in het schrijven van dit verhaal. In mijn hoofd en in mijn handen en in mijn hart.

En geen moment was bij dit schrijven wat er aan vooraf ging er: het misbruik. Ondanks dat het daar vaak wel aan raakte – aan het misbruik, aan Thomas, en aan alles daaromheen – was er geen moment dat ik dacht: wat was het toch vervelend. Ik dacht alleen maar: wat bijzonder was het allemaal.

Dat bibliodrama dat op je pad komt, die exegese, en dat het zo mooi en prachtig en prettig was, *is* toch ook bijzonder? Hoe dingen soms samenvallen, zo in elkaar grijpen, is daar een ander woord voor?

Altijd je verdriet mogen meebrengen, over het seksueel misbruik door Thomas, pastor, altijd mogen praten, zo veel en zo vaak als je wilt, en iedereen die er voor je is, is bijzonder.

De publicatie van *‘Tot ik weer vliegen kon ...’* Alle lieve berichtjes die ik daarop mocht ontvangen van de mensen om mij heen. De reacties van lotgenoten.

En mogen ontdekken dat je niet meer terug hoeft naar voor het misbruik, omdat je er ook aan bent gegroeid, is een bijzondere gedachte.

* * *

Natuurlijk heb ik verloren aan het misbruik. In ‘kerk’ wordt dat het meest duidelijk. Ik ben nogal allergisch voor kerk, en voor pastores die ik niet ken. Ik voel het al als er ‘kerk’ op televisie is. Niet normaal.

Of wel normaal misschien.

Maar als je niet naar de kerk gaat, heb je er ook geen last van. Zo eenvoudig is het ook.

En je kunt je afvragen of ‘verliezen’ wel zo erg is. Als je er niet meer bij wilt horen, omdat je geen vertrouwen meer hebt in pastores en in kerk, als je er zo ver van weg bent gegroeid dat het je niet werkelijk meer interesseert, wat valt er dan aan te missen? Is het dan nog wel verlies?

Kun je dan niet beter blij zijn met bibliodrama, dat zo veel meer ‘kerk’ is dan kerk?

Bibliodrama. Waar verhalen niet uitgelegd worden en niet worden verteld, maar waar je ze mag beleven. Waar het bijbelverhaal en jouw verhaal elkaar raken, en waar je mag ontdekken wat ze met elkaar te maken hebben. Waar je mag leren aan de verhalen en aan elkaar, in plaats van aan één – die pastor – naar wie je braaf en stil zit te luisteren en die jou vertelt wat hij vindt.

En dan mocht ik ook die colleges van Albert nog volgen. Ook al zo geweldig.

* * *

Ik heb verloren aan het misbruik, maar veel meer heb ik gekregen. Er is zo veel bijzonders, zo veel liefs, zo veel leuks, zo veel moois. Zo veel om blij mee te zijn.

De bijzondere gesprekken, onverwacht soms, met anderen. Vriendschappen.

Mijn huis, mijn thuis, mijn wereld. Lex natuurlijk. De kinderen die blij zijn en allerlei leuke dingen doen naast hun studies. De tuin, de tientallen vogels, de eekhoortjes die elke dag uit hun voederhuisje komen peuzelen.

Een verhaal, een schilderij. Vliegen, op eigen vleugels. God. Leven dat al lang weer doodgewoon is. Toekomst die open ligt.

Dit nieuwe boek, dat mij zo veel plezier bezorgde bij het schrijven.

Hoe goed het mij weer gaan mag en alle leuke dingen die ik weer mag doen.

Ik heb zo veel. Ik heb alles.

* * *

Bibliodrama en exegese. Zo verrassend, zo bijzonder, zo leuk kwam het zomaar op mijn pad. Met al die verhalen. Al die mooie, moeilijke, lastige bijbelverhalen. Waar het misbruik lange tijd niet buiten kon blijven, maar waaruit dat misbruik en waaruit Thomas langzaam wel verdwenen.

Zonder die verhalen, mag ik vermoeden, was het nooit zo snel zo goed met mij gegaan.

Ik wilde erover schrijven. Ik wilde dat ene lange doorlopende verhaal graag bij elkaar hebben staan, in plaats van verspreid in losse stukjes en verslagen van door de jaren heen. En ik bedank Joke voor het lezen van het manuscript en voor onze gesprekken over geloven, God en Jezus.

* * *

‘Duizend bloemen.’ Ik schreef het voor mezelf en ik schreef het graag.

Maar ik wilde er ook iets mee teruggeven, aan Nico, aan Huub en Jacqueline en aan Albert, van wie ik zo veel heb gekregen ...

Lieve alle vier, met dit boek wil ik jullie graag bedanken, voor alles wat jullie mij gegeven hebben.

Dank je wel, Albert, voor bijna tachtig colleges exegese. Dank je wel, Huub en Jacqueline, voor zeventien verhalen in bibliodrama, en Nico, voor drieënveertig. Voor al jullie woorden, gedachten, voor al jullie vragen.

Ze brachten mij verder, keer op keer. *'Duizend bloemen'* laat het zien. Het verhaal spreekt voor zichzelf, en het spreekt voor mij, in een groot 'dank je wel'.

Dank jullie wel voor al die parels!

God is de wind
die door je haar
waait

God is de zon
die je gezicht
verwarmt

God is geen bijl
God is geen wet
God is geen standbeeld
God is geen oordeel

God is een vlok
God is een sneeuwvlok
die op je hand
die op je hand
smelt

God is een woord
God is een naam
die in je hart
en in je hoofd
woont

God is een traan
God is een kusje

God is gratis

Herman van Veen
in: 'Herman van Veen vertelt van Kerst'
(met Edith Leerkens)

CITATEN

Sigrid Zomer, *Tot ik weer vliegen kon ...* Een verhaal van seksueel misbruik door een pastor, Kok, Kampen 2004, ISBN 90 435 0936 1

Sigrid Zomer, *Seksueel misbruik in het pastoraat*. Website over seksueel misbruik door een pastor of dominee, 2004-2020

Gideon van Dam en Marjo Eitjes, *Een pastor moet je toch kunnen vertrouwen!* Over seksueel misbruik door pastores, Meinema, Zoetermeer 1994, ISBN 90 211 3600 7

IKON pastoraat | Meldpunt SMPR

R. Ruard Ganzevoort en Alexander L. Veerman, *Geschonden lichaam*. Pastorale gids voor gemeenten die geconfronteerd worden met seksueel geweld, Boekencentrum, Zoetermeer 2000, ISBN 90 239 0691 8

Ineke van Keulen en Judith van der Werf, *Seksueel misbruik in pastorale relaties*. Handreiking voor het pastoraat 30, Samenwerkingsorgaan voor het pastoraat, Leusden 1998, ISSN 1382 3213

Landelijke Instelling Hulp & Recht na seksueel misbruik in pastorale relaties, *Hulp + Recht*. Bij klachten van seksueel misbruik. Uitgegeven bij de nieuwe 'Procedure bij klachten van seksueel misbruik' in de reeks Regelingen R.-K. Kerkgenootschap in Nederland (12), Utrecht 2002

Annet Lankheet-Zoet, *Geschonden - Hervonden*. Over verwerking en zingeving na seksueel misbruik in een pastorale relatie, Doctoraalscriptie, Katholieke Theologische Universiteit Utrecht, Utrecht 2005

Ruard Ganzevoort, *Seksueel misbruik en de kerk*. Het verhaal van Tamar, 2 Samuel 13,1-22

Nico Derksen, *Bibliodrama*. De schrift doen als weg tot dieper geloven, opleiding in het leiding geven aan bibliodrama.

Ellen van Wolde, *Meneer en mevrouw Job*. Job in gesprek met zijn vrouw, zijn vrienden en God, Ten Have, Baarn 1991, ISBN 90 259 4485

Ellen van Wolde, *Waarom?* College Kinderuniversiteit Tilburg-Eindhoven, 2007-2008.

Baukje Offringa, *Op weg*. Verhalen uit de bijbel voor kinderen, Meinema, Zoetermeer 1994, ISBN 90 211 3595 7

LIEDTEKSTEN

Huub Oosterhuis, *Voor de zevende dag*
Huub Oosterhuis, *Die mij droeg*
Stef Bos en Amanda Strydom, *Die taal van my hart*
Judith Herzberg, *Er is nog zomer*
Herman van Veen, *God is gratis*

BIJBELVERTALINGEN

Katholieke Bijbelstichting 's-Hertogenbosch i.s.m. Vlaamse Bijbelstichting, *Willibrordvertaling* 1975 (1978) en 1995

Nederlands Bijbelgenootschap en Katholieke Bijbelstichting i.s.m. de Vlaamse Bijbelstichting en het Vlaams Bijbelgenootschap, *Nieuwe Bijbelvertaling*, 2004

OMSLAGTEKST

Sigrid Zomer – auteur van *Tot ik weer vliegen kon ...*, verhaal van seksueel misbruik, van haar, door haar pastor, in de rooms-katholieke parochie waarin zij als vrijwilligster werkzaam was – schrijft nu hoe het haar verder ging en gaat in *Duizend bloemen*.

Aan de hand van haar ervaringen met bibliodrama, door de jaren heen, en aan de hand van de modules exegese die zij volgde aan de opleiding Theologie en Levensbeschouwing, beschrijft zij haar verdere verwerking van het seksueel misbruik en haar leren omgaan met kerk en God en geloven daarna.

Bij seksueel misbruik door een pastor of dominee ben je er niet met het verwerken van het misbruik alleen. Juist omdat dat misbruik binnen de kerk plaatsvindt, komt daar veel meer bij kijken. Kerk is verschrikkelijk moeilijk, bijbelverhalen kunnen een ramp zijn en talloze vragen doemen op: vragen over geloven, over Jezus, over God. En de antwoorden laten zich niet zo makkelijk vinden.

In *Duizend bloemen* maakt Sigrid kennis met bibliodrama, een bijzondere manier van geloofscommunicatie. In bibliodrama komen bijbelverhalen – het verhaal van God – en je eigen levensverhaal bij elkaar. Die twee samenbrengen werkt verhelderend, werkt helend ook. Door een verhaal kom je aan je eigen verhaal, kun je vertellen wat je geraakt heeft. Je ziet wat vergeten was, en wat pijn doet of vreugde geeft, krijgt aandacht. Je komt bij wie en wat je bent, en bij wat je gelooft.

Colleges exegese reiken Sigrid de achtergronden van de verhalen aan, en in talloze verhalen evenzoveel gedachten.

Exegese en bibliodrama. Samen met de tijd helpt het Sigrid om om te gaan met alle vragen, en om de antwoorden te vinden die bij haar passen.

‘Het is als een legpuzzel die opgelost wordt’, schrijft ze aan het eind van dit boek. ‘Die je zelf oplost, door met je eigen verhaal in dat grote Verhaal te gaan staan. Door de woorden van anderen, door de vragen je gesteld. Hardop, door hen, of van binnen, in jezelf.’

Alle bibliodramadagen en -avonden en alle exegese voegen zich zo samen tot één lang doorlopend verhaal. Een bijzonder verhaal, dat Sigrid zelf ook als zodanig ervaart, en dat haar bij het schrijven ervan doet constateren dat zij weliswaar heeft verloren aan het misbruik, maar dat zij veel meer nog heeft gekregen: vliegen, op eigen vleugels, toekomst die open ligt, en hoe goed het haar weer gaan mag.

Duizend bloemen. Verhaal van God, verhaal van Sigrid.

VERHAALTEKSTEN

[1]

Matteus 2,1-12

1 Toen dan Jezus geboren te Bethlehem te Judea geboren was ten tijde van koning Herodes, kwamen er te Jeruzalem Wijzen uit het oosten 2 en vroegen: ‘Waar is de pasgeboren koning van de Joden? Want wij hebben zijn ster in het oosten gezien en zijn gekomen om hem onze hulde te brengen.’ 3 Toen koning Herodes dit hoorde, werd hij verontrust en heel Jeruzalem met hem. 4 Hij riep alle hogepriesters en schriftgeleerden van het volk bijeen en legde hun de vraag voor, waar de Christus moest geboren worden. 5 Zij antwoordden hem: ‘Te Bethlehem in Juda. Zo staat immers geschreven bij de profet: 6 En gij Bethlehem, landstreek van Juda, ge zijt volstrekt niet de geringste onder de leiders van Juda, want uit u zal een leidsman te voorschijn treden, die herder zal zijn over mijn volk Israël.’ 7 Toen ontbood Herodes in het geheim de Wijzen en vroeg hun nauwkeurig naar de tijd waarop de ster verschenen was. 8 Daarop zond hij hen naar Bethlehem met de opdracht: ‘Gaat een zorgvuldig onderzoek instellen naar dat kind, en wanneer gij het gevonden hebt, bericht het mij dan, opdat ook ik het hulde kan gaan brengen.’ 9 Na de koning aanhoord te hebben vertrokken zij. En zie, de ster die zij in het oosten gezien hadden, ging voor hen uit totdat ze boven de plaats waar het kind zich bevond stil bleef staan. 10 Op het zien van de ster werden zij vervuld van overgrote vreugde. 11 Zij gingen het huis binnen, zagen er het kind met zijn moeder Maria en op hun knieën neervallend betuigden zij het hun hulde. Zij haalden hun schatten te voorschijn en boden het geschenken aan: goud, wierook en mirre. 12 En in een droom van Godswege gewaarschuwd niet meer naar Herodes terug te keren, vertrokken zij langs een andere weg naar hun land.

[2]

Lucas 3,15-22

15 Het volk leefde in gespannen verwachting, en allen vroegen zich af of Johannes niet de messias was, 16 maar Johannes gaf hun allen ten antwoord: ‘Ik doop u met water. Maar er komt iemand die krachtiger is dan ik; ik ben te min om de riem van zijn sandalen los te maken. Hij zal u dopen in heilige Geest en vuur. 17 De wan heeft hij in zijn hand om zijn dorsvloer op te ruimen; het graan verzamelt hij in zijn schuur, maar het kaf zal hij verbranden in onblusbaar vuur.’ 18 Zo en op vele andere manieren verkondigde hij met klem aan het volk de goede boodschap. 19 Maar toen hij de tetrarch Herodes aan de kaak stelde vanwege Herodias, de vrouw van zijn broer, en vanwege al zijn andere wandaden, 20 bekroonde Herodes dat alles met het opsluiten van Johannes in de gevangenis. 21 Het gehele volk liet zich dopen, en zo ook Jezus. Tijdens zijn gebed opende zich de hemel 22 en daalde de heilige Geest in lijfelijke gedaante als een duif op hem neer; er klonk een stem uit de hemel: ‘Jij bent mijn geliefde zoon, in wie Ik vreugde vind.’

[3]

Lucas 4,16-30

16 Zo kwam hij in Nazaret, waar hij was opgegroeid, en volgens zijn gewoonte ging hij op sabbat naar de synagoge. Hij stond op om voor te lezen, 17 en kreeg een boekrol van de profeet Jesaja aangereikt. Hij opende de rol en vond de plaats waar geschreven staat: 18 De Geest van de Heer rust op mij; daartoe heeft Hij mij gezalfd. Om aan armen de goede boodschap te brengen heeft Hij mij gezonden, om aan gevangenen hun vrijlating aan te kondigen en aan blinden het licht in hun ogen, om verdrukten in vrijheid te laten gaan, 19 en een jaar af te kondigen dat de Heer welgevallig is. 20 Daarna rolde hij het boek dicht, gaf het terug aan de dienaar en ging zitten. De ogen van allen in de synagoge waren op hem gericht. 21 Toen begon hij hen toe te spreken: 'Vandaag is het schriftwoord dat u gehoord hebt in vervulling gegaan.' 22 Ze betuigden hem allemaal hun bijval en verbaasden zich over de woorden van genade die uit zijn mond vloeiden en zeiden: 'Dat is toch de zoon van Jozef?' 23 Hij zei tegen hen: 'U zult mij ongetwijfeld het spreekwoord voorhouden: Dokter, genees jezelf! Doe ook hier in je vaderstad wat, naar wij hoorden, met Kafarnaüm is gebeurd.' 24 Hij vervolgde: 'Ik verzeker u, geen profeet is zijn vaderstad welgevallig. 25 Om u de waarheid te zeggen, er waren veel weduwen in Israël ten dage van Elia, toen de hemel drie jaar en zes maanden lang gesloten bleef, zodat er een zware hongersnood kwam over het hele land. 26 Toch werd Elia naar niemand van die vrouwen gestuurd, maar wel naar een weduwe in Sarepta bij Sidon. 27 En er waren veel melaatsen in Israël ten tijde van de profeet Elisa; toch werd niemand van hen gereinigd, maar wel de Syriër Naäman.' 28 Toen ze dit hoorden werd de hele synagoge ziedend van woede; 29 ze sprongen op, sleurden hem de stad uit en dreven hem tot aan de rand van de berg waarop hun stad was gebouwd, om hem in de afgrond te duwen. 30 Maar midden tussen hen door ging hij zijns weegs.

[4]

Lucas 5,1-11

1 Toen hij aan het meer van Gennesaret stond en de mensenmenigte zich om hem verdrong om het woord van God te horen, 2 zag hij twee boten bij het meer liggen. De vissers waren van boord gegaan en spoelden de netten. 3 Hij stapte in een van die boten, die van Simon, en vroeg hem een eindje van het land af te varen. Hij ging zitten en vanuit de boot gaf hij de mensen onderricht. 4 Toen hij uitgesproken was zei hij tegen Simon: 'Vaar nu het meer op naar diep water. Daar moeten jullie je netten uitwerpen.' 5 'Meester,' antwoordde Simon, 'de hele nacht hebben we ons al afgetobd zonder iets te vangen. Maar als u het zegt zal ik de netten uitwerpen.' 6 Dat deden ze en ze vingden zo'n massa vis dat hun netten ervan scheurden. 7 Daarom wenkten ze hun maats in de andere boot om hen te komen helpen. Die kwamen, en beide boten vulden ze tot zinkens toe. 8 Toen Simon Petrus dat zag, viel hij op z'n knieën voor Jezus en zei: 'Ga weg van mij, heer, ik ben een zondig mens.' 9 Want schrik had hem, en allen die bij hem waren, bevangen, vanwege de vissen die ze samen gevangen hadden. 10 Zo verging het ook Jakobus en Johannes, zonen van Zebedeüs, die met Simon samenwerkten. Maar Jezus zei tegen Simon: 'Wees niet bang. Voortaan zul je mensen vangen.' 11 Ze brachten de boten aan land, lieten alles achter en volgden hem.

[5]

Johannes 1,29-42

29 De volgende dag zag hij Jezus, terwijl die naar hem toe kwam. 'Daar is het lam van God,' zei hij, 'degene die de zonde van de wereld wegneemt. 30 Hij is het van wie ik zei: 'Na mij komt iemand die mijn meerdere is, want vóór mij was hij er al.' 31 Ikzelf wist niet wie het zou zijn, maar omdat hij aan Israël moest worden geopenbaard, daarom ben ik komen dopen in water.' 32 En Johannes getuigde: 'Ik heb gezien hoe de Geest als een duif uit de hemel neerdaalde en op hem bleef rusten. 33 Ikzelf wist niet wie het zou zijn, maar hij die mij gezonden had om te dopen in water, had mij gezegd: 'Als je ziet dat de Geest op iemand neerdaalt en op hem blijft rusten, dan weet je: hij is degene die doopt in heilige Geest.' 34 Ik heb het gezien, en mijn getuigenis luidt: dit is de zoon van God.' 35 De volgende dag was Johannes daar weer; twee van zijn leerlingen waren bij hem. 36 Hij richtte zijn blik op Jezus, die daar langskwam, en zei: 'Daar is het lam van God.' 37 De twee leerlingen gaven gehoor aan zijn woord en volgden Jezus. 38 Jezus keerde zich om, zag dat ze hem volgden en sprak hen aan: 'Zoeken jullie iets?' Ze zeiden: 'Rabbi (dat betekent: meester), waar houdt u uw verblijf?' 39 Hij antwoordde: 'Kom mee en je zult het zien.' Ze gingen mee, en zagen waar hij zijn verblijf hield. En ze verbleven die dag bij hem. Het was ongeveer het tiende uur. 40 Andreas, de broer van Simon Petrus, was een van die twee die naar Johannes hadden geluisterd en Jezus waren gevolgd. 41 De eerste die hij ging opzoeken was zijn broer Simon. 'We hebben de Messias gevonden!' zei hij. (Messias betekent: gezalfde.) 42 Daarop bracht hij hem bij Jezus. Jezus richtte zijn blik op hem en zei: 'Jij bent Simon, de zoon van Johannes; voortaan zul je Kefas heten.' (Dat betekent: rots).

[6]

Matteus 5,1-12

1 Bij het zien van deze menigte ging hij de berg op, en toen hij was gaan zitten, kwamen zijn leerlingen bij hem. 2 Hij nam het woord en onderrichtte hen met deze toespraak: 3 ‘Gelukkig die arm van geest zijn, want hun behoort het koninkrijk der hemelen. 4 Gelukkig die verdriet hebben, want zij zullen getroost worden. 5 Gelukkig die zachtmoedig zijn, want zij zullen het land erven. 6 Gelukkig die honger en dorsten naar de gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden. 7 Gelukkig die barmhartig zijn, want zij zullen barmhartigheid ondervinden. 8 Gelukkig die zuiver van hart zijn, want zij zullen God zien. 9 Gelukkig die vrede brengen, want zij zullen kinderen van God genoemd worden. 10 Gelukkig die vervolgd worden vanwege de gerechtigheid, want hun behoort het koninkrijk der hemelen. 11 Gelukkig zijn jullie, als ze jullie uitschelden en vervolgen en je van allerlei kwaad betichten vanwege mij. 12 Wees blij en juich, want in de hemel wacht jullie een rijke beloning. Zo hebben ze immers de profeten vóór jullie vervolgd.’

[7]

Matteus 5,1-2.13-16

1 Bij het zien van deze menigte ging hij de berg op, en toen hij was gaan zitten, kwamen zijn leerlingen bij hem. 2 Hij nam het woord en onderrichtte hen met deze toespraak: 13 ‘Jullie zijn het zout der aarde. Maar als het zout krachteloos wordt, waar moet je het dan mee zouten? Het deugt alleen nog maar om weggegooid te worden en door de mensen vertrapt te worden. 14 Jullie zijn het licht van de wereld. Een stad kan niet verborgen blijven als ze boven op een berg ligt. 15 Je steekt een lamp niet aan om haar onder de korenmaat te zetten, maar je zet haar op de kandelaar, en dan schijnt ze voor allen in huis. 16 Laat zo jullie licht schijnen voor de mensen, opdat ze jullie goede werken zien en jullie Vader in de hemel verheerlijken.’

[8]

Matteus 4,1-11

1 Toen werd Jezus door de Geest naar de woestijn gebracht om door de duivel op de proef gesteld te worden. 2 Na veertig dagen en veertig nachten vasten kreeg hij tenslotte honger. 3 De beproever kwam naar hem toe en zei: ‘Als u de zoon van God bent, zeg dan dat deze stenen brood worden.’ 4 Hij antwoordde: ‘Er staat geschreven: De mens zal niet leven van brood alleen, maar van ieder woord dat uit de mond van God komt.’ 5 Toen nam de duivel hem mee naar de heilige stad, zette hem op de rand van de tempel, 6 en zei: ‘Als u de zoon van God bent, spring dan naar beneden. Want er staat geschreven: Zijn engelen zal Hij bevelen u op hun handen te dragen, zodat u aan geen steen uw voet zult stoten.’ 7 Jezus zei hem: ‘Er staat ook geschreven: U zult de Heer uw God niet op de proef stellen.’ 8 Weer nam de duivel hem mee, nu naar een zeer hoge berg. Hij liet hem alle koninkrijken van de wereld zien met al hun pracht, 9 en zei: ‘Dit alles zal ik u geven, als u voor mij in aanbidding neervalt.’ 10 Toen zei Jezus hem: ‘Ga weg, satan. Want er staat geschreven: De Heer uw God zult u aanbidden en Hem alleen dienen.’ 11 Toen liet de duivel hem met rust, en er kwamen engelen om hem van dienst te zijn.

[9]

Johannes 9,1-41

1 Bij het naar buiten gaan zag hij een man die al vanaf zijn geboorte blind was. 2 Zijn leerlingen vroegen hem: ‘Rabbi, waarom is hij blind geboren? Heeft hij dat te wijten aan zijn eigen zonde of aan die van zijn ouders?’ 3 Jezus antwoordde: ‘Niet aan zijn eigen zonde, en evenmin aan die van zijn ouders. Nee, de daden van God moeten in hem openbaar worden. 4 We moeten de daden van Hem die mij gezonden heeft, verrichten zolang het dag is; de nacht komt, en dan kan men niet werken. 5 Zolang ik in de wereld ben, ben ik het licht van de wereld.’ 6 Na deze woorden spuwde hij op de grond, maakte wat slijk van zand en speeksel en streek dat op de ogen van de blinde. 7 Daarna zei hij tegen hem: ‘Vooruit, ga u wassen in het Siloambad.’ (Siloam wil zeggen: gezondene). De man ging ernaartoe, waste zich en kwam ziende terug.

8 Zijn burenen en degenen die hem voordien vaak hadden gezien - hij was namelijk een bedelaar - zeiden: ‘Is dat niet de man die altijd zat te bedelen?’ 9 ‘Inderdaad’, zeiden sommigen. ‘Welnee,’ zeiden anderen, ‘maar hij lijkt er wel op.’ Maar hijzelf zei: ‘Toch wel, ik ben het.’ 10 ‘Maar wat is er dan met je ogen gebeurd, dat je nu ineens kunt zien?’ vroegen ze. 11 Hij antwoordde: ‘Een zekere Jezus maakte wat slijk en streek dat op mijn ogen. Toen zei hij: ‘Ga nu naar de Siloam om u te wassen.’ Ik ben dus gegaan, en toen ik mij gewassen had, kon ik zien.’ 12 ‘Waar is die man?’ vroegen ze. ‘Dat weet ik niet’, zei hij. 13 Ze brachten de man die blind geweest was bij de farizeeën. 14 Nu was de dag waarop Jezus slijk had gemaakt en zijn ogen had geopend, een sabbat. 15 Daarom stelden ook de farizeeën hem de vraag hoe het kwam dat hij nu kon zien. Hij antwoordde: ‘Hij deed wat slijk op mijn ogen, ik heb me gewassen en nu zie ik.’ 16 ‘Zo iemand komt niet van God,’ oordeelden sommige farizeeën, ‘want hij houdt de sabbat

niet.' Anderen merkten op: 'Maar hoe zou een zondaar zulke tekenen kunnen verrichten?' Kortom, er was verdeeldheid onder hen. 17 Ze richtten zich toen opnieuw tot de blinde: 'Wat denk jij ervan? Hij heeft toch je ogen geopend!' 'Dat hij een profeet is', antwoordde hij. 18 De Joden wilden niet geloven dat de man die nu kon zien ooit blind was geweest, zolang ze zijn ouders er niet bij geroepen hadden 19 en hun de vraag hadden gesteld: 'Is dit wel degelijk die zoon van u die volgens uw zeggen blind geboren is? Hoe komt het dan dat hij nu kan zien?' 20 De ouders antwoordden: 'We weten dat dit onze zoon is en dat hij blind geboren is. 21 Maar hoe het komt dat hij nu kan zien, dat weten we niet. En wie zijn ogen geopend heeft, dat weten we evenmin. Dat kunt u beter aan hem vragen: hij is oud genoeg, hij kan zelf zijn woord wel doen.' 22 Zijn ouders spraken zo omdat ze bang waren voor de Joden. Want die hadden ondertussen besloten dat iedereen die Jezus als de Messias erkende, uit de synagoge gebannen zou worden. 23 Dat was de reden waarom zijn ouders zeiden: 'Hij is oud genoeg, vraag het maar aan hem.' 24 Toen riepen ze de man die blind was geweest voor een tweede verhoor bij zich: 'Wees nu eens eerlijk voor God! We weten dat die man een zondaar is.' 25 Maar hij antwoordde: 'Of hij een zondaar is, daar weet ik niets van. Wat ik wel weet, is dat ik eerst blind was en nu kan zien.' 26 'Wat heeft hij met je gedaan?' vroegen ze. 'Hoe heeft hij je ogen geopend?' 27 'Dat heb ik toch al verteld,' antwoordde hij, 'maar u hebt niet geluisterd. Waarom wilt u het nog eens horen? Wilt u soms ook leerlingen van hem worden?' 28 Toen werden ze grof en zeiden: 'Jij bent een leerling van hem, wij zijn leerlingen van Mozes. 29 Wij weten dat God heeft gesproken tot Mozes; maar waar hij vandaan komt, daar weten we niets van.' 30 Hierop gaf de man ten antwoord: 'Maar is dat nu juist niet merkwaardig, dat mensen als u niet weten waar hij vandaan komt? En hij heeft mij nog wel de ogen geopend. 31 Naar zondaars luistert God niet, dat weet toch iedereen. Maar naar iemand die ontzag voor Hem heeft en zijn wil doet, naar zo iemand luistert Hij. 32 Nog nooit heeft men gehoord dat een mens de ogen heeft geopend van iemand die als blinde geboren was. 33 Als die man niet van God kwam, had hij dat nooit gekund.' 34 Toen voeren ze tegen hem uit: 'Wat? Jij die vanaf je geboorte een en al zonde bent, jij wilt ons de les lezen?' En ze gooiden hem eruit. 35 Jezus hoorde dat ze hem eruit gegooid hadden, en toen hij hem teruggevonden had, zei hij: 'Geloof u in de mensenzoon?' 36 Hij antwoordde: 'Wie is dat, heer? Dan zal ik in hem geloven.' 37 Toen zei Jezus: 'U hebt hem ontmoet: het is degene die met u spreekt.' 38 'Heer, ik geloof', zei hij, en hij wierp zich voor hem neer. 39 En Jezus sprak: 'Tot een oordeel ben ik in deze wereld gekomen, opdat de niet-zienden zouden zien en de zienden blind worden.' 40 Enkele farizeeën die bij hem stonden, hoorden dit en zeiden tot hem: 'Zijn ook wij soms blind?' 41 Jezus antwoordde: 'Als ge blind waart, zoudt ge geen zonde hebben, maar nu ge zegt wij zien, blijft uw zonde.'

[10]

Johannes 20,19-31

19 Op de avond van die eerste dag van de week waren de leerlingen bij elkaar. Hoewel de deur op slot was uit vrees voor de Joden, kwam Jezus. Ineens stond hij in hun midden en zei: 'Vrede!' 20 Na deze groet toonde hij hun zijn handen en zijn zijde. Vreugde vulde de leerlingen toen ze de heer zagen. 21 'Vrede', zei Jezus nogmaals. 'Zoals de Vader mij gezonden heeft, zo zend ik jullie.' 22 Na deze woorden ademde hij over hen. 'Ontvang de heilige Geest', zei hij. 23 'Als jullie iemand zijn zonden vergeven, dan zijn ze ook vergeven; als jullie ze niet vergeven, dan blijven ze behouden.' 24 Tomas, een van de twaalf, ook Didymus genaamd, was er niet bij toen Jezus kwam. 25 De andere leerlingen vertelden hem: 'We hebben de heer gezien.' Maar hij zei: 'Ik wil zijn handen zien, met de gaten van de spijkers erin; ik wil ze met mijn vingers voelen. Ik wil met mijn hand de opening in zijn zijde voelen. Anders geloof ik niet.' 26 Acht dagen later waren de leerlingen weer bijeen, en nu was Tomas erbij. Hoewel de deur op slot was, kwam Jezus. Ineens stond hij in hun midden en zei: 'Vrede!' 27 Vervolgens richtte hij zich tot Tomas: 'Kijk maar, hier zijn mijn handen; kom nu maar met je vinger. En kom met je hand om de opening in mijn zijde te voelen. Wees niet langer ongelovig, maar gelovig.' 28 Hierop zei Tomas: 'Mijn heer! Mijn God!' 29 Jezus zei: 'Omdat je me gezien hebt geloof je? Gelukkig zij die zonder gezien te hebben toch tot geloof komen.'

[11]

Lucas 10,25-37

25 Daar kwam een wetgeleerde naar hem toe om hem op de proef te stellen. 'Rabbi,' zei hij, 'wat moet ik doen om deel te krijgen aan het eeuwig leven?' 26 Hij zei tegen hem: 'Wat staat er in de wet geschreven? Hoe leest u dat?' 27 Hij gaf ten antwoord: 'U zult de Heer uw God liefhebben met heel uw hart, met heel uw ziel, met heel uw kracht en met heel uw verstand, en uw naaste als uzelf.' 28 Hij zei tegen hem: 'Juist geantwoord! Doe dat en u zult leven.' 29 Maar hij wilde zich rechtvaardigen en vroeg aan Jezus: 'Ja maar, wie is mijn naaste?' 30 Jezus nam weer het woord en zei: 'Op reis van Jeruzalem naar Jericho viel iemand in handen van rovers. Ze schudden hem uit, mishandelden hem en lieten hem halfdood achter. 31 Toevallig kwam er een priester langs die weg; hij zag hem, maar liep in een boog om hem heen. 32 Ook

een Leviet die voorbijkwam en hem zag, liep in een boog om hem heen. 33 Toen kwam er een Samaritaan langs die op reis was; hij zag hem en was ten diepste met hem begaan. 34 Hij ging naar hem toe, goot olie en wijn op zijn wonden en verbond ze. Toen zette hij hem op zijn eigen rijdier en bracht hem naar een herberg, waar hij hem verder verzorgde. 35 De volgende ochtend haalde hij twee denariën te voorschijn en gaf ze aan de waard. 'Zorg voor hem,' zei hij, 'en als u nog meer kosten moet maken, zal ik ze u op mijn terugreis vergoeden.' 36 Wie van die drie is naar uw mening de naaste geweest van de man die in handen van de rovers was gevallen?' 37 Hij zei: 'Hij die hem barmhartigheid heeft bewezen.' Jezus zei tegen hem: 'Doe dan voortaan net als hij.'

[12]

Johannes 14,1-14

1 'Jullie moeten je niet zo laten verontrusten. Jullie geloven in God; geloof zo ook in mij! 2 In het huis van mijn Vader kunnen velen hun verblijf houden. Zou ik anders gezegd hebben dat ik wegga om voor jullie een plaats gereed te maken? 3 Ja, ik moet weggaan en voor jullie een plaats gereedmaken, maar ik kom terug, en dan neem ik jullie bij me op, zodat daar waar ik ben, ook jullie zullen zijn. 4 En waar ik heen ga - de weg daarheen is jullie bekend.' 5 'Maar heer,' zei Tomas, 'we weten niet eens waar u heen gaat; hoe zou de weg ons dan bekend kunnen zijn?' 6 Jezus antwoordde: 'Ik ben de weg, en de waarheid en het leven. Alleen door mij heeft men toegang tot de Vader. 7 Als jullie mij hebben leren kennen, zul je ook mijn Vader leren kennen. Sterker, nu al kennen jullie hem en heb je hem gezien.' 8 Hierop zei Filippus: 'Laat ons de Vader zien, heer, dan zijn we tevreden!' 9 En Jezus weer: 'Ik ben al zo lang bij jullie, Filippus, en je hebt me nog niet leren kennen? Wie mij gezien heeft, heeft de Vader gezien. Hoe kun je dan nog zeggen: 'Laat ons de Vader zien?' 10 Geloof je niet dat ik in de Vader ben en de Vader in mij? De woorden die ik tot jullie spreek, spreek ik niet uit mijzelf: het zijn daden van de Vader, die in mij blijft. 11 Geloof me toch: ik ben in de Vader en de Vader is in mij; of geloof het anders op grond van de daden. 12 Waarachtig, ik verzeker jullie: wie in mij gelooft, zal de daden die ik verricht, ook zelf verrichten; ja nog grotere zal hij verrichten, want zelf ga ik naar de Vader, 13 maar wat jullie zullen vragen in mijn naam, zal ik doen, zodat de Vader verheerlijkt wordt in de zoon. 14 Als jullie mij iets zullen vragen in mijn naam, dan zal ik het doen.'

[13]

Lucas 15,11-32

11 Hij zei: 'Iemand had twee zonen. 12 De jongste zei tegen zijn vader: 'Vader, geef mij mijn deel van de erfenis.' En hij verdeelde zijn vermogen onder hen. 13 Niet lang daarna vertrok de jongste zoon met al zijn bezit naar een ver land, waar hij het verkwistte in een losbandig leven. 14 Toen hij alles opgemaakt had, kwam er een zware hongersnood over dat land en ook hij begon gebrek te lijden. 15 Hij zwierf rond tot hij in dienst trad bij een van de inwoners van dat land; die stuurde hem het veld in om varkens te hoeden. 16 Graag had hij zijn honger gestild met het voer dat de varkens aten, maar niemand gaf hem wat. 17 Toen kwam hij tot zichzelf en zei: 'Zoveel dagloners van mijn vader hebben brood in overvloed, en ik verga hier van de honger! 18 Ik ga terug naar mijn vader. Ik zal hem zeggen: vader, ik heb gezondigd tegen de hemel en tegen u; 19 ik ben het niet meer waard om uw zoon te heten, behandel me als een van uw dagloners.' 20 En hij ging terug naar zijn vader. Toen hij nog ver van huis was, zag zijn vader hem al en werd ontroerd; snel liep hij op hem toe, viel hem om de hals en kustte hem. 21 'Vader,' zei de zoon tegen hem, 'ik heb gezondigd tegen de hemel en tegen u; ik ben het niet meer waard om uw zoon te heten.' 22 Maar de vader zei tegen zijn slaven: 'Haal vlug de mooiste kleren en trek ze hem aan, doe een ring aan zijn vinger en schoenen aan zijn voeten. 23 Haal het gemeste kalf en slacht het; laten we eten en feestvieren, 24 want mijn zoon hier was dood en is weer levend geworden, hij was verloren en is teruggevonden.' En het feest begon. 25 Maar zijn oudste zoon was nog op het land. Toen hij naar huis kwam, hoorde hij muziek en dans. 26 Hij riep een van de knechten en vroeg wat er te doen was. 27 Die antwoordde: 'Uw broer is thuisgekomen en uw vader heeft het gemeste kalf geslacht, omdat hij hem gezond en wel terug heeft.' 28 Toen werd hij kwaad en hij wilde niet binnenkomen. Daarop kwam zijn vader naar buiten en probeerde hem tot andere gedachten te brengen. 29 Maar hij gaf zijn vader ten antwoord: 'Ik dien u nu al zoveel jaren en nooit heb ik een gebod van u overtreden, maar mij hebt u nog nooit een bokje gegeven om met mijn vrienden feest te vieren. 30 Maar nu die zoon van u is thuisgekomen, die uw vermogen met hoeren heeft verbrast, hebt u voor hem het gemeste kalf geslacht.' 31 Maar hij zei: 'Jongen, jij bent altijd bij me en alles wat ik heb is van jou. 32 We moeten feestvieren en blij zijn, want die broer van je was dood en is weer levend geworden, hij was verloren en is teruggevonden.'

[14]

Lucas 16,19-31

19 Er was een rijk man, die gekleed ging in purper en het fijnste linnen, en elke dag uitbundig feestvierde. 20 Aan zijn poort lag een zekere Lazarus; hij was arm en zat onder de zweren. 21 Hij had graag zijn honger gestild met wat er van de tafel van de rijke op de grond viel, maar nee, de honden kwamen en likten aan zijn zweren. 22 Toen kwam de arme te sterven; de engelen droegen hem in de schoot van Abraham. Ook de rijke stierf, en werd begraven. 23 In het dodenrijk sloeg hij gekweld door pijn zijn ogen op en zag van verre Abraham met Lazarus in zijn schoot. 24 ‘Vader Abraham,’ riep hij, ‘heb medelijden met me; stuur Lazarus om de toppen van zijn vingers nat te maken met water, en er mijn tong mee te verkoelen, want ik lijd hevig in dit vuur.’ 25 Maar Abraham zei: ‘Kind, vergeet niet dat jij het heel je leven goed hebt gehad en Lazarus altijd slecht; nu wordt hij hier getroost, en jij lijdt pijn. 26 Bovendien, er gaapt tussen ons en jullie een diepe kloof; al zou iemand van hier naar jullie willen oversteken, hij zou het niet kunnen; evenmin kan iemand van daar naar ons komen.’ 27 Maar de rijke zei: ‘Dan, vader, vraag ik u hem naar mijn ouderlijk huis te sturen, 28 want ik heb nog vijf broers. Laat hij hen gaan waarschuwen, zodat zij niet eveneens terechtkomen in dit oord van pijn.’ 29 Maar Abraham zei: ‘Ze hebben Mozes en de Profeten; daar moeten ze naar luisteren.’ 30 Maar hij zei: ‘Nee, vader Abraham, als iemand van de doden naar hen toe komt, dan zullen zij zich bekeren.’ 31 Maar Abraham antwoordde: ‘Als ze niet naar Mozes en de Profeten luisteren, dan zullen ze zich ook niet laten overtuigen als iemand uit de doden opstaat.’

[15]

Handelingen 9,1-18

1 Saulus ging nog altijd fel te keer en bedreigde de leerlingen van de heer met de dood. Hij wendde zich tot de hogepriester 2 en vroeg hem brieven voor de synagogen in Damascus, zodat hij aanhangers van de weg die hij daar zou vinden, mannen zowel als vrouwen, gevangen kon nemen en naar Jeruzalem overbrengen. 3 Hij was op weg en naderde Damascus al, toen hem plotseling een hemels licht omstraalde. 4 Hij viel op de grond en hoorde een stem tegen hem zeggen: ‘Saul, Saul, waarom vervolgt je mij?’ 5 Hij zei: ‘Wie bent u dan, heer?’ Deze antwoordde: ‘Ik ben Jezus die jij vervolgt. 6 Kom, sta op en ga de stad binnen. Daar zal je gezegd worden wat je doen moet.’ 7 Zijn reisgenoten stonden sprakeloos; ze hoorden de stem wel, maar zagen niemand. 8 Saulus stond op van de grond, maar hoewel hij zijn ogen open had kon hij niets zien. Ze namen hem dus bij de hand en brachten hem zo Damascus binnen. 9 En het duurde drie dagen dat hij niet kon zien en niet at of dronk. 10 Nu was er in Damascus een leerling die Ananias heette. De heer zei in een visioen tegen hem: ‘Ananias!’ en hij antwoordde: ‘Hier ben ik, heer.’ 11 Daarop zei de heer tegen hem: ‘Sta op en ga naar de Rechte Straat en vraag in het huis van Judas naar iemand uit Tarsus die Saulus heet. Hij is nu juist in gebed 12 en heeft in een visioen gezien hoe iemand met de naam Ananias binnenkomt en hem de handen oplegt, zodat hij weer kan zien.’ 13 Hierop zei Ananias: ‘Heer, ik heb al van veel kanten gehoord hoeveel kwaad deze man uw heiligen in Jeruzalem heeft aangedaan. 14 Ook hier beschikt hij over een machtiging van de hogepriesters om ieder die uw naam aanroept gevangen te nemen.’ 15 Maar de heer zei tegen hem: ‘Ga, want deze man is het instrument dat ik gekozen heb om mijn naam hoog te houden onder de volken en hun koningen en onder de Israëlieten. 16 Ik zal hem namelijk laten zien hoeveel hij moet lijden omwille van mijn naam.’ 17 Ananias vertrok, ging het huis binnen en legde hem de handen op. ‘Saul, broeder,’ zei hij, ‘de heer heeft mij gestuurd – Jezus, die je onderweg hierheen is verschenen – opdat je weer kunt zien en vervuld wordt van heilige Geest.’ 18 Meteen vielen hem als het ware de schellen van de ogen. Hij kon weer zien, stond op en liet zich dopen. 19 Hij at iets om weer op krachten te komen. 19 Hij was enkele dagen bij de leerlingen in Damascus 20 en meteen al verkondigde hij in de synagogen dat Jezus de zoon van God is. 21 Alle toehoorders stonden versteld en zeiden: ‘Maar dit is toch de man die in Jeruzalem iedereen naar het leven stond die deze naam aanroept! Ook hier was hij met dat doel gekomen, om hen gevangen te nemen en naar de hogepriesters te brengen.’ 22 Saulus’ optreden werd steeds sterker; hij bracht de Joden die in Damascus woonden in verlegenheid door hun te bewijzen dat Jezus de Messias is.

[16]

Genesis 32,23-33

23 Maar tijdens die nacht stond hij op en stak met zijn twee vrouwen, zijn twee slavinnen en zijn elf kinderen de doorwaadbare plaats van de Jabbok over. 24 Toen Jakob hen met zijn bezittingen over de rivier gebracht had, 25 bleef hij alleen achter. En een man worstelde met hem tot het aanbreken van de dageraad. 26 Toen de man merkte dat hij Jakob niet aankon, stootte hij hem bij de worsteling boven tegen de heup, zodat die ontwricht werd. 27 Daarop zei de man: ‘Laat mij gaan, want de dageraad is aangebroken.’ Maar hij antwoordde: ‘Ik laat u niet gaan wanneer u mij niet zegent.’ 28 Hij vroeg: ‘Hoe is uw naam?’ Hij antwoordde: ‘Jakob.’ 29 Toen zei hij: ‘Voortaan zult u geen Jakob meer heten, maar Israël, want u hebt met God gestreden en met mensen en u hebt hen overwonnen.’ 30 Jakob vroeg: ‘Maak mij uw naam bekend.’ Maar hij zei: ‘Waarom vraagt u naar mijn naam?’ Toen gaf hij hem op die plaats

zijn zegen. 31 Jakob noemde die plaats Peniël; 'Want', zo zei hij, 'ik heb God gezien van aangezicht tot aangezicht, en ik ben toch in leven gebleven.' 32 De zon ging op, zodra hij Peniël voorbij was. En Jakob bleef mank aan zijn heup. 33 Vandaar dat de Israëlieten tot op de dag van vandaag de spier die boven aan de heup ligt niet eten, omdat God Jakob boven tegen de heup, tegen de spier van het heupgewricht had gestoten.

[17]

2 Samuel 11

1 Omstreeks de jaarwisseling, wanneer de koningen ten strijde trekken, liet David Joab met zijn eigen lijfwacht en alle Israëlieten uitrukken; zij vernietigden de Ammonieten en belegerden Rabba. David zelf bleef in Jeruzalem. 2 Op een avond stond David van zijn rustbed op en liep wat op en neer op het dakterras van het paleis. Vanaf het terras zag hij een vrouw die aan het baden was; zij was heel mooi. 3 David liet naar de vrouw informeren en er werd hem gezegd: 'Het is Batseba, de dochter van Eliam, de vrouw van Uria de Hethiet.' 4 David stuurde boden om de vrouw te halen; zij kwam bij hem en hij sliep met haar toen zij zich van haar onreinheid had gezuiverd. Daarna ging zij weer naar huis. 5 Maar de vrouw was zwanger geworden en zij liet David weten: 'Ik ben zwanger.' 6 Daarop stuurde David een boodschap naar Joab: 'Stuur Uria de Hethiet naar mij toe.' Joab stuurde Uria naar David. 7 Uria kwam bij hem en David informeerde hoe het met Joab ging, en met het leger en met de oorlog. 8 Daarna zei hij tegen Uria: 'Ga naar huis en neem een bad.' Toen Uria het paleis verliet, werden koninklijke geschenken achter hem aan gedragen. 9 Maar Uria overnachtte in het portaal van het paleis, bij de dienaren van zijn heer, en hij ging niet naar huis. 10 Toen aan David gemeld werd dat Uria niet naar huis was gegaan, zei hij tegen Uria: 'U hebt toch een hele reis achter de rug. Waarom bent u dan niet naar huis gegaan?' 11 Uria antwoordde: 'De ark, Israël en Juda zijn ondergebracht in hutten, en mijn heer Joab en de dienaren van mijn heer liggen in de open lucht. Kan ik dan naar mijn huis gaan om daar te eten en te drinken en bij mijn vrouw te slapen? Zowaar u leeft, dat doe ik niet.' 12 David zei tegen Uria: 'Blijf vandaag ook nog hier; morgen laat ik u vertrekken.' Zo bleef Uria in Jeruzalem, die dag en de dag erna. 13 David nodigde hem uit om aan zijn tafel te eten en te drinken en hij voerde hem dronken. Toch ging Uria 's avonds weer slapen op zijn brits bij de dienaren van zijn heer en hij ging niet naar huis. 14 De volgende ochtend schreef David een brief aan Joab, die hij door Uria liet overbrengen. 15 In die brief schreef hij het volgende: 'Zet Uria vooraan in de strijd, waar het hevigst gevochten wordt en trek u dan achter hem terug, zodat hij wordt getroffen en sneuvelt.' 16 Joab zette Uria bij de belegering van de stad op een bepaalde plaats waarvan hij wist dat er sterke troepen stonden. 17 De bewoners van de stad deden een uitval tegen Joab; een deel van het leger van de dienaren van David sneuvelde; ook Uria de Hethiet vond de dood. 18 Joab stuurde een bode naar David om verslag uit te brengen over de strijd. 19 Hij beval de bode: 'Als u de koning verslag hebt uitgebracht over de strijd, 20 zal hij wel kwaad worden en tegen u zeggen: 'Waarom moesten jullie zo dicht bij de stad gaan vechten? Je weet toch wat ze zo van de muur naar beneden gooien? 21 Is Abimelek, de zoon van Jerubbaäl, niet getroffen door een molensteen die een vrouw van de muur af op hem neersmeet, waardoor hij de dood vond in Tebes? Waarom kwamen jullie dan zo dicht bij de muur?' Je moet dan zeggen: 'Ook uw dienaar Uria de Hethiet is gesneuveld.' 22 De bode vertrok en bij David gekomen meldde hij hem alles wat Joab hem had opgedragen. 23 Hij zei tegen David: 'Die mannen waren zo sterk dat ze een uitval tegen ons konden doen. Wij hebben ze toen teruggedreven tot voor de poort, 24 maar daar begonnen de boogschutters vanaf de muur op uw dienaren te schieten. Daarbij zijn enkele mannen van de koning gesneuveld; ook uw dienaar, Uria de Hethiet, is omgekomen.' 25 David zei tegen de bode: 'Zeg tegen Joab: 'Trek u dit voorval maar niet al te erg aan; het zwaard verslindt nu deze, dan weer die. Zet de strijd tegen de stad krachtig voort en maak haar met de grond gelijk.' Zo moet u hem moed inspreken.' 26 Toen de vrouw van Uria vernam dat haar man dood was, hield zij de rouwklacht over haar echtgenoot. 27 Nadat de rouw voorbij was, liet David haar halen en nam hij haar op in zijn huis. Zij werd zijn vrouw en schonk hem een zoon. Maar wat David gedaan had, was slecht in de ogen van de Heer.

[18]

Matteus 18,21-35

21 Toen kwam Petrus bij hem en zei: 'Heer, hoe vaak moet ik mijn broeder vergeven als hij mij iets misdoet? Tot zeven keer toe?' 22 Jezus zei hem: 'Niet tot zeven keer toe, zeg ik je, maar tot zeventig maal zeven keer toe. 23 In dit opzicht gaat het met het koninkrijk der hemelen als met een koning die met zijn dienaren afrekening wilde houden. 24 Toen hij begonnen was met afrekenen, werd er iemand bij hem gebracht die een schuld had van tienduizend talenten. 25 Omdat hij niet kon betalen, gaf de heer het bevel om hem met vrouw en kinderen en alles wat hij had te verkopen, zodat hij zou kunnen betalen. 26 Daarop viel de dienaar voor hem neer en vroeg: 'Heb geduld met mij, en ik zal u alles betalen.' 27 De heer kreeg met die dienaar te doen en liet hem vrij, en hij schold hem het geleende geld kwijt. 28 Toen die dienaar

buiten kwam, trof hij een van zijn mededienaren, die hem honderd denariën schuldig was; hij greep hem bij de keel en zei: 'Betaal wat je me schuldig bent.' 29 Daarop viel zijn mededienaar voor hem neer en smeekte hem: 'Heb geduld met mij, en ik zal je betalen.' 30 Dat wilde hij niet, integendeel, hij liet hem zelfs gevangenzetten tot hij het verschuldigde bedrag betaald zou hebben. 31 Toen zijn mededienaren zagen wat er gebeurd was, waren zij buitengewoon ontstemd en gingen alles wat er gebeurd was aan hun heer vertellen. 32 Toen riep zijn heer hem bij zich en zei: 'Jij slechte dienaar, ik heb je heel die schuld kwijtgescholden, toen je mij daarom smeekte. 33 Had juist jij geen medelijden moeten hebben met je mededienaar, zoals ik medelijden heb gehad met jou?' 34 En zijn heer werd zo kwaad, dat hij hem overleverde aan de beulen, totdat hij heel zijn schuld zou hebben terugbetaald. 35 Zo zal ook mijn hemelse Vader met jullie doen, als niet ieder van jullie zijn broeder van ganser harte vergeeft.'

[19]

Matteus 21,28-32

28 Maar wat denkt u hiervan? Iemand had twee zonen. En hij ging naar de eerste en zei: 'Jongen, ga vandaag in de wijngaard werken.' 29 Hij antwoordde: 'Nee, ik wil niet.' Later bedacht hij zich en ging toch. 30 Toen ging hij naar de tweede en zei hetzelfde. Die antwoordde: 'Goed, heer.' Maar hij ging niet. 31 Wie van de twee heeft de wil van de vader gedaan?' Ze zeiden: 'De eerste.' Jezus zei hun: 'Ik verzeker u, tollenaars en hoeren gaan u voor naar het koninkrijk van God. 32 Toen Johannes naar u toe kwam op de weg van de gerechtigheid, hebt u hem geen geloof geschonken. De tollenaars en de hoeren hebben hem wel geloof geschonken. Maar u hebt zich ook later, toen u dat zag, niet bedacht en hem geen geloof geschonken.'

[20]

Matteus 22,1-14

1 Opnieuw sprak Jezus tot hen in gelijkenissen: 2 'Met het koninkrijk der hemelen gaat het als met een koning die een bruiloftsfeest gaf voor zijn zoon. 3 Hij stuurde zijn slaven om de gasten te roepen die voor de bruiloft genodigd waren, maar ze wilden niet komen. 4 Hij stuurde weer andere slaven met de opdracht: 'Zeg tegen de genodigden: Kijk, ik heb mijn maaltijd bereid, mijn ossen en het mestvee zijn geslacht, en alles staat gereed. Kom naar de bruiloft.' 5 Maar ze trokken zich er niets van aan en gingen hun eigen weg, de een naar zijn akker, de ander naar zijn handel. 6 De overigen grepen zijn slaven vast, mishandelden en vermoordden hen. 7 De koning werd woedend. Hij stuurde zijn soldaten, liet die moordenaars ombrengen en hun stad in brand steken. 8 Toen zei hij tegen zijn slaven: 'Het bruiloftsmaal is klaar, maar de genodigden waren het niet waard. 9 Ga nu dus naar de kruispunten van de wegen, en nodig iedereen die je maar tegenkomt uit voor de bruiloft.' 10 Die slaven gingen naar de wegen en brachten iedereen mee die ze tegenkwamen, slechten en goeden; en de bruiloftszaal liep vol met gasten. 11 Maar toen de koning binnenkwam en de gasten zag, merkte hij iemand op die geen bruiloftskleding aan had. 12 Hij zei tegen hem: 'Vriend, hoe ben je hier binnengekomen zonder bruiloftskleding?' Hij wist niets te zeggen. 13 Toen zei de koning tegen de dienaren: 'Bind hem aan handen en voeten en werp hem in de uiterste duisternis.' Het zal daar een gejammer zijn en een tandengeknars. 14 Immers, velen zijn geroepen, maar weinigen zijn uitgekozen.'

[21]

Matteus 23,1-12

1 Toen zei Jezus tegen de menigte en zijn leerlingen: 2 'Op de stoel van Mozes hebben de schriftgeleerden en de farizeeën plaatsgenomen. 3 Doe en onderhoud daarom alles wat ze u zeggen, maar handel niet naar hun daden. Zelf doen ze niet wat ze zeggen. 4 Ze bundelen zware en ondraaglijke lasten en leggen die de mensen op de schouders, maar willen er zelf geen vinger naar uitsteken. 5 Alles wat ze doen, doen ze om door de mensen gezien te worden. Want ze maken hun gebedsriemen breed en hun kwasten groot, 6 ze zijn uit op de ereplaats bij de maaltijden en de voornaamste zetels in de synagogen, 7 en willen op de markt graag gegroet en door de mensen rabbi genoemd worden. 8 Maar laat u zich geen rabbi noemen, want één is uw meester en u bent allemaal broeders. 9 Noem ook niemand van u op aarde vader, want één is uw Vader, die in de hemel. 10 Laat u ook geen leraar noemen, want één is uw leraar, de Messias. 11 De grootste van u zal uw dienaar zijn. 12 Wie zich verheft, zal vernederd worden, en wie zich vernedert, zal verheven worden.'

[22]

Psalm 95

1 Komt, maakt thans muziek voor de Heer, de bazuin voor de rots onzer vrijheid, 2 treden wij voor zijn aanschijn met lofzang, jubelend bij de harpen voor Hem 3 want een godheid groot is de Heer, koning groot, alle goden te boven 4 in zijn hand zijn de diepten der aarde en de steilten der bergen beheerst Hij. 5

Aan Hem hoort de zee, want Hij schiep haar, en het land dat zijn handen formeerden. 6 Nadert, buigen wij deemoedig neer, knielen wij voor de Heer die ons maakte. 7 Onze God is Hij, wij zijn het volk dat Hij weidt, de schapen in zijn hoede. 7 Het is heden, hoort naar zijn stem: 8 'Verhardt niet uw hart als bij Meriba, als bij Massa, toen in de woestijn 9 toen uw vaders Mij hebben verzocht, Mij tarten, en nog zagen mijn daden. 10 Veertig jaren heeft dat geslacht mijn wrevel gaande gemaakt en Ik dacht: zij blijven een volk dat zwerfziek is in zijn hart: zij willen mijn wegen niet kennen. 11 Toen zwoer Ik mijzelf in mijn toorn: de rustplaats die Ik voor hen had - als zij daar nog ooit zullen komen.'

[23]

Genesis 1,1-2,4

1 □ 1 In het begin schiep God de hemel en de aarde. 2 De aarde was woest en leeg; duisternis lag over de diepte, en de geest van God zweefde over de wateren. 3 Toen zei God: 'Er moet licht zijn!' En er was licht. 4 En God zag dat het licht goed was. God scheidde het licht van de duisternis; 5 het licht noemde God dag, en de duisternis noemde Hij nacht. Het werd avond en het werd ochtend; dat was de eerste dag. 6 En God zei: 'Er moet een uitspannel zijn tussen de wateren, een afscheiding tussen het ene water en het andere.' 7 En God maakte het uitspannel; Hij scheidde het water onder het uitspannel van het water erboven. Zo gebeurde het. 8 Het uitspannel noemde God hemel. Het werd avond en het werd ochtend; dat was de tweede dag. 9 En God zei: 'Het water onder de hemel moet naar één plaats samenvloeien, zodat het droge zichtbaar wordt.' Zo gebeurde het. 10 Het droge noemde God land, en het samengevloede water noemde Hij zee. En God zag dat het goed was. 11 En God zei: 'Het land moet zich tooien met jong groen gras, zaadvormend gewas en vruchtbomen die ieder naar zijn soort hun vruchten dragen, met zaad erin.' Zo gebeurde het. 12 En uit het land schoot jong groen op, gras, zaadvormend gewas, in allerlei soorten, en bomen die ieder naar zijn soort hun vruchten droegen, met zaad erin. En God zag dat het goed was. 13 Het werd avond en het werd ochtend; dat was de derde dag. 14 En God zei: 'Er moeten lichten zijn aan het hemelgewelf, die de dag van de nacht zullen scheiden; zij moeten als tekens dienen, voor zowel de feesten als voor de dagen en de jaren, 15 en als lampen aan het hemelgewelf om de aarde te verlichten.' Zo gebeurde het. 16 God maakte de twee grote lampen, de grootste om over de dag te heersen, de kleinste om te heersen over de nacht, en Hij maakte ook de sterren. 17 God gaf ze een plaats aan het hemelgewelf om de aarde te verlichten, 18 om te heersen over de dag en over de nacht, en om het licht van de duisternis te scheiden. En God zag dat het goed was. 19 Het werd avond en het werd ochtend; dat was de vierde dag. 20 En God zei: 'Het water moet wemelen van dieren en boven het land moeten de vogels vliegen langs het hemelgewelf.' 21 Toen schiep God de grote zeemonsters en al de kriovelende dieren, waar het water van wemelt, soort na soort, en al de gevleugelde dieren, soort na soort. En God zag dat het goed was. 22 God zegende ze en Hij sprak: 'Wees vruchtbaar en word talrijk; bevolk het water van de zee, en laat de vogels talrijk worden op het land.' 23 Het werd avond en het werd ochtend; dat was de vijfde dag. 24 En God zei: 'Het land moet levende wezens voortbrengen van allerlei soort: tamme dieren, kruipende dieren en wilde beesten van allerlei soort.' Zo gebeurde het. 25 God maakte de wilde beesten op het land, soort na soort, de tamme dieren, soort na soort, en alles wat over de grond kruipt, soort na soort. En God zag dat het goed was. 26 En God zei: 'Nu gaan Wij de mens maken, als beeld van Ons, op Ons gelijkend; hij zal heersen over de vissen van de zee, over de vogels van de lucht, over de tamme dieren, over alle wilde beesten en over al het gedierte dat over de grond kruipt.' 27 En God schiep de mens als zijn beeld; als het beeld van God schiep Hij hem; mannelijk en vrouwelijk schiep Hij hen. 28 God zegende hen, en God sprak tot hen: 'Wees vruchtbaar en word talrijk; bevolk de aarde en onderwerp haar; heers over de vissen van de zee, over de vogels van de lucht, en over al het gedierte dat over de grond kruipt.' 29 En God zei: 'Hierbij geef Ik alle zaadvormende gewassen op de hele aardbodem aan jullie, en alle bomen met zaad dragende vruchten; zij zullen jullie tot voedsel dienen. 30 Maar aan alle wilde beesten, aan alle vogels van de lucht en aan alles wat over de grond kruipt, aan alles wat dierlijk leven heeft, geef Ik al het groene gewas als voedsel.' Zo gebeurde het. 31 God bekeek alles wat Hij gemaakt had, en Hij zag dat het heel goed was. Het werd avond en het werd ochtend; dat was de zesde dag.

2 □ 1 Zo werden de hemel en de aarde voltooid, en alles waarmee ze toegerust zijn. 2 Op de zevende dag bracht God het werk dat Hij verricht had tot voltooiing. Hij rustte op de zevende dag van al zijn werk dat Hij verricht had. 3 God zegende de zevende dag en maakte hem heilig, want op die dag rustte God van al het werk dat Hij scheppend tot stand had gebracht. 4 Dit is de geschiedenis van het ontstaan van de hemel en de aarde, zoals ze geschapen zijn.

[24]

Jesaja 55,1-13

1 Kom, wie dorst heeft, hier is water; en allen die geen geld hebt, kom, koop koren en eet zonder geld, en drink wijn en melk zonder betaling. 2 Waarom besteedt u geld aan wat geen brood is, en loon aan iets dat

niet verzadigt? Luister aandachtig naar Mij, en u zult eten wat goed is, en uw honger stillen met uitgelezen spijs. 3 Buig uw oor en kom naar Mij, luister en u zult leven; een eeuwig verbond zal Ik met u sluiten, de gunstbewijzen die Ik aan David heb gezworen. 4 Zie, hem had Ik tot getuige voor de volken aangesteld, tot vorst en gebiedster over de volksstammen. 5 Zie, een volk dat u niet kent roept u op, en een volk dat u niet kent, snelt op u af, omwille van de Heer uw God, en wegens de Heilige van Israël, omdat Hij u luister heeft verleend. 6 Zoek de Heer, nu Hij te vinden is, roep Hem aan: Hij is dichtbij. 7 De goddeloze moet zijn weg verlaten, de boosdoener zijn gedachten, en terugkeren naar de Heer, die zich over hem ontfermen zal; naar onze God, want Hij vergeeft rijkelijk. 8 Want uw gedachten zijn niet mijn gedachten, en mijn wegen zijn niet uw wegen – godsspraak van de Heer. 9 Want zoals de hemel hoger is dan de aarde, zo gaan ook mijn wegen uw wegen te boven, en mijn gedachten uw gedachten. 10 Want zoals de regen en de sneeuw uit de hemel neerdalen en pas daarheen terugkeren wanneer zij de aarde hebben gedrenkt, haar hebben bevrucht en met planten bedekt, wanneer zij zaad hebben gegeven aan de zaaier, en brood aan de eter, 11 zo zal het ook gaan met mijn woord. Het komt voort uit mijn mond; het keert niet vruchteloos naar Mij terug, maar pas wanneer het heeft gedaan wat Mij behaagt, en alles heeft volvoerd, waartoe Ik het heb gezonden. 12 Want in vreugde zult u vertrekken en in vrede wordt u thuisgebracht. Bergen en heuvels zullen vóór u in gejubel uitbarsten, en alle bomen van het veld zullen in de handen klappen. 13 Waar doorns stonden, zullen cypressen groeien; waar distels stonden, groeit een mirtenboom; het zal voor de Heer een eer zijn, een zegeteken voor eeuwig, dat nooit vernield zal worden.

[25]

Johannes 1,35-42

35 De volgende dag was Johannes daar weer; twee van zijn leerlingen waren bij hem. 36 Hij richtte zijn blik op Jezus, die daar langskwam, en zei: 'Daar is het lam van God.' 37 De twee leerlingen gaven gehoor aan zijn woord en volgden Jezus. 38 Jezus keerde zich om, zag dat ze hem volgden en sprak hen aan: 'Zoeken jullie iets?' Ze zeiden: 'Rabbi (dat betekent: meester), waar houdt u uw verblijf?' 39 Hij antwoordde: 'Kom mee en je zult het zien.' Ze gingen mee, en zagen waar hij zijn verblijf hield. En ze verbleven die dag bij hem. Het was ongeveer het tiende uur. 40 Andreas, de broer van Simon Petrus, was een van die twee die naar Johannes hadden geluisterd en Jezus waren gevolgd. 41 De eerste die hij ging opzoeken was zijn broer Simon. 'We hebben de Messias gevonden!' zei hij. (Messias betekent: gezalfde.) 42 Daarop bracht hij hem bij Jezus. Jezus richtte zijn blik op hem en zei: 'Jij bent Simon, de zoon van Johannes; voortaan zul je Kefas heten.' (Dat betekent: rots).

[26]

Marcus 1,21-28

21 Ze trokken naar Kafarnaüm. De eerste de beste sabbat ging hij naar de synagoge en gaf er onderricht. 22 Ze waren geestdriftig over zijn leer, want hij onderrichtte hen als iemand met gezag, en niet als de schriftgeleerden. 23 En meteen begon er in hun synagoge iemand die in de greep was van een onreine geest, luid te kribben: 24 'Wat wilt u van ons, Jezus van Nazaret? Bent u gekomen om ons te vernietigen? Ik weet wel wie u bent: de Heilige van God!' 25 Jezus strafte hem af: 'Houd uw mond en ga uit hem weg.' 26 En de onreine geest schudde hem door elkaar en onder enorm geschreeuw ging hij uit hem weg. 27 Ontzetting greep allen aan, zodat ze zich samen afvroegen: 'Wat is dat toch? Een nieuwe leer, met gezag! Zelfs de onreine geesten geeft hij bevelen, en ze luisteren naar hem.' 28 Als een lopend vuurtje ging zijn faam rond in heel Galilea.

[27]

Marcus 1,29-39

29 Vanuit de synagoge gingen ze regelrecht naar het huis van Simon en Andreas, samen met Jakobus en Johannes. 30 De schoonmoeder van Simon lag met koorts op bed, en meteen spraken ze met hem over haar. 31 Hij ging naar haar toe, pakte haar bij de hand en liet haar opstaan. De koorts verliet haar, en ze bediende hen. 32 's Avonds, toen de zon was ondergegaan, brachten ze allen bij hem die ziek waren en die van demonen te lijden hadden. 33 Heel de stad was samengestroomd voor de deur. 34 Hij genas vele zieken van allerlei kwalen, en hij dreef veel demonen uit; hij stond de demonen niet toe te spreken, omdat ze wisten wie hij was. 35 En in alle vroegte, het was nog nacht, stond hij op, ging naar buiten naar een eenzame plaats en bleef daar bidden. 36 Simon en zijn metgezellen gingen hem achterna, 37 en ze vonden hem en zeiden tegen hem: 'Iedereen zoekt u.' 38 Hij zei hun: 'Laten we ergens anders heen gaan, naar de dorpen in de buurt, zodat ik ook daar kan verkondigen. Want met dat doel ben ik weggegaan.' 39 En hij ging in heel Galilea in hun synagogen verkondigen en dreef de demonen uit.

[28]

Genesis 6,1-9,17

Het verhaal van Noach is te lang om hier over te nemen. Je kunt het vinden in Genesis, bijvoorbeeld op <http://www.willibrordbijbel.nl>

[29]

Genesis 4,1-16

1 De mens had gemeenschap met zijn vrouw Eva; zij werd zwanger en bracht Kaïn ter wereld, en zij sprak: 'Door de gunst van de HEER heb ik een mannelijk kind voortgebracht.' 2 Vervolgens baarde zij Abel, zijn broer. Abel werd schaapherder en Kaïn landbouwer. 3 Na verloop van tijd bracht Kaïn een offer aan de HEER van de vruchten van de grond. 4 Ook Abel bracht een offer, de eerstgeborenen van zijn beste schapen. De HEER zag genadig neer op Abel en zijn offer, 5 maar op Kaïn en zijn offer sloeg Hij geen acht. Een wilde woede greep Kaïn aan, en zijn gezicht werd grimmig. 6 Nu zei de HEER tot Kaïn: 'Waarom bent u woedend, en waarom staat uw gezicht zo grimmig?' 7 Als u het goede doet, is er opgewektheid; maar doet u het goede niet, dan loert de zonde als belager aan uw deur, begerig u te grijpen. Zult u hem meester kunnen blijven?' 8 Daarop zei Kaïn tot zijn broer Abel: 'Laten we gaan wandelen.' En toen zij buiten waren, viel Kaïn zijn broer aan en vermoordde hem. 9 Nu zei de HEER tot Kaïn: 'Waar is uw broer Abel?' Hij antwoordde: 'Ik weet het niet. Moet ik dan op mijn broer passen?' 10 Toen zei Hij: 'Wat hebt u gedaan? Hoor, het bloed van uw broer roept uit de grond tot mij!' 11 Daarom zult u vervloekt zijn, verbannen van de grond die zijn mond heeft geopend om uit uw hand het bloed van uw broer te ontvangen! 12 De grond die u bewerkt zal niets meer opbrengen; een zwerver en een vagebond zult u zijn op de aarde!' 13 Kaïn zei tot de HEER: 'Die straf is te zwaar om te dragen. 14 Gij verdrijft mij van de bebouwde grond, en ik zal ver van U moeten blijven. Ik zal een zwerver en een vagebond zijn op de aarde, en ieder die mij ontmoet kan mij doden.' 15 Maar de HEER antwoordde: 'Nee! Wie het ook is die Kaïn doodt, hij zal het zeventvoudig boeten!' 15 En de HEER gaf Kaïn een merkteken, om te voorkomen dat ieder die hem ontmoette hem zou doden. 16 Daarna trok Kaïn weg uit de nabijheid van de HEER en vestigde zich in het land Nod, ten oosten van Eden.

[30]

1 Koningen 3,16-28

16 In die tijd kwamen twee vrouwen naar de koning en dienden zich bij hem aan. 17 De ene vrouw zei: 'Met uw toestemming, mijn heer, deze vrouw en ik wonen in hetzelfde huis. In dat huis kreeg ik in haar bijzijn een kind. 18 Drie dagen na mijn bevalling kreeg ook deze vrouw een kind. Wij waren samen, buiten ons tweeën was er niemand anders in huis. 19 Toen is 's nachts het kind van deze vrouw doodgegaan, omdat ze erop was gaan liggen. 20 Maar midden in de nacht, terwijl uw dienaar slaap, stond zij op, haalde mijn kind bij mij weg en legde het in haar bed, en haar dode kind legde zij in mijn schoot. 21 Toen ik 's ochtends opstond om mijn kind te voeden bleek het dood te zijn, maar toen ik het wat beter bekeek, zag ik dat het niet het kind was dat ik had gebaard.' 22 De andere vrouw zei: 'Niet waar! Het levende kind is van mij en het dode kind is van jou.' Maar de eerste hield vol: 'Nee, het dode kind is van jou en het levende kind is van mij.' Zo bleven ze maar kijven in het bijzijn van de koning. 23 Toen zei de koning: 'De ene zegt: 'Het levende kind is van mij en het dode kind is van jou', en de andere zegt: 'Nee, het dode kind is van jou en het levende kind is van mij.' 24 En de koning vervolgde: 'Breng me een zwaard.' Toen men de koning een zwaard gebracht had 25 zei hij: 'Hak het levende kind in tweeën: geef de ene helft aan de ene vrouw en de andere helft aan de andere vrouw.' 26 Maar de vrouw van wie het kind nog leefde, en van wie het hart ineenkromp om haar kind zei: 'Met uw toestemming, mijn heer, geef het levende kindje maar aan haar en maak het niet dood.' Maar de andere zei: 'Als ik het niet krijg, dan jij evenmin; hak het door.' 27 Toen nam de koning het woord en zei: 'Geef het levende kind aan de eerste vrouw en maak het niet dood: zij is de moeder.' 28 Alle Israëlieten hoorden van het vonnis dat de koning geveld had en kregen ontzag voor de koning, want ze merkten dat hij goddelijke wijsheid bezat als hij recht sprak.

[31]

Jesaja 5,1-7

1 Ik wil zingen voor mijn dierbare vriend, het lied van mijn dierbare vriend en zijn wijngaard. Mijn vriend had een wijngaard op een vruchtbare helling. 2 Hij spitte hem om, verwijderde de stenen en beplante hem met edelwingerd. Hij bouwde er een wachttoren en kapte ook een wijnpers uit. Nu verwachtte hij dat hij druiven zou dragen, maar hij bracht slechts wilde bessen voort. 3 Welnu, bewoners van Jeruzalem, mensen van Juda, doe uitspraak tussen Mij en mijn wijngaard. 4 Wat kon Ik nog voor mijn wijngaard doen dat Ik niet heb gedaan? Waarom bracht hij slechts wilde bessen voort, terwijl Ik verwachtte dat hij druiven zou dragen? 5 Welnu, Ik zal u vertellen wat Ik met mijn wijngaard ga doen. Zijn omheining haal Ik weg, zodat hij kaal wordt gevreten; zijn muren verniel Ik, zodat hij wordt vertrapt. 6 Een wildernis maak Ik ervan, hij wordt niet gesnoeid en niet gewied, distels en doorns groeien er hoog,

en de wolken verbied Ik om hem met regen te besproeien. 7 De wijngaard van de Heer van de machten is het huis van Israël, zijn bevoorrechte planten zijn de mensen van Juda. Hij hoopte op recht, maar Hij zag onrecht, Hij zag geen betrachting, maar verkrachting van recht.

[32]

Job 1-42

Het verhaal van Job is te lang om hier over te nemen. Het beslaat het hele bijbelboek Job. Je kunt het vinden op <http://www.willibrordbijbel.nl>

[33]

Exodus 20,1-17

1 Toen sprak God al de woorden die hier volgen. 2 'Ik ben de Heer uw God die u heeft weggeleid uit Egypte, het slavenhuis. 3 U zult geen andere goden hebben ten koste van Mij. 4 U zult geen beelden maken, geen afbeelding van enig wezen boven in de hemel, beneden op de aarde of in de wateren onder de aarde. 5 Buig u niet voor hen neer en bewijs hun geen goddelijke eer, want Ik, de Heer uw God, Ik ben voor hen die Mij haten een jaloerse God die de schuld van de vaders wreekt op hun kinderen, tot de derde en vierde generatie. 6 Maar voor hen die Mij liefhebben en mijn geboden onderhouden ben Ik een God die goedheid bewijst tot aan de duizendste generatie. 7 U zult de naam van de Heer uw God niet lichtvaardig gebruiken, want de Heer laat degenen die zijn naam lichtvaardig gebruiken niet ongestraft. 8 Denk aan de sabbat; die moet voor u heilig zijn. 9 Zes dagen kunt u werken en alle arbeid verrichten. 10 Maar de zevende dag is de sabbat voor de Heer uw God. Dan zult u geen enkele arbeid verrichten: uzelf niet, uw zoon niet, uw dochter niet, uw slaaf niet, uw slavin niet, uw dieren niet, evenmin als de vreemdeling die bij u woont. 11 Want in zes dagen heeft de Heer de hemel, de aarde en de zee en al wat ze bevatten gemaakt. Maar de zevende dag heeft Hij gerust en zo de sabbat gezegend en tot een heilige dag gemaakt. 12 Eer uw vader en uw moeder. Dan zult u lang leven op de grond die de Heer uw God u schenkt. 13 U zult niet doden. 14 U zult geen echtbreuk plegen. 15 U zult niet stelen. 16 U zult niet vals getuigen tegen uw naaste. 17 U zult uw zinnen niet zetten op het huis van uw naaste; u zult uw zinnen niet zetten op de vrouw van uw naaste, niet op zijn slaaf, zijn slavin, zijn rund of zijn ezel, op niets wat hem toebehoort.'

[34]

2 Samuel 12,1-25

1 De HEER zond Natan naar David. De profeet trad bij de koning binnen en sprak tot hem: 'Twee mannen, een rijke en een arme, woonden in dezelfde stad. 2 De rijke bezat heel veel schapen en runderen, 3 de arme maar één enkel lammetje, dat hij gekocht had. Hij had het in leven kunnen houden en het was bij hem opgegroeid, tussen zijn kinderen; het dier at van zijn bord, het dronk uit zijn beker en het sliep op zijn schoot; het was net zijn dochter. 4 Eens kreeg de rijke man bezoek. Hij kon het niet over zich verkrijgen, een schaap of rund uit zijn eigen kudde te nemen en dat klaar te maken voor de reiziger die bij hem was gekomen. Hij pakte het lam van de arme en maakte dat klaar voor zijn gast.' 5 David was diep verontwaardigd over die man en hij zei tot Natan: 'Zowaar de HEER leeft: de man die dat gedaan heeft verdient de dood. 6 En het lam moet hij vierdubbel vergoeden, omdat hij er niet voor is teruggeschrokken zo iets ergs te doen.' 7 Toen sprak Natan tot David: 'Die man, dat bent u! Zo spreekt de HEER, de God van Israël, Ik heb u gezalfd tot koning over Israël, Ik heb u bevrijd uit de macht van Saul, 8 Ik heb u het huis van uw heer geschonken en u de beschikking gegeven over de vrouwen van uw heer; Ik heb u het huis van Israël en Juda gegeven, en als dat te weinig was geweest, had Ik er nog evenveel aan toe willen voegen. 9 Waarom hebt gij dan het gebod van de HEER geminacht en gedaan wat Hem mishaagt? Uria de Hethiet hebt gij met het zwaard geslagen, zijn vrouw hebt gij u tot vrouw genomen en hemzelf hebt ge vermoord door het zwaard van de Ammonieten. 10 Welnu, het zwaard zal nooit meer wijken van uw huis, omdat ge Mij hebt geminacht en de vrouw van Uria de Hethiet tot vrouw hebt genomen. 11 Zo spreekt de HEER: Voorwaar, uit uw eigen huis ga Ik rampspoed over u brengen; Ik zal uw vrouwen onder uw ogen van u afnemen en ze geven aan iemand die u na staat; op klaarlichte dag zal die met uw vrouwen gaan slapen. 12 Gij hebt in het verborgene gehandeld, maar Ik zal handelen ten aanschouwen van heel Israël en op klaarlichte dag.' 13 Toen zei David tot Natan: 'Ik heb tegen de HEER gezondigd.' Natan antwoordde: 'Dan heeft de HEER u deze zonde vergeven: u zult niet sterven. 14 Maar omdat u door deze daad de vijanden van de HEER reden tot lasteren hebt gegeven, zal wel het kind dat u geboren is moeten sterven.' 15 Daarop ging Natan naar huis en de HEER sloeg het kind dat de vrouw van Uria aan David geschonken had, met een zware ziekte. 16 En David bad tot God voor de jongen; hij vastte streng en als hij zich terugtrok voor de nacht legde hij zich op de grond te slapen. 17 De oudsten van het hof drongen er bij hem op aan dat hij niet langer op de grond zou slapen, maar hij wilde niet luisteren; hij weigerde ook met hen te eten. 18 Op de zevende dag stierf het kind. De hovelingen durfden David niet te vertellen dat het

kind dood was; ze dachten: Hij wilde al niet naar ons luisteren toen het kind nog leefde. Hoe kunnen we hem nu dan zeggen dat het kind dood is? Hij begaat een ongeluk! 19 Maar toen David zijn hovelingen met elkaar zag fluisteren, begreep hij dat het kind gestorven was en hij vroeg: 'Is het kind dood?' Zij antwoordden: 'Ja, het is dood.' 20 Toen stond David op van de grond, hij waste zich, zalfde zich en trok andere kleren aan; hij trad het heiligdom van de HEER binnen en hij boog zich neer. Daarna ging hij naar huis, vroeg om eten en at wat hem werd voorgezet. 21 Zijn hovelingen zeiden tot hem: 'Hoe kunt u zo iets doen? Toen het kind nog leefde, hebt u gevast en geweend, maar nu het dood is staat u op en eet!' 22 David antwoordde: 'Zolang het kind nog leefde heb ik gevast en geweend, want ik dacht: Wie weet, misschien is de HEER mij genadig en blijft de jongen in leven. 23 Maar nu is hij dood; waarom zal ik dan nog vasten? Kan ik hem terughalen? Ik ga wel naar hem, maar hij keert niet terug naar mij.' 24 Daarna troostte David zijn vrouw Batseba; hij kwam bij haar en sliet met haar; zij baarde een zoon en hij noemde hem Salomo. De HEER had het kind lief 25 en de HEER zond een boodschap door bemiddeling van de profeet Natan; hij noemde het kind Jedidja, omwille van de HEER.

[35]

Genesis 18,1-15

1 Eens verscheen de HEER aan Abraham bij de eik van Mamre, toen Abraham op het heetst van de dag bij de ingang van zijn tent zat. 2 Hij sloeg zijn ogen op en zag plotseling drie mannen voor zich staan. Meteen liep hij van de ingang van zijn tent naar hen toe; hij boog diep 3 en zei: 'Wees zo welwillend, heer, uw dienaar niet voorbij te gaan. 4 Ik zal water laten halen; was uw voeten en rust hier onder de boom. 5 Nu u bij uw dienaar bent zal ik brood voor u halen om u te sterken voor uw verdere reis.' Zij zeiden: 'Heel graag.' 6 Abraham ging haastig de tent in naar Sara en zei: 'Neem gauw drie schepen fijn meel, kneed het en bak er koeken van.' 7 Daarna liep Abraham naar de kudde, zocht een lekker mals kalf uit en gaf het aan zijn knecht om het snel klaar te maken. 8 Toen bracht hij hun wrongel en melk, en het kalf dat hij had laten toebereiden, en zette hun dat alles voor; terwijl zij aten bleef hij bij hen staan, onder de boom. 9 Toen vroegen ze hem: 'Waar is Sara, uw vrouw?' Hij antwoordde: 'Daar, in de tent.' 10 Toen zei Hij: 'Over een jaar kom Ik weer bij u terug; dan zal Sara, uw vrouw, een zoon hebben.' Sara stond te luisteren bij de ingang van de tent, achter hem. 11 Nu waren Abraham en Sara oud en bejaard, en Sara ging het niet meer naar de wijze van de vrouwen. 12 Daarom moest Sara bij zichzelf lachen, want zij dacht: 'Zal ik dan nog liefde genieten, nu ik verwelkt ben en ook mijn heer al oud is?' 13 Maar de HEER zei tot Abraham: 'Waarom lacht Sara en vraagt zij zich af: Zou ik op mijn leeftijd werkelijk nog een kind krijgen? 14 Is er voor de HEER dan iets te moeilijk? Over een jaar, precies op deze tijd, kom Ik bij u terug, en dan zal Sara een zoon hebben.' 15 Toen zei Sara: 'Ik heb niet gelachen', want zij was bang geworden. Maar Hij zei: 'Jawel, gij hebt gelachen!'

[36]

Zacharia 2,5-9

5 Ik sloeg mijn ogen op en had een visioen: Ik zag een man met een meetlint in de hand. 6 Ik vroeg: 'Waar gaat u heen?' Hij antwoordde: 'Ik ga Jeruzalem opmeten om te kijken hoe breed en hoe lang het zal worden.' 7 Toen verscheen weer de engel die met mij sprak en een andere engel kwam hem tegemoet. 8 Deze zei tegen hem: 'Vlug! Zeg die jongen daar dat Jeruzalem open moet blijven, niet ommuurd, vanwege de vele mensen en dieren die in de stad wonen. 9 Ikzelf zal voor haar – godsspraak van de Heer – een muur van vuur rondom haar zijn en met mijn luister in haar midden zijn.'

[37]

1 Koningen 19,1-18

1 Toen Achab aan Izebel meedeelde wat Elia allemaal gedaan had en hoe hij alle profeten met het zwaard had gedood, 2 stuurde Izebel een bode naar Elia met de boodschap: 'De goden mogen mij dit aandoen en nog erger als ik u niet binnen vierentwintig uur het lot van de profeten heb laten delen.' 3 Toen hij dat gehoord had, probeerde hij zijn leven in veiligheid te stellen en vertrok naar Berseba, dat tot Juda behoorde. Daar aangekomen liet hij zijn dienaar achter. 4 Na een tocht van een dag in de woestijn kwam hij bij een bremstruik. Hij ging eronder zitten. Hij wilde sterven en zei: 'Het wordt mij teveel, Heer; laat mij sterven want ik ben niet beter dan mijn voorvaders.' 5 Daarna ging hij onder de bremstruik liggen en sliet in. Maar opeens stootte een engel hem aan en zei tegen hem: 'Sta op en eet.' 6 Hij keek op en daar zag hij aan zijn hoofdeinde een koek, op gloeiende stenen gebakken, en een kruik water. Hij at en dronk en viel weer in slaap. 7 Maar opnieuw, voor de tweede maal, stootte de engel van de Heer hem aan en zei: 'Sta op en eet; anders gaat de reis uw krachten te boven.' 8 Toen stond hij op, at en dronk, en gesterkt door dat voedsel liep hij veertig dagen en nachten, tot hij de berg van God, de Horeb bereikte. 9 Daar ging hij een grot binnen en overnachtte er. Toen kwam het woord van de Heer tot hem: 'Waarom bent u hier, Elia?' 10 Hij antwoordde: 'Omdat ik mij met al mijn ijver ingezet heb voor de Heer, de God van de

machten. De Israëlieten hebben uw verbond met voeten getreden, uw altaren omvergehaald en uw profeten met het zwaard gedood; ik alleen ben overgebleven en mij staan ze naar het leven.’ 11 Maar de Heer zei: ‘Ga naar buiten en treed voor de Heer op de berg.’ Toen trok de Heer voorbij. Er ging een zeer zware storm voor de Heer uit die bergen deed splitsen en rotsen verbrijzelde. Maar de Heer was niet in de storm. Op de storm volgde een aardbeving. Maar ook in de aardbeving was de Heer niet. 12 Op de aardbeving volgde vuur. Maar ook in het vuur was de Heer niet. Op het vuur volgde het suizen van een zachte bries. 13 Zodra Elia dit hoorde, bedekte hij zijn gezicht met zijn mantel, ging naar buiten en bleef staan bij de ingang van de grot. En toen klonk er een stem die hem vroeg: ‘Waarom bent u hier, Elia?’ 14 Hij antwoordde: ‘Omdat ik mij met al mijn ijver ingezet heb voor de Heer, de God van de machten. De Israëlieten hebben uw verbond met voeten getreden, uw altaren omvergehaald en uw profeten met het zwaard gedood; ik alleen ben overgebleven en mij staan ze naar het leven.’ 15 Toen zei de Heer tegen hem: ‘Ga dezelfde weg terug en ga door de woestijn naar Damascus; als u daar gekomen bent, moet u Hazaël zalven tot koning van Aram. 16 Jehu, de zoon van Nimsi, moet u zalven tot koning van Israël, en Elisa, de zoon van Safat uit Abel-Mechola, moet u zalven tot uw opvolger als profeet. 17 Wie ontkomt aan het zwaard van Hazaël zal gedood worden door Jehu en wie ontkomt aan het zwaard van Jehu zal gedood worden door Elisa. 18 Maar Ik laat in Israël een rest over: zeventuizend man die hun knie niet gebogen hebben voor Baäl en die hem niet gekust hebben.’

[38]

Apocalyps

Het boek Apocalyps is een heel bijbelboek. Het is als laatste boek opgenomen in het nieuwe testament.

<http://www.willibrordbijbel.nl>

[39]

Lucas 5,1-11

1 Toen hij aan het meer van Gennesaret stond en de mensenmenigte zich om hem verdrong om het woord van God te horen, 2 zag hij twee boten bij het meer liggen. De vissers waren van boord gegaan en spoelden de netten. 3 Hij stapte in een van die boten, die van Simon, en vroeg hem een eindje van het land af te varen. Hij ging zitten en vanuit de boot gaf hij de mensen onderricht. 4 Toen hij uitgesproken was zei hij tegen Simon: ‘Vaar nu het meer op naar diep water. Daar moeten jullie je netten uitwerpen.’ 5 ‘Meester,’ antwoordde Simon, ‘de hele nacht hebben we ons al afgetobd zonder iets te vangen. Maar als u het zegt zal ik de netten uitwerpen.’ 6 Dat deden ze en ze vingden zo’n massa vis dat hun netten ervan scheurden. 7 Daarom wenkten ze hun maats in de andere boot om hen te komen helpen. Die kwamen, en beide boten vulden ze tot zinkens toe. 8 Toen Simon Petrus dat zag, viel hij op z’n knieën voor Jezus en zei: ‘Ga weg van mij, heer, ik ben een zondig mens.’ 9 Want schrik had hem, en allen die bij hem waren, bevangen, vanwege de vissen die ze samen gevangen hadden. 10 Zo verging het ook Jakobus en Johannes, zonen van Zebedeüs, die met Simon samenwerkten. Maar Jezus zei tegen Simon: ‘Wees niet bang. Voortaan zul je mensen vangen.’ 11 Ze brachten de boten aan land, lieten alles achter en volgden hem.

[40]

Lucas 4,1-13

1 Vol van heilige Geest keerde Jezus terug van de Jordaan. Hij bleef veertig dagen lang in geestvervoering in de woestijn, 2 waar hij door de duivel op de proef werd gesteld. Al die dagen at hij niets, en toen ze voorbij waren kreeg hij honger. 3 Toen zei de duivel tegen hem: ‘Als u de zoon van God bent, zeg dan tegen deze steen dat hij een brood moet worden.’ 4 Jezus antwoordde hem: ‘Er staat geschreven: Niet van brood alleen zal de mens leven.’ 5 Daarop nam de duivel hem mee omhoog en liet hem in een flits alle koninkrijken van de wereld zien 6 en zei: ‘Heel die macht en al hun pracht zal ik u geven, want zij zijn mij in handen gegeven en ik geef ze aan wie ik wil. 7 Als u mij aanbidt zal het allemaal van u zijn.’ 8 Jezus gaf hem ten antwoord: ‘Er staat geschreven: De Heer uw God zult u aanbidden en Hem alleen dienen.’ 9 Hij bracht hem naar Jeruzalem, zette hem op de rand van de tempel en zei: ‘Als u de zoon van God bent, spring dan naar beneden. 10 Want er staat geschreven: Aan zijn engelen zal Hij bevelen u te beschermen, 11 en: Op hun handen zullen ze u dragen, zodat u aan geen steen uw voet zult stoten.’ 12 Jezus antwoordde hem: ‘Er is gezegd: U zult de Heer uw God niet op de proef stellen.’ 13 Toen de duivel alle beproevingen had uitgevoerd, ging hij van hem weg voor een bepaalde tijd.

[41]

Johannes 8,1-11

53 Toen ging iedereen naar huis 1 terwijl Jezus naar de Olijfberg ging. 2 Maar in de vroegte was hij alweer in de tempel en heel het volk stroomde naar hem toe. Hij ging zitten en onderrichtte hen. 3 Nu kwamen de schriftgeleerden en de farizeeën aanzetten met een vrouw die betrapt was op echtbreuk. Ze brachten haar voor hem 4 en zeiden: ‘Meester, deze vrouw is op heterdaad betrapt op echtbreuk. 5 Mozes heeft ons in de wet voorgeschreven zulke vrouwen te stenigen. Hoe staat u daar tegenover?’ 6 Met deze vraag wilden ze hem op de proef stellen, om te zien of ze een aanklacht tegen hem konden indienen. Maar Jezus bukte zich om met zijn vinger op de grond te schrijven. 7 Toen ze op een antwoord bleven aandringen, keek hij op en zei: ‘Wie van u zonder zonde is, moet dan maar als eerste een steen op haar werpen.’ 8 En weer bukte hij zich om op de grond te schrijven. 9 Zij echter trokken na die woorden weg, de een na de ander, te beginnen met de oudsten, zodat hij alleen achterbleef met de vrouw daar vóór hem. 10 Jezus keek op en vroeg haar: ‘Waar zijn ze gebleven, vrouw? Heeft niemand u veroordeeld?’ 11 ‘Nee heer, niemand’, antwoordde ze. Waarop Jezus zei: ‘Ik veroordeel u ook niet. Ga nu maar, en zondig voortaan niet meer.’

[42]

Johannes 20,1-18

1 Op de eerste dag van de week ging Maria van Magdala, in alle vroegte, terwijl het nog donker was, naar het graf en zag dat de steen voor de opening van het graf was weggehaald. 2 IJlings liep ze naar Simon Petrus en de andere leerling, die van wie Jezus hield. ‘Ze hebben de heer uit het graf gehaald’, zei ze. ‘Wisten we maar waar ze hem hebben neergelegd!’ 3 Daarop gingen Petrus en de andere leerling op weg naar het graf. 4 IJlings liepen de twee er samen naartoe, maar de andere leerling liep harder dan Petrus en kwam het eerst bij het graf aan. 5 Hij wierp er een blik in en zag dat de linnen doeken er nog lagen. Maar hij ging niet naar binnen. 6 Toen kwam ook Simon Petrus, na hem, bij het graf aan en ging meteen naar binnen. Hij zag hoe de doeken er nog lagen, 7 maar ook hoe de doek die zijn hoofd had bedekt, niet bij de andere doeken lag: hij was opgerold en lag helemaal apart. 8 Toen pas ging ook de andere leerling, die het eerst bij het graf was aangekomen, naar binnen. Hij zag en kwam tot geloof. 9 Ze wisten toen nog niet wat de Schrift zei: dat hij uit de doden móést opstaan. 10 Daarop gingen de leerlingen terug naar huis. 11 Maria echter stond buiten bij het graf te huilen. En terwijl ze zo huild, wierp ze een blik in het graf 12 en zag daar twee in het wit geklede engelen zitten, de een aan het hoofdeinde, de ander aan het voeteneinde van de plaats waar Jezus had gelegen. 13 Ze spraken haar aan: ‘Waarom huilt u zo?’ Ze antwoordde: ‘Ze hebben mijn heer weggehaald en ik weet niet waar ze hem hebben neergelegd!’ 14 Na deze klacht keerde ze zich om en zag Jezus staan, maar ze wist niet dat het Jezus was. 15 Jezus vroeg: ‘Waarom huilt u zo? Zoekt u iemand?’ In de mening dat het de tuinman was zei ze: ‘Heer, als u het bent die hem hebt weggenomen, zeg me dan waar u hem hebt neergelegd; dan kan ik hem laten halen.’ 16 Jezus zei: ‘Maria!’ Ze keerde zich nu naar hem toe en zei: ‘Rabboeni!’ (Dat is het Hebreeuws voor: meester.) 17 ‘Houd me niet vast’, zei Jezus. ‘Ik moet nog opstijgen naar de Vader. Ga liever naar mijn broeders en zeg hun: ‘Ik stijg op naar mijn Vader die ook jullie Vader is, naar mijn God die ook jullie God is.’ 18 Daarop ging Maria van Magdala aan de leerlingen verkondigen: ‘Ik heb de heer gezien’, en ze vertelde hun wat hij tegen haar gezegd had.

[43]

Lucas 18,1-8

1 Hij vertelde hun een gelijkenis met de strekking dat ze moesten blijven bidden en de moed niet opgeven: 2 ‘In zekere stad was een rechter die God niet vreesde en zich aan geen mens iets gelegen liet liggen. 3 Een weduwe in diezelfde stad kwam telkens bij hem, met het verzoek: ‘Help mij aan mijn recht tegenover mijn tegenpartij.’ 4 Een tijd lang weigerde hij, maar later zei hij bij zichzelf: ‘Ik ben wel niet godvrezend en laat me aan geen mens iets gelegen liggen, 5 maar omdat ze zo lastig is, zal ik deze weduwe aan haar recht helpen; anders komt ze me uiteindelijk een klap in mijn gezicht geven.’ 6 De heer zei: ‘Hoor wat die onrechtvaardige rechter zegt. 7 Zou God dan geen recht doen aan zijn uitverkorenen die dag en nacht tot Hem om hulp roepen en naar wie Hij welwillend luistert? 8 Ik verzeker jullie dat Hij hun spoedig recht zal doen. Maar als de mensenzoon komt, zal hij dan werkelijk dit geloof op aarde vinden?’

[44]

Lucas 16,1-10

1 Hij zei ook, nu tegen zijn leerlingen: ‘Een rijk man had een rentmeester, maar hij kreeg klachten dat die zijn bezit verkwestte. 2 Hij riep hem bij zich en zei: ‘Wat hoor ik daar over u? Ik wil dat u rekenschap aflegt, want zo kunt u geen rentmeester blijven.’ 3 De rentmeester zei bij zichzelf: ‘Wat moet ik doen? Mijn heer ontnemt mij het beheer. Spitten kan ik niet, en bedelen, daar schaam ik me voor. 4 Ik weet al wat ik moet doen om te zorgen dat ze me, na mijn ontslag als rentmeester, in hun huis ontvangen.’ 5 Een

voor een liet hij de pachters van zijn heer bij zich komen. Tot de eerste zei hij: 'Hoeveel ben je mijn heer schuldig?' 6 Die antwoordde: 'Honderd vaatjes olijfolie.' Hij zei: 'Hier is het contract, ga zitten en maak er vlug vijftig van.' 7 De volgende vroeg hij: 'En jij, hoeveel ben jij hem schuldig?' Die antwoordde: 'Honderd zakken tarwe.' De rentmeester zei tegen hem: 'Hier is je contract, maak er tachtig van.' 8 De heer prees de gewiekste aanpak van de onrechtvaardige rentmeester. De kinderen van deze wereld gaan onderling immers handiger te werk dan de kinderen van het licht. 9 Ook ik zeg jullie: maak je vrienden met behulp van de geldduivel; als die je dan ontvalt, zullen ze je ontvangen in de eeuwige tenten. 10 Wie betrouwbaar is, is betrouwbaar in het klein en in het groot, en wie in het klein onrecht doet, doet het ook in het groot. 11 Als jullie met de geldduivel onbetrouwbaar zijn geweest, wie zal jullie dan het ware goed toevertrouwen? 12 En als jullie niet te vertrouwen zijn geweest met andermans goed, wie zal jullie dan toevertrouwen wat jezelf toebehoort? 13 Geen knecht kan twee heren dienen, want hij zal of de een verfoeien en van de ander houden, of zich hechten aan de eerste en de ander verachten. Je kunt niet tegelijk God dienen en de geldduivel.'

[45]

Lucas 18,9-14

9 De volgende gelijkenis vertelde hij met het oog op mensen die overtuigd zijn van hun eigen rechtvaardigheid en neerzien op alle anderen: 10 'Twee mensen gingen naar de tempel om te bidden, de een was een farizeeër, de ander een tollenaar. 11 De farizeeër ging daar staan en sprak in zijn gebed over zichzelf: 'God, ik dank U dat ik niet ben zoals de andere mensen, hebzuchtig, onrechtvaardig en overspelig, of zoals die tollenaar daar! 12 Ik vast tweemaal per week en geef een tiende weg van al mijn inkomsten.' 13 De tollenaar daarentegen, die op een afstand bleef staan, durfde zelfs zijn ogen niet naar de hemel op te slaan. Hij sloeg zich vol berouw op de borst en zei: 'O God, genade voor een arme zondaar!' 14 Ik verzeker jullie dat deze man gerechtvaardigd naar huis ging, en de ander niet. Want ieder die zich verheft zal vernederd worden, maar wie zich vernedert zal verheven worden.'

[46]

Lucas 23,35-43

32 Er werden ook nog twee misdadigers weggevoerd om samen met hem ter dood te worden gebracht. 33 Toen ze op het zogeheten Schedelveld kwamen, sloegen ze hem daar aan het kruis, en ook die twee misdadigers, de een rechts en de ander links van hem. 34 Jezus sprak: 'Vader, vergeef het hun, want ze weten niet wat ze doen.' Ze verdubbelden zijn kleren. 35 Het volk stond toe te kijken. De leiders lachten hem uit en zeiden: 'Anderen heeft hij gered; laat hij nu zichzelf redden als hij de Messias van God is, de uitverkorene!' 36 Ook de soldaten dreven de spot met hem; ze kwamen hem wijn brengen 37 en zeiden: 'Ben jij de koning van de Joden? Red dan jezelf!' 38 Boven zijn hoofd hing het opschrift: 'Dit is de koning van de Joden. 39 Eén van de misdadigers die daar hingen zei smalend tegen hem: 'Ben jij de Messias? Red dan jezelf en ons erbij!' 40 Maar de ander wees hem terecht: 'Heb zelfs jij geen ontzag voor God, nu jij ook deze straf ondergaat? 41 In ons geval is dat terecht, want wij krijgen ons verdiende loon. Maar hij heeft niets verkeerd gedaan.' 42 Daarop zei hij: 'Jezus, vergeet mij niet wanneer u in uw koninkrijk komt.' 43 Hij zei tegen hem: 'Ik beloof je, vandaag nog zul je bij mij zijn in het paradijs.'

[47]

Matteus 11,2-15

1 Toen Jezus zijn opdrachten aan de twaalf leerlingen beëindigd had, ging hij daar weg om in hun steden te onderrichten en te verkondigen. 2 Toen Johannes in de gevangenis hoorde over de daden van de Messias, liet hij hem bij monde van zijn leerlingen vragen: 3 'Bent u het die komen zou, of hebben we een ander te verwachten?' 4 Jezus gaf hun ten antwoord: 'Ga Johannes vertellen wat u hoort en ziet: 5 Blinden zien weer en kreupelen lopen, melaatsen worden rein en doven horen, doden staan op en aan armen wordt de goede boodschap verkondigd. 6 Gelukkig degene die geen aanstoot aan mij neemt.' (...)

[48]

Die taal van my hart

Stef Bos en Amanda Strydom

Kijk de zon staat aan de hemel
dit is het einde van de nacht
ik was verdwaald in het donker
ik vond mijn weg terug op de tast
vroeger was ik rijk aan woorden
ik ben verstild, ik ben veranderd

maar mijn stem, mijn stem bleef branden
dit is het vuur, jij mag je warmen.

Hoor de taal van mijn hart
hoor de taal van mijn hart
ook al klink ik soms gebroken
gebroken en verward
dit is de taal van mijn hart.

Ek het my spieëlbeeld sien val
ek lê aan skerwe op die grond
ek het myself leer ken
as heldin en as 'n hond
maar daar is nou so min oor
van al my woede en geweld
want ek ken nou ook my donker kant
ek het vrede met myself.

Want ek sing die taal van my hart
hoor die taal van my hart
en al klink ek soms gebroke
gebroke en verward
dit is die taal van my hart.

Ik ben te nemen of te laten
je mag van mij houden
jy mag my ook haat
ek is wie ek is
dit is my wêreld
en dit is my stem.
En al klink ek soms gebroke
gebroke en verward
dit is die taal van my hart
dit is die taal van my hart
dit is die taal van my hart.

[49]

Jona 1

1 Eens richtte de HEER zich tot Jona, de zoon van Amittai: 2 'Maak je gereed en ga naar Nineve, die grote stad, om haar aan te klagen, want het kwaad dat ze daar doen is ten hemel schreiend.' 3 En Jona maakte zich gereed, maar vluchtte naar Tarsis, weg van de HEER. Hij ging naar Jafo en vond er een schip met bestemming Tarsis. Hij betaalde de overtocht en ging aan boord om mee te varen naar Tarsis, weg van de HEER. 4 Maar de HEER wierp een hevige storm op de zee, en de zee werd zo wild dat het schip dreigde te breken. 5 De zeelieden werden bang, en ieder riep tot zijn eigen god om hulp. Ook gooiden ze, om het gevaar af te wenden, de lading in zee. Maar Jona was in het ruim van het schip afgedaald, was daar gaan liggen en in een diepe slaap gevallen. 6 De schipper ging naar hem toe en zei tegen hem: 'Wat lig jij hier te slapen! Sta op, roep je God aan! Misschien dat hij zich om ons bekommert, zodat we niet vergaan.' 7 Intussen overlegden de zeelieden: 'Laten we het lot werpen om te weten te komen wiens schuld het is dat deze ramp ons treft.' Ze wierpen het lot, en het lot viel op Jona. 8 Toen zeiden ze tegen hem: 'Vertel ons: Hoe komt het dat deze ramp ons treft? Wat doe je hier aan boord? Waar kom je vandaan? Uit welk land kom je? Bij welk volk hoor je?' 9 Jona antwoordde: 'Ik ben een Hebreëer en ik vereer de HEER, de God van de hemel, de God die de zee en het land gemaakt heeft.' 10 De mannen werden doodsbang, en toen ze van hem hoorden dat hij was weggevlucht van de HEER, zeiden ze tegen hem: 'Hoe heb je dat kunnen doen?' 11 En ze vroegen hem: 'Wat moeten we met je doen, dat de zee ons met rust laat?' Want de zee werd hoe langer hoe onstuimiger. 12 Hij antwoordde: 'Gooi me in zee, dan zal de zee jullie met rust laten. Want ik weet dat het mijn schuld is dat deze storm zo tegen jullie tekeergaat.' 13 Maar de mannen roeiden uit alle macht om weer aan land te komen; dat lukte hun echter niet, want de zee ging steeds onstuimiger tegen hen tekeer. 14 Toen riepen ze tot de HEER: 'Ach HEER, laat ons toch niet vergaan als wij het leven van deze man opofferen. Reken het ons niet aan als hier een onschuldige sterft. U bent de HEER, al wat u wilt dat doet u!' 15 Toen tilden ze Jona op en gooiden hem

in zee, en de woede van de zee bedaarde. 16 De mannen werden vervuld met bang ontzag voor de HEER. Ze brachten hem een offer en deden hem geloften.

[50]

Jona 2

1 De HEER liet Jona opslokken door een grote vis. Drie dagen en drie nachten zat Jona in de buik van de vis. 2 Toen begon hij in de buik van de vis tot de HEER, zijn God, te bidden: 3 ‘In mijn nood roep ik de HEER aan en hij antwoordt mij. Uit het rijk van de dood schreeuw ik om hulp – u hoort mijn stem! 4 U slingerde mij de diepte in, naar het hart van de zee. Door kolkend water ben ik omgeven, zwaar slaan uw golven over mij heen. 5 Ik dacht: Verstoten ben ik, verbannen uit uw ogen. Maar eens zal ik opnieuw uw heilige tempel aanschouwen. 6 Het water stijgt tot aan mijn lippen, muren van water storten op mij neer, zeewier om mijn hoofd verstikt mij. 7 Ik zink tot de bodem, waar de bergen oprijzen, naar het rijk dat zijn grendels voorgoed achter mij sluit. Maar u trekt mij levend uit de dood omhoog, o HEER, mijn God! 8 Nu mijn levensadem mij verlaat roep ik u aan, HEER, en mijn gebed komt tot u in uw heilige tempel. 9 Zij die armzalige afgoden vereren, verlaten u, trouwe God. 10 Maar ik zal mijn stem in dank verheffen en u offers brengen; mijn geloften los ik in. Het is de HEER die redt!’ 11 Toen, op bevel van de HEER, spuwde de vis Jona uit op het land.

[51]

Jona 3

1 Opnieuw richtte de HEER zich tot Jona: 2 ‘Maak je gereed en ga naar Nineve, die grote stad, om haar aan te klagen met de woorden die ik je zeg.’ 3 En Jona maakte zich gereed en ging naar Nineve, zoals de HEER hem opgedragen had. Nineve was een reusachtige stad, ter grootte van drie dagreizen. 4 Jona trok de stad in, één dagreis ver, en riep: ‘Nog veertig dagen, dan wordt Nineve weggevaagd!’ 5 De inwoners van Nineve geloofden God: ze riepen een vasten uit en iedereen, van hoog tot laag, hulde zich in een boetekleed. 6 Toen de profetie de koning van Nineve bereikte, stond hij op van zijn troon, legde zijn staatsgewaad af en ging, gehuld in een boetekleed, op de grond zitten. 7 En hij liet in Nineve omroepen: ‘Volgens bevel van de koning en zijn edelen is het niemand toegestaan te eten of te drinken, mens noch dier, rund noch schaap of geit. De dieren mogen niet grazen of water drinken. 8 Iedereen, mens en dier, moet zich hullen in een boetekleed en luidkeels God aanroepen. Laat iedereen anders gaan leven en breken met het onrecht dat hij doet. 9 Misschien dat God van gedachten verandert en op zijn besluit terugkomt; wie weet zal hij zijn woede laten varen, zodat wij niet te gronde gaan.’ 10 Toen God zag dat zij inderdaad anders begonnen te leven, kwam hij terug op wat hij bedreigd had hun aan te doen, en hij deed het niet.

[52]

Jona 4

1 Dit wekte grote ergernis bij Jona en hij werd kwaad. 2 Hij bad tot de HEER: ‘Ach HEER, heb ik het niet gezegd toen ik nog thuis was? Daarom wilde ik naar Tarsis vluchten. Ik wist het wel: u bent een God die genadig is en liefdevol, geduldig en trouw, en tot vergeving bereid. 3 Laat mij maar sterven, HEER: ik ben liever dood dan dat ik zo verder moet leven.’ 4 Maar de HEER zei: ‘Is het terecht dat je zo kwaad bent?’ 5 Nadat Jona Nineve had verlaten, was hij aan de oostkant van de stad gaan zitten. Hij had er een hut gemaakt om in de schaduw af te wachten wat er met de stad zou gebeuren. 6 Nu liet God, de HEER, een wonderboom opschieten om Jona schaduw boven zijn hoofd te geven en zijn ergernis te verdrijven. Jona was opgetogen over de plant. 7 Maar de volgende morgen, bij het aanbreken van de dag, liet God de plant door een worm aanvreten, zodat hij verdorde. 8 En toen de zon opkwam, liet God een verzengende wind uit het oosten waaien; de zon brandde zo op Jona’s hoofd dat hij door de hitte werd bevangen. Hij bad om te mogen sterven: ‘Ik ben liever dood dan dat ik zo verder moet leven.’ 9 Maar God zei tegen Jona: ‘Is het terecht dat je zo kwaad bent over die plant?’ Jona antwoordde: ‘Ik ben verschrikkelijk kwaad, en terecht!’ 10 Toen zei de HEER: ‘Als jij al verdriet hebt om die wonderboom, waar jij geen enkele moeite voor hebt hoeven doen en die jij niet hebt laten groeien, een plant die in één nacht opkwam en in één nacht verging, 11 zou ik dan geen verdriet hebben om Nineve, die grote stad, waar meer dan honderdtwintigduizend mensen wonen die het verschil tussen links en rechts niet eens kennen, en dan nog al die dieren?’

[53]

1 Samuel 3,1-18

1 De jonge Samuël diende dus de HEER, onder de hoede van Eli. Er klonken in die tijd zelden woorden van de HEER en er braken geen visioenen door. 2 Op zekere nacht lag Eli op zijn slaapplek. Zijn ogen waren dof geworden, hij kon bijna niet meer zien. 3 Samuël lag te slapen in het heiligdom van de HEER,

bij de ark van God. De godslamp was bijna uitgedoofd. 4 Toen riep de HEER Samuël. ‘Ja,’ antwoordde Samuël. 5 Hij liep snel naar Eli toe en zei: ‘Hier ben ik. U hebt me toch geroepen?’ Maar Eli antwoordde: ‘Ik heb je niet geroepen. Ga maar slapen.’ Toen Samuël weer lag te slapen, 6 riep de HEER hem opnieuw. Samuël stond op, ging naar Eli en zei: ‘Hier ben ik. U hebt me toch geroepen?’ Maar Eli antwoordde: ‘Ik heb je niet geroepen, mijn jongen. Ga maar weer slapen.’ 7 Samuël had de HEER nog niet leren kennen, want de HEER had zich niet eerder aan hem bekendgemaakt door het woord tot hem te richten. 8 Opnieuw riep de HEER Samuël, voor de derde keer. Samuël stond op, ging naar Eli en zei: ‘Hier ben ik. U hebt me toch geroepen?’ Toen begreep Eli dat het de HEER was die de jongen riep. 9 Hij zei tegen Samuël: ‘Ga maar weer slapen. Wanneer je wordt geroepen, moet je antwoorden: ‘Spreek, HEER, uw dienaar luistert.’ Samuël legde zich weer te slapen, 10 en de HEER kwam bij hem staan en riep net als de voorgaande keren: ‘Samuël! Samuël!’ En Samuël antwoordde: ‘Spreek, uw dienaar luistert.’ 11 Toen zei de HEER tot Samuël: ‘Let op! Ik ga in Israël iets doen waarvan ieder zo zal ophoren dat zijn beide oren tuiten! 12 Als die tijd aanbreekt zal ik alles, maar dan ook alles ten uitvoer brengen wat ik Eli en zijn familie heb voorzegd. 13 Ik heb hem aangekondigd dat ik onherroepelijk het vonnis over zijn familie zou voltrekken vanwege het wangedrag van zijn zonen: hij wist dat zij God minachtten, maar hij heeft ze niet terechtgewezen. 14 Daarom heb ik Eli’s familie gezworen dat hun schuld met geen enkel offer kan worden ingelost.’ 15 Samuël bleef tot de ochtend liggen en opende toen de deuren van het heiligdom van de HEER. Hij zag ertegen op om Eli te vertellen wat hij had gehoord. 16 Maar Eli riep hem bij zich: ‘Samuël, mijn jongen, kom eens hier!’ ‘Hier ben ik,’ antwoordde Samuël, 17 en Eli vroeg: ‘Wat heeft hij tegen je gezegd? Probeer niet het voor me te verbergen. God mag met je doen wat hij wil, als je ook maar iets achterhoudt van wat hij tegen je heeft gezegd!’ 18 Zonder iets achter te houden vertelde Samuël hem alles wat hij had gehoord, en Eli zei: ‘Hij is de HEER. Laat hij doen wat hij het beste vindt.’

[54]

Jesaja 43,1-2.15-22

1 Welnu, dit zegt de HEER, die jou schiep, Jakob, die jou vormde, Israël: Wees niet bang, want ik zal je vrijkopen, ik heb je bij je naam geroepen, je bent van mij! 2 Moet je door het water gaan – ik ben bij je; of door rivieren – je wordt niet meegesleurd. Moet je door het vuur gaan – het zal je niet verteren, de vlammen zullen je niet verschroeien. 15 Ik ben de HEER, jullie Heilige, de schepper van Israël, jullie koning. 16 Dit zegt de HEER, die een weg baande door de zee en een pad door machtige wateren, 17 die paarden en wagens liet uitrukken, een heel leger van geweldenaars – daar lagen ze, en ze stonden niet meer op, ze zijn vergaan, als een kwijnende vlam gedoofd. 18 Blijf niet staan bij wat eertijds is gebeurd, laat het verleden nu rusten. 19 Zie, ik ga iets nieuws verrichten, nu ontkiemt het – heb je het nog niet gemerkt? Ik baan een weg door de woestijn, maak rivieren in de wildernis. 20 De wilde dieren zullen mij eer bewijzen, de jakhalzen en de struisvogels, omdat ik water schep in de woestijn en rivieren in de wildernis; het volk dat ik heb uitgekozen, laat ik drinken. 21 Dit is het volk dat ik mij gevormd heb, het zal mijn lof verkondigen. 22 Maar jij hebt niet tot mij geroepen, Jakob, jij gaf je geen moeite voor mij, Israël.

[55]

Marcus 9,2-10

2 Zes dagen later nam Jezus Petrus, Jakobus en Johannes met zich mee een hoge berg op, waar hij met hen alleen was. Voor hun ogen veranderde hij van gedaante, 3 en zijn kleren werden schitterend wit, zoals geen bleker op aarde ze maken kan. 4 Elia verscheen hun samen met Mozes, in gesprek met Jezus. 5 Petrus zei daarop tegen Jezus: ‘Rabbi, het is maar goed dat wij hier zijn; laten wij drie hutten maken, voor u een, en voor Mozes een, en voor Elia een.’ 6 Want hij wist niet wat hij moest zeggen; zo vol ontzag waren ze. 7 Er kwam een wolk die hen overdekte, en er klonk een stem uit de wolk: ‘Dit is mijn geliefde zoon; luister naar hem.’ 8 Toen ze rondkeken, zagen ze ineens niemand meer, alleen Jezus was bij hen. 9 Terwijl ze van de berg afdaalden, bezwoer hij hun niemand te vertellen wat ze gezien hadden, voordat de mensen zou uit de doden zou zijn opgestaan. 10 Dit woord grepen ze aan om onder elkaar te bespreken waarop dat ‘uit de doden opstaan’ sloeg.

[56]

Marcus 11,1-11

1 Toen ze dicht bij Jeruzalem waren, bij Betfage en Betanië, tegen de Olijfberg aan, stuurde hij twee van zijn leerlingen eropuit 2 met de opdracht: ‘Ga naar het dorp daar vlak voor je. Meteen als je er binnenkomt, zul je een veulen vinden dat vastgebonden staat en waarop nog geen mens gezeten heeft. Maak het los en neem het mee. 3 Als iemand tegen jullie zegt: ‘Wat doen jullie daar?’ zeg dan: ‘De heer heeft het nodig; hij stuurt het meteen weer terug.’ 4 Ze gingen weg en vonden een veulen, vastgebonden

bij een deur, buiten aan de straat, en ze maakten het los. 5 Sommige omstanders zeiden tegen hen: ‘Wat doen jullie daar, waarom maken jullie dat veulen los?’ 6 Ze antwoordden hun zoals Jezus gezegd had. En ze lieten hen hun gang gaan. 7 Ze namen het veulen mee naar Jezus, wierpen er hun kleren overheen, en hij ging erop zitten. 8 Velen spreidden hun kleren uit op de weg, anderen deden hetzelfde met twijgen die ze op het veld gesneden hadden. 9 Zowel de mensen die voorop gingen als die volgden, schreeuwden: ‘Hosanna! Gezegd is hij die komt in de naam van de Heer. 10 Gezegd het koninkrijk dat komen gaat, van onze vader David. Hosanna in de hoogste hemel!’ 11 Hij trok Jeruzalem binnen en ging naar de tempel. Toen hij alles in ogenschouw genomen had, ging hij, omdat het al laat was, samen met de twaalf naar Betanië.

[57]

Lucas 9,28-36

28 Ongeveer acht dagen nadat hij dit had gezegd ging hij met Petrus, Johannes en Jakobus de berg op om te bidden. 29 Terwijl hij aan het bidden was, veranderde de aanblik van zijn gezicht en werd zijn kleding stralend wit. 30 Opeens stonden er twee mannen met hem te praten: het waren Mozes en Elia, 31 die in hemelse luister verschenen waren. Ze spraken over het levenseinde dat hij in Jeruzalem zou moeten volbrengen. 32 Petrus en de beide anderen waren in een diepe slaap gevallen; toen ze wakker schoten, zagen ze de luister die Jezus omgaf en de twee mannen die bij hem stonden. 33 Toen de mannen zich van hem wilden verwijderen, zei Petrus tegen Jezus: ‘Meester, het is goed dat wij hier zijn, laten we drie tenten opslaan, een voor u, een voor Mozes en een voor Elia,’ maar hij wist niet wat hij zei. 34 Terwijl hij nog aan het spreken was, kwam er een wolk aandrijven, die een schaduw over hen wierp; ze werden bang toen de wolk hen omhulde. 35 Er klonk een stem uit de wolk, die zei: ‘Dit is mijn zoon, mijn uitverkorene, luister naar hem!’ 36 Toen de stem verstomd was, was Jezus weer alleen. Ze zwegen over het voorval en vertelden in die tijd aan niemand wat ze hadden gezien.

[58]

1 Koningen 16,29-33-17,1-16

16 □ 29 Achab, de zoon van Omri, werd koning van Israël in het achtendertigste regeringsjaar van koning Asa van Juda en regeerde in Samaria tweeëntwintig jaar over Israël. 30 Hij deed wat de Heer mishaaft, nog erger dan al zijn voorgangers. 31 Alsof hij het nog niet genoeg vond de zonden van Jerobeam, de zoon van Nebat, na te volgen, nam hij Izebel, een dochter van Etbaäl, de koning van de Sidoniërs, tot vrouw en ging hij Baäl dienen en aanbidden. 32 Hij richtte voor Baäl een altaar op in de Baältempel die hij in Samaria had laten bouwen. 33 Ook liet Achab een heilige paal maken en deed hij nog andere dingen, zodat hij de Heer, de God van Israël, nog meer tergde dan alle koningen van Israël vóór hem. 17 □ 1 De Tisbiet Elia uit Gilead zei tegen Achab: ‘Zo waar de HEER leeft, de God van Israël, in wiens dienst ik sta, de eerstkomende jaren zal er geen dauw of regen komen tenzij ik het zeg.’ 2 De HEER richtte zich tot Elia met de woorden: 3 ‘Ga weg van hier. Ga naar het oosten en zoek een schuilplaats in de wadi Kerit, aan de overkant van de Jordaan. 4 Drinken kun je uit de rivier, en ik heb de raven opgedragen je daar van voedsel te voorzien.’ 5 Elia deed wat de HEER hem had gezegd, hij ging weg en trok zich terug in de wadi Kerit, ten oosten van de Jordaan. 6 De raven brachten hem daar ’s ochtends en ’s avonds brood en vlees, en water dronk hij uit de rivier. 7 Maar doordat het almaar niet regende in het land, viel de rivier na verloop van tijd droog. 8 Toen richtte de HEER zich tot Elia met de woorden: 9 ‘Ga naar Sarefat, in de buurt van Sidon, en neem daar je intrek. Ik heb een weduwe daar opgedragen je van voedsel te voorzien.’ 10 Elia ging op weg naar Sarefat, en toen hij bij de stadspoort aankwam, zag hij een weduwe die bezig was hout te sprokkelen. Hij riep haar en vroeg of ze een kommetje water voor hem wilde halen, zodat hij zijn dorst kon lessen. 11 Terwijl ze wegliep om water te halen, riep hij haar na of ze ook een stuk brood voor hem wilde meenemen. 12 ‘Zo waar de HEER, uw God, leeft,’ antwoordde zij, ‘ik heb niets meer in voorraad, alleen een handjevol meel in de pot en een restje olijfolie in de kruik. Kijk, ik heb net een paar takken geraapt om iets te eten te maken voor mij en mijn zoon. Als dat op is, zullen we van honger sterven.’ 13 Maar Elia zei: ‘Maak u niet ongerust. Doe wat u van plan was, maar bak van wat u in huis hebt eerst iets voor mij en kom me dat brengen. Daarna kunt u voor uzelf en uw zoon iets klaarmaken, 14 want dit zegt de HEER, de God van Israël: Tot op de dag dat ik weer regen op de aarde zal laten vallen, zal er meel in de pot zijn en zal de oliekruik niet leeg raken.’ 15 De vrouw ging naar huis en deed wat Elia had gezegd. En ze hadden elke dag te eten, zij, Elia en haar familie. 16 Er was meel in de pot en de oliekruik raakte niet leeg, zoals de HEER bij monde van Elia had beloofd.

[59]

Marcus 14,1-11

1 De volgende dag zou het feest van Pesach en het Ongedesemde brood beginnen. De hogepriesters en schriftgeleerden zochten naar een mogelijkheid om hem door middel van een list gevangen te nemen en te

doden. 2 Ze zeiden bij zichzelf: Tijdens het feest kan dat niet, want dan komt het volk in opstand. 3 Toen hij in Betanië in het huis van Simon – degene die aan huidvraat had geleden – aanwezig was bij een feestmaal, kwam er een vrouw binnen. Ze had een albasten flesje bij zich dat gevuld was met zeer kostbare, zuivere nardusolie. Ze brak het flesje en goot de olie uit over zijn hoofd. 4 Sommige aanwezigen zeiden geërgerd tegen elkaar: ‘Waar is deze verkwisting goed voor?’ 5 Die olie had immers voor meer dan driehonderd denarie verkocht kunnen worden, en dat geld hadden we aan de armen kunnen geven.’ Ze voeren tegen haar uit. 6 Maar Jezus zei: ‘Laat haar met rust, waarom vallen jullie haar lastig? Ze heeft iets goeds voor mij gedaan. 7 Want de armen zijn altijd bij jullie, en jullie kunnen weldaden aan hen bewijzen wanneer je maar wilt, maar ik zal niet altijd bij jullie zijn. 8 Wat ze kon, heeft ze gedaan: ze heeft mijn lichaam nu al met olie gebalsemd, met het oog op mijn begrafenis. 9 Ik verzeker jullie: waar ook maar ter wereld het goede nieuws verkondigd wordt, zal ter herinnering aan haar verteld worden wat zij heeft gedaan.’ 10 Toen ging Judas Iskariot, een van de twaalf, naar de hogepriesters om hem aan hen uit te leveren. 11 Toen zij dit hoorden, waren ze opgetogen en beloofden ze hem geld te zullen geven. En hij zon op een mogelijkheid om hem op een geschikt moment uit te leveren.

[60]

Marcus 14,17-31

17 Toen de avond was gevallen, kwam hij met de twaalf. 18 Terwijl ze aanlagen voor de maaltijd, zei Jezus: ‘Ik verzeker jullie: een van jullie, die met mij eet, zal mij uitleveren.’ 19 Ze werden bedroefd en vroegen een voor een aan hem: ‘Ik ben het toch niet?’ 20 Maar hij zei tegen hen: ‘Het is een van jullie twaalf, die met mij uit dezelfde kom eet. 21 Want de Mensenzoon zal heengaan zoals over hem geschreven staat, maar wee de mens door wie de Mensenzoon uitgeleverd wordt: het zou beter voor hem zijn als hij nooit geboren was.’ 22 Terwijl ze aten, nam hij een brood, sprak het zegengebed uit, brak het brood, deelde het uit en zei: ‘Neem hiervan, dit is mijn lichaam.’ 23 En hij nam een beker, sprak het dankgebed uit en gaf hun de beker, en allen dronken eruit. 24 Hij zei tegen hen: ‘Dit is mijn bloed, het bloed van het verbond, dat voor velen vergoten wordt. 25 Ik verzeker jullie: ik zal niet meer van de vrucht van de wijnstok drinken tot de dag komt dat ik er opnieuw van zal drinken in het koninkrijk van God.’ 26 Nadat ze de lofzang hadden gezongen, vertrokken ze naar de Olijfberg. 27 Jezus zei tegen hen: ‘Jullie zullen allemaal ten val komen, want er staat geschreven: ‘Ik zal de herder doden, en de schapen zullen uiteengedreven worden.’ 28 Maar nadat ik uit de dood ben opgewekt, zal ik jullie voorgaan naar Galilea.’ 29 Petrus zei tegen hem: ‘Misschien zal iedereen ten val komen, maar ik niet!’ 30 Jezus antwoordde: ‘Ik verzeker je: juist jij zult me vannacht, nog voor de haan tweemaal gekraaid heeft, driemaal verloochenen.’ 31 Maar Petrus hield met grote stelligheid vol: ‘Al zou ik met u moeten sterven, ik zal u nooit verloochenen.’ Alle anderen zeiden iets dergelijks.

[61]

Marcus 15,16-39

16 De soldaten leidden hem weg, het paleis (dat wil zeggen het pretorium) in, en riepen de hele cohort bijeen. 17 Ze trokken hem een purperen gewaad aan, vlochten een kroon van doorntakken en zetten hem die op. 18 Daarna brachten ze hem hulde met de woorden: ‘Gegroet, koning van de Joden!’ 19 Ze sloegen hem met een rietstok tegen het hoofd en bespuwden hem, en bogen onderdanig voor hem. 20 Nadat ze hem zo hadden bespot, trokken ze hem het purperen gewaad uit en deden hem zijn kleren weer aan. Toen brachten ze hem naar buiten om hem te kruisigen. 21 Ze dwongen een voorbijganger die net de stad binnenkwam, Simon van Cyrene, de vader van Alexander en Rufus, om het kruis te dragen. 22 Ze brachten hem naar Golgota, wat in onze taal ‘schedelplaats’ betekent. 23 Ze wilden hem met mirre vermengde wijn geven, maar hij nam die niet aan. 24 Ze kruisigden hem en verdeelden zijn kleren onder elkaar; ze dobbelden erom wie wat zou krijgen. 25 Het was in het derde uur na zonsopgang toen ze hem kruisigden. 26 Het opschrift met de aanklacht tegen hem luidde: ‘De koning van de Joden’. 27 Samen met hem kruisigden ze twee misdadigers, de een rechts van hem, de ander links. 29 De voorbijgangers keken hoofdschuddend toe en dreven de spot met hem: ‘Ach, kijk nu toch eens! Jij die de tempel afbreekt en in drie dagen weer opbouwt, 30 red jezelf toch door van het kruis af te komen.’ 31 Ook de hogepriesters en de schriftgeleerden maakten onder elkaar zulke spottende opmerkingen: ‘Anderen heeft hij gered, maar zichzelf redden kan hij niet; 32 laat die messias, die koning van Israël, nu van het kruis afkomen. Als we dat zien, zullen we geloven!’ Ook de twee andere gekruisigden beschimpten hem. 33 Op het middaguur viel er een duisternis over het hele land, die drie uur aanhield. 34 Aan het einde daarvan, in het negende uur, riep Jezus met luide stem: ‘Eloï, Eloï, lema sabachtani?’, wat in onze taal betekent: ‘Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten?’ 35 Toen de omstanders dat hoorden, zeiden enkelen van hen: ‘Hoor, hij roept Elia!’ 36 Iemand ging snel een spons halen, doordrenkte die met zure wijn, stak de spons op een stok en probeerde hem te laten drinken, terwijl hij zei: ‘Laten we eens kijken of Elia komt om hem eraf te halen.’ 37 Maar Jezus slaakte een luide kreet en blies de laatste adem uit. 38 En het voorhangsel van de

tempel scheurde van boven tot onder in tweeën. 39 Toen de centurio, die recht tegenover hem stond, hem zo zijn laatste adem zag uitblazen, zei hij: 'Werkelijk, deze mens was Gods Zoon.'

[62]

Marcus 16,1-8 en 1,1

16 □ 1 Toen de sabbat voorbij was, kochten Maria uit Magdala en Maria de moeder van Jakobus, en Salome geurige olie om hem te balsemen. 2 Op de eerste dag van de week gingen ze heel vroeg in de ochtend, vlak na zonsopgang, naar het graf. 3 Ze zeiden tegen elkaar: 'Wie zal voor ons de steen voor de ingang van het graf weggrollen?' 4 Maar toen ze opkeken, zagen ze dat de steen al was weggerold; het was een heel grote steen. 5 Toen ze het graf binnengingen, zagen ze rechts een in het wit geklede jongeman zitten. Ze schrokken vreselijk. 6 Maar hij zei tegen hen: 'Wees niet bang. U zoekt Jezus, de man uit Nazaret die gekruisigd is. Hij is opgewekt uit de dood, hij is niet hier; kijk, dat is de plaats waar hij was neergelegd. 7 Ga terug en zeg tegen zijn leerlingen en tegen Petrus: 'Hij gaat jullie voor naar Galilea, daar zullen jullie hem zien, zoals hij jullie heeft gezegd.' 8 Ze gingen naar buiten en vluchtten bij het graf vandaan, want ze waren bevangen door angst en schrik. Ze waren zo erg geschrokken dat ze tegen niemand iets zeiden.1 □ 1 Het begin van het evangelie van Jezus Christus, Zoon van God.